

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 17

ANDRA KAMMAREN

1962

27 april

Debatter m. m.

Fredagen den 27 april fm.

	Sid.
Beivrande i annan ordning än tryckfrihetsförordningen stadgar av innehållet i tryckt skrift	5
Jäv för kommunala förtroendemän	8
Utgifter inom socialdepartementets verksamhetsområde:	
Socialattachéer	12
Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem	13
Bidrag till driften av barnstugor	15
Försöksverksamhet rörande daghem m. m.	24
Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar	25
Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar	30
Arbetsförmedlingen: Avlöningar	32
Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder	44
Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade	48
Bidrag till driften av verkstäder för handikappade	57
Omskolning m. m.	58
Statens bosättningslånefond	59
Lånefonden för allmänna samlingslokaler	60
Utgifter inom handelsdepartementets verksamhetsområde:	
Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m. . .	62
Bidrag till företagareföreningar m. fl.	66
Interpellationer av:	
herr Bohman ang. preskriptionsbestämmelsen i 39 § lagen om socialhjälp	77
herr Mattsson ang. försäljningen av allmänna arvsfonden tillhöriga fastigheter	78

Fredagen den 27 april em.

Utgifter inom handelsdepartementets verksamhetsområde (forts.):	
Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi	80
Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar	83

	Sid
Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning	88
Avsättning till fonden för idrottens främjande	92
Avsättning till lotterimedelsfonden	100
Statens lånefond för den mindre skeppsfarten	105
Minderårigs rätt att framföra traktor å allmän väg	107
Sänkning av minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil	109
Omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m. . .	116
Vallagarna	121
Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet	122
Arbetsvärdering	144

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 27 april fm.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. beivrande i annan ordning än tryckfrihetsförordningen stadgar av innehållet i tryckt skrift	5
— nr 12, ang. jäv för kommunala förtroendemen	8
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. utgifter inom socialdepartementets verksamhetsområde	11
— nr 10, ang. utgifter inom handelsdepartementets verksamhetsområde	62

Fredagen den 27 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. utgifter inom handelsdepartementets verksamhetsområde (forts.)	80
— nr 63, om utredning rörande säkerhetskontrollen på atomenergiområdet	107
<i>Bevillningsutskottets</i> memorial nr 42, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut angående gift kvinnas förvärvsavgift, m. m. . .	107
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. godkännande av beslut inom Internationella valutafonden rörande generella lånearrangemang, m. m.	107
<i>Första lagutskottets</i> memorial nr 31, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut angående viss ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken . . .	107
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 21, ang. minderårigs rätt att framföra traktor å allmän väg	107
— nr 22, ang. vägtrafikförordningens bestämmelse om hastighet vid passerande av järnvägs korsning	108
— nr 23, ang. sänkning av minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil	109
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 11, ang. omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m.	116

	Sid.
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. dels utredningar berörande vallagarna och dels ändringar i dessa	121
— nr 14, ang. förfarandet vid omröstningar i kamrarna	122
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 41, om restitution av bensinskatt för jordbrukstraktorer och skördetröskor	122
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 14, om installerande av tidsenliga voteringsapparater i riksdagens kamrar	122
— nr 15, ang. bestridandet av semesterkostnaderna för riksdagens personal.	122
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om tillfällig ökning av regeringsrådets antal	122
— nr 33, om ändrad lydelse av 8 § förordningen angående patent, m. m.	122
— nr 34, ang. ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen om höjning av vissa underhållsbidrag	122
— nr 35, ang. ändring i lagen om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente	122
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 14, ang. anslag till Byggnadsarbeten m. m. vid vissa för lantbrukshögskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar	122
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 28, om utredning rörande utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden samt om en högskola för utbildning av vissa yrkesutövare inom film och TV	144
— nr 29, ang. behovet av daghemsplatser, om inrättande av ett servicesystem för tillsyn av sjuka barn samt om utredning rörande servicehus.	144
— nr 30, om överväganden i syfte att ge julafton karaktär av helgdag	144
— nr 31, om bättre tillvaratagande av arbetskraftens kapacitet inom den statliga förvaltningen	144
— nr 32, ang. ökat skydd mot radioaktiv strålning	144
— nr 33, ang. arbetsvärdering	144
— nr 34, om underhållet av rastplatserna vid de allmänna vägarna, m. m.	145
— nr 35, om formerna för en intensifierad och planmässig social forskning	145
— nr 36, om åtgärder i syfte att åstadkomma billigare läkemedel. . .	145

Fredagen den 27 april

Kl. 11.00

§ 1

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig ha om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid sammanträde onsdagen den 9 nästkommande maj företa val av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dessa fullmäktige.

§ 2

På förslag av herr förste vice talmanen beslöt kammaren bestämma antalet suppleanter för de valmän, som skulle utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, till tolv.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den å bordet vilande motionen nr 871.

§ 4

Beivrande i annan ordning än tryckfrihetsförordningen stadgar av innehållet i tryckt skrift

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av motion angående beivrande i annan ordning än tryckfrihetsförordningen stadgar av innehållet i tryckt skrift.

I den till konstitutionsutskottet hänvisade motionen nr 245 i första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg* hemställdes att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådan ändring av 1 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen att det av denna klart framginge i vilka avseenden in-

nehållet i tryckt skrift kan beivras i annan ordning än tryckfrihetsförordningen angiver.

Utskottet hemställde, att motionen nr I: 245 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Hamrin* i Jönköping, utan angivet yrkande;

2) av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Braconier*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionen nr I: 245, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådan ändring av 1 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen att det av denna klart framginge i vilka avseenden innehållet i tryckt skrift kan beivras i annan ordning än tryckfrihetsförordningen angiver.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Den svenska tryckfrihetslagstiftningen är skyddad i grundlag och den har i vissa avseenden ett kanske starkare skydd än i nästan alla andra länder. Emellertid har det under senare tid spårats tendenser att kriminalisera pressmeddelanden, som inte är reglerade av tryckfrihetsförordningens bestämmelser. Härigenom får det tryckta ordet inte det grundlagsskydd det borde ha.

Särskilt har det förhållandet uppmärksamrats att tidningar har publicerat numren på de lotter som utfallit med vinst i utländska lotterier, speciellt i tyska lotterier. Det har t. o. m., herr talman, gått så långt att man åtalat en tidning som har redogjort för hur utländska lotterier fungerar.

Beivrande i annan ordning än tryckfrihetsförordningen stadgar av innehållet i tryckt skrift

Man kan i många avseenden uttala sin beundran över vår tryckfrihetslagstiftning. Ingenting hindrar emellertid en svensk medborgare att köpa en utländsk tidning, och det lär väl i våra dagar inte vara särskilt svårt att få tag i utländska tidningar med meddelanden om dessa lotterier. Om man däremot publicerar vinstnumren i svensk tidning, strider detta mot gällande bestämmelser.

Den tendens som påtalas i den motion som här behandlats av konstitutionsutskottet gör det angeläget att man ställer det kravet på tryckfrihetslagstiftningen, att skyddet för det fria ordet får grundlagsfäst karaktär. Det vore olyckligt — och detta framhölls också vid behandlingen av vår nya tryckfrihetslag — om man kriminaliserade meddelanden av ren nyhetskaraktär. Skulle detta fortsätta, skulle det bli möjligt att kringgå grundlagen genom vanlig lag, och det kan icke ha varit meningen med vår tryckfrihetsförordning.

Med hänsyn till detta får jag, herr talman, yrka bifall till den reservation som går ut på att en utredning skall komma till stånd, som klarlägger i vilken utsträckning tryckfriheten skall ha grundlagsfäst skydd och i vad mån man genom vanliga straffrättsliga regler utanför tryckfrihetsförordningen skall kunna kriminalisera nyhetsmeddelanden.

Jag medger, herr talman, att denna fråga är komplicerad. Vår första tryckfrihetsförordning löste detta problem genom att ange alla de fall i vilka uttalanden kunde anses strida mot tryckfriheten. Där kom straffbestämmelserna in i själva tryckfrihetsförordningen. Det är inget tvivel om att man länge utgick från denna princip.

I nu gällande tryckfrihetsförordning har den gränsdragning gjorts som jag inledningsvis redogjorde för, vilken i viss mån avviker från bestämmelserna

i vår — om jag bortser från 1766 års tryckfrihetsförordning som tagit upp denna fråga — första grundlag. Det måste för pressen vara angeläget att få klara besked om vad man får meddela. Jag tror inte att det för svenskt rättsmedvetande framstår som särskilt kriminellt att ange hur ett utländskt lotterisystem fungerar, särskilt som man mycket ingående kan redogöra för tippningssystem m. m. Det gäller här att få en så klar gränsdragning som möjligt.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2.

Herr BENGTTSSON i Halmstad (s):

Herr talman! Vi är väl alla både glada och tacksamma över att vi i vårt land har vad vi kallar tryckfrihet och yttrandefrihet. Detta har emellertid aldrig betydelse att man får yttra sig hur som helst, vare sig man använder det talade eller det tryckta ordet. Tryckfriheten har liksom yttrandefriheten sina bestämda gränser. Jag skall inskränka mig att tala om tryckfriheten. Denna är inte enbart reglerad genom tryckfrihetsförordningen utan jämväl genom andra lagar och bestämmelser. När någon t. ex. med hjälp av tryckt skrift medverkar till bedrägeri eller om någon — som i det nu aktuella fallet — bryter mot lotteriförordningen, så faller dessa förseelser inte under tryckfrihetsförordningen utan vederbörande dömes enligt strafflagen respektive lotteriförordningen.

Att lagstiftarna och därmed också riksdagen valt detta tillvägagångssätt är en praktiskt betingad åtgärd stödd av rättspraxis och domstolspraxis i vårt land. Med själva tryckfrihetsförordningen har man velat skydda och reglera speciellt viktiga ting — ja, så viktiga att de, som också herr Braconier har betonat, har skrivits in i själva grundlagen. Tryckfrihetsförordningen stakar ut gränserna för den lagliga

Beivrande i annan ordning än tryckfrihetsförordningen stadgar av innehållet i tryckt skrift

tryckfriheten, skyddar den mot förhas-tade inskränkningar. I tryckfrihetsför-ordningen finns också de särbestäm-melser om ansvarighet som gäller och vidare bestämmelser om rättegång i tryckfrihetsmål. Med vår tryckfrihets-förordning har vi velat skapa ett värn för den politiska demokratin, därför att vi ansett att vad jag skulle vilja kal-la den lagliga tryckfriheten är omistlig för demokratiens fortbestånd.

En helt annan sak är det, när någon använder tryckt skrift för att begå en handling som står i strid med våra öv-riga lagar. Sådana handlingar har det aldrig varit avsikten att skydda med hjälp av tryckfrihetsförordningen. Om motionären och reservanterna bara ha-de hållit detta klart för sig, hade vi nog aldrig behövt få denna diskussion. Håller man nämligen detta i minnet blir inte högsta domstolens utslag av den 29 november 1961 ett anmärkningsvärt prejudikat som kan föranleda någon att tro att vår tryckfrihet skulle vara i fara. Då reduceras hela frågan till hu-ruvida det den 4 juli och den 26 sep-tember 1960 införda nyhetsmeddelan-det stod i strid med lotteriförordningen eller inte. Så bedömde domstolarna sa-ken och i enlighet därmed har dom fällts. Detta tillvägagångssätt står, så-vitt utskottsmajoriteten kunnat bedö-ma, i full överensstämmelse med de principer som drogs upp då den nu gällande tryckfrihetsförordningen in-fördes. Att den nu omdiskuterade tid-ningsuppgiften skulle bedömas annor-lunda, därför att den passerat en ut-ländsk nyhetsförmedling, får väl anses vara motionärernas och reservanternas egen tolkning, och den har inte stöd i gällande lagstiftning.

Sedan har vi reservanternas resone-mang om att det redan i tryckfrihets-förordningen borde finnas en sådan uppräknings, att man där klart kunde utläsa, i vilket avseende tryckt skrift kan beivras i annan ordning än vad

tryckfrihetsförordningen anger. Detta kan ju i första omgången tyckas vara en from önskan, som borde tillmötesgås. Det rör sig emellertid om en mycket svårlöst fråga, som ingalunda är ny. Den har ingående prövats, bl. a. i sam-band med att vi fick vår nu gällande tryckfrihetsförordning 1948, men den lösning som då föreslogs avvisades, där-för att ett genomförande av den vore förenat med sådana svårigheter, att den nuvarande lagutformningen ur alla syn-punkter ansågs vara bättre. Huruvida anledningen till komplikationerna är att vi här har att göra med två olika typer av lagar — å ena sidan grundlagen och å andra sidan lagar och bestämmelser som inte regleras över grundlagen — vet jag inte, men jag skulle tro att detta har varit en av de svårigheter som in-ställt sig.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten utan vill sluta med att för-säkra reservanterna att utskottsmajori-teten är minst lika angelägen som re-servanterna att slå vakt om vår tryck-frihet. Men vi kan inte inse att det in-träffade är något uttryck för en be-gränsning av tryckfriheten. Lika svårt har vi att förstå reservanternas tal om att de vidtagna åtgärderna kan uppfat-tas som en tendens att lagstiftningsvä-gen vilja kringgå tryckfrihetsförord-ningen. Det är ju riksdagen som til-syvende og sidst har att bestämma på denna punkt, och såvitt jag förstår är reservanternas farhågor i detta avseen-de ogrundade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi-fall till utskottets förslag.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag har till detta utlä-tande antecknat en blank reservation, vilket ger mig anledning att kortfattat deklarerat, att jag i grund och botten hy-ser alldeles samma betänkligheter som motionären och hennes medreservant,

Jäv för kommunala förtroendemän

och jag kommer också att stödja yrkandet om en utredning.

Dock vill jag säga, att jag kanske inte är lika övertygad om att den exemplifiering, som pressens samarbetsnämnder som stöd för sitt antagande om eventuella framtida risker på detta område, är så särskilt adekvat. Men det hindrar inte att jag menar att det i det uppkomna läget är motiverat och önskvärt med ett fullständigt klarläggande av detta spörsmål. Frågan om opinionsbildningens integritet är så fundamental för pressen och självfallet även för allmänheten, att varje misstanke om att en glidning bort från normala tryckfrihetsrättsliga vägar skulle kunna vara på gång är skäl nog för en förnyad prövning av saken. — Jag vill också fästa kammarens uppmärksamhet på att pressens samarbetsnämnd, som stöder yrkandet om en utredning, är ett mycket representativt och allsidigt sammansatt publicistiskt organ med djup förankring i alla de demokratiska partierna.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) av fru Segerstedt Wiberg och herr Braconier; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5**Jäv för kommunala förtroendemän**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner angående jäv för kommunala förtroendemän.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 199 i första kammaren av herr *Bergh, Ragnar*, och nr 301 i andra kammaren av herrar *Palm* och *Bohman* hemställdes, »att riks-

dagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning av de för kommunala förtroendemän gällande jävsbestämmelserna».

Utskottet hemställde, att motionerna I:199 och II:301 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson*, *Enarsson*, *Magnusson* i Tumlhult och *Braconier*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till förevarande motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning av de för de kommunala förtroendemännen gällande jävsbestämmelserna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Den kommunala självstyrelsen har inte minst under den senaste tiden varit under livlig debatt. Det har t. o. m. sagts på sina håll att denna självstyrelse är något av en skendemokrati. Kritiken må vara överdriven, men alla som har haft med kommunala frågor att göra — och det har vi ju i hög grad haft här i riksdagen, inte minst under de senaste åren — är medvetna om det hot som finns mot den kommunala självstyrelsen. Det hotet kommer till en del från lagstiftningen. Det kommer vidare därav att medborgarna i det ena eller andra hänseendet känner sig stå utanför det kommunala livet. Detta kan vara fallet särskilt i de stora städerna där det varit stark inflyttning och där medborgarna inte har den kontakt med varandra som de otvivelaktigt har i mindre kommuner. Men hotet mot den kommunala självstyrelsen kommer också från den kritik som har riktats mot de kommunala myndigheternas sätt att handha sina uppgifter. Jävsbestämmelserna spelar härvid en stor roll för den kommunala självstyrelsen.

Konstitutionsutskottet har vid flera

tillfällen, även i dechargebetänkanden, tagit upp jävsfrågor och riktat anmärkningar som haft med sådana frågor att göra. Det kommunala jävsproblemet diskuterades ganska livligt för drygt tio år sedan med anledning av motioner. Den som har läst den senaste stora utredningen om den kommunala självstyrelsen förstår att det kan vara ett problem, om medborgare med speciella personliga intressen i en kommun är satta i den ställningen att de direkt kan påverka de kommunala besluten — rörande fastighetsköp t. ex. — på ett sätt som gynnar deras egna intressen.

Konstitutionsutskottet redogör i utlåtandet vid denna punkt för några rättsfall som visar att det ibland har rätt olika meningar hos länsstyrelsen och regeringsrätten beträffande dessa jävsfrågor. Dessa bestämmelser kan sålunda ge anledning till olika tolkningar.

Herr talman! Jag är väl medveten om att det inte är någon lätt sak att skriva bestämmelser som inte skulle kunna ge upphov till olika tolkningar. Men det borde vara en angelägen uppgift för dem som vill bevara den kommunala självstyrelsen, och det gör vi väl praktiskt taget alla, att se till att vi får klara bestämmelser så att det inte i onödan kan riktas kritik mot den kommunala förvaltningen. Det bör skapas garantier för att icke vissa medborgare otillbörligt tillgodoser sina privata intressen med utnyttjande av den ställning de intar i det kommunala livet. Man kan anlägga olika synpunkter på förhållandet att det finns vissa människor med mycket stor makt i den kommunala självstyrelsen. Det är troligen många gånger svårt att sprida uppdragen på flera händer och ibland saknas vilja att göra det. Men många medborgare har den känslan att det medborgerliga inflytandet är mycket ringare än det borde vara och att en del beslut fattas på sådant sätt att det inte blir tillfälle till offentlig insyn. Man har många gånger i det kommunala inte samma möjligheter till så-

Jäv för kommunala förtroendemän

dan offentlig kontroll som föreligger i riksdagen, låt vara att det måhända hör till undantagen att medborgarna inte är medvetna om vad de kommunala myndigheterna fattar för beslut.

Med hänvisning till vad jag här har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Sveinsson m. fl.

I detta anförande instämde herr Magnusson i Tumhult (h).

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag är helt överens med herr Braconier om att ledamöter i kommunala nämnder inte bör skaffa sig egna fördelar genom de möjligheter de har att påverka besluten genom sina uppdrag. Det är riktigt — det kan inte förnekas — att det i något fall förekommit saker som skulle kunna kallas missbruk. Jag är också överens med reservanterna om att det är av största vikt att den kommunala självstyrelsen får anseende om sig för rättrådighet och oväld.

Om den utgångspunkten är vi, herr Braconier, helt eniga. Men detta är ju inga nya synpunkter. Dessa synpunkter på de kommunala uppdragen har funnits i alla tider, och dem är vi väl alla överens om.

För att det inte skall bli någon miss-tolkning beträffande reservanternas uttalanden, skulle jag vilja understryka att de kommunala förtroendemännen i fullmäktige, styrelser och nämnder gjort sig förtjänta av ett erkännande för att de skött sina förtroendeuppdrag på ett sätt som måste värderas mycket högt. Jag tvekar inte att säga att hela vår demokrati har en mycket säker förankring i just de kommunala institutionerna.

Herr Braconier liksom motionärerna påpekar att det förekommit missbruk, och han vill nu att frågan om jävsreglerna för ledamöter i kommunala styrelser och nämnder skall utredas. Vart man syftar framgår av motionen; man

Jäv för kommunala förtroendemen

vill att samma regler skall gälla för kommunala förtroendemen som för domare.

Denna fråga har tidigare behandlats mycket grundligt, bl. a. i samband med lagens genomförande. Då ansåg man i utredningen, i konstitutionsutskottet och i riksdagen att samma jävsbestämmelser bör gälla för ledamöter i nämnder och styrelser som för fullmäktige. Utskottet har nu liksom tidigare konstaterat, att det föreligger så stora skillnader mellan å ena sidan domares uppgifter och å andra sidan förtroendemäns uppgifter, att olika jävsregler måste gälla för dessa grupper. En domare handlägger knappast ärenden som berör honom personligen, och han blir alltid jävig om han på något sätt kan anses vara part i målet. De kommunala förtroendemännen däremot drar i regel på något sätt fördel av eller får nackdel av de beslut som fattas inom kommunen. Detta sammanhänger med den kommunala självstyrelsen och med att de kommunala organen handhar kommunmedlemmarnas egna angelägenheter. Det är anledningen till att de kommunala jävsreglerna utformats på annat sätt än reglerna för domarjäv.

Utskottet har undersökt verkningarna av de nu gällande jävsbestämmelserna och även förekomsten av missbruk. En stor majoritet inom utskottet har därvid kommit till det resultatet att det inte finns någon anledning att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning. Däremot uttalar utskottet att missbruk av förtroendeuppdrag naturligtvis inte skall förekomma och uttrycker förhoppningen att antalet fall av missbruk skall minska i fortsättningen.

Bakom önskemålen om lika regler för fullmäktige och ledamöter i nämnder och styrelser ligger en önskan om enkelhet och överskådlighet i lagstiftningen på detta område. Jag tror att herr Braconier och jag är eniga om att krånglet på detta område bör vara så litet som möjligt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **BRACONIER** (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Spångberg och jag har precis samma uppfattning om den kommunala självstyrelsens värde men vi ser olika på möjligheterna att få klarare bestämmelser. Herr Spångberg menar att även om det finns fall av missbruk kommer utvecklingen att gå därhän att missbruken blir färre. Det vet man ju ingenting om. Det har i pressen framskyntat kritik, som inte kan anses vara helt obefogad, av att personer som tillhör ett fastighetsbolag sitter i en kommunal nämnd och influerar på beslut som nära berör fastighetsbolagets intressen. Man kan naturligtvis säga — det tycks vara herr Spångbergs uppfattning — att personer som på så sätt handlägger frågor som berör deras privata intressen ändå i allmänhet handlar objektivt. Det är jag inte alls säker på. Jag tror att en övervägande opinion, om det företogs en grundlig granskning och man drog fram de olika fall av missbruk som har inträffat skulle säga att det är alldeles felaktigt att en kommunalman med mycket stor makt avgör frågor som berör hans egna intressen. Hans stora makt kan sedan bero på att han är duglig eller på att det är svårt att sprida uppdragen, som jag nämnde.

Just för att stärka den kommunala självstyrelsen är det viktigt att beakta jävsförhållandena. Det gäller i särskilt hög grad för den som handhar tomt- och fastighetsaffärer men naturligtvis också i andra frågor, ehuru saken i dessa senare fall i regel inte får samma allvarliga karaktär.

Om länsstyrelsen och regeringsrätten kommit till olika uppfattning om gällande jävsbestämmelser är bestämmelserna inte klara. Man kan utgå ifrån att länsstyrelsen noga prövat dessa frågor, och den har ju juridisk sakkunskap till sitt förfogande, och detsamma gäller

Utgifter inom socialdepartementets verksamhetsområde

uppenbarligen regeringsrätten. Just för att stärka den kommunala självstyrelsen, som herr Spångberg och vi alla vill slå vakt om, är det av vikt att få klara bestämmelser. Jag medger att problemet är vanskligt, men det är icke minst därför vi vill ha en utredning.

Jag tror, herr talman, att det vore till fördel för den kommunala självstyrelsen om man med hänsyn inte minst till de fall som har inträffat på sistone tillsatte en utredning som kunde klarlägga i vad mån den kommunala självstyrelsen verkligen inrymmer de garantier som gör att medborgarna kan säga: Här är rätten hävdad i alla avseenden.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! De allmänna jävsregler, som nu gäller, har kommit till vid den förnyelse av kommunallagstiftningen, som i stort sett har skett under den senaste tioårsperioden. Förut fanns det bara vissa speciella föreskrifter angående jäv i vissa fall för redovisningsskyldig m. m.

De nu gällande reglerna innebär en mycket klar avgränsning av kretsen av dem som kan drabbas av jäv. Det medverkar naturligtvis till en klarhet, som är värdefull inte minst för tillämpningen av lagstiftningen ute i kommunerna. Att det sedan inte går att skriva så klara jävsregler, att man i varje särskilt fall kan komma fram till en enhällig uppfattning om huruvida vederbörande bör drabbas av jäv eller inte, anser jag naturligt; dit kan man aldrig nå, hur lagstiftningen än utformas. Det kommer alltid att fattas kommunala beslut, där man kan komma fram till skilda tolkningar när det gäller frågan, huruvida jäv föreligger eller inte mot någon som deltagit i beslutet.

Jag menar att det är alldeles för tidigt att uttala sig om huruvida de nu gällande reglerna är tillräckliga; för detta behövs en väsentligt längre erfarenhet av dessa regler. Därmed har jag också gjort klart, att jag för min del

inte anser att det redan nu föreligger ett behov av utredning på detta område.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Braconier begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Sveningsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Braconier begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 148 ja och 38 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6**Utgifter inom socialdepartementets verksamhetsområde**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret

Socialattachéer

1962/63 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3**Socialattachéer**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 7, punkt 3, s. 9 och 10 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att till Socialattachéer för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 223 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sveningsson* och *Ebbe Ohlsson* (I: 217) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamilton m. fl.* (II: 267), hade — såvitt avsåg förevarande anslag — hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1962/63 till Socialattachéer av 223 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu var i fråga, till Socialattachéer för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 223 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu var i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Då vid denna punkt är fogad en reservation av fröken *Andersson m. fl.*, vill jag här i korthet framföra några synpunkter.

Denna fråga har varit föremål för behandling vid två föregående riksdagar. Jag har därför inte anledning att mera utförligt gå in på densamma. Jag vill dock framhålla att vi anser att de arbetsuppgifter, som ankommer på socialattachéerna, bör kunna ombesörjas av den ordinarie utrikesrepresentationen såvitt de avser socialpolitiken och av arbetsmarknadens parter, i den mån arbetsuppgifterna gäller arbetsmarknadsförhållanden. Vi har två dylika tjänster inrättade, den ena i Washington och den andra i London. Anslaget till enbart dessa två tjänster närmar sig en summa på inmot en kvarts miljon kronor. Det ligger också nära till hands att anta, att denna summa kan komma att ytterligare svälla ut, om denna organisation kommer att utbyggas.

Då vi anser, som jag nämnde i början av mitt anförande, att dessa uppgifter med fördel säkerligen skulle kunna skötas av den ordinarie utrikesrepresentationen, vill jag här yrka bifall till den reservation nr 1, som är fogad vid punkten 3 av utskottets utlåtande.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Som här alldeles nyss nämndes är det tredje året å rad som högern nu föreslår indragning av socialattachéerna. Det finns därför knappast anledning att mera i detalj nu ta upp motiven för inrättandet av dessa befattningar. Jag vill här bara erinra om att dessa tillkom efter framställning från arbetsmarknadens parter och att av de nuvarande innehavarna av dessa befattningar en har rekryterats från Arbetsgivareföreningen och en från Landsorganisationen.

Att såsom högerreservanterna föreslagit överflytta socialattachéernas uppgifter till en del på den ordinarie utrikesrepresentationen innebär i realiteten ingen besparing, om man inte skall skära ned verksamheten. Jag tror också att det är viktigt att påpeka, att socialatta-

Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem

chéernas uppgifter inte bara gäller att följa förhållandena i respektive länder utan att en kanske ännu viktigare uppgift är att sprida kännedom om och skapa goodwill för den svenska socialpolitiken och arbetsmarknadspolitiken. Den har ju också, inte minst från amerikanskt håll, uppmärksammats. Det är därför underligt att man från högerhåll, där man i andra sammanhang har talat så mycket om den stora betydelse som den svenska utlandsinformationen har, inte vill vara med när det gäller att praktiskt förverkliga en sådan information.

Herr talman! Utskottet anser att behovet av socialattachébefattningarna i dag är lika stort som när de inrättades. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Endast ett par ord. Jag vill bara påpeka att när det gäller de andra platserna — frånsett alltså Washington och London — sköts dessa uppgifter redan nu av den ordinarie utrikesrepresentationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 1) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Staxäng begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 159 ja och 32 nej, varjämte 4 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 4—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14**Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Vi har i en motion föreslagit att det statliga stödet till hemvården skall ökas för våra åldringar samt att de statsbidragsbestämmelser som finns beträffande byggande av åldringshem skall förbättras.

Jag vill i korthet i samband med denna fråga säga, att man i de socialpolitiska kretsarna i allmänhet räknar med att det behövs vårdplatser för våra åldringar motsvarande 10 procent av antalet invånare över 70 år. Med den beräkningsmetoden fanns det vid utgången av år 1960 drygt 42 000 platser på våra ålderdomshem, men det skulle ha behövts 57 000 platser. Det betyder alltså att vi har 15 000 platser för litet. Om man nu använder samma beräkningsgrund för framtiden förstår man, att med den tilltagande mängd åldringar vi får i landet, kommer vi exempelvis att år 1970 ha drygt 700 000 personer som fyllt 70 år. Vi skulle alltså då behöva

Bidrag till anordnande samt om- och tillbyggnad av ålderdomshem

72 000 ålderdomshemsplatser. Vill man gå längre fram i tiden till exempelvis år 1975, skulle det med samma beräkningsgrund behövas drygt 80 000 platser. Det är alldeles uppenbart, att om vi skall upprätthålla en hög standard på detta område, så bör vi redan nu vidta de åtgärder som är nödvändiga för att kunna bygga ut ålderdomsvården.

Nu har utskottet erfarit att socialpolitiska kommittén igångsatt ett antal särskilda undersökningar i syfte att få en samlad överblick av såväl den öppna som den slutna åldringsvården. Med hänvisning till denna skrivning skall jag nöja mig med att notera, att kommittén försöker få fram det material som är nödvändigt för att så snabbt som möjligt få till stånd en förbättring av förhållandena på detta område.

Jag vill därför, herr talman, säga att jag på denna punkt inte har något yrkande. Tillåt mig också notera beträffande punkt 23 min stora tillfredsställelse över den positiva behandling statsutskottet har ägnat våra motioner i denna fråga.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga några ord med anledning av min blanka reservation som är bifogad till detta utskottsutlåtande i anledning av en motion.

Som föregående talare sade, föreligger en kolossal brist på platser på våra ålderdomshem. Jag tror att alla i denna kammare känner till den svåra situation som åldringsvården befinner sig i. Platsbristen är ytterst besvärande. På grund av bristen på platser på kronikerhemmen kommer en del platser på ålderdomshemmen att beläggas även av kronikerfall. Förutom de kommunala ålderdomshemmen finns det ålderdomshem som drivs av stiftelser och organisationer. De tar i allmänhet ut en avgift av sina pensionärer, men denna kostnad täcker långt ifrån utgifterna. För det mesta är det donationsmedel

och insamlingsmedel som har bekostat själva byggandet av dessa hem liksom även övriga omkostnader. Dessa hem erhåller inget statsbidrag för byggande eller ombyggande. Många av dem är ändå utomordentligt välskötta. Med de stigande kostnaderna dras de emellertid med stora ekonomiska bekymmer. Framför allt är det svårt att få medel till att modernisera dessa gamla hem och underlätta arbetet för personalen som har hand om vården.

Jag vet att man i vissa fall överväger att lägga ned sådana hem. Detta skulle innebära en katastrof för de gamla människor som vårdas där, för att inte tala om deras anhöriga som naturligtvis skulle vållas stora bekymmer vid ett sådant förfarande. Det är därför vi har väckt denna motion, som går ut på att även dessa hem skulle få statsbidrag i den utsträckning som socialstyrelsen anser att de är välskötta och berättigade till detta. De skall alltså vara godkända av socialstyrelsen.

Nu hänvisar utskottet till socialpolitiska kommittén — som herr Nilsson i Gävle talade om — vilken håller på att kartlägga dessa åldringsfrågor. Den kommer sannolikt också att lämna förslag till vilka åtgärder som skall vidtas på detta område. Vad vi emellertid hoppas och skulle vilja vädja till kommittén om är att den snarast utreder dessa frågor på grund av den svåra situation som är rådande. Det är kanske framför allt beklämmande, att man på grund av den stora bristen på vårdplatser sätter i gång helt privata geschäft, vilka är synnerligen ledsamma. Det är nödvändigt att man får fram fler vårdplatser samt att stiftelserna och organisationerna skall hjälpas, så att de kan upprätthålla sin åldringsvård.

Jag har inget yrkande, herr talman.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Utöver det att jag helhjärtat instämmer med min medmotionär fröken Elmén, vill jag bara beläg-

ga vår framställning med att hänvisa till ett klart uttalande av socialstyrelsen i detta ärende. 1949 års statsbidragssakkunniga för ålderdomshem hade i sin undersökning praktiskt taget enbart sysslat med stöd till de kommunala ålderdomshemmen. När deras betänkande gick ut på remiss till bl. a. socialstyrelsen, svarade emellertid styrelsen den 23 september 1950 följande — det utgör ett direkt stöd åt motionärernas synpunkter och kan vara bra att ha i minnet när vi nästa gång diskuterar frågan:

»Den föreslagna statsbidragsgivningen gäller endast rent kommunala ålderdomshem. Med hänsyn till att ett icke oväsentligt antal ålderdomshem drivas av religiösa föreningar eller andra stiftelser, vilka ofta erhållit penningtillskott genom testamenten eller donationer men icke ha möjlighet att verkställa sådana standardförbättringar, att de kunna komma i klass med de kommunala ålderdomshemmen, borde statsbidrag kunna utgå till här omnämnda ålderdomshem. I varje fall äro sådana bidrag befogade, så länge dessa hem komma att vara behövliga för tillgodoseende av efterfrågan på vårdplatser. Några bestämda regler om statsbidragets storlek i dessa fall kunna icke anges. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att fixera statsbidragets storlek i varje särskilt fall.»

Mot denna bakgrund, herr talman, vill jag enträget uttala den förhoppningen, att frågan genom dagens beslut ändå skall falla framåt. Statsutskottet har ju inte på något sätt argumenterat emot vår motion utan bara hänvisat till att hela problemkomplexet är överlämnat till socialpolitiska kommittén. Personligen har jag tillfälle att i den kommittén i någon mån påverka frågornas behandling. Därför avstår jag för dagen från varje slag av detaljmotivering utöver den som fröken Elmén har framfört. Jag har bara velat anmäla, att jag fortfarande anser socialstyrelsens remissyttrande motivera

Bidrag till driften av barnstugor

ett sådant statligt stöd på de grunder som socialstyrelsen anger i sitt yttrande.

Det är ett samhällsintresse att vid den tid, då det kommer att finnas så många fler gamla som behöver vård, också animera ansvarsställande stiftelser och institutioner att göra sin insats — men med den uppmuntran som det kan innebära att exempelvis för renovering eller för nybyggnad av ett i hög grad angeläget hem få ett statligt stöd, inordnat i det system som tillämpas för de kommunala hemmen. Socialstyrelsen framhåller ju att sådana statsbidrag i varje fall är befogade, så länge dessa hem är behövliga på grund av efterfrågan på vårdplatser. Jag vill understryka, herr talman, att det konstaterandet naturligtvis är mer aktuellt i dag än för tolv år sedan.

Jag har i övrigt, herr talman, inget yrkande.

I detta anförande instämde herr Westberg (fp).

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 15—22

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23

Bidrag till driften av barnstugor

Sedan punkten föredragits yttrade:

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Motion 89 i denna kammar — som jag tillsammans med några andra socialdemokratiska ledamöter har väckt om ytterligare åtgärder för tillsyn av barn till förvärvsarbetande mödrar — tar upp två aspekter, nämligen kvinnornas valmöjligheter och arbetsmarknadens behov av arbetskraft. Vi anför i motionen att det »torde vara ett allmänt godtaget mål, att kvinnorna skall ha fritt val av verksamhetsfält — inom eller utom hemmet. En första förutsättning därför är emellertid, att samhället i

Bidrag till driften av barnstugor

tillräcklig omfattning svarar för barn-tillsynen». Det gör vi inte i dag.

Jag framhöll redan då femte huvudtiteln behandlades föregående år, att det sannolikt fanns 300—400 platser, där man inte hade barntillsynen tillfredsställande ordnad. Jag ställde inget yrkande då. Jag vet att statsrådet Lindström har denna fråga så klar för sig. Hon har under flera år framhållit, att man borde ge mera till daghemmen än till lekskolorna. Det är riktigt, som statsrådet säger i propositionen, att barninstitutionerna har ökat under tiden 1950—1960. Jag vill tillägga, att tyvärr är det lekskolorna som har ökat och inte daghemmen. Jag vet inte för vilken gång i ordningen jag nu betonar att lekskolorna är till ingen eller i varje fall ytterst ringa hjälp för de på deltid förvärvsarbetande och till ingen hjälp för de på heltid förvärvsarbetande kvinnorna. Detta får inte tolkas så att jag är motståndare till lekskolorna. Tvärtom! Men om dessa byggs ut på bekostnad av daghemmen, måste vi, som i olika sammanhang försöker tillvarata de förvärvsarbetande kvinnornas intresse, om inte direkt protestera så ändå säga ifrån att nu måste någonting ordentligt göras för att hjälpa de förvärvsarbetande kvinnorna.

Vidare uttalar vi i vår motion, att målet, att kvinnorna skall ha fritt val av verksamhetsfält, är en chimär för många kvinnor, om det inte finns tillräckligt med ordnad barntillsyn.

Vi framhåller också att arbetskraften kan visa sig otillräcklig för den expansionstakt som den arbetande långtidsutredningen hade satt som sannolikt. Sedan motionen skrevs, har långtidsutredningen framlagt sitt betänkande, där den säger — vilket tidigare har framhållits — att den arbetskraftsreserv vi har inom landet i stor utsträckning är de gifta kvinnorna. Jag tycker det är värt att notera att denna långtidsutredning, som är sammansatt av representanter för skilda partier och skilda intresse-

områden av näringslivet, framhåller att samhället har skyldighet att utbygga barninstitutionerna — daghem, fritidshem m. m. — ja, att över huvud taget ordna kommunal hjälp för tillsyn av barn till förvärvsarbetande mödrar, sålunda även vårdmöjligheter för sjuka barn.

Detta är alltså både en fråga om kvinnornas valmöjlighet och en fråga om att upprätthålla och öka nationalprodukten.

Det är inte bara vi som väckt motioner i denna fråga, det har alla partier gjort. Den motion jag här talar om, får väl sägas företräda arbetarparten, eftersom herrar Geijer och Knut Johansson väckt motion i samma ämne i första kammaren. Statsutskottet har behandlat vårt yrkande mycket välvilligt. Jag vill gärna tacka utskottet för det allvar med vilket det gripit sig an dessa frågor och speciellt för att det betonat de ensamstående mödrarnas problem. Utskottet säger: »Främst är det givetvis de ensamstående mödrarna, för vilka förvärvsarbetet ofta» — jag skulle vilja säga alltid — »är en nödvändighet för den egna och barnens försörjning.» Behovet av åtgärder från samhällets sida när det gäller denna form av barntillsyn är uppenbart. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse, att statens stöd till daghemsverksamheten väsentligt kan vidgas genom den uppräknade av det statliga driftbidraget som statsrådet föreslår på denna punkt.

Jag är naturligtvis också mycket glad för detta, men jag är inte nöjd, ty det är inte tillräckligt. Statsrådet Lindström nickar; hon är enig med mig om att det inte är tillräckligt. Men vi får anledning återkomma och se på dessa frågor, om riksdagen beslutar i enlighet med statsutskottets förslag, som ju går ut på att en utredning bör företagas på de grunder vi har begärt, bl. a. i motion 89. Utskottet säger sig förutsätta att denna översyn kan bedrivas skyndsamt. Jag vill uttala det önskemålet — jag skulle

Bidrag till driften av barnstugor

nästan vilja säga kravet — på föräldrarnas och särskilt mödrarnas vägnar, att den utredning som jag hoppas kommer till stånd skall verkställas så skyndsamt, att förslag kan framläggas till nästa års riksdag i enlighet med vårt yrkande i motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Vi har i allmänna beredningsutskottet, helt i anslutning till den behandling av detta ärende som har skett i statsutskottet, uttalat oss beträffande en rad motioner som också gäller daghemsfrågan. Det är kanske lämpligt att nu något redogöra för det resonemang som därvid har förts, eftersom vi har försökt behandla frågan jämsides i de båda utskotten.

Vi har i år i allmänna beredningsutskottet och i statsutskottet haft att behandla motioner från alla partier. Jag anser att detta förhållande innebär en stor vinst. Ätminstone i det utskott jag tillhör har vi sluppit den litet irriterande motsättning som ibland har kommit till uttryck när daghemsfrågan behandlats, då det talats om att daghemmen kanske är någonting som stör det normala sättet att fostra sina barn och som är en direkt uppmaning till kvinnorna att ta förvärvsarbete utanför hemmen. Som sagt har det inte förekommit någonting i denna riktning när vi i år har behandlat motionerna.

Vi har haft motioner från centerpartiet, som önskar en utredning. Det betonades från centerpartihåll, att ärendet rör inte bara tätorterna utan att det överallt finns ett behov — även om det inte kan lösas genom inrättande av daghem — av stöd från samhällets sida till de mödrar som har förvärvsarbete. Det sades mycket bestämt ifrån, att detta icke är en fråga som endast berör de större städerna.

Vi har behandlat motioner från folkpartiet, vari föreslagits byggande av kol-

lektivhus, vilka skulle kunna ge sådan service åt de människor som hyrde där. De skulle få tillgång till barndaghem.

Vi har även fått bistånd från högern genom de motioner som gått till statsutskottet för behandling. I motionerna har betonats, att även familjedaghemmen skulle behöva stöd från det allmännas sida.

I motioner från kommunisterna har pekats på en speciell fråga, nämligen de sjuka daghemsbarnens vårdbehov, som nu kan vara problematisk.

Om en översyn kommer till stånd skulle den kunna omedelbart ge skjuts framåt åt frågan.

I några av dessa motioner — i kommunist- och folkpartimotionerna — har särskilt betonats de svårigheter en förvärvsarbetande moder med barn på daghem kan ha när barnet blir sjukt. Detta spörsmål har varit uppe till behandling förut. I motioner i riksdagen har framförts olika förslag att lösa frågan; de har avvisats, dock inte därför att man ej förstått behovet av hjälpåtgärder. Det har sålunda föreslagits ersättning från sjukkassan till en mor, som tvingas stanna hemma för att sköta ett sjukt barn. Det har också föreslagits att särskilt när barnet under en längre tid behöver vård — det kan t. ex. vara fråga om ett handikappat barn — ett särskilt vårdbidrag skulle utgå till mödrar som måste avstå från egen arbetsinkomst, för att vara hemma och passa barnet, vilket inte på annat sätt kan beredas vård.

I Stockholm åter har man skaffat sig en liten, dock alldeles otillräcklig kår av biträden knutna till daghemmen som går hem till familjerna, när daghemsbarn blir sjuka och modern tvingats gå till sitt arbete.

Det har slutligen också som nämnts i en av årets motioner föreslagits kollektivhus, som kan bereda vård åt barn under sjukdom. Detta med vården av de sjuka daghemsbarnen är på sätt och vis en ny fråga, för vars lösning man

Bidrag till driften av barnstugor

ännu inte funnit en slutgiltig form. Det är därför jag har tagit upp problemet här. Samtidigt som det behövs en snabb översyn av daghemsbehovet, behövs en utredning av daghemsproblemet på längre sikt. Problemet är så mångskiftande för olika grupper av människor — det gäller förvärvsarbetande gifta kvinnor med heltidsarbete och ensamstående mödrar med förvärvsarbete, och det kan gälla hemmavarande mödrar med många barn, som har en mycket stor arbetsbörda och kanske av den ena eller andra anledningen för en tid behöver slippa ifrån att vårda barnen och då är i behov av heldagshjälp för barnens vård.

Avsikten är inte att åstadkomma en kategoriklyvning mellan olika sorters mödrar, när vi framhåller att daghemsfrågan behöver lösas på ett bättre sätt än nu. Samma mödrar kan under vissa tider vara fullt sysselsatta av arbete i sina hem och under andra tider även ha arbete vid sidan om hemmet.

De uppgifter som följer med barnpassning är samhällsuppgifter. Jag är glad över att det nu inte finns någon skillnad i partiernas inställning här till. Alla har erkänt, att det är riktigt att samhället ger stöd. Det är också glädjande att det inte föreligger någon motsättning mellan kvinnor som är helt sysselsatta i sina hem och kvinnor med förvärvsarbete.

Vi har i allmänna beredningsutskottet varit eniga om att önska oss inte bara en snabb översyn utan också en mera genomtänkt prövning av hela problemet.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Det intresse för en utbyggnad av förskoleinstitutionerna, som har tagit sig uttryck i debattinläggen i denna fråga och i statsutskottets förord för en skyndsam översyn av barnstuguverksamheten, är ju närmast ett tecken på den förändrade arbetskrafts-

situationen, där de gifta kvinnornas förvärvsarbete visar en så uppseendeväckande ökning, som fru Ekendahl här pekade på i sitt inlägg. Följdriktigt ökar då också efterfrågan på barntillsyn och trycket på de institutioner som tillhandahåller sådan. Det gör det självfallet angeläget att samhället ser över sina serviceanordningar och bereder sig på att rusta upp dem när de är otillräckliga. Inom kanslihuset har vi också redan förberett arbetet med den kartläggning av behov och resurser som motionärerna och utskottet efterlyser, och det är bara välkommet — jag ansluter mig till de föregående talarna i detta fall — att vi är eniga om att denna översyn behövs. Åtgärderna får ju sedan anpassas efter de anvisningar som undersökningen kan ge oss.

Det är riktigt som fru Ekendahl sade, att platsantalet vid daghem för heldagsvård är otillräckligt — både totalt och lokalt. Tillväxthastigheten beträffande daghems- och lekskoleplatser har varit och är ojäm; enligt socialstyrelsens allra senaste kartläggning, som blev färdig i förra veckan, disponerade vi över sammanlagt ca 55 000 platser, ehuru de är av olika värde som avlastningsmöjligheter för förvärvsarbetande mödrar: knappt en tredjedel är sådana som erbjuder heldagsvård. Vi har samtidigt 106 000 sex—sjuåringar i riket. Hela antalet icke skolpliktiga barn är 736 000. Den klyfta som finns mellan barnantal och vårdmöjligheter får vi emellertid inte överdriva, eftersom flertalet barn på landsbygden har hela naturen som lekstuga, och i flerbarnsfamiljer är i regel mödrarna helt hemarbetande. Där föreligger inget behov av särskild barntillsyn. Å andra sidan gör vi oss skyldiga till en underskattning, om vi bara skulle ta siffran 26 000 barn i väntekön — den nuvarande väntekön — som måttstock på de otillfredsställda behoven av barntillsyn. Man har anledning att räkna med att det också finns ett latent behov för sådana, som inte ansett

Bidrag till driften av barnstugor

det vara någon idé att låta inregistrera sig.

Det är alltså nödvändigt att öka utbyggnadstakten särskilt av heldagsvården, men vi får inte släppa ur sikte när vi i riksdagen diskuterar t. ex. statsbidragens storlek, som motionärerna gjort, att det är kommunerna som är huvudmän för barnstugeverksamheten och att det ytterst är på deras intresse och övertygelse om utbyggnadsbehovet som det kommer an om det blir någon utbyggnad eller inte. Alltjämt finns det 39 städer och köpingar med mer än 10 000 invånare som helt saknar daghem, vartill naturligtvis kommer landsbygdskommuner i långa rader. Lekskolorna har som fru Ekendahl påpekat en större utbredning. Det finns lekskolor på alla orter med mer än 13 000 invånare. Kommunerna bygger mycket hellre lekskolor än daghem. Orsakerna här till kan vara mångahanda. Det kan finnas psykologiska och sociologiska skäl till detta, men det kan räcka med att peka på kostnadsskillnaden. För ekonomiskt anlagda kommunalmän kan lekskolans kostnadsmässiga fördelar vara avgörande. Byggnadskostnaderna för en institution med halvdagsvård, där man inte behöver köks- och matlagningssutrymmen eller sovplatser för de mindre barnen, blir självfallet lägre, liksom också driftkostnaderna. Driftkostnaderna per daghemsbarn är i Stockholm så stora som 3 800 kronor om året. Genomsnittet för landet ligger på 2 800 kronor, men per lektugebarn är kostnaden bara 565 kronor. Om man då är på det klara med att halvdagsskift med 3½ timmes barntillsyn varken är hackat eller malet som bidrag till de förvärvsarbetande mödrarna för att dessa skall kunna ordna tillsynen under sin arbetstid, får man försöka stimulera kommunerna att åstadkomma flera möjligheter till heldagsvård, och då får man också angripa problemet ur kostnadssynpunkt.

Den sociala motiveringen, arbets-

marknadssynpunkterna, måste naturligtvis framhåvas, och det bör vara initierade och insiktsfulla fullmäktige som gör detta ute i kommunerna. Från statsmakternas sida måste man samtidigt fråga sig, huruvida kommunernas bedömning påverkas av statsbidragets storlek och differentiering på det ena eller andra sättet. Vi har ju statsbidrag till avlöningskostnaderna och bidrag utgår även ur allmänna arvsfonden för byggnad och utrustning. Inom socialdepartementet har vi övervägt att differentiera dessa bidrag från allmänna arvsfonden i syfte att åstadkomma en större stimulans för byggandet av daghem. En komplikation är, att man på en del platser, t. ex. i Malmö och Västervik, har börjat bygga kombinerade institutioner. Avlöningsbidraget går ut på att säkerställa en kvalificerad personal på barninstitutionerna, och redan från början har det varit differentierat på så sätt, att det är dubbelt så högt för personal på daghem som för personal vid lekskola.

Riksdagen kommer i dag att besluta en uppräknings med 40 procent av bidraget till daghemspersonal och därmed råkar det totala statsbidraget också bli 40 procent av avlöningen. Somliga motionärer vill räkna upp det ytterligare — till 60 procent. Det är naturligtvis tänkbart — det är en kostnadsfråga — men ytterst är det en intressantare fråga att få reda på huruvida den ena eller andra uppräknings över huvud taget innebär en sådan stimulans för kommunerna, att det kan ändra det kommunala beteendemönster, som vi vill förändra till förmån för daghem. Både Kungl. Maj:t och motionärerna har utgått ifrån den traditionella uppfattningen, att ökat statsbidrag innebär en viss stimulans och detta ehuru statsbidraget inte är så stort i sig självt. Jag tror, att dessa ting behöver tas med i den översyn, som förestår. Ett samarbete mellan stat och kommun är under alla förhållanden nödvändigt, om

Bidrag till driften av barnstugor

vi skall kunna vända inriktningen av barnstugeverksamheten till förmån för de barn, vilkas mammor är heltidsarbetande.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Den som har funderat över detta problem vet ju hur oerhört komplicerat det är och hur många komponenter som det rör sig om. Det som har skjutits i förgrunden i dag är ju långtidsutredningens propå, att kvinnorna måste ut på arbetsmarknaden för att vi skall kunna få en högre nationalprodukt i detta land. Sedan kommer kvinnans rätt att vara en självständig medlem av det svenska samhället och av familjen. Det är emellertid en synpunkt, som man saknar, nämligen barnets, och jag är ledsen, fru Eriksson i Stockholm, att jag skall vara den som bryter denna enighet och förstör den glädje som fru Eriksson kände över att det inte fanns någon som hade fört in några andra synpunkter. När vi skapade den nya barnavårdslagen sades det klart ifrån att det är barnets väl, som skall stå i förgrunden, och när vi sysslar med skilsmäsofallen och problematiken i det sammanhanget gäller det också att främst tänka på barnets bästa.

Jag undrar nu hur barnet reagerar i denna situation. Jag måste säga, att jag vet ingenting bestämt på den punkten. Psykologisk expertis säger ju, att de första åren är de viktigaste i barnets liv, och att barnet för sin egen trygghets skull behöver knytas till en bestämd person. Jag begriper, att detta måste vara besvärligt när båda parterna i äktenskapet vill ut på arbetsmarknaden omedelbart efter det att barnet fötts. Jag skulle därför i denna utredning också vilja ha med det önskemålet, att man frågar den psykologiska expertisen till råds om hur barnet reagerar då det vistas på daghem. Jag är helt på det klara med att daghemspersonalen är alldeles utomordentlig och

får en mycket bra utbildning, men man skall komma ihåg, att det finns några timmar på dagen före och efter daghemstiden, då familjen skall ha hand om barnen. Blir det tid för barnen? Ja, i det idealiska fallet blir det på det sättet, men i praktiken är det väl så, att mamman och pappan mestadels har oerhört mycket annat att bestyra när de kommer hem, och barnen får inte den omsorg, som man behöver ägna åt dem för att de skall känna sig som riktiga medlemmar i familjen.

Jag vill än en gång understryka, att jag inte är säker på denna punkt, och jag önskar, att denna utredning också skall ta upp denna fråga och rådfråga den psykologiska expertis som finns: Är detta en utveckling som vi vill ha? Om så är förhållandet, låt oss då sätta in all kraft på att skapa daghem för barnen. Men är det så, att barnen reagerar negativt och att det inte är bra för deras framtid, skall vi tänka oss för både en och två gånger innan vi stimulerar en sådan utveckling.

Frågan om de ensamma mödrarna, som ofta kommer upp i detta sammanhang, utgör ett speciellt problem. Så som jag ser saken är det en brist i samhället, att vi inte har kunnat tillförsäkra dessa mödrar så stora ekonomiska resurser, att de kan ägna sig åt barnen när dessa är små. Såsom barnavårdsman i Göteborg under några år kom jag sådana fall in på livet, och jag måste säga att de inte verkar särskilt stimulerande. Dessa mödrar lever under mycket besvärliga och ekonomiskt knala förhållanden. De går vanligen till sitt arbete kl. 7 på morgonen och kommer inte hem förrän kl. 5, och under tiden måste de kunna lämna barnen på ett daghem.

Det finns också en annan sida av saken som bör beaktas. Jag tänker på de familjepolitiska synpunkterna. Det är ju familjer med ett eller två barn som får hjälp genom att samhället med bortåt 3 000 kronor subventionerar daghems-

Bidrag till driften av barnstugor

kostnaderna för deras barn, medan familjer med flera barn endast erhåller barnbidraget.

Om jag skulle uttala något önskemål skulle det vara, att barnbidraget kunde ökas i något snabbare takt än som skett under senare år, så att barnfamiljerna skulle kunna känna en ekonomisk trygghet.

Herr talman, jag understryker att de arbetsmarknadspolitiska och nationalekonomiska synpunkterna väger mindre tungt i detta sammanhang och att vi främst måste se till barnens bästa.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Om herr Svensson i Kungälv hade lyssnat ordentligt till mitt inlägg, skulle han funnit att där förekom varken arbetsmarknadsskäl eller nationalproduktökning. Jag motiverade mitt intresse för daghemsfrågan helt och hållet med att familjerna har behov av hjälp med att klara barntillsynen, och jag såg saken från barnens synpunkt.

Jag tror inte att man kan uppfostra kvinnorna mer eller mindre i den stil, som herr Svensson i Kungälv önskade, genom att vägra ställa daghemsplatser till förfogande för de barn, som har sina mammor ute i förvärvsarbete och som nu vistas på daghem eller som står i kö till daghem eller som kanske är omhändertagna av ett hembiträde — vilken lär bli en ännu sällsyntare drömfigur om en tio år. Man kan inte ändra inställningen hos kvinnorna genom att skaffa lekskolor i stället för daghem eller ha daghem som stänger så tidigt att någon annan behöver hämta barnen, inte mamman kommer hem etc.

Sedan var det frågan om de ensamma mödrarna. Jag undrar om herr Svensson i Kungälv såg ett TV-program som bl. a. handlade om några ensamma mödrar i Stockholm, där det dock finns flera daghem än på andra håll. Dessa mödrar måste först och främst tänka på

att sköta sitt arbete, eftersom vi från samhällets sida ännu inte har lyckats ge något mer storartat tillskott av medel vare sig till dem som är ensamma om att försörja sina barn eller till familjer med en stor barnaskara. Jag skulle hellre än någonting annat önska att vi satsade på att förbättra ekonomin för barnfamiljerna, men det utesluter inte att vi bör se till att de ensamma mödrar som nu strävar för att klara ekonomin får bättre möjligheter att ordna tillsynen av barnen. Av TV-programmet framgick bl. a., att när ett barn blev sjukt och mamman måste gå till sitt arbete, någon äldre människa kom hem för att passa barnet, som alltså fick stanna kvar i hemmet. Men de hem som dessa ensamstående mödrar kunnat skaffa sig präglades av ett armod och en ynkedom som var upprörande. Det fanns inte ordentlig värme i de små kabysser där mödrarna ofta måste bo, och matskåpet var tomt; man var inte van att ha mat hemma på dagarna.

Vad ger herr Svensson i Kungälv dessa mödrar genom sitt resonemang om att det är sämre för barnen om daghemmen skulle byggas ut och kunna ge en service som fungerar även när barnen t. ex. är sjuka?

Det finns nu så få daghemsplatser och så stort behov av sådana platser, att man inte bör ta i så hårt om risken av att splittra familjerna genom daghemsbyggen. Nej, låt oss se till barnens bästa! Med den motiveringen kan vi inte komma till annat resultat än att daghemmen bör göras bättre och att antalet daghemsplatser bör ökas och att vi samtidigt på olika sätt bör underlätta för de mödrar, som så önskar, att vara hemma och sköta sina barn. Jag är övertygad om att de flesta mödrar vill ha den möjligheten öppen åtminstone under de första åren av barnens tid. Däremot är det inte säkert, att man från samhällets sida är beredd att ekonomiskt stödja dem för att de skall kunna vara

Bidrag till driften av barnstugor

hemma hos barnen ända till sjuårs-åldern.

Detta är avvägningsfrågor, och jag tycker det är synd att det skall vara en socialdemokrat som kastar fram sådant, när de borgerliga partierna, som man brukar beskylla för att vara småsinta, inte har kommit fram med något dylikt. Hela utskottsbehandlingen gick ut på att man ville göra någonting för barnen, och så skall en socialdemokrat som därtill inte är så gammal, komma med detta. Jag är rent häpen, och herr Svenssons yttrande har väl i alla fall kommit mer av lust att prata än efter moget övervägande.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har haft anledning att tänka ganska mycket på detta, och jag skäms inte att som socialdemokrat föra fram vissa synpunkter när det gäller barnen.

Jag har med mitt inlägg egentligen bara velat säga, att vi skall ställa barnet i centrum och fråga vad som är bra för barnet. Det är det som skall vara avgörande. När jag hänvisar till långtidsutredningen är det just därför att den skjutit arbetsmarknadspolitiska synpunkter i förgrunden. Långtidsutredningen har väl knappast hunnit ta upp den psykologiska frågan, men jag tycker att det är nödvändigt att man gör det.

Sedan kan man naturligtvis säga, fru Eriksson i Stockholm, att här finns ett behov som man måste tillfredsställa, och det kan jag hålla med om. På många håll är mödrarna tvingade att arbeta utanför hemmet på grund av ekonomiska förhållanden, och barnen blir s. k. nyckelbarn. Då är det bättre att de är på daghem än att de löper ute på gatan, vilket också fru Ekendahl och herr Geijer framhållit i sin motion.

Jag har alltså, herr talman, bara velat säga att vi i denna utredning också

bör ta med barnen och fråga vad som är gott för dem.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Jag tror det finns anledning efter herr Svenssons i Kungälv anförande säga, att det varken är min, herr Geijers eller långtidsutredningens mening att tvinga ut några kvinnor på arbetsmarknaden. Vi vill ge kvinnorna den valfrihet som alla ledamöter i riksdagens båda kamrar i varje fall säger sig vilja ge. Det är en valfrihet som kvinnorna inte har i dag. Att långtidsutredningen och vi i motionen har tagit upp båda aspekterna, arbetskraftsbehovet och kvinnornas valmöjlighet, beror ju — som också statsrådet Lindström här var inne på — på den arbetsmarknadssituation som vi i dag befinner oss i.

Jag tror inte att herr Svensson på allvar vill att kommunerna skall fortsätta att vara så njugga som de är för närvarande när det gäller att bygga daghem. Jag tror det är nödvändigt att staten, som överblickar hela arbetsmarknaden, tar mera av det ekonomiska ansvaret när det gäller att få kommunerna att bygga daghem. Det är därför som vi i vår motion har hemställt om en skyndsam utredning. Jag blir litet rädd när jag hör att man vill lägga in så många aspekter i denna utredning. Egentligen behöver vi inte det, ty vi har så många utredningar i denna fråga, som är aktuella än i dag, där har tagits upp bl. a. de synpunkter som herr Svensson var inne på.

Vad vi behöver i dag är serviceåtgärder för de kvinnor som redan är ute på arbetsmarknaden och har besvärligheter och för de kvinnor som önskar gå ut på arbetsmarknaden — vi skall vara glada över att de vill göra det i dagens arbetsmarknadsläge. Alternativet är att vi tar in mer utländsk arbetskraft. Intet ont om det, men det för också med sig problem med bostadsbyggande och annat.

Bidrag till driften av barnstugor

Det är därför jag tror att man skall ta med båda dessa aspekter, arbetskraftsbehovet och kvinnornas fria val, ty, herr Svensson, ingen av oss inom det socialdemokratiska partiet eller inom fackföreningsrörelsen kommer att agitera för att kvinnorna måste ut och arbeta. Vi lever ju i ett demokratiskt samhälle och hyllar demokratiska principer. Men när barntillsynen är så otillräcklig som den är, som omvittnas från alla håll, så är det nödvändigt att vi får en snabbutredning om frågan vem som skall ta ansvaret. Vi kan inte bara stå och säga att det bästa är att mödrarna och barnen får vara hemma. Det tycker vi alla, men alternativet är ju att de ensamma mödrarna drar sig fram på det sätt som fru Eriksson i Stockholm har givit exempel på från TV-programmet. De är inte alls betjänta av att herr Svensson, jag och flera andra står och säger, att visst är det synd om dem och visst vore det bäst för både mödrarna och barnen om mödrarna fick vara hemma. De har inte den möjligheten. Vi får vara realpolitiker i denna fråga liksom när vi tar ställning till andra frågor, som inte alla gånger är så publikknipande och bra att ta till när det gäller att skapa goodwill för det egna partiet. Detta är fakta, herr Svensson, och dem måste vi ta hänsyn till när vi tar ställning.

Herr SVENSSON i Kungälv (s) kort genmäle:

Herr talman! Efter det senaste inlägget har jag inte mycket att säga annat än att när man diskuterar utan affekter brukar man ofta hamna på ungefär samma ståndpunkt. Men jag vill för undvikande av allt missförstånd säga, att jag förstår fuller väl den problematik, som ligger i att kvinnan liksom tvingas att vara hemma och inte kan komma ut i förvärvsarbete. Här kommer vi in på frågan hur hon skall omskolas, hur hon skall kunna komma ut i det arbete för vilket hon kan-

ske har offrat flera år av utbildning. Problemet är inte lätt, och jag understryker än en gång, att mitt lilla inlägg här var betingat av att jag ville ha med barnets bästa i detta sammanhang.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Här har inte ställts något annat yrkande än bifall till utskottets förslag, men efter den debatt som nu förts tycker jag det är nödvändigt att det också säges några ord från utskottets sida.

Jag delar i hög grad de synpunkter som herr Svensson i Kungälv här framfört, vilka utmynnade i att barnen bör stå i centrum för hela denna fråga. Men jag vill nämna, att detta spörsmål har behandlats mycket utförligt i statsutskottets tredje avdelning, och att man då också lade den aspekten på frågan. Vi hade samma uppfattning där som herr Svensson i Kungälv här har givit uttryck åt. För att vara rättvis mot motionärerna vill jag också tillägga, att i motionerna har man starkt understrukit att man velat barnens väl.

Herr talman! Jag har bara velat meddela detta som en bakgrund till utskottets ställningstagande.

Fröken ELMEN (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt blanda mig i denna debatt, men efter herr Svenssons i Kungälv inlägg vill jag ändå säga några ord.

Jag går i denna fråga helt på utskottets linje. Från folkpartiet har vi också väckt en motion om ökat stöd åt daghems- och förskoleverksamheten. Det är så lätt att kasta skulden för den missanpassade ungdomen på de förvärvsarbetande mödrarna, herr Svensson. Det är också mycket lätt att generalisera och komma ifrån allting utan några föregående utredningar. Herr Svensson i Kungälv vill att vi skall utreda även barnens situation närmare, men doktor Blume-Wester-

Försöksverksamhet rörande daghem m. m.

berg har gjort en utredning i denna fråga, och den visar att de förvärvsarbetande mödrarnas barn inte har större skolsvårigheter eller är mera missanpassade än hemmaarbetande mödrars barn. Den utredningen har gjorts på ett ganska stort underlag från Stockholm, Göteborg och Malmö, och vi får väl ändå ta någon hänsyn till den utredningens resultat.

Men jag vill instämna i vad fru Eriksson i Stockholm och fru Eken-dahl sade, nämligen att vad vi här vill komma fram till är att kvinnorna skall få en valmöjlighet. Vidare anser jag att arbetstiderna måste anpassas, så att det blir möjligt för kvinnorna att ha deltidsarbete. Då kan kvinnorna både ha förvärvsarbete och ägna sig åt hem och barn. Även för kvinnorna tror jag arbetet i sig självt har ett stort värde, och likaså betyder arbetsgemenskapen ute på arbetsplatserna en hel del för dem. Om därför kvinnornas hela situation blir mera tillfredsställande, så tror jag att detta återverkar även på barnen. Doktor Blume-Westerberg och barnpsykiater säger också, att det inte är samvarons längd som är det avgörande, utan det är mödrarnas och barnens samvaro ur kvalitativ synpunkt som är det avgörande.

Ingen vill givetvis tvinga ut mödrarna på arbetsmarknaden. Vi vill inte att de skall lämna sina barn. Vi vet också att spädbarnsvården på daghemmen minskar mer och mer tack vare att mödrarna stannar hemma när barnen är små. Det är sedan barnen blivit större som kvinnorna bör ha möjlighet att välja.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaran utskottets hemställan.

*Punkten 24***Försöksverksamhet rörande daghem m. m.**

Kungl. Maj:t hade (punkt 29, s. 29 och 30) föreslagit riksdagen att till För-

söksverksamhet rörande daghem m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

I de under punkten 3 nämnda likalydande motionerna I: 217 och II: 267 hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte avslå förslaget om ett anslag för budgetåret 1962/63 till Försöksverksamhet rörande daghem m. m. av 100 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu var i fråga, till Försöksverksamhet rörande daghem m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken Andersson samt herrar Ragnar Bergh, Staxäng och Nilsson i Göingegården, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu var i fråga, avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag vill framföra några synpunkter i anledning av den reservation som är knuten till denna punkt i utskottets utlåtande. Det gäller huvudsakligen en rent formell fråga.

Det anslag det här rör sig om har riksdagen behandlat flera gånger, jag tror att första gången var 1957. Tidigare har såvitt jag vet inga menings-skiljaktigheter rått på denna punkt. Men anslaget tillkom ursprungligen för att möjliggöra praktiska försök med nya verksamhetsformer inom barnstugeverksamheten och barns sommarvistelse. Nu har emellertid medlen använts för helt annat ändamål, nämligen till bestridande av driftkostnaderna för ett barnpsykologiskt laboratorium i Stockholm. Då vi reservanter anser att

Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar

vetenskaplig forskning inte tillhör socialdepartementets verksamhetsområde utan ecklesiastikdepartementets, har vi ansett att detta anslag i så fall borde föras in under ecklesiastikhuvudtiteln och handläggas av den departementschef som har hand om det arbetsområdet.

Herr talman! Med denna korta motivering ber jag att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Högern anser att något anslag inte bör anvisas under femte huvudtiteln för försöksverksamhet rörande daghem m. m., men man är inte heller beredd att föreslå något anslag under annan huvudtitel, i varje fall inte för nästa budgetår. Resultatet av reservanternas ståndpunkt blir alltså, att man inte anvisar något anslag för kommande budgetår.

Utskottsmajoriteten har ansett det angeläget med praktisk försöksverksamhet inom detta verksamhetsområde. Att försöksverksamheten har fått en mera vetenskaplig karaktär kan väl inte motivera att man upphör med bidragsgivningen.

När det sedan gäller frågan under vilket departement denna fråga skall handläggas, anser utskottet det vara en fråga av underordnad betydelse. Herr Staxäng säger visserligen, att ärendet bör sortera under ecklesiastikdepartementet, men i så fall borde väl högern vid årets riksdag ha motionerat om att ifrågavarande anslag skulle utgå under detta departements huvudtitel.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Jag kan i stora delar ansluta mig till vad herr Almgren yttrat. Jag vill bara läsa upp vad föredraganden på denna punkt i femte huvudtiteln sagt om att en del av pengar-

na går till ett barnpsykologiskt laboratorium i Stockholm: »Vid laboratoriet bedrivs den första vetenskapligt ledda försöks- och forskningsverksamheten i vårt land på småbarnsområdet. Den banbrytande verksamheten vid laboratoriet kan väntas få stor praktisk betydelse för den framtida utformningen av olika anordningar för barn under skolåldern.»

Det är ytterst viktigt att detta arbete får fortsätta, och eftersom medel för verksamhetens bedrivande för närvarande inte utgår från något annat håll, vore det mycket olyckligt om anslaget skulle dras in. Det kan mycket väl få plats under rubriken »Försöksverksamhet». Den försöksverksamhet, som bedrivits sedan detta anslag på 100 000 kronor tillkom, har haft stor betydelse för de förvärvsarbetande mödrarna — det kan jag omvittna, som följt verksamheten på nära håll.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) av fröken Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 25**Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 34, s. 37—48) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för ungdomsvårdsskolorna, som föranleddes av vad departementschefen förorddat, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för ungdomsvårdsskolorna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock till Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 11 333 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta

Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar

den ena inom första kammaren av herr *Hjalmar Nilsson m. fl.* (I: 266) och den andra inom andra kammaren av herr *Kärrlander m. fl.* (II: 172), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande anslag måtte besluta att en sluten avdelning, s. k. mottagningsavdelning, avsedd att betjäna det norrländska upptagningsområdet, inrättades och att denna avdelning enligt socialstyrelsens förslag förlades i anslutning till Vemyra skolhem i Sollefteå;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* och fru *Segerstedt Wiberg* (I: 431) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 505), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att utöver departementschefens förslag tio vårdartjänster och en assistenttjänst inrättades samt att vederbörande avlöningsanslag förstärktes med erforderligt belopp;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Lindkvist* och fru *Torbrink* väckt motion (II: 601).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 431 och II: 505

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för ungdomsvårdsskolorna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 förordat;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för ungdomsvårdsskolorna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 11 333 000 kr.;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 266 och II: 172 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört om lokaliseringen av mottagningsavdelningar vid ungdomsvårdsskolorna;

III. att motionen II: 601 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 431 och II: 505 a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för ungdomsvårdsskolorna, som föranleddes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 samt reservanternas förordat;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för ungdomsvårdsskolorna, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 11 471 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Jag vill säga några ord med anledning av den motion jag varit med om att väcka i denna fråga och den reservation jag anslutit mig till vid förevarande punkt.

På ungdomsvårdsskolorna råder ju för närvarande ganska besvärliga förhållanden, kanske framför allt därför att man får ett allt svårare klientel att arbeta med. Under senare år har vi ofta diskuterat bristen på platser vid dessa skolor. Nu redovisar departementschefen att denna platsbrist, efter den utbyggnad som skett, är hävd: det finns inte längre några väntelistor. Skolorna har alltså byggts ut, så att man nu kan ge eleverna tak över huvudet, har erforderligt antal sängar o. s. v.

Men i och med att antalet platser

Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar

ökats krävs också en ökning av personalen i olika grader och av olika kategorier — annars kan det över huvud taget inte bli tal om kvalificerad vård. Statsmakterna har vidare beslutat att personalen vid skolorna skall få förkortad arbetstid, 45 timmars arbetsvecka skall alltså gälla även för denna personals vidkommande. Med anledning därav har socialstyrelsen gjort vissa beräkningar och i en PM redovisat det ökade personalbehov som enbart arbetstidsförkortningen kräver.

Allt detta kan måhända inte utläsas ur propositionen. Men på en ungdomsvårdsskola har dygnet, liksom annorstädes, bara 24 timmar, och inom detta vårdområde fordras, liksom inom andra vårdområden, arbetskraft dygnet om — kanske något mindre under natten. Genom pressen har gått upprepade redogörelser för överfall vid dessa skolor. De har berott på för liten bemanning och även på att personalen varit rutinerad.

Det är alltså ur många synpunkter nödvändigt att utbyggnaden av skolorna följs upp med en utökning av personalen, om vården skall kunna bli tillfredsställande. Enbart arbetstidsförkortningen kräver 38 vårdare till — det får man fram med enkel matematik. Därtill har överenskommits om att specialavdelningarna, där man har det svåraste klientelet, skall få ytterligare antal vårdare. Vid de öppna avdelningarna, som man från början räknat med skulle kunna vara obemannade — det rör sig om utskrivningsavdelningar — har det visat sig, att det svåra klientelet gör det nödvändigt med bemanning. Det erfordras i detta fall 12 tjänster. Alltså behövs en ökning med åtminstone 50 vårdare mot av departementschefen föreslagna 7.

Vidare har socialstyrelsen beräknat, att det för att den nya barnavårdslagens intentioner skall kunna fullföljas behövs minst 14 assistenttjänster. Därvidlag har statskontoret förordat 3 och

departementschefen endast 2 assistenttjänster.

Utskottet påpekar på tal om motionen, i vilken man begär en egentligen mycket blygsam ökning, att medel kan anvisas för anställning av extra personal. När man emellertid är införstådd med svårigheten att vid dessa skolor ständigt ha omsättning av personal och känner till att överfallen i allmänhet inträffar när det är orutinerad personal som tjänstgör, är det inte riktigt att lita till extra personal i så stor utsträckning som nu sker. Vi vet också att det är mycket svårt att få personal till dessa skolor, och det blir ändå svårare, om man icke kan erbjuda dem tjänster utan bara extra arbete.

Vad reservanterna begärt är en ytterligare assistenttjänst utöver vad departementschefen föreslagit och ytterligare tio vårdartjänster. Detta kan tyckas vara mycket blygsamt i förhållande till vad socialstyrelsen begärt, men vi anser att detta skulle medföra åtminstone någon förstärkning, som kan sättas in där den bäst behövs. Det är också mycket svårt att driva en kvalificerad ungdomsvård med överansträngd och försliten personal.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som fogats till punkten 25 av detta utlåtande.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Man kan väl säga att motion II: 172, som gäller inrättandet av en sluten vårdavdelning vid Vemmyra skolhem, har behandlats så välvilligt av statsutskottet som man kanske hade kunnat förvänta sig. Jag beklagar ändå att utskottet inte har ansett det vara möjligt att helt följa motionärernas framställning och alltså tillstyrkt bifall till motionen. Detta skulle nämligen dels ha stått i fullständig överensstämmelse med den hemställan som socialstyrelsen gjort i sina petita, dels också ha sam-

Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar

manfallit med de tankegångar som departementschefen gjorde sig till tolk för i 1961 års statsverksproposition, i vilken statsrådet underströk att platsantalet vid dessa s. k. slutna avdelningar måste vara så stort, att häktning icke skall behöva tillgripas mot brottslingar under 18 år enbart på grund av platsbrist vid dessa avdelningar.

Med hänvisning till dessa motiv föreslog Kungl. Maj:t, att fem nya mottagningsavdelningar skulle inrättas och riksdagen beslöt också i enlighet därmed. Eftersom inga av dessa slutna avdelningar är förlagda till Norrland, är emellertid hela norrlandsområdet utan möjlighet att uppfylla de krav som även departementschefen har ställt i detta hänseende. Följden av frånvaron av någon sluten avdelning inom hela norrlandsområdet blir just det som departementschefen beskrev, nämligen att man häktar dessa unga brottslingar under 18 år på grund av den platsbrist som man ville försöka undvika.

Nu har motionärerna väl ingenting mera att tillägga till detta än att man hoppas på att utskottets förslag till skrivelse till Kungl. Maj:t, där det sägs att man på grund av dessa motioner skall ge till känna vad utskottet har anfört angående lokalisering av mottagningsavdelningarna vid ungdomsvårdsskolorna, kommer att få till följd att Kungl. Maj:t nästa gång framlägger förslag om att det skall byggas en sluten avdelning vid Vemyra skolhem i likhet med vad socialstyrelsen också föreslår.

Det är kanske, herr talman, för mycket begärt, om jag hemställer att socialministern redan nu skall uttala att han är beredd att allvarligt överväga ett tillmötesgående av motionärernas krav. Jag väntar inte precis att han nu skall ge ett svar, men det skulle självfallet vara av värde om han ville ta ställning till vad han själv förut har ansett vara riktigt. Det skulle i hög grad tillfredsställa motionärerna.

Jag har inget särskilt yrkande.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Reservanterna har ansett, att ungdomsvårdsskolornas personalorganisation bör förstärkas med en assistenttjänst och tio vårdartjänster utöver vad Kungl. Maj:t och utskottsmajoriteten har föreslagit. Det råder inga delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna om betydelsen av att ungdomsvårdsskolorna äger tillgång till erforderlig personal. När det gäller assistentpersonalen har utskottet i likhet med Kungl. Maj:t föreslagit två tjänster, medan reservanterna vill ha tre. Som utskottet har påpekat i sitt utlåtande pågår för närvarande utredning rörande behandlingsmetoderna och eftervården vid ungdomsvårdsskolorna. Vi har därför velat vänta med att inrätta ytterligare assistenttjänster i avvaktan på resultatet av dessa utredningar.

När det gäller andra tjänster sker det en väsentlig utökning med icke mindre än 38 tjänster, däribland 7 vårdartjänster till följd av arbetstidsförkortningen. Beträffande behovet av ytterligare tjänster har departementschefen och socialstyrelsen visserligen kommit fram till olika uppfattningar. Utskottet har emellertid tagit fasta på vad departementschefen anfört om genomförda personalförstärkningar. För budgetåret 1959/60 uppräknades medelsanvisningen till vikarier för att möjliggöra anlitande av extra personal vid specialavdelningar med särskilt svårbehandlat klientel.

Statens organisationsnämnd gjorde också år 1960 en utredning om ungdomsvårdsskolornas personalbehov. I enlighet med vad organisationsnämnden då föreslog anvisades medel för bl. a. dubblering av tillsynen vid mottagnings- och specialavdelningar.

Mot denna bakgrund har utskottet inte ansett sig kunna gå längre än departementschefen gjort i fråga om personalförstärkningar vid dessa skolor. Med

Ungdomsvårdsskolorna: Avlöningar

denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Vid höstriksdagen förra året diskuterade vi frågan om de bristande behandlingsresurserna för unga alkoholskadade, och vi hade en överläggning i kammaren där jag anförde en rad aktuella siffror beträffande de bristande resurserna.

Nu har fru Torbrink och jag motionerat om en utökning av resurserna för att man skall kunna ge de unga alkoholisterna en rejäl medicinsk vård.

Utskottet har avstyrkt motionen. Utskottet erkänner visserligen i sin skrivning att detta problem finns. Det anför ett par intressanta exempel som jag har svårt att avstå från att kommentera.

Statsutskottet skriver att behandlingen av alkoholskadade främst sker på Långanäs yrkesskola, och utskottet menar att denna yrkesskola har de bästa resurserna när det gäller alkoholskadad ungdom. Jag vill till detta säga, att behandlingsresurserna vid Långanäs är helt otillräckliga. De är så otillräckliga, att rektorn för Långanäs numera måst maximera tiden för behandling av alkoholskadade ungdomar till mellan 2 och 3 månader. Därefter skriver man ut dem; resurserna räcker inte till ytterligare behandling.

Statsutskottet anför också att en del av de alkoholskadade ungdomarna tas in på andra yrkesskolor. Ja, det är tyvärr ett faktum! De tas in på andra yrkesskolor som icke har ens tillnärmelsevis de behandlingsresurser som exempelvis Långanäs har. Jag tycker att det är mycket tragiskt att utskottet inte ser detta problem realistiskt. Vi har en grupp alkoholskadade ungdomar under 18 år, som vi ger den sämsta behandling man kan ge dessa ungdomar. Vi läser in dem på ungdomsvårdsskolor i stället för att ge dem behövlig medicinsk vård.

De missförhållanden som ligger bakom de siffror jag anförde i höstas i riks-

dagen — som jag fattade det då var socialministern mycket välvilligt och sympatiskt inställd till frågan — har sedermera ytterligare förvärrats så att exempelvis Stockholms stad har måst upprätta en egen klinik för alkoholskadad ungdom vid den s. k. Mariakliniken. Problemet beträffande den alkoholskadade ungdomen är alltså i Stockholm akut. Jag har också haft kontakt med barnavårdsnämnderna i ett par större städer för att efterhöra hur de löser problemet med den alkoholskadade ungdomen. Problemet är självfallet störst i Stockholm, men även i andra städer saknar man ordentliga behandlingsresurser. Städer som Hälsingborg och Säter, som har mentalsjukhus på platsen, har de största möjligheterna att hjälpa den alkoholskadade ungdomen. Men de städer, som inte har sådana sjukhus inom sina räjonger, saknar direkta möjligheter att hjälpa den alkoholskadade ungdomen.

Slutligen skriver statsutskottet att det hoppas att Kungl. Maj:t i samband med behandlingen av nykterhetsvårdsutredningens betänkande skall komma med förslag till riksdagen som medför att vi skall kunna ge alkoholskadade ungdomar den behandling de har rätt att kräva. Jag hoppas i likhet med utskottet att Kungl. Maj:t verkligen tar detta stora problem under allvarligt övervägande och ser till att riksdagen snarast får förslag om hur vi skall lösa den akuta situationen för den alkoholskadade ungdomen. Jag ställer inget yrkande utan uttalar endast förhoppningen att frågan snart skall aktualiseras i riksdagen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter gi-

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

ven varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 139 ja och 53 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 26—51

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 52**Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 61, s. 98—104) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranledes av vad departementschefen förordade, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels

ock till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 9 021 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 513) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 587), hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 9 100 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 513 och II: 587, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranledes av vad departementschefen i stadsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 förordade;

b) godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 9 021 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 513 och II: 587, såvitt nu var i fråga,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningen för arbetsmarknadsstyrelsen, som föranledes av vad departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 samt reservanterna förordade;

b) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsmarknadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

c) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 9 100 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! I motionerna nr 513 i första kammaren och 587 i andra kammaren har vi ifrån centerpartiets sida framfört en del synpunkter på socialpolitikens framtida inriktning. Motionernas huvuddel behandlas i annat utskott än statsutskottet och kommer väl till kamrarnas avgörande först till hösten. Men vissa avsnitt av motionen behandlas under några punkter av förevarande statsutskottsutlåtande i samband med äskandena till arbetsmarknadsstyrelsen.

Vad beträffar föreliggande punkt, avlöningar till arbetsmarknadsstyrelsen, har vi i motionerna begärt högre anslag till arbetsvården. Vi utgår närmast ifrån att arbetsvårdsbyråns allmänna sektion skulle upprustas genom viss personalförstärkning. Denna sektion handlägger frågor rörande arbetsplacering, yrkesutbildning, arbetsträning, skyddad verksamhet, näringshjälp, hemarbete m. m., allt beträffande handikappade. Vi har i en rad av de följande reservationerna begärt förstärkning på dessa områden, och i konsekvens med detta har vi på denna punkt begärt en viss förstärkning av arbetsmarknadsstyrelsens personalsuppsättning. Det skulle sammanlagt röra sig om en kostnad av 79 000 kronor. Det är alltså på denna punkt inte fråga om större belopp.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid punkten 52 fogade reservationen nr 5) av herr Bengtson m. fl.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Kungl. Maj:t har föreslagit att arbetsvårdsbyråns allmänna sektion förstärks med tre förste byråinspektörer i Ae 21 samt två amanuens-

Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar

tjänster och en kanslisttjänst i reglerad befordringsgång. Därutöver har vad beträffar arbetsförmedlingen, som behandlas under punkten 54, såväl Kungl. Maj:t som utskottets majoritet och reservanterna föreslagit en mycket stor upprustning. I anledning av detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 52:o) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 164 ja och 33 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 53

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 54***Arbetsförmedlingen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt 63, s. 106—125) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63, dels ock till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för samma budgetår anvisa ett förslagsanslag av 41 416 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyman m. fl.* (I: 215) och den andra inom andra kammaren av herr *Boija m. fl.* (II: 325);

dels de under punkten 3 nämnda likalydande motionerna I: 217 och II: 267, i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte

a) fastställa i motionerna intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 36 016 000 kr.;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att direktiven för arbetsmarknadsutredningen kompletterades med uttrycklig föreskrift om att utredningen skulle företaga en organisationsundersökning av arbetsmarknadsverket;

dels de under punkten 52 nämnda likalydande motionerna I: 513 och II: 587 i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1962/63 till Arbetsförmedlingen: Avlöningar anvisa ett förslagsanslag av 43 500 000 kr.;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Wiklund* i Stockholm och *Rimmerfors* väckt motion (II: 174).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 217 och II: 267

samt I: 513 och II: 587, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställen intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 41 416 000 kr.;

II. att motionerna I: 215 och II: 325 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen II: 174 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionerna I: 217 och II: 267, såvitt desamma avsåg förslag om komplettering av direktiven för arbetsmarknadsutredningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet under I. och IV. bort hemställa,

I. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till motionerna I: 217 och II: 267 samt med avslag å motionerna I: 513 och II: 587, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 36 016 000 kr.;

IV. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 217 och II: 267, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att direktiven för arbetsmarknadsutredningen kompletterades med uttrycklig föreskrift om att utredningen skulle företaga en organisationsundersökning av arbetsmarknadsverket;

b) av herrar *Bengtson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom med bifall till

motionerna I: 513 och II: 587 samt med avslag å motionerna I: 217 och II: 267, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för arbetsförmedlingen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1962/63;

b) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 43 500 000 kr.;

c) av fröken *Elmén*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Reservationen nr 6 b av herr Bengtson m. fl. grundar sig på framställningen i motionerna I: 513 och II: 587. I motionerna framhålles, att det ingalunda är riktigt att endast lämna dem, som drabbats av långvarig sjukdom, invaliditet eller annat handikapp, ett ekonomiskt stöd av större eller mindre omfattning. Det mest väsentliga måste vara att så långt möjligt återställa människans både psykiska och fysiska funktionsduglighet. Målet måste vara att ge möjlighet till ett normalt liv och normal livsföring. Det bärande motivet måste givetvis vara det humanitära, omtanken om den enskilda människan. Men sannolikt föreligger det inget motsatsförhållande mellan ett sådant humanitärt motiv och det samhällsekonomiska intresset.

När det gäller de praktiska möjligheterna att förverkliga dessa mål och syften spelar den verksamhet, som bedrivs av arbetsvårdsorganen inom arbetsmarknadsorganisationen, en stor roll. Dess uppgifter sammanhänger med arbetsplacering, yrkesvägledning, skyddad verksamhet, näringshjälp o. s. v. för de handikappade. Det är givet, att arbetsvårdsorganen har en nyckelställning i detta sammanhang.

Antalet arbetsvårdssökande, som under hela 1950-talet endast ökade med 5 000, har enbart under 1960 ökat med

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

samma antal — givetvis beroende på det förbättrade samarbete, som inlett mellan sjukförsäkringen och arbetsvården. Men detta samarbete har ändå inte kunnat utbyggas på ett tillfredsställande sätt. Flertalet länsarbetsnämnder har på grund av personalbrist tvingats att begränsa remisserna från sjukförsäkringen. I vissa fall har hela sjukförsäkringsområden undantagits. Det är givet att man måste med en viss oro fråga sig hur det skall bli under den närmaste framtiden.

Enligt beslut av förra årets riksdag föreligger när det gäller samarbetet mellan arbetsvården och socialförsäkringsorganen i anslutning till försäkringskassornas uppgifter skyldighet för försäkringskassorna att vid en sjukdomsperiod som varar 90 dagar regelmässigt utröna behovet av rehabiliteringsåtgärder. Den föreskriften blir till stor del meningslös, om inte arbetsvårdsorganen har resurser att göra vad på dem ankommer. Men vad som framför allt kommer att belasta arbetsvårdsorganen är de nya grunderna för förtidspensioneringen, som riksdagen väl kommer att besluta om ett par veckor. Här är det på det sättet att det medicinska invaliditetsbegreppet kommer att ersättas av begreppet arbetsinvaliditet, som har sin grund i medicinska faktorer. Det torde inte råda något tvivel om att arbetsvårdsorganen kommer att få mycket stora uppgifter. Vi hälsar för vår del med tillfredsställelse den upprustning, som föreslås av socialministern i propositionen och som utskottsmajoriteten ansluter sig till, men vi menar att den är otillräcklig. På denna punkt borde arbetsmarknadsstyrelsens propåer ha beaktats i full utsträckning, och arbetsvården borde alltså ha fått de tjänster, som arbetsmarknadsstyrelsen hade begärt.

Jag vill sedan beröra en speciell sak i detta sammanhang. Den gäller frågan om länsarbetsnämndernas möjligheter

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

att anlita läkarhjälp. Det finns nu vid länsarbetsnämnderna sammanlagt 24 läkare med en genomsnittlig tjänstgöringstid av endast två timmar per vecka. Samarbetet som har inletts mellan sjukkassorna och arbetsvårdsorganen kommer givetvis att öka arbetet för dessa läkare högst väsentligt. Antalet svårbedömbara fall blir betydande genom det nya invaliditetsbegreppet. Arbetsmarknadsstyrelsen hade begärt en fördubbling av tjänstgöringstiden för läkarna vid länsarbetsnämnderna, d. v. s. från två till fyra timmar per vecka, och dessutom inrättande av vissa nya tjänster för läkare, varigenom alla arbetsvårdsexpeditioner skulle få tillgång till medicinsk sakkunskap. Vi har för vår del i reservationen biträtt detta yrkande och vi beklagar, att det inte har kunnit biträdas av utskottsmajoriteten. Vi menar kort sagt att när det gäller upprustningen inom arbetsvården borde arbetsmarknadsstyrelsens anspråk ha tillmötesgåtts i full utsträckning.

På övriga punkter i detta avsnitt avslutar vi oss till departementschefens och utskottsmajoritetens uppfattningar.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen nr 6 b av herr Bengtson m. fl.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag har vid punkterna 54, 57 och 60 avlämnat blanka reservationer, men eftersom frågorna under dessa punkter flyter in i varandra ber jag att i ett anförande under den första punkten närmare få utveckla min uppfattning.

Hela vår industri är för närvarande föremål för en mycket hård rationalisering. Den är orsakad av kraven på en ständigt ökad produktion, kraven på höjd levnadsstandard och naturligtvis också av den internationella konkurrensen som gör det nödvändigt med en hård rationalisering ute i arbetslivet. Hela utvecklingen leder fram

till stora investeringar med mer och mer komplicerade maskiner, ökad arbetstakt etc. Allt detta ställer ökade krav på den enskilda människans arbetsprestation. Industrien kräver fler och fler toppmänniskor på olika områden. Därigenom siktas allt fler människor ut och ställes utanför arbetet. Vi får på detta sätt fler och fler i olika avseenden handikappade människor. Man kan säga att detta är ett offer som betingas av vår höga levnadsstandard. Tyvärr är det ett alltför stort offer.

Med den snabba utveckling som sker ökas antalet i arbetslivet svårplacerade människor mycket fort. I allmänhet har väl arbetet blivit fysiskt lättare men psykiskt mera krävande. Vi har från vårt håll begärt en utredning, som också har kommit till stånd, för att eventuellt intensifiera forskningen på arbetslivets område, vilket jag anser mycket nödvändigt med hänsyn till den utveckling som sker. Vi bygger ut rehabiliteringsverksamheten i förhoppning att vi skall kunna rehabilitera och omskola så många människor som möjligt. De nya pensions- och socialförsäkringssystemen kommer att ställa stora krav på rehabiliteringen, såväl den medicinska som den yrkesmässiga. Denna verksamhetsgren måste naturligtvis på olika vägar upprustas. Arbetsmarknadsstyrelsen har för arbetsförmedling begärt en upprustning när det gäller arbetsvården med 113 tjänster. Av dessa har 40 tjänster tillstyrkts. Nu kan man tycka att det är ett kraftigt steg framåt att få 40 nya tjänster på detta område, men när man samtidigt ser den ökning som skett av anslaget när det gäller verkstäder och tillgodoseendet av medelsbehovet för arkivarbetare, näringshjälp m. m., förstår man att den personella upprustningen kanske borde ha skett med ytterligare tjänster för hela fältorganisationen och att de 40 som tillstyrkts inte förslår långt, om man skall kunna

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

utnyttja alla de olika medlen att hjälpa handikappade etc. till rätta.

Man är också medveten om att varje fall inom arbetsvården kräver oerhört mycket arbete. Det föreligger i många fall risk för att misslyckas med att hjälpa människor till rätta. Man måste noga testa dem innan de sändes till omskolning eller placeras ut i arbete, ty många misslyckanden kan göra att vederbörande blir deprimerad och faller tillbaka i sitt handikapp. Det kan också medföra att arbetsgivarna blir misstänksamma gentemot arbetsvården. Det har tyvärr varit så att arbetsvården har varit så underbemannad, att det kanske mera har blivit fråga om en expediering av människor än ett verkligt omhändertagande för att försöka utreda fallen och hjälpa vederbörande till rätta.

Med den utveckling som sker måste man se fram emot en ytterligare ökning av personalen på detta område. Jag anser att vi under kommande år kommer att ställas inför frågor om ytterligare upprustning av arbetsvården och av rehabiliteringen. Men vad som kanske framför allt är nödvändigt är att man får till stånd ett intimt samarbete med industri och näringsliv och får dessa intresserade av att verkligen ta emot de människor det här är fråga om. Industrier och olika företag har också i många fall redan nu en utomordentligt väl utbyggd hälso- och sjukvård med erfarna industriläkare och erfarna industrisköterskor. Det är naturligtvis en god grund att bygga på när det gäller att placera ut rehabiliterade människor hos olika industrier.

Industrierna har många gånger ett stort problem, och det är att omplacera egen anställd personal som drabbas av olycksfall eller blivit försliten på ett eller annat sätt. Just dessa frågor tas upp till behandling i motionerna I: 215 och II: 325. Däri framhålles att intresset ifrån företagets sida att ta emot rehabiliterade människor det kanske skul-

le vara större, om man visste att de kunde växlas ut och komma tillbaka till skyddade verkstäder eller rehabilitering, därest det under arbetets gång skulle visa sig att vederbörande inte kunde fullfölja sina arbetsuppgifter utan måste ytterligare rehabiliteras. Vederbörande företag skulle då få ta in ny arbetskraft, och det kunde bli fråga om en utväxling mellan företagen och den offentliga skyddade verksamheten.

Denna motion har missuppfattats av utskottet, som hänvisar till att man här har ökade medel för halvskyddad verksamhet. Men det är inte det som motionärerna avser, utan de avser att åstadkomma möjligheter att placera rehabiliterade människor ute i arbetslivet och att, om så befinns nödvändigt, byta ut dem igen. Om en människa av ifrågavarande kategori hamnar i ett arbete som kräver för mycket, blir följden svåra anspänningar och neuroser m. m.

Från olika håll vädjar man till arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsförmedlingarna när det gäller återanpassning av olika människor i samhället. Jag tänker på nykterhetsvården, fångvården och ungdomsvården. Det primära är att kunna placera människorna i arbete. Men det är inte fråga bara om att få människorna placerade efter utskrivning från vårdinstitution, utan man vädjar till arbetsmarknadsstyrelsen att denna skall ta på sig en del av vården helt enkelt.

Man ordnar vägarbeten för alkoholskadade, man ordnar förläggningar för fångvårdskolonierna vid vägarbeten. Vi känner också till »Operation vildmark» för elever från ungdomsvårdsskolorna som deltar i skogsarbete. Denna arbetsvård kommer till viss del att ersätta institutionsvården. Det är ett mycket fint grepp som arbetsmarknadsstyrelsen, arbetsförmedlingarna och länsarbetsnämnderna har tagit genom att lösa denna fråga på olika håll

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

i landet. En svårighet är dock att få erforderliga personalresurser för dessa uppgifter. Det behövs inte bara arbetsledare som på ett skickligt sätt leder arbetet, även om denna uppgift naturligtvis är mycket viktig. Det är också av betydelse att få socialt utbildad assistentpersonal som tar hand om den personlighetsutvecklande sidan och framför allt fritiden. Det är oerhört viktigt för dessa människor att få förankring i arbetslivet, men lika viktigt är det att de får lära sig använda sin fritid på rätt sätt. Beträffande personalresurserna kan man i vissa fall få en assistent som skall klara fritidsfrågorna dag efter dag, månad efter månad, och då han är ledig finns det ingen ersättare för honom.

Det behövs också personal inom nykterhetsvården. Här har nykterhetsnämnderna ställt sådan till förfogande. Men motsvarande har inte skett på andra avsnitt. Det skulle behövas ett samordnande organ mellan arbetsmarknadsstyrelsen och de olika vårdinstitutionerna för att personalresurserna skall bli tillfredsställande på de olika platser, där arbetsträning bedrivs.

Jag vill än en gång betona, hur utomordentligt viktig arbetsträningen är, när det gäller att få ifrågavarande människor förankrade i arbetet och få dem att känna arbetsglädje — något som de kanske aldrig har känt förut.

Vidare vill jag framhålla att vi har en stor och växande grupp, som kräver hjälp av arbetsförmedlingarna och arbetsmarknadsstyrelsen, nämligen de utvecklingsstörda. Dessa har blivit glömda i den vanliga yrkesutbildningen. Arbetsmarknadsstyrelsen har visserligen i sin omskolningsverksamhet tagit upp utbildning av en del av detta klientel, men den ordinarie yrkesutbildningen måste också göra sitt. Man måste inventera möjligheterna att placera dessa människor i arbete. De har också rätt att få delta i det vanliga arbetslivet. Jag har viss erfarenhet av

dem. De visar sig ofta intresserade av arbetet och de är gladare än de flesta åt arbetet. Men det gäller att finna det rätta arbetet för dem.

För dem som icke kan komma ut i arbetslivet, krävs sysselsättning i skyddade verkstäder. De har lika stor rätt till arbete som andra.

Beträffande punkt 60, till vilken herr Bengtson m. fl. har fogat en blank reservation, vill jag säga att jag i stor utsträckning sympatiserar med både motionerna och reservationen. Men nu har ju utskottet uttalat sig utomordentligt välvilligt och sagt sig hoppas att Kungl. Maj:t följer denna fråga om verkstäder för de handikappade. Detta var bara ett par reflexioner som jag ville framföra.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr **BOIJA** (fp):

Herr talman! I vår motion som behandlas under denna punkt har vi tagit upp två problem som vi ansett vara betydelsefulla, när det gäller handikappades sysselsättning och återförande till arbetslivet. Den första frågan gällde en intensifierad ömsesidig utväxling av partiellt arbetsföra mellan näringslivet och verkstäderna för arbetsträning och för skyddad sysselsättning. Den andra frågan gällde en förstärkning av arbetsvårdens personal. Jag skulle vilja börja att säga några ord om den sistnämnda frågan.

Man kan då konstatera, att trots den kraftiga utveckling, som verksamheten undergått under 1950-talet, så var den 1 juli 1961 antalet anställda tjänstemän ifrån arbetsvårdens fältorganisation endast 126, vilket är 15 personer mindre än vad som bedömdes vara erforderligt av en utredning 1946.

Den som under praktiska förhållanden arbetat med dessa problem under de senaste åren vet vilka oerhörda svårigheter och påfrestningar de män-

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

niskor har varit utsatta för som har sökt lösa dessa frågor. Jag är personligen övertygad om att vi i detta arbete skulle ha nått betydligt längre och lyckats hjälpa ett betydligt större antal människor, om nämnda organisation hade kunnat byggas ut tidigare. År efter år har vi haft råd att genomföra stora och kostsamma sociala reformer, men de mindre grupper av människor, som på ett eller annat sätt är handikappade eller litet annorlunda, tycks ibland ha blivit bortglömda. Det är min uppfattning, att den grupp av svenska medborgare, som vi här talar om, kommer att bli större i framtiden allteftersom den tekniska utvecklingen går framåt.

Vårt näringsliv tillgodogör sig den tekniska utvecklingen, och det återspeglas i automatisering — automation säger man också. Det krävs högeffektiva människor i näringslivets tjänst. Det måste då vara en samhällets uppgift att se till att de människor, som bildligt talat liksom blir över, ändå får sin chans till återanpassning i samhället. Det gäller därför att snarast bygga upp en lämplig organisation och i tid skola arbetsledare och föreståndare för dessa uppgifter. Det är också nödvändigt att se till att man på arbetsförmedlingarna och länsarbetsnämnderna får lämplig och erforderlig personal som handlägger hithörande frågor och då inte minst kontakterna med den del av vårt näringsliv som kan hysa intresse och förståelse för handikappade människors problem. Målsättningen skall ju vara att återföra så många som möjligt till ett normalt arbetsliv.

Socialministern har i år föreslagit en personalförstärkning genom inrättande av ett fyrtiotal nya tjänster. Det är visserligen betydligt mindre än vad arbetsmarknadsstyrelsen begär, men det är ändå ett väsentligt plus. Min förhoppning är emellertid att socialministern i och med detta inte skall anse

all rättfärdighet uppfylld, utan att han kommande år skall vara villig att fullfölja de planer som arbetsmarknadsstyrelsen i viss mån har skisserat upp. Jag har också med tillfredsställelse noterat att det, där det visar sig nödvändigt, skall ställas erforderliga medel till förfogande för tillfällig personal.

I likhet med utskottet vill jag också understryka, att den föreslagna kraftiga förstärkningen inom den allmänna förmedlingen även i hög grad bör komma arbetsvärden till godo genom ökade möjligheter att via de allmänna förmedlingarna placera arbetssökande med olika former av handikapp. Min förhoppning är att även arbetsförmedlingarna skall få möjligheter att utbilda särskilda konsulter som, efter att ha skaffat sig kännedom om företagens struktur och arbetsförhållanden samt arbetsvårdens möjligheter, skulle vara de som genom råd och anvisningar kunde organisera det samarbete som är nödvändigt mellan de två storheterna, näringslivet och arbetsvärden. Jag tycker att det är synnerligen önskvärt även med hänsyn till att statsbidrag ju utgår för företag i den öppna marknaden som driver institutioner avsedda att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra. Det är en arbetsvård som jag personligen finner mycket tilltalande. Tyvärr lär endast sex företag i landet ha visat sitt intresse på denna punkt. Det är att beklaga, ty det borde i detta läge ha kunnat vara många fler. Jag är övertygad om att insatser på detta område lönar sig rent ekonomiskt för den enskilde liksom för samhället. Framför allt lönar det sig genom att handikappade människor på nytt kan föras in i ett arbete med personlig gemenskap med andra människor.

Beträffande den första frågan om utväxling av partiellt arbetsföra mellan näringslivet och verkstäder för partiellt arbetsföra och för skyddad sys-

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

selsättning kan jag endast hänvisa till de synpunkter vi har framfört i vår motion 215 i första kammaren. Ett positivt samarbete mellan berörda parter är nödvändigt, om man skall nå ett bättre resultat än hittills.

Vi har också i motionen föreslagit en försöksverksamhet för utväxling av handikappade efter riktlinjer som angivits i motionen. Här har utskottet — där vill jag instämma med fröken Elmén — tydligen missförstått vad vi har menat i vår motion. Man hänvisar, som fröken Elmén också sade, till de ökade statsbidragen till de i enskilda företag drivna institutionerna för sysselsättning av partiellt arbetsföra. Man säger att sysselsättningen härigenom väsentligt skulle underlättas. Jag vill inte på något sätt bestrida detta, tvärtom. Det är i och för sig en mycket god sak. Jag tror emellertid att man genom detta utväxlingsförfarande, som vi har skisserat upp, skulle nå betydligt längre. Det gäller inte, tycker jag, ett antingen-eller utan ett både-och.

Tanken kan kanske ändå förverkligas, om den konsultverksamhet, som jag tidigare talade om och som jag hoppas skall komma till stånd, skulle kunna ta upp dessa problem. Mycket skulle härigenom vara vunnet för att just öka kapaciteten i den verksamhet det här är fråga om, en ökning som är synnerligen nödvändig i dag och som blir ännu mera nödvändig i framtiden.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! I denna ganska viktiga fråga måste jag intaga en annan ståndpunkt än utskottet, men jag kan ansluta mig till vad utskottet anfört i inledningen till sitt yttrande, där utskottet framhåller att de rörlighetsfrämjande åtgärderna inom arbetsmarknadspolitiken kommit att tillmätas en allt större betydelse. Utskottet säger vidare: »De hittillsvarande erfarenheterna av den geo-

grafiska och yrkesmässiga omflyttning som skett genom arbetsförmedlingens medverkan är också goda.» Utskottet framhåller vidare: »För att effektivt kunna ta tillvara den produktionsfaktor som arbetskraften utgör är det väsentligt, att rörligheten hos arbetskraften underlättas. Arbetsförmedlingen intager härvid en framträdande roll, och utskottet delar därför helt departementschefens uppfattning om behovet av en betydande förstärkning av arbetsförmedlingens personalorganisation.»

Den som fick vara med om att besluta åtgärder för arbetslöshetens lindrande under 1930-talet har en klar erfarenhet av den stora brist i fråga om rörlighet på arbetsmarknadens område som då förelåg på grund av otillräcklig effektivitet hos arbetsförmedlingens organ. På den punkten är vi eniga. Jag vill särskilt understryka detta, då jag nu måste inta en avvikande ståndpunkt gentemot departementschefen och utskottet vad beträffar utökningen av den personal som föreslås i utskottets utlåtande.

Jag vill också omnämna att arbetsmarknadsstyrelsen, som i detta fall är ett mycket viktigt organ, inte står på något slags indragningsstat utan tvärtom under senare år har fått en ganska stor personalökning.

Jag vill erinra om att budgetåret 1956/57 uppgick avlöningsanslaget till arbetsförmedlingen till drygt 22 miljoner kronor medan det för innevarande år är uppe i närmare 35 miljoner kronor. Här kommer givetvis löneglidningar in. Under en fyraårsperiod har sålunda utgifterna för detta ändamål ökat med nästan 13 miljoner kronor. Efter en sådan utveckling hade man väl kunnat förvänta att ökningen av antalet tjänster skulle begränsas. Socialministern liksom utskottets majoritet anser emellertid att en kraftigare utbyggnad av arbetsförmedlingen än någon gång tidigare behövs. Sålunda föreslås att inte mindre än 205 nya tjänster skall inrät-

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

tas till en kostnad av 3,6 miljoner kronor.

Denna utbyggnad begäres i dag då det råder brist på arbetskraft. Även om en viss avmattning i konjunkturen kan förmärkas så finns det inga tecken som tyder på att vi skall få en sådan nedgång att en betydande arbetslöshet uppstår. Det är mot denna bakgrund som vi reserveranter i utskottet — det gäller reservationen 6 a — motsatt oss den utökning av antalet tjänster som här föreslås. Vi anser det tillräckligt med ungefär halva antalet för att tillgodose behovet av personal på de områden inom förmedlingen, där en förstärkning även under nuvarande förhållanden kan behövas. Detta gäller speciellt tjänstemannaförmedlingen, arbetsvården och yrkesvägledningen. Även de behov av personaltillskott som kan finnas i vissa delar av landet, där arbetslösheten är större än på andra orter, torde kunna tillgodoses med den utökning vi föreslagit. Jag tänker närmast på Norrland.

Några skäl för att nu föreslå en så stor utökning av anslaget till tillfällig personal som eventuellt kan behövas i framtiden kan vi inte finna. Skulle det mot förmodan bli nödvändigt att anställa ytterligare tjänstemän möter det ju inga svårigheter att då ta upp frågan och anvisa medel härför på tilläggsstat. Jag tror även andra utvägar är möjliga.

1956 gjorde statens organisationsnämnd en organisationsundersökning av arbetsmarknadsverket. Som jag tidigare nämnt har arbetsförmedlingen sedan dess vuxit mycket kraftigt. Vi anser därför liksom statskontoret att en ny organisationsundersökning bör genomföras. Då arbetsmarknadspolitiken för närvarande är föremål för översyn av arbetsmarknadsutredningen anser vi det lämpligt att denna utredning även gör organisationsundersökningen.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till den reservation som är fogad till denna punkt och som är betecknad med 6 a.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! De rörlighetsbefrämjande åtgärderna inom arbetsmarknadspolitiken har fått en allt större betydelse. Erfarenheterna hitintills av arbetsförmedlingens insatser i detta avseende är också mycket goda. För att effektivt kunna tillvarata den produktionsfaktor, som arbetskraften utgör, är det väsentligt att rörligheten hos arbetskraften underlättas.

Arbetsförmedlingens uppgifter på detta område är av avgörande betydelse, och utskottet delar därför departementschefens uppfattning att en betydande förstärkning av arbetsförmedlingens personalorganisation är behövlig.

För att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna skall få önskad effekt är det nödvändigt att dessa kan sättas in med mycket kort varsel. Personalorganisationen måste vara anpassad härefter. Det är för sent att börja förstärka organisationen, när man redan har »stämpelköer» av arbetslösa. Organisationen måste vara klar långt tidigare. Vi har i dag en helt annan ambition när det gäller arbetsmarknadspolitiken än vad vi hade för bara något tiotal år tillbaka.

I dag gäller det inte bara att bereda sysselsättning åt arbetslösa, utan en arbetsmarknadspolitik med mera långtgående syftemål.

Arbetsförmedlingens uppgift är även betydelsefull i en högkonjunktur, när det gäller att se till att de på sina håll knappa arbetskraftsresurserna tillvaratas på bästa möjliga sätt. De rörlighetsstimulerande åtgärderna intar här en framskjuten plats. Under en högkonjunktur har de handikappade och annan mera svårplacerad arbetskraft större möjligheter att komma in i produktionslivet än eljest. För att detta skall kunna ske krävs att arbetsförmedlingarna har tillräckliga personella resurser. De kostnader som staten påtar sig för arbetsförmedlingsorganisationen är förhållandevis blygsamma i jämförelse med de samhällsekonomiska vinster som den

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

fulla sysselsättningen skapar, för att inte nämna den betydelse det har för den enskilda människan att få arbete och utkomst, känna trygghet i anställningen och ha möjlighet till ett rikare liv.

Med anledning av vad herr Andersson i Knäred här har anfört vill jag framhålla att en betydande del av den föreslagna personalförstärkningen inom arbetsförmedlingsorganisationen avser att även öka arbetsvårdsavdelningarnas resurser. Departementschefens förslag innebär en ökning av 40 tjänster inom arbetsvården. Därjämte står möjligheter till buds att genom medelsanvisningen till tillfällig personal, vilket anslag uppgår till 3 600 000 kronor, ytterligare förstärka denna del av organisationen i den mån detta visar sig erforderligt. Det går ju om man så anser lämpligt att fördubbla de 40 tjänsterna. Medel härtil har ställts till förfogande. Det bör också understrykas att den föreslagna kraftiga förstärkningen inom den allmänna förmedlingen även i hög grad kommer arbetsvården till godo genom de ökade möjligheter som ges att genom de allmänna förmedlingsexpeditionerna placera arbetssökande med olika former av handikapp.

Den utbyggnad av arbetsvården som Kungl. Maj:t föreslagit synes utskottet lämplig och väl avvägd, inte minst med hänsyn till de praktiska möjligheterna att genomföra utbyggnaden.

Till herr Boija vill jag med anledning av hans motion säga att vi i utskottet anser att industrien nu får möjligheter att på ett helt annat sätt än tidigare anordna halvskyddade verkstäder för handikappade. Detta betyder att det enskilda näringslivet här kommer att på ett bättre sätt än tidigare kunna ta sig an de partiellt arbetsföra, de handikappade. Detta innebär att herr Boijas motion i viss mån tillgodoses. När vi hade föredragning av generaldirektören för arbetsmarknadsstyrelsen sade han, att just de enskilda företagen nu får större möjligheter än tidigare att inordna

sig i den halvskyddade verksamheten, vilket är mycket betydelsefullt för både de enskilda företagen och — inte minst — de handikappade. Jag förstår mycket väl att herr Boija anser detta inte helt tillfredsställande, men det finns ju möjligheter att förhandspröva utan att direkt göra några uttalanden. Man kan kanske försöksvis anordna utväxling i den riktning som motionären åsyftar.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Dels är det ett par synpunkter som jag i anslutning till föregående anförande vill framhålla, dels har jag en önskan att rikta en fråga till statsrådet beträffande ett visst avsnitt när det gäller denna personalökning.

Vidkommande den extraordinarie personalen, för vilken en ökning av upp till 205 nya tjänster begäres, har statskontoret förordnat att man bör gå försiktigt fram med personalökningar. Jag vill därvid framföra en synpunkt, som jag är helt övertygad om att även statsrådet är medveten om. Det går alltid lättare att få kvalificerad personal, om man kan undvika alltför stora personalökningar på en gång.

Vad som närmast föranlett mig att begära ordet är emellertid det stora anslag som begärts för tillfällig personal. Jag förstår att statsrådet anser det nödvändigt med en viss beredskap, om det kommer en förändring av konjunkturer och en arbetslöshetstid. Jag har här tidigare visat på den utvägen att i en sådan situation begära medel via tilläggsstat, men jag medger att detta kanske i vissa fall skulle gå för sakta. Å andra sidan kan väl inte en förändring av konjunkturer inträffa så snabbt att tillvägagångssättet skulle vara alldeles ineffektivt.

Det finns en annan utväg, nämligen att använda det anslag till tillfällig personal som är upptaget i den ordinarie

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

staten. Eftersom detta anslag har formen av förslagsanslag har Kungl. Maj:t givetvis möjlighet att göra ett överskridande, men detta får ju inte bli hur stort som helst. Det finns alltså en viss spärr härvidlag.

Vad som närmast föresvävat mig är emellertid ytterligare en annan utväg, och det är beträffande den saken jag gärna skulle vilja höra statsrådets uppfattning. Skulle det inte vara mera logiskt med hänsyn till önskvärdheten av att stå beredd vid en försämring av sysselsättningen inom näringslivet, att Kungl. Maj:t hade fullmakt att på beredskapsstaten ta i anspråk medel som behövs för att i ett prekärt läge utöka den tillfälliga personalen både inom arbetsmarknadsverket och vid arbetsförmedlingarna?

Jag har, herr talman, velat begagna tillfället att fästa uppmärksamheten på denna senare utväg. Jag tror att det skulle vara riktigare att använda den än att Kungl. Maj:t redan nu skall begära ett ganska stort anslag för tillfällig personal. Enligt min uppfattning vore det naturligare, om sådan fullmakt kunde tillförsäkras Kungl. Maj:t via beredskapsstaten.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag hade uppriktigt sagt inte tänkt att gå upp i denna debatt, men måste göra det, eftersom jag blev provocerad till det av herr Staxäng, som i sitt första anförande enligt min mening framförde mycket måttfulla synpunkter, men som i sitt andra anförande, förvisso med lika stor måttfullhet som tidigare, visade att han inte riktigt insett det nya i den arbetsmarknadspolitik, som vi för närvarande för. Detta präglar också förresten den reservation, som föreligger från högern. I reservationen säger man nämligen: »Stor efterfrågan på arbetskraft råder f. n., och såvitt kan bedömas torde någon ändring i detta avseende inte vara att förvänta.

Att under sådana omständigheter inrätta ett så stort antal tjänster som Kungl. Maj:t förordat finner utskottet inte motiverat.»

Jag tycker, herr Staxäng, att dessa ord egentligen är förbluffande. Högern betraktar uppenbarligen alltså arbetsförmedlingen som ett slags arbetslöshetspolitik. Hela utvecklingen från arbetslöshetspolitik till produktiv sysselsättningspolitik har tydligen gått herr Staxäng och högermännen i utskottet förbi. Arbetsförmedlingen är ju, med de hjälpmedel den har till sitt förfogande såsom resebidrag, starthjälp, familjebidrag och omskolning, ett av de viktigaste inslagen i vår produktiva sysselsättningspolitik. Den syftar inte bara till att bereda arbetslösa nya anställningar. Verksamheten är ju mycket mera vittsyftande än så, ty med den vill vi åstadkomma ett mera produktivt näringsliv. Undersysselsatta skall få full sysselsättning, outnyttjad produktionskapacitet skall tillvaratas. Genom en rörligare arbetsmarknad skall näringslivets anpassning till ändrade produktionsförhållanden underlättas. Arbetskraften skall få ökade möjligheter att göra den insats, som motsvarar anlag och ambitioner till gagn för hela vårt samhälle.

Riktpunkten, herr Staxäng, för vår arbetsmarknadspolitik kan kort och gott sägas vara, att alla som kan och vill arbeta skall få göra det, och de skall sysselsättas i en så lönande produktion som möjligt. Med tanke på vårt befolkningsläge måste vi målmedvetet bedriva en sådan politik.

För ett år sedan diskuterade internationella arbetsorganisationens konferens sysselsättningspolitikens mål och medel, och därvid nåddes med aktiv svensk medverkan enighet om en rad viktiga principer mellan all världens regeringar, fackföreningar och arbetsgivarorganisationer. De sitter som likaberättigade parter i den internationella arbetsorganisationen. Vad jag fann

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

vara det allra viktigaste var att vi inte längre skall nöja oss med att driva arbetslöshetspolitik. Vi måste driva en aktiv sysselsättningspolitik, och den politiken skall syfta till att bereda envar arbete, alltså full sysselsättning, men inte vilket arbete som helst, utan full och produktiv sysselsättning efter den enskildes fria val.

Detta är nu målet för vår arbetsmarknadspolitik, och det målet innefattas inte bara i världsorganisationens resolutioner. I den svenska arbetsmarknadsstyrelsen deltar LO:s, TCO:s och Arbetsgivareföreningens företrädare i både förberedelser för och förverkligandet av våra politiska beslut, och de är eniga om dessa riktlinjer. De har också varit eniga om framställningen till Kungl. Maj:t om att vi skulle göra denna utvidgning av arbetsförmedlingen, och när jag själv i sysselsättningsberedningen möter organisationernas toppmän, får jag precis samma intryck. Full sysselsättning, produktivt arbete åt alla, individuell valfrihet, så att envar kan göra det bästa av sin förmåga är mål, som alla borde kunna omfatta även i riksdagen. Men det får inte stanna vid en läpparnas bekännelse, utan de praktiska åtgärderna måste anpassas till de uppställda målen.

Därmed tror jag, herr Staxäng, att jag mycket kort har givit bakgrunden till den proposition som nu föreligger. Det betyder med andra ord, att om man exempelvis på arbetsvårdens område säger — den anmärkningen har ju gjorts här tidigare — att det är för litet med de fyrtio tjänsterna, så är det ingenting som hindrar att arbetsmarknadsverket efter framställning till Kungl. Maj:t kan, låt oss säga, fördubbla dessa till åttio som sysslar med denna verksamhet.

Det innebär vidare inte, att man skall vänta tills en eventuell kris inträffar för att ta dessa medel i anspråk, även om jag kan medge, att det finns vissa skäl som tyder på att vi inte nu får så

stor knapphet på arbetskraft, låt oss säga nästa vinter, utan att vi kan råka i en tillfällig nedgångsperiod. Men jag anser, att vi inte skall vänta tills vi befinner oss i ett krisläge, herr Staxäng. Enligt min mening skall man inte låsa sig fast genom att tillsätta de ordinarie tjänsterna, utan man skall kunna utnyttja tillfällig personal, pröva den på olika uppgifter och eventuellt låta den stanna kvar i framtiden, om den visar sig väl lämpad för sina uppgifter.

Därmed tror jag, att jag har lämnat ett kort svar på hur jag betraktar denna angelägenhet. Jag har en annan grundsyn än den som herr Staxäng och högern på ett för mig mycket överraskande sätt gjort sig till företrädare för i sitt förslag till utskottets utlåtande.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag är något förvånad över att socialministern med anledning av mitt senaste anförande framhåller att vi på högerhåll skulle ställa oss främmande till de nya formerna för arbetsmarknadsstyrelsens och arbetsförmedlingarnas verksamhet. Det ligger inte alls till på det sättet. Jag tror att jag redan i början av mitt förra anförande mycket tydligt poängterade att jag är helt införstådd med det nya systemet och arbetssättet. När det gäller den ena delen av Kungl. Maj:ts äskande, alltså de 205 extra ordinarie tjänsterna, har vi ju från högerhåll bara gjort en prutning, inte minst på grund därför att vi anser att man bör, såsom även statskontoret framhållit, gå försiktigt fram. Jag tillade också i mitt anförande att detta är en fördel med hänsyn till möjligheterna att få kvalificerad personal.

Det var i stället beträffande den andra delen av äskandet, alltså det mycket stora anslaget för tillfällig personal, som jag ville få till stånd ett resonemang med statsrådet. Även på denna punkt vill jag understryka vad statskontoret säger, nämligen att man inte

Arbetsförmedlingen: Avlöningar

Jag har faktiskt menat vad jag här sagt.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Efter denna förklaring från herr statsrådets sida anser jag för min del att det nu begärda anslaget till tillfällig personal är för stort.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr talmannen gav propositioner på 1:o bifall till utskottets hemställan; 2:o bifall till reservationen 6 a) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del; samt 3:o bifall till reservationen 6 b) av herr Bengtson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapropositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapropositionen begärde dock herr Andersson i Knäred votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraproposition i huvudvoteringen angående punkten 54:o) mom. I) i statsutskottets utlåtande nr 5 antager det förslag, som innefattas i reservationen 6 a) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraproposition i nämnda votering antagit reservationen 6 b) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

vill motsätta sig att arbetsmarknadsorganen får ytterligare möjligheter att effektivt bemästra opåräknade situationer genom anslagskostnader till tillfällig personal. Här gäller det alltså en helt annan situation, och det var med tanke därpå jag ifrågasatte, om inte Kungl. Maj:t borde få en fullmakt att använda medel på beredskapsstat och slippa att i den ordinarie budgeten begära så stort anslag för tillfällig personal som nu har skett.

Det var alltså beträffande den saken jag ville få ett uttalande från statsrådets sida, men tyvärr gick vi i våra resonemang alltför mycket förbi varandra. Jag tror emellertid att statsrådet förstår vad det är jag här åsyftar.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Jag vill, herr Staxäng, understryka att jag har utgått ifrån att ifrågavarande anslag till tillfällig personal inte endast skall tillgripas vid sådana tillfällen då det inträder en försämring i konjunkturen. De aktiva åtgärder, som vår nuvarande arbetsmarknadspolitik förutsätter även vid uppåtgående konjunkturer, har inte bara gjort det nödvändigt med personalförstärkning i form av det antal tjänster varom förslag förelagts riksdagen, utan man måste också ha möjlighet att anpassa sig efter olika situationer och anställa den tillfälliga personal som kan behövas, alldeles oavsett hur konjunkturen kommer att utvecklas.

Denna min uppfattning har jag redan deklarerat i propositionen. Efter att ha redogjort för den anordning det gäller säger jag följande: »Det blir då möjligt att omedelbart få en betydande ökning av personalen utan att man därmed nu behöver ta ställning till organisationen på längre sikt. Genom att en del av förstärkningen sker i form av tillfällig personal blir det lättare att anpassa personalens storlek efter skiftande situationer.»

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 38 ja och 43 nej, varjämte 118 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 54:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 b) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 33 nej, varjämte 35 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II och III

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. IV

Herr talmannen gav propositioner

dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 a) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 54:o) mom. IV) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 a) av fröken Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Staxäng begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 158 ja och 33 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 55 och 56

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 57**Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder**

Kungl. Maj:t hade (punkt 66, s. 130—143) föreslagit riksdagen att till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 190 000 000 kr., därav förslagsvis 60 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Söderberg m. fl.* (I: 135) och den andra inom andra kammaren av herr *Jacobson* i Sala m. fl. (II: 169), i vilka hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om översyn av bestämmelserna för statsbidrag till vanföra för inköp av motorfordon i det i motionerna angivna syftet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Eric Carlsson* och *Jonasson* (I: 263) och den andra inom andra kammaren av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Gomér* (II: 327), i vilka hemställts, att riksdagen till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1962/63 måtte anvisa ett reservationsanslag av 191 700 000 kr., varav 1 700 000 kr. finge disponeras till höjning av näringsbidraget till handikappade enligt arbetsmarknadsstyrelsens förslag;

dels ock de under punkten 52 nämnda, likalydande motionerna I: 513 och II: 587, i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 191 500 000 kr., därav förslagsvis 60 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 263 och II: 327 samt I: 513 och II: 587, sistnämnda bägge motioner såvitt nu var i fråga, till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 190 000 000 kr., därav förslagsvis 60 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 135 och II: 169 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Bengtson*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka ansett

dels att utskottets yttrande i viss del bort ha annan, i reservationen angiven lydelse,

dels att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 263 och II: 327 samt I: 513 och II: 587, sistnämnda bägge motioner såvitt nu var i fråga, till Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 190 000 000 kr., därav förslagsvis 60 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) av herr *Söderberg*, som ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 135 och II: 169 hos Kungl. Maj:t hemställa om översyn av bestämmelserna för statsbidrag till vanföra för inköp av motorfordon i det i motionerna angivna syftet;

c) av herr *Per Jacobsson*, fröken *Elmén* och herr *Gustafsson* i Skellefteå, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! På denna punkt, som handlar om anslagen till sysselsättningspolitiska åtgärder, rör man sig med mycket stora belopp. Det är inte mindre än 190 miljoner kronor som här föreslås. Mot det beloppet har vi ingenting att invända. Vad reservationen vänder sig emot är grunderna för anslagen till näringshjälpen, som är ett mycket litet avsnitt i förhållande till de mycket stora belopp som föreslås under punkt 57.

Näringshjälpen utgår till handikappade människor och är avsedd att ge dem hjälp att starta en egen hantverks- eller affärsrörelse, eventuellt någon liten rörelse av annat slag. Enligt nu-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

varande grunder är anslaget maximerat till 5 000 kronor. Det sägs också i bestämmelserna att anslaget skall utgå med tre fjärdedelar av kostnaderna för anskaffandet av rörelse eller verksamhet som den handikappade vill starta. Det har emellertid visat sig att 5 000 kronor numera inte täcker mer än en mindre del och mycket sällan räcker till att bestrida tre fjärdedelar av de sammanlagda kostnaderna. Arbetsmarknadsmyndigheterna får därför försöka att samla in pengar på annat sätt. Kommunerna träder då till, och det vore i och för sig ingenting att invända häremot, om deras insatser bara kunde begränsas till vad som ursprungligen var meningen, alltså den återstående fjärdedelen av de behövliga pengarna. Men kommuner och landsting får satsa betydligt mera.

Sedan får man vända sig till ideella organisationer av olika slag och till de hjälpbehövandes anhöriga och goda vänner med begäran om antingen direkt hjälp eller borgen för lån o. s. v.

Jag skulle kunna illustrera detta med ett exempel från mitt eget län. Vi hade i landstingets förvaltningsutskott förra veckan en ansökan om näringshjälp, där behovet enligt den sökandes uppgift och länsarbetsnämndens utredning uppgick till 30 000 kronor. Statens medverkan begränsas alltså till 5 000 kronor, och sedan får man försöka skrapa ihop de övriga 25 000 på annat håll.

Det är givetvis önskvärt att den handikappade inte alltför mycket tyngs av räntor på lån utan att de behövliga medlen kan anskaffas genom anslag i stor utsträckning utan att föranleda återbetalningsskyldighet.

Vi har menat att man i varje fall borde kunna gå ett stycke på väg till en bättre tingens ordning genom att höja anslaget från staten för näringshjälp till maximum 10 000 kronor, och det är detta som reservationen går ut på. Vad det kan göra i pengar per år räknat

är omöjligt att säga. Vi har nämnt siffran 1,5 miljoner eller 1 700 000 kronor. Men vi har ansett att det inte är behövt att för en sådan uppräknings öka ut anslaget under denna punkt, eftersom det är så stort som 190 miljoner och dessutom har förslagsanslags karaktär, utan den föreslagna höjningen bör kunna rymmas inom anslagets ram.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen under punkten 57 av herr Bengtson m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr JACOBSSON i Sala (s):

Herr talman! I motion II: 169 har vi begärt översyn av bestämmelserna för statsbidrag till vanföra för inköp av motorfordon. Dessa bidrag är behovsprövade och maximerade till 12 000 kronor för ensamstående och 18 000 kronor för äkta makar. Det har visserligen förekommit att statsbidrag kunnat lämnas också vid andra inkomstbelopp beroende på underhållsskyldighet o. d. Men även när sådana förhållanden icke föreligger anser vi att bidrag skulle kunna utgå även om inkomsterna överstiger de angivna maximibeloppen, detta för att undvika de ganska irriterande och orättvisa gränssfall som uppkommit vid åtskilliga tillfällen.

Vi får i detta sammanhang också komma ihåg, att statsbidraget utgör förutsättningen för bidrag från landsting och från kommuner. Det är följaktligen inte bara statsbidraget som bortfaller, utan en hel del följdverkningar uppstår. Vi har i vår motion redovisat ett par exempel. Jag skall inte trötta kammaren genom att dra dem utan vill endast något redogöra för konsekvenserna när det gäller en statsbidragsberättigad med 12 000 kronors inkomst och en som har 15 000 kronors inkomst och alltså inte är statsbidrags-

berättigad. Den förstnämnde kan köpa en ny invalidbil och få en finansieringsplan som gör att hans månatliga kostnader kommer att stanna vid ett belopp på 167 kronor per månad, medan den som har 15 000 kronors inkomst ligger betydligt sämre till. Han har ingen chans att köpa en ny bil, då han inte är statsbidragsberättigad. Vill han köpa en begagnad bil får han en finansieringsplan som ser ut på ett helt annat sätt än finansieringsplanen för den som har 12 000 kronors inkomst. Mannen med 12 000 kronors inkomst har efter skatteavdrag en behållen inkomst på 721 kronor per månad, under det att den som har 15 000 kronor får en behållen inkomst på 860 kronor per månad. Men den förstnämndes månatliga utgifter för bilen stannar vid 167 kronor per månad, under det att den andres blir 600 kronor per månad. Det betyder i realiteten att han inte har någon möjlighet att skaffa sig en bil. Han får avstå därifrån med de konsekvenser det kan ha för hans fortsatta möjligheter att erhålla sin utkomst.

Detta är i stora drag vad vi menat med vår motion. Sant är visserligen att det inte är riksdagen som fastslagit dessa bidragsnormer, men det är de normer som tillämpas av riksförsäkringsverket. Vi anser att en översyn bör företagas, så att statsbidragen inte fixeras vid fasta inkomstgränser utan man i stället använder sig av inkomstintervaller som gör att statsbidragen skulle utgå med fallande belopp vid högre inkomster.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation av herr Söderberg som avgivits till förmån för motion II: 169.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Beträffande de synpunkter som framfördes av herr Andersson i Knäred vill jag framhålla att det inte råder några delade me-

Vissa sysselsättningspolitiska åtgärder

ningar om betydelsen av näringshjälpen som ett medel att bereda de handikappade sysselsättning. Utskottet har också tillstyrkt den uppräkningsav medelsanvisningen för näringshjälpen som Kungl. Maj:t har föreslagit. Medan denna i år beräknas till sammanlagt 2,3 miljoner kronor beräknas den för nästa budgetår till 3,5 miljoner kronor, alltså en ökning med 1,2 miljoner.

Genom denna ökning och utvidgningen av arbetsvårdens personalorganisation bör möjligheterna att bereda de handikappade försörjning genom eget arbete också väsentligt förbättras. I avvaktan på effekten av dessa åtgärder har utskottet inte velat ändra reglerna för näringshjälpen. Detta har gjort att vi inte heller ansett oss böra tillstyrka den föreslagna höjningen av näringshjälpens maximibelopp från 5 000 till 10 000 kronor.

Beträffande det senaste anförandet vill jag framhålla att villkoren för bidragsgivningen till invalidfordon, såsom också talaren mycket riktigt anförde, inte har uppställts av riksdagen eller av Kungl. Maj:t. Bidragsgivningen regleras därför i huvudsak genom den praxis som utbildats inom riksförsäkringsverket och den praxis som efter den nu avsedda omläggningen av administrationen kommer att tillämpas inom arbetsmarknadsstyrelsen.

Jag vill inte bestrida de exempel som den föregående talaren anförde. De är ganska upprörande. Men det är väl möjligt att komma till rätta med detta på annat sätt än genom en riksdagskrivelse. Enligt vad utskottet har erfarit har inkomstförhållandena endast i ett fåtal fall föranlett att bidrag inte beviljats.

Vid prövningen torde också omständigheterna i det enskilda fallet ha tillmätts ganska stor betydelse, och vi har utgått från att en anpassning till förhållandena i det individuella fallet även i fortsättningen kommer att ske. Vi har därför inte ansett en framställ-

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

ning till Kungl. Maj:t om en översyn av villkoren för bidragsgivningen såsom det har föreslagits i motionerna vara erforderlig. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8 a); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 57:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8 a) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 34 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propo-

sitioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8 b); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Sala begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 57:o mom. II) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8 b) av herr Söderberg.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 58 och 59

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 60***Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade**

Kungl. Maj:t hade (punkt 69, s. 148 och 149) föreslagit riksdagen att till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förchäft följande motioner, nämligen

dels de under punkten 52 nämnda, likalydande motionerna I: 513 och II: 587 i vilka — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till anordnande av verkstäder för

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

handikappade för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 9 375 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göran Karlsson m. fl.* (I: 133) och den andra inom andra kammaren av herr *Johanson i Västervik m. fl.* (II: 171), i vilka hemställets, att riksdagen måtte besluta 1) att statsbidrag skulle utgå till verkstäder för handikappade till anskaffande av en första uppsättning maskiner eller likvärdig utrustning och att härtill anvisades 2 600 000 kr. samt 2) att nu utgående statsbidrag till anordnande av verkstäder för handikappade, 325 kr. per m² nettogolvyta, skulle utgå med det högre belopp, som kunde komma att beslutas för provisoriska skollokaler vid lokal yrkesskola, och att hyresbidragets maximibelopp höjdes så, att de nuvarande relationerna mellan anordningsbidrag och hyresbidrag bibehölles.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 133 och II: 171 samt I: 513 och II: 587, sistnämnda bägge motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 133 och II: 171 ävensom med bifall till motionerna I: 513 och II: 587, sistnämnda bägge motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 9 375 000 kr.;

b) av herrar *Söderberg* och *Johanson* i Norrköping, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen

mätte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 133 och II: 171 samt I: 513 och II: 587, sistnämnda bägge motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 7 600 000 kr.;

c) av fröken *Elmén* och herr *Svensson* i Ljungskile, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Norrköping (s):

Herr talman! Vi är väl alla glada åt den nya syn som statsmakterna, lands- ting, kommuner, näringsliv och enskilda har i vad det gäller de handikappades problem och deras återinplacering i arbetslivet. Men fortfarande finns det problem för samhället att lösa för dessa grupper. Det är av den anledningen som herr Söderberg och jag fogat en reservation till statsutskottets utlåtande nr 5 vid punkten 60.

Arbetsmarknadsstyrelsen hade i sin petitaskrivelse föreslagit, att huvudmännen för institutioner för arbetsträning och skyddad verksamhet skulle erhålla statsbidrag även för anskaffandet av en första uppsättning maskiner och verktyg med hälften eller, i undantagsfall, med högst två tredjedelar av kostnaderna. Den genomsnittliga utrustningskostnaden per individuell arbetsplats uppskattar styrelsen till 4 000 kronor. Vid en beräknad utbyggnad av verksamheten med cirka 1 300 individuella arbetsplatser skulle på statens del falla en kostnad av cirka 2,6 miljoner kronor. Detta krav har Kungl. Maj:t inte ansett sig kunna bifalla.

Jag skall vara den förste att understryka, att statsrådet och regeringen har en positiv syn på denna fråga, men min medreservant och jag vill nu gå ännu längre. Det är de krav arbetsmarknadsstyrelsen ställt som vi understöder, då behovet av skyddade verkstäder är mycket stort. Arbetsmark-

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

nadsstyrelsen uppskattar på grund av gjorda punktundersökningar behovet till 15 000 platser.

Jag brukar vara mycket försiktig när det gäller att här i riksdagen föreslå och rösta för högre anslag, men jag anser att en investering i utbyggnad av denna verksamhet är en god penningplacering. Stat och kommun kommer att få igen sina utlägg inom en inte alltför avlägsen framtid. Jag skulle kunna anföra många exempel på hur denna verksamhet givit ett för den enskilde och samhället mycket gott resultat, men då det kommer fler talare efter mig, skall jag inskränka mig till att framhålla dessa synpunkter.

Ökningen av bilismen och den därav betingade ökningen av olycksfallsfrekvensen på våra vägar gör problemen med de handikappades återinpassning i arbetsledet större. På grund härav har jag den uppfattningen, att en del av kostnaderna för den skyddade verksamheten till och med skulle kunna täckas av automobilskattemedel.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 9 b.

I detta anförande instämde herrar *Eskel* (s), *Andersson* i Ryggestad (s) och *Eskilsson* (s), fru *Thunvall* (s), fru *Lindskog* (s), herrar *Jacobsson* i Sala (s) och *Löfroth* (fp), fru *Eriksson* i Ängelholm (s) samt herrar *Carbell* (s), *Wiklund* i Stockholm (fp), *Lundberg* (s) och *Keijer* (fp).

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Den motion nr 171 som har väckts här i kammaren och som reservationen 9 b) har upplängts på är ju en gammal bekantling. Redan 1960 och 1961 motionerade vi i samma fråga. Den motion som avlämnats i år är dock något nedbantad jämfört med motionerna 1960 och 1961. Nedbantningen har skett därför att vi önskade vinna kammarens bevägenhet när det

gäller att hjälpa dessa människor som är partiellt arbetsföra till att få möjligheter att bidra till sin egen försörjning och kunna påverka sin egen inkomst genom arbetsinsats. Det är så mycket mer angeläget att denna arbeidskraftsreserv tillvaratas nu när man med utgångspunkt i långtidsprognosen diskuterar import till vårt land av arbeidskraft från andra länder.

Arbetsmarknadsstyrelsen har genom punktundersökningar uppskattat behovet av platser till 15 000. Vid årsskiftet 1960/61 fanns det på de skyddade verkstäderna 3 000 platser. Dessutom fanns det 800 som sysselsattes med hemarbete. Arbetsmarknadsstyrelsen räknar med att under innevarande budgetår ytterligare 1 300 individuella arbetsplatser tillskapas, en beräkning som emellertid är mycket osäker. Bristen skärpes ytterligare om riksdagen inte skulle bifalla någon av de reservationer som är knutna till punkten 60. Men även om dessa beräkningar om antalet platser skulle stämma, får endast en tredjedel av dessa i välfärdssamhället olyckliga människor tillfälle att genom en egen arbetsinsats påverka sina levnadsförhållanden.

Nu säger emellertid utskottet på sidan 50 i sitt utlåtande: »Erfarenheterna av bidragsgivningen är enligt utskottets mening alltför förhållandevis begränsade.»

Detta är ju ingen ny fråga. Redan 1950 års riksdag hade ju att behandla frågan om åtgärder för att bereda partiellt arbetsföra sysselsättning. Vi skriver nu 1962, och med den optimistiska beräkning av antalet platser som jag tidigare har redogjort för kommer det ändå att kvarstå två tredjedelar av dessa människor som icke får chansen att känna den livsglädje som det innebär att genom egen arbetsinsats bidra till sin försörjning.

Ärade kammarledamöter! Låt oss inte bryta staven över dessa människor och göra de skyddade verkstäderna till kronikerhem med en skylt »I som här in-

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

träden låten hoppat fara om att på den fria arbetsmarknaden åter kunna göra en arbetsinsats». Om jag får ta exempel från den skyddade verkstad som jag är medansvarig för, kan jag nämna att vi årligen har försett den fria arbetsmarknaden med två å tre personer under hela den tid som den skyddade verkstaden har funnits. Det har varit människor som av olika anledningar har gått sysslolösa under längre eller kortare tid, som varit deprimerade, som trott sig vara odugliga och onyttiga och inte ansett sig kunna utträtta någonting. Så småningom har emellertid självförtroendet återvunnits hos dem, och det har gått att förse industrien med behövlig arbetskraft.

Den fråga som det här gäller och som beröres i motionen nr 171 i denna kammare är frågan, om det statliga stimulansbidraget skall kunna utgå även till anskaffande av en första uppsättning av maskiner eller likvärdig utrustning till dessa skyddade verkstäder, vilket arbetsmarknadsstyrelsen i sin petitaskrivelse har hemställt om. Bidrag skulle för sådant ändamål utgå med 50 procent och i vissa fall med två tredjedelar av anskaffningskostnaderna. Kostnaderna för detta ändamål har beräknats till 2,6 miljoner kronor.

Nu har i den återopade motionen dessa stimulansbidrag begärts endast för nytillkommande verkstäder. Men syftmålet med det hela är ju att bereda sysselsättning åt ett ökat antal partiellt arbetsföra. Om alltså redan tillskapade verkstäder genom nyanskaffning av maskiner kan bereda ett ökat antal partiellt arbetsföra sysselsättning, hoppas jag att man kan ge även dessa ett statsbidrag för maskinanskaffning, detta alltså under förutsättning att, som jag livligt hoppas, någon av de vid punkten fogade reservationerna bifalles.

Ärade kammarledamöter! Jag brukar inte vara den som är särskilt aktiv när det gäller att rucka på den fördelning som har gjorts i kanslihuset. Men i detta

fall anser jag att av humanitära skäl en ruckning är nödvändig och att ett bifall till reservation 9 b) är fullt försvarbar, från både nationalekonomisk och statsfinansiell synpunkt.

Socialministern sade här i ett tidigare inlägg att alla som vill och kan skall få arbete. Detta får inte bli endast en läpparnas bekännelse. Vi har möjlighet att nu genom att bifalla reservation 9 b) hjälpa dessa partiellt arbetsföra.

Hur härligt är det inte en vårmorgon att slå upp fönstren och låta vårluften svepa in! Men är det någon av kammarens ledamöter som tror att dessa människor, som ställts på sidan i samhället, kan känna det på samma sätt? Medvetandet om att de är bortglömda eller utkastade ur gemenskapen liksom gör att de inte kan känna det riktigt på samma sätt som andra människor.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservation 9 b) som innebär bifall till motionen nr 171 i denna kammare.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Jag vill ansluta mig till de synpunkter som framförts av herr Johansson i Norrköping och herr Johanson i Västervik. De sammanfaller helt med vad vi framfört i motion nr II: 587 angående anslag för anskaffning av maskiner och verktyg till verkstäder för handikappade. Vi är helt överens på den punkten. De båda reservationerna 9 a och 9 b överensstämmer så till vida, att där yrkas anslag på sammanlagt 2,6 miljoner kronor till den första uppsättningen av maskiner och verktyg. Därutöver yrkar vi i reservation 9 a på att anslaget till anskaffning av verkstäder skall räknas upp med 1,7 miljoner kronor. Socialministern har föreslagit 5 miljoner kronor. Arbetsmarknadsstyrelsen har beräknat att de verkstäder som iordningställs under budgetåret 1961/62 kommer att kosta sammanlagt 10,4 miljoner kronor. Statsbidraget skulle då enligt nu gällande grunder uppgå till

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

6,7 miljoner kronor. Anslår man bara 5 miljoner kronor, kommer följaktligen utbetalningen av anslagen att släpa efter eller också får bidragsprocenten skäras ned.

Herr talman! Jag skall i detta avsnitt inskränka mig till dessa synpunkter och ber i första hand att få yrka bifall till reservation 9 a. Skulle den slås ut i den förberedande voteringen kommer vi att biträda reservation 9 b.

Herr **BENGTSSON** i Landskrona (s):

Herr talman! När det gäller den fråga vi nu behandlar, bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade, är vi några stycken som år efter år kommit igen med motioner om ökade anslag. För dem som ute i kommunerna sysslar med denna verksamhet och vet hur pass stora summor kommunerna lägger ned på den framstår de statliga anslagen som blygsamma trots att de år efter år höjts.

Det är klart att man kan invända, att en del av de människor, som nu arbetar på dessa verkstäder för handikappade, de s. k. skyddade fallen, hade fått ges socialunderstöd från kommunen, om de inte hade beretts denna sysselsättning med åtföljande inkomst. Detta är givetvis i och för sig riktigt. Men på dessa verkstäder arbetar också en del arbets träningsfall, och det är inte en direkt kommunal uppgift att ordna den saken, även om jag är villig att understryka nödvändigheten av att så sker, utan kostnaderna härför borde närmast falla på statsverket.

För att dessa verkstäder skall bli något så när konkurrenskraftiga och för att de som beretts arbetsträning på dessa verkstäder lättare skall kunna återinpassas i arbetslivet måste man givetvis se till, att verkstäderna förfogar över en viss maskinell utrustning. Jag har litet erfarenhet från verkstaden i min egen hemstad och vet därför, att maskininköpen drar rätt stora kostnader. Vi har under detta år inköpt tre mindre

svarvar, en fräs, en excenterpress och ett litet svetsaggregat. Vi står i begrepp att köpa en mindre sax och en mindre press. Vid dessa maskiner i verkstaden kan inte sysselsättas mer än åtta à tio personer, men maskinerna drar en sammanlagd kostnad av i runt tal 90 000 kronor. För dessa maskininköp på 90 000 kronor utgår inte några statsbidrag. Det är alldeles givet att man på ställen, där man har för avsikt att starta nya liknande verkstäder, vet att kostnaderna är stora för att få i gång en sådan verksamhet. Ofta kommer inte heller någon verksamhet till stånd just därför att kostnaderna tycks alltför avskräckande. Om bidrag lämnas från statsmakterna sida i samband med inköp av en första uppsättning maskiner, tror jag att flera verkstäder skulle kunna komma till stånd och att en del befintliga verkstäder skulle kunna upprustas.

Jag kan med några siffror från den verkstad som jag förut nämnde och som jag känner till visa att statens bidrag till verksamheten faktiskt är blygsamt i förhållande till vad huvudmannen, kommunen, får lov att satsa. 1961 satsade kommunen 318 000 kronor, medan statsbidragen till arbetsledarlönerna vid denna verkstad uppgick till i runt tal 41 800 kronor. Jag kan vidare nämna att det i arbetslöner till de anställda partiellt arbetsföra utbetalades i runt tal 350 000 kronor och att dessa partiellt arbetsföra i skatter erlade drygt 85 000 kronor. Om vi antar att ungefär hälften av dessa 85 000 kronor tillfaller staten i form av statsskatt, kan vi konstatera att staten får tillbaka de pengar som den satsar på denna verksamhet som bidrag till arbetsledarlönerna.

Sedan bör vi också konstatera att livet för många av dessa handikappade människor genom att de beretts tillfälle att göra en produktiv insats och bidra till sin egen och de sinas försörjning på nytt fått en mening. Samhället har samtidigt tillförts produktiva krafter, som skulle ha gått förlorade, om inte denna

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

verksamhet hade funnits. Man kan alltså se på denna verksamhet på olika sätt, men oavsett vilka synpunkter man lägger på densamma, måste den enligt mitt förmenande uppmuntras.

Herr talman! Många andra synpunkter skulle kunna anföras på hithörande frågor, men med hänsyn till att flera talare före mig har berört dessa spörsmål och då jag förmodar att de kommer att beröras av ytterligare talare efter mig får det sagda vara nog. Jag ber att med stöd av det anförda få yrka bifall till den under punkten avlämnade reservationen av herrar Söderberg och Johansson i Norrköping.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Värdet och betydelsen av verksamheten vid de hittills inrättade verkstäderna för handikappade har här från olika håll omvittnats. Vad det betyder för en människa, som på grund av olyckshändelse eller sjukdom inte är i besittning av sin fulla arbetsförmåga att ändå kunna bidra till sin försörjning, men framför allt vad det betyder för en sådan handikappad att göra en produktiv insats och känna sig nyttig, kan vi alla förstå och det behöver inte här vidare omvittnas.

Jag vill bara konstatera, att denna verksamhet är av utomordentligt värde från flera synpunkter. Men den måste mycket kraftigt utökas, vilket också framhållits av arbetsmarknadsstyrelsen i dess äskanden för kommande budgetår.

För att en sådan utbyggnad skall komma till stånd krävs ett ökat statligt stöd. Kommunerna är många gånger intresserade men tvekar av ekonomiska skäl att inrätta ifrågavarande verkstäder. Kommunerna får vidkännas avsevärda kostnader för byggnader, även om statsbidrag utgår. Därtill kommer att kommunerna får bära hela kostnaden för anskaffning av maskiner och annan utrustning. Driften av dessa verkstäder medför i regel rätt stora årliga utgif-

ter för kommunerna. Det är därför förståeligt, om många kommuner, särskilt små och fattiga sådana, tvekar inför byggandet av en verkstad för partiellt arbetsföra, även om man i och för sig förstår betydelsen av denna verksamhet. Många småkommuner med ett ringa differentierat näringsliv — ett näringsliv som kanske är helt baserat på endast »tunga yrken» — har mycket stora problem just när det gäller den handikappade arbetskraften. För sådana kommuner finns det små möjligheter att i det normala yrkeslivet kunna placera in partiellt arbetsföra, därför att det inom kommunens näringsliv kanske finns ytterst få »lätta arbeten». Dessa kommuners partiellt arbetsföra befinner sig därför i ett sämre läge än sina olycksbröder på andra större orter. Det borde därför just i sådana kommuner företas en mycket stor utbyggnad av verksamheten för partiellt arbetsföra, men kommunerna tvekar många gånger på grund av ekonomiska skäl. Många kanske tycker att detta skulle vara en kommunal uppgift. Ett faktum är emellertid att det i sista hand blir de handikappade som får sitta emellan. Det är de som kommer i kläm. Det tycker jag är ovärdigt vårt Socialsverige.

Det syns mig därför rimligt att de förbättringar av det statliga stödet till anordnande av verkstäder för partiellt arbetsföra, som föreslagits i motion II:171, kommer till stånd. I synnerhet gäller detta den föreslagna anordningen med bidrag till första uppsättningen av maskiner och likvärdig utrustning. Jag är övertygad om att en sådan bidragsgivning skulle få stor betydelse för kommunernas villighet att engagera sig för här ifrågasatt verksamhet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 9 b av herrar Söderberg och Johansson i Norrköping.

Herr HAMMAR (fp):

Herr talman! Från många håll har det redan omvittnats att den här förelig-

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

gande frågan utgör en synnerligen viktig del av den samhälleliga rehabiliteringsorganisationen, och utskottet har också så långt jag kan se ställt sig mycket välvilligt till spörsmålet. Visserligen är det inte berett att förordna någon bidragsökning, men det förutsätter samtidigt, att Kungl. Maj:t skall följa bidragsgivningen och om det i den praktiska tillämpningen visar sig nödvändigt också skall föreslå bidragsändringar.

I anslutning till en intervju med särskoleinspektören i skolöverstyrelsen vill jag i detta sammanhang peka på en sektor, när det gäller handikappade, som kanske inte har blivit så mycket ihågkommen. Den gäller de psykiskt efterblivna.

Frågan om yrkesutbildning och skyddade verkstäder för sådana handikappade är inte ny. Viss yrkesundervisning har i alla tider funnits i särskolan. Från början var det fråga om jordbruk, husligt arbete, viss slöjd såsom snickeri, borstbinderi, korgmakeri och andra handarbeten. Den allmänna strukturförändringen i näringslivet, inte minst när det gäller jordbruket, hantverket och hemarbetet, innebär, att dessa traditionella yrkesgrenar inte längre är lika lämpliga för de psykiskt efterblivna som tidigare. Däremot finns inom den moderna industrien såväl lämpliga arbeten som lämpliga arbetsobjekt för okvalificerad arbetskraft. Med en utbyggd skyddad verksamhet — det är särskoleinspektörens ord jag här anför — tror vi, att praktiskt taget alla skall kunna sysselsättas med meningsfyllt arbete. Tanken är, att om eleverna kan anpassa sig till en skolsituation, skall de också kunna anpassas till någon form av arbete. Men eftersom klientelet är mycket heterogent, måste även yrkesutbildningen täcka hela bredden och leda fram till arbete av varierande svårighetsgrad.

Erfarenheter från Holland och England, där man i detta fall har hunnit

längre än vi gjort, har visat att psykiskt efterblivna, t. o. m. sådana som står relativt lågt i intellektuellt avseende, under lämpliga förhållanden kan genomföra ett från produktionssynpunkt fullgott arbete.

Den nuvarande lagen trädde i kraft år 1955, och landstingen runt om i vårt land har sedan dess varit livligt sysselsatta med att rusta upp särskolorna. Denna upprustning har dock i allmänhet gällt den egentliga skolan och inte i så hög grad yrkesutbildningen. På senare år har man emellertid även beaktat detta problem, och yrkesutbildningen har i några fall redan förverkligats. Jag tänker närmast på Nävertorpsskolan i närheten av Katrineholm. Också andra huvudmän har visat sig intresserade av mer specialiserad yrkesutbildning. Under de senaste dagarna har representanter för landstingen från Värmlands och Kopparbergs län, i söder upp till Norrbottens län i norr, mötts för att göra det bästa möjliga på detta område. Undervisningen här bör omfatta så många yrken som möjligt, men eftersom elevunderlaget i varje län är litet och dessutom bara en del av eleverna kan tillgodogöra sig denna utbildning, räknar man med att flera landsting måste gå samman.

Herr talman! Jag tror, att jag vågar säga att intresset från kommunalt håll och landstingshåll för en utbyggnad av verkstäder för handikappade är stort. Emellertid är det de betydande kostnaderna, som förknippats med denna utbyggnad, som i många fall verkat hämmande. Det gäller ju — jag betonar det på nytt — att yrkesutbildningen skall omfatta så många yrken som möjligt, och fördenskull gäller det att man får många och ofta ganska dyrbara maskiner att arbeta med.

Då det enligt min mening är utomordentligt angeläget att utbyggnaden av verkstäder m. m. försiggår i så rask takt som någonsin är möjligt, har jag för min del stannat för att ansluta mig

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

till reservation 9 b vid punkt 60 i statsutskottets utlåtande nr 5.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Som medmotionär i denna fråga vill jag ta kammarens uppmärksamhet i anspråk och framföra några synpunkter. Vi är säkerligen alla ense om att de handikappades problem på allt sätt måste uppmärksammas. En viktig förutsättning för deras trivsel och anpassning i samhället är att deras sysselsättningsmöjligheter ökas. En väsentlig uppgift därvidlag fyller de verkstäder för handikappade som anordnats på en hel del håll i landet. Som tidigare påpekats är emellertid platsbristen vid dessa verkstäder mycket stor. Det skulle nämligen enligt arbetsmarknadsstyrelsen behövas inte mindre än 15 000 platser, och vi har för närvarande knappt en fjärdedel av det antalet. Det är därför angeläget att en kraftig utbyggnad av sådana verkstäder kommer till stånd. Härigenom skulle sådana handikappade som för närvarande inte kan konkurrera på den öppna marknaden också få yrkesutbildning och arbetsträning samt komma i åtnjutande av s. k. skyddad verksamhet.

Det är för mig svårt att förstå, varför verkstäder av detta slag, som ju även i viss utsträckning avser utbildning och arbetsträning, skall vara sämre ställda i statsbidragshänseende än annan yrkesutbildning. Det borde ju tvärtom vara så, att om någon skillnad härvidlag skulle göras det skulle ske till de handikappades förmån. Det är från samhällets synpunkt angeläget att den arbetskraft det här är fråga om får den utbildning och de arbetsmöjligheter, som gör det möjligt för dessa människor att utföra en produktiv samhällsinsats. Det har sagts — och det vill jag gärna understryka — att det också från humanitär synpunkt är synnerligen nödvändigt att just de handikappade får helt eller delvis bidraga till sin försörjning.

Att få göra en produktiv samhällsin-

sats betyder oerhört mycket för varje människa, när det gäller att uppleva sitt värde och finna en mening med livet. Det måste därför vara av betydande intresse från det allmännas sida att en utbyggnad av verkstäder för handikappade kommer till stånd. Skall det kunna ske i den utsträckning som är önskvärd, måste ett ökat statligt stöd i form av statsbidrag till anskaffande av en första uppsättning av maskiner och annan utrustning ske. Det vore givetvis ännu bättre, om man kunde sträcka sig så långt, att även övriga av arbetsmarknadsstyrelsens förslag i enlighet med vad som föreslagits i en annan motion kunde vinna riksdagens bifall. Ett bifall till motion 171 i denna kammare är dock ett stort steg på vägen.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservation 9 b under punkt 60 i statsutskottets utlåtande nr 5.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Bestämmelserna om bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade tillkom som bekant efter beslut av 1960 års riksdag. Det är högst angeläget att en utbyggnad av dessa verkstäder kan ske. Att så även har skett i betydande omfattning framgår av den kraftiga anslagsökning som i år har föreslagits av Kungl. Maj:t och som utskottet också tillstyrker. Från olika reservanternas sida har nu föreslagits en utvidgning av bidragsreglerna främst avseende att statsbidrag också skall utgå till en första uppsättning maskiner eller andra inventarier åt de handikappade.

Utskottsmajoriteten har stark sympati för ett sådant förslag. Vi har dock ansett att man ytterligare något bör avvakta erfarenheterna av bidragsgivningen. Vi har också förutsatt att Kungl. Maj:t följer denna fråga och framlägger de förslag om förbättringar som kan visa sig påkallade vid den praktiska tillämpningen.

När vi haft att ta ställning till denna

Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade

fråga, har vi också sett på de förbättringar i andra avseenden, som föreslagits av Kungl. Maj:t rörande bl. a. de handikappades utbildning och placering i arbetslivet.

Förra året hade utskottet anledning att särskilt uppmärksamma kommunernas andel i kostnaderna för utbildningsbidrag och timpenning till personer som deltar i omskolningskurser. Dessa kostnader har nu föreslagits skola helt överföras på statsverket. Detta betyder en avlastning för kommunerna. Deras kostnader uppgick förra året till närmare 7 miljoner kronor.

Vi har också tagit hänsyn till den ökning av statsbidragsgivningen som föreslås till verkstäder för s. k. halvskyddad sysselsättning i enskilda företag. Det är alltså en hel del kostnader för omskolning och liknande som staten nu ytterligare skall påtaga sig.

Jag har ansett det nödvändigt att redovisa detta som ju visar att frågan inte legat still hos Kungl. Maj:t. Vi har i utskottet inte velat gå längre än till att starkt understryka nödvändigheten av att Kungl. Maj:t följer även bidragsgivningen med uppmärksamhet och därvidlag framlägger förslag.

Med detta ber jag alltså att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag är den förste att instämma med föregående talare om att det gjorts en hel del på detta område. Men vad jag vill framhålla är att det inte gjorts tillräckligt, eftersom vi fortfarande måste räkna med att två tredjedelar av de partiellt arbetsföra inte kommer att kunna beredas sysselsättning, även om det förslag som utskottet biträtt kommer att genomföras.

Jag är också medveten om att utskottet i år skrivit positivt, liksom förra året. Men denna positiva skrivning har en nackdel. Kommunerna drar sig för kostnaderna. De väntar på att det skall

följa riksdagsbeslut om bidrag till anskaffande av maskinutrustning och en första verktygsuppsättning. Detta innebär alltså att troligtvis ingenting blir gjort, utan kommunerna bidrar tiden. Det är de partiellt arbetsföra som får sitta emellan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 9 a) av herr Bengtson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 9 b) av herrar Söderberg och Johansson i Norrköping; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Norrköping begärde likväl votering, i anledning varav herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Johansson i Norrköping votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten 60:o) i statsutskottets utlåtande nr 5 antager det förslag, som innefattas i reservationen 9 a) av herr Bengtson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 9 b) av herrar Söderberg och Johansson i Norrköping.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Bidrag till driften av verkstäder för handikappade

ning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för nej-propositionen.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 60:o i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9 b) av herrar Söderberg och Johansson i Norrköping.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för nej-propositionen.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 9 b) av herrar Söderberg och Johansson i Norrköping.

Punkten 61**Bidrag till driften av verkstäder för handikappade**

Kungl. Maj:t hade (punkt 70, s. 150—152) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar av grunderna för statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1962, dels ock till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 3 100 000 kr.

I de under punkten 52 nämnda likalydande motionerna I: 513 och II: 587 hade — såvitt nu var i fråga — hem-

ställts, att riksdagen måtte till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 4 200 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 513 och II: 587, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 förordade ändringarna av grunderna för statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1962;

b) till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 3 100 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Bengtson, Nils-Eric Gustafsson, Eliasson* i Sundborn och *Andersson* i Knäred, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 513 och II: 587, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 samt av reservanterna förordade ändringar av grunderna för statsbidrag till verkstäder inom arbetsvården, att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1962;

b) till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 4 200 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Vår reservation vid denna punkt går ut på att ifrågavarande anslag skulle höjas till att utgå med 50 procent i stället för enligt nuvarande grunder med 40 procent, eller i särskilda fall med 45 procent. Vi anser att ett statsbidrag på 50 procent är

Omskolning m. m.

rimligt. Och sedan riksdagens båda kamrar vid behandlingen av punkt 60 nu har beslutat om bidrag med 50 procent till anskaffande av en första uppsättning maskiner och verktyg, ter det sig logiskt att även när det gäller bidrag till driften av verkstäder för handdikappade följa 50-procentregeln.

Med tanke på dagens långa föredragningslista tror jag, att kammaren håller mig räkning för att jag fattar mig kort. Jag ber med dessa ord få yrka bifall till den vid punkt 61 fogade reservationen av herr Bengtson m. fl.

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Jag kan fatta mig synnerligen kort på denna punkt, därför att den argumentering som utskottet har fört under föregående punkt delvis också berör denna sak. Det är frågan om villkor för statsbidrag till verkstäder för halvskyddad sysselsättning, som också omnämndes i förra punkten. Enligt det förslag som framlagts av Kungl. Maj:t och accepterats av utskottet bör såsom villkor för statsbidraget gälla, att minst tio personer kan kontinuerligt beredas plats och sysselsättning i verksamheten, att arbetslokalerna är godkända av yrkesinspektionen samt vederbörande brand- och hälsovårdsmyndigheter, att läkartillsyn ordnas på sätt, som godkännes av arbetsmarknadsstyrelsen, samt att platserna står till arbetsförmedlingens förfogande.

Jag vill nämna, att vid den föredragning som gjordes från arbetsmarknadsstyrelsens sida framhölls att det var ytterst betydelsefulla åtgärder som här hade föreslagits. Utskottet har inte ansett sig kunna gå längre och jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till re-

servationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 61:o i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 145 ja och 37 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 62**Omskolning m. m.**

Sedan punkten föredragits anförde

Fröken ANDERSSON i Strängnäs (s):

Herr talman! I motionerna I:137 och II:164 har motionärerna föreslagit en generösare tolkning av bestämmelserna om villkoren för bidragsgivning för genomgång av omskolningskurser, detta särskilt med hänsyn till de ensamstående mödrarna. Det kan vara ekonomiskt ganska betungande för en ensamstående mor att delta i en

Statens bosättningslånefond

omskolningskurs, särskilt om denna är förlagd till annan ort än hemorten. De ekonomiska svårigheterna kan medföra att hon drar sig undan, och det tjänar varken individen eller samhället på.

Utskottet har inte funnit sig föranlåtet att bifalla motionen men har presterat en mycket välvillig skrivning, vilket jag uttalar ett varmt tack för. Utskottet pekar på att Kungl. Maj:t bör ha uppmärksamheten riktad på frågan. Motionärerna hyser den förväntan att förslag om generösare tillämpningsföreskrifter vid bidragsgivningen kommer att framläggas i nästa års statsverksproposition.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 63—93

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 94**Statens bosättningslånefond**

Kungl. Maj:t hade (punkt 121, s. 293—301) föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar i bestämmelserna om statens bosättningslån, dels ock till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Ringaby* och *Virgin* (I: 57) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* och herr *Magnusson* i Borås (II: 93), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om höjning av maximibeloppet för statliga bosättningslån från 3 000 kr. till 4 000 kr.;

dels ock de under punkten 23 näm-

da likalydande motionerna I: 333 och II: 406.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 57 och II: 93 samt I: 333 och II: 406, sistnämnda bägge motioner såvitt nu var i fråga, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 3 januari 1962 förordade ändringar i bestämmelserna om statens bosättningslån;

II. att riksdagen måtte till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 57 och II: 93 ävensom med avslag å motionerna I: 333 och II: 406, sistnämnda bägge motioner såvitt nu var i fråga, godkänna av reservanterna förordade ändringar i bestämmelserna om statens bosättningslån.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Riksdagen skrev förra året om en översyn angående normerna för beviljande av bosättningslån. Som framgått av vad departementschefen anförat har också en sådan översyn numera gjorts. De ändringar av bidragsreglerna som departementschefen med anledning därav har föreslagit har utskottet funnit skäliga; beträffande höjningen av maximibeloppet har utskottet dock inte kunnat enas, utan på den punkten har vi reservanter intagit en annan ståndpunkt än majoriteten.

Såsom framhållits i motionerna I: 57 och II: 93 finns redan inom ramen för nuvarande maximibelopp utrymme för

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

både en höjning av medelsbehovet och en ökning av långivningen. Reservanterna har därför ansett att en höjning av maximigränsen inte är erforderlig. Jag vill nämna att också socialstyrelsen har varit inne på denna linje, då den har ansett det möjligt att inom den nu gällande ramen tillgodose det nuvarande behovet av dessa lån.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservationen nr 11, som är fogad till denna punkt.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Som herr Staxäng sade har det företagits en översyn av statens bostättningslånefond och dess användning, och utskottet har hälsat denna översyn med stor tillfredsställelse. Översynen härleder sig för övrigt från ett utskottsförslag föregående år, att en sådan skulle företagas.

Som herr Staxäng även sade har man möjlighet att låna mera pengar inom ramen för redan fastställda maximibelopp, 3 000 kronor. Även om en uppmjukning av lånereglerna har gjorts anser emellertid utskottsmajoriteten, att detta inte är tillräckligt utan förordar att maximibeloppet ökas från 3 000 till 4 000 kronor i enlighet med vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Ett fastställande av maximibeloppet till 3 000 kronor innebär att den hjälp som i särskilt ömmande fall vore motiverad inte skulle kunna lämnas. Med hänsyn även till de ökade kostnader för bostättningen som följer med den höjda prisnivån och den ökade levnadsstandarden har utskottet ansett det befogat med en höjning av maximibeloppet. Dessutom vill jag framhålla att det meddelats utskottet, att bostättningslånen av låntagarna skötes på ett fördömligt sätt och åsamkar statsverket mycket små förluster. Detta är ett belägg för att även om lånekostnaderna kan vara betungande för de unga familjerna, är denna lånemöjlighet dock en bättre utväg än att de unga tvingas

köpa sin bostättning på avbetalning, ofta med ofördelaktiga köp som följd och många gånger till oskäligt hög ränta.

Herr talman! Jag ber att med dessa få ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Staxäng begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 94:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 11) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 95

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

Kungl. Maj:t hade (punkt 122, s. 301

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

och 302) föreslagit riksdagen att till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 216) och den andra inom andra kammaren av herrar *Björkman* och *Nordgren* (II: 265), hade — såvitt nu var i fråga — hemställts, att riksdagen måtte besluta, att statslån för anordnande av allmänna samlingslokaler m. m. som beviljats fr. o. m. den 1 juli 1962 skulle vara amorteringspliktigt och förräntas efter en räntesats av 5,5 procent.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 216 och II: 265, såvitt nu var i fråga, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att riksdagen måtte till Lånefonden för allmänna samlingslokaler för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 9 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 216 och II: 265, såvitt nu var i fråga, godkänna av reservationerna förordad ändring av grunderna för lån till anordnande av allmänna samlingslokaler.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr STAXÄNG (h):

Herr talman! Med åberopande av den motivering, som anförts i reservationen av fröken *Andersson* m. fl. ber jag att få yrka bifall till denna reservation.

Herr ALMGREN (s):

Herr talman! Med hänvisning till vad utskottet anförde ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Staxäng* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 95:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 12) av fröken *Andersson* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr *Staxäng* begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 30 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr JANSSON i Benestad (cp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag råkade rösta fel. Min avsikt var att rösta för ja-propositionen, d. v. s. för bifall till utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m.*Punkten 96*

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 97 och 98

Lades till handlingarna.

§ 7

Utgifter inom handelsdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 12***Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 12, punkt 13, s. 34 och 35 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1962) föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 435 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 397) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 477), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 575 000 kr.;

dels ock en inom första kammaren av herrar *Mattsson* och *Wärnberg* väckt

motion (I: 392), vari hemställts, att riksdagen måtte till Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 397 och II: 477 samt I: 392 till Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 435 000 kr.

Reservation hade avgivit av fröken *Andersson*, herrar *Ragnar Bergh*, *Per Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Per-Olof Hanson*, *Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Bohman* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 397 och II: 477 samt I: 392, till Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 475 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Om statens hantverksinstituts värdefulla insats och behövighet i vårt näringsliv torde inte många ord behöva spillas. Vi är alla överens om att den bör ges ett gott stöd. I detta sammanhang vill jag emellertid erinra kammarens ärade ledamöter om att för åtta år sedan svarade staten för 52 procent av institutets samtliga utgifter. För fyra år sedan svarade staten för 44 procent och i innevarande budget synes siffran bli 36 procent. Från drygt hälften har andelen således krupit ner till drygt tredjedelen. Samtidigt med denna minskning i vad man skulle kunna kalla statsandelen i verksamheten har en väldig

Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m.

expansion av institutets verksamhet ägt rum: ungefär en fördubbling har skett under de senaste åtta åren.

Verksamheten behandlas ju i föreliggande utlåtande under punkterna 10—13. I fråga om avlöningar kan jag nämna, att 32 av de anställda erhåller avlöning av statsmedel, medan cirka 75 anställda beräknas för kursverksamheten och går på institutets eget konto.

När det gäller utrustningen, behandlad under punkt 13, underströk statsutskottet i fjol och riksdagen godtog uttalandet, hur angeläget det var att institutet med hänsyn till sin undervisnings- och instruktionsverksamhet kunde förfoga över en utrustning, som motsvarade utvecklingens krav och föreslog en översyn av utrustningsbehovet. En sådan översyn har också gjorts av institutet, som uppskattar medelsbehovet för de närmaste tre åren till två miljoner kronor, varav 460 000 för det kommande budgetåret. Departementschefen har gått på en mindre snabb upprustning och föreslår 250 000 kronor. Vi är åtskilliga i utskottet, som hade sympatier för motionen I: 395, vari för det kommande året begäres 400 000 kronor, men vi har avstått ifrån att reservera oss på grund av utskottets starka skrivning, som åsyftar en snabbare takt i utrustningsanskaffningarna. Vi biträder därför departementschefens förslag för nästa budgetår under den absoluta förutsättningen att de anförda synpunkterna blir beaktade av Kungl. Maj:t vid anslagsberäkningen för de närmast följande åren.

I fråga om bidragen till kursverksamheten anser vi departementschefens uppräknings med 35 000 kronor till 435 000 kronor vara helt otillräcklig. Den täcker inte ens de automatiska stegringarna, vanliga ålderstillägg, löneglidning o. dyl. Jag kan nämna, att enbart årets löneförhandlingar för institutets del har inneburit en ökning av kostnaden på lönekontot med cirka 120 000 kronor. Då har man ändå räk-

nat med en oförändrad, d. v. s. stagnerande verksamhet. Vi har ju dessutom åtskilliga nya områden, som pochar på bistånd och uppmuntran. Jag nämner sådana områden som tvätt, automation, plast, TV- och transistor teknik, oljeeldningsteknik o. s. v.

För den fortsatta kursverksamheten kan jag inte se annat än att alternativet måste vara antingen att den utökning som den tekniska utvecklingen nu fordrar beträffande dessa nämnda nya branscher stoppas och vissa branscher sålunda diskrimineras, vilket ju måste vara ganska orimligt, eller också att betydligt högre avgifter måste tas ut av kursdeltagarna. Beträffande avgifterna ber jag få erinra om att sedan 1954 har i runt tal en fördubbling ägt rum. Det rör sig nu om en siffra på cirka 150—175 kronor för en sexdagarskurs, en nästan otrolig avgift i svenskt undervisningsväsende. Man skulle kunna göra en jämförelse med t. ex. arbetsmarknadskommissionens s. k. omskolningsverksamhet, som bedrivs under mycket generösa former. Det kan ju absolut inte vara riktigt, att de mindre företagarna och deras yrkesmän, som söker fortbilda sig och följa med den tekniska utvecklingen av i dag, placeras i särklass, för att inte säga stryk klass. En ytterligare höjning av avgifterna skulle, tycker jag, förefalla orimlig.

Vi anser det nödvändigt och riktigt att lägga ned miljoner och åter miljoner kronor på yrkesutbildning. Då kan det väl inte vara på sin plats att pruta några tiotal tusen kronor när det gäller en fortbildning som i dagens läge är absolut nödvändig, om företagsamheten i vårt land skall kunna hävda sig på en friare marknad. I detta sammanhang vill jag nämna att hantverksinstitutets motsvarande organ i Danmark erhåller ett statsstöd på cirka 60 procent av sina utgifter. I Finland rör det sig om ungefär 50 procent och i Norge om minst 80 procent. Härmed bör jämföras den tidi-

Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m.

gare av mig anförda siffran, 36 procent för Sveriges del.

I motion nr 477 i denna kammare, som även jag har undertecknat, påyrkas en uppräknings av anslaget för kursverksamhet till 575 000 kronor. Jag anser denna uppräknings rimlig med hänsyn till de omständigheter jag här anför. Vi reserverar oss dock för detta år stannat vid en uppräknings med 75 000 kronor till 475 000 kronor, d. v. s. 40 000 kronor mer än departementschefen har föreslagit. Vi förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t vid den fortsatta budgetbehandlingen beaktar de medelsbehov som föranledes av en utbyggd kursverksamhet inom ramen för gällande kursprogram liksom även genom en utvidgning av verksamheten till de nya yrkes- och fackområden varom jag tidigare talat.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt förgade reservationen nr 1) av fröken Andersson m. fl.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag kan helt instämma med föregående talare och till detta fogat att statens hantverksinstitut är vår enda högberg för den fortbildning, utveckling, rådgivning och forskning som vi har inom ifrågasvarande sektor av näringslivet. Det är därför angeläget att institutet kan följa med i utvecklingen och genom en ökad kursverksamhet förmedla nya rön och erfarenheter till arbetare, verkstämmare och företagare. Såväl de krav, som allmänheten har rätt att ställa, som den hårdnande konkurrens gör att vi alla inom de mindre företagen måste vara fullt å jour med utvecklingen på samtliga områden.

I motionsparet nr 397 i första kammaren och nr 447 i andra kammaren har herr Stefansson och jag m. fl. erinrat om dessa förhållanden och hemställt att statens hantverksinstitut måtte erhålla täckning dels för de stegrade löne- och pensionskostnaderna,

dels för de utgifter som kan föranledas av en enligt tidens och utvecklingens krav vidgad kursverksamhet. Departementschefen och utskottet har föreslagit en höjning av anslaget med 35 000 kronor. Såsom herr Nelander erinrat om motsvarar detta inte ens de automatiska utgiftshöjningarna på grund av löneförhandlingarna och än mindre kostnaderna för den ökade verksamheten. Institutets styrelse har beräknat dessa uppgå till 175 000 kronor.

Jag behöver inte anföras ytterligare siffror, men om vi tar hänsyn till resultatet av avtalsförhandlingarna och räknar med en lönehöjning av 6,5 procent i år och 3,5 procent för nästa år och alltså för 1962/63 får ett genomsnitt på 8,25 procent, så betyder det i automatiska utgiftsstegringar 107 000 kronor för institutets lönestat. Herr Nelander har anförat ytterligare siffror, och jag skall inte trötta kammaren med att upprepa dem.

Herr talman! Jag tycker att de siffror som anförts både av föregående talare och av mig talar ett så tydligt språk, att man inte behöver argumentera ytterligare i en tid då alla möjligheter bör tillvaratas för att vi skall kunna öka vår konkurrenskraft och därigenom stärka våra möjligheter till en fortsatt full sysselsättning och standardhöjning. Då vi på många områden av samhällslivet vidtar åtgärder syftande till ökade utbildnings- och fortbildningsmöjligheter, synes det mig icke rätt och tillbörligt att direkt försämma möjligheterna på detta område. Det är nämligen i realiteten vad utskottet föreslår. Det förefaller mig orimligt att riksdagen skulle ta ansvaret för ett sådant beslut. Ser vi något över gränserna, skall vi finna att motsvarande institut i Danmark, Norge och Finland har ett avsevärt större anslag.

Med stöd av vad jag anförat väddar jag till kammarens ledamöter att åtminstone sträcka sig så långt som reserverna i utskottet gjort och öka ansla-

Statens hantverksinstitut: Bidrag till kursverksamheten m. m.

get med 40 000 kronor, vilket skulle möjliggöra åtminstone ett fullföljande av den nuvarande verksamheten.

Med detta, herr talman, ber jag att få instämna i yrkandet om bifall till reservationen nr 1 vid punkten 12. Vad utrustningsbidraget beträffar instämmer jag helt i föregående talareshytande.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Under denna och följande punkt i tionde huvudtiteln har det år efter år varit ett visst auktionerande. Det har alltid förekommit överhud, trots att såväl departementschefen som utskottet har justerat anslaget i den takt som ansetts vara förenlig med utvecklingen.

Jag vill erinra om att anslaget under punkt 12 också för nästa budgetår har justerats upp med 35 000 kronor till 435 000. De 35 000 kronor, som departementschefen föreslagit och som utskottet tillstyrkt, motsvarar statens andel av de automatiska kostnadsfördyringar som uppstått. Vi inom utskottet anser att det väl bör vara även de övriga intressenternas uppgift att ta sin del av kostnadsfördyringen på kursverksamhetens område. Statsmakterna har i alla fall på nytt visat sin goda vilja när det gäller den mycket viktiga utbildningsform som hantverksinstitutet bedriver. Men å andra sidan är det klart att man inte vill sträcka sig längre än vad som motsvarar den andel som samhället har ansett det vara lämpligt att ta på sig.

Utskottet står inte alls främmande för att hantverksinstitutets verksamhet har stor betydelse och fyller en stor uppgift. Men vi kan inte tillstyrka högre belopp än vad departementschefen har föreslagit.

Under punkt 13, som gäller utrustning och inredning, har departementschefen också gått vidare på vägen mot en ökad tilldelning på så sätt, att reservationsanslaget uppräknats med

70 000 kronor till 250 000 kronor för nästa budgetår. Även här har vi ett överbud på inte mindre än 220 000 kronor. Utskottet har inte heller på denna punkt ansett sig kunna gå längre än vad departementschefen föreslagit. Men vi har sagt att det skulle vara önskvärt om man kunde nå en snabbare takt i utrustningsanskaffningarna under de närmaste åren. Det är också utskottets förhoppning att departementschefen kommer att beakta de synpunkter som i detta sammanhang har framförts av utskottet.

Med det anförda vill jag, herr talman, kort och gott yrka bifall till utskottets förslag under punkterna 12 och 13.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Även utskottets talesman herr Mellqvist har här betygat den utomordentliga roll statens hantverksinstitut spelar för näringslivet, men jag tycker det är litet inkonsekvent av herr Mellqvist att tala om överbud från vårt håll. Det var en enhällig riksdag som i fjol beställde den översyn vid vilken man kom fram till det nämnda beloppet.

Jag sade nyss att departementschefen har stannat för en mindre snabb upprustningslinje än den vi tycker vara den riktiga, men vi har varit tillfreds med utskottets starka skrivning, vilken måste föra med sig en snabbare upprustningstakt för kommande budgetår. Därför har vi godtagit densamma.

Sedan sade herr Mellqvist att man inte kunnat sträcka sig längre än till dessa 35 000 kronor, eftersom det motsvarar statens andel. Jag vill emellertid påstå att det är felaktigt att säga att det är en riktig proportion. Statens andel borde vara betydligt större, om den skulle ha följt utgiftsökningen. Som jag förut sade har statens andel av institutets utgifter under de gångna åtta åren sjunkit från 52 till numera 36 procent, och med de utgifter på cirka 120 000 kronor som tillkommit efter de senaste

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

löneförhandlingarna täcker de föreslagna 35 000 kronorna inte ens en ordinarie uppräknings, långt mindre då de merutgifter som blir en följd av årets löneförhandlingar.

Herr **MELLQVIST** (s):

Herr Nelander missförstod mig kanske. De 35 000 kronorna motsvarar statens andel av de automatiska kostnadsstegringarna för kursverksamheten vid institutet. Det var den saken jag ville understryka i mitt tidigare anförande.

Vidare sade jag, herr Nelander, att det bör ankomma på övriga intressenter inom hantverksinstitutet att också ta på sig sin andel av de kostnadsfördyringar som uppstått.

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Jag tror inte att jag missförstått herr Mellqvist. Dessa 35 000 kronor motsvarar inte ens de automatiska stegringar som blivit en följd av ålders-tillägg, löneglidningar o. d. som förekommer inom den fria sektorn. Därtill kommer sedan som en följd av årets löneförhandlingar en ytterligare kostnadsstegring på 120 000 kronor. Då kan ju inte denna lilla summa på 35 000 kronor räcka ens tillnärmelsevis.

Herr talman! Jag ber än en gång att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 12:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nelander begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 100 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 13

Utskottets hemställan bifölles.

Punkten 14**Bidrag till företagareföreningar m. fl.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 15, s. 41—45) att dels medgiva att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1962/63 beviljas intill ett belopp av 45 000 000 kr., dels ock till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för nämnda budgetår anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Yngve Nilsson m. fl.* (I: 249) och den andra inom andra kammaren av herr *Darlin m. fl.* (II: 248), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta medgiva att statsgaranti för lån till hantverks- och småindustriföretag m. m. måtte under

budgetåret 1962/63 beviljas intill ett belopp av 55 000 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (I: 394) och den andra inom andra kammaren av herrar *Andersson* i Knäred och *Nilsson* i Tvärålund (II: 468), i vilka hemställts, att riksdagen måtte dels medgiva att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. under budgetåret 1962/63 beviljades intill ett belopp av 55 000 000 kr., dels för nämnda budgetår under anslaget Bidrag till företagareföreningar m. fl. anvisa ett reservationsanslag av 1 800 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 399) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 480), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 2 100 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 398) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 481);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (I: 393) och den andra inom andra kammaren av herrar *Andersson* i Knäred och *Nilsson* i Tvärålund (II: 469), i vilka hemställts, att riksdagen måtte för budgetåret 1962/63 till Statens hantverks- och industrilånefond anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 396) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 479), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag till förstärkning av statens hantverks- och industrilånefond med 25 000 000 kr.

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 249 och II: 248 samt I: 394 och II: 468, de båda sistnämnda såvitt nu var i fråga, medgiva att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1962/63 beviljas intill ett belopp av 45 000 000 kr.;

b) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 399 och II: 480 samt I: 394 och II: 468, de båda sistnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.;

c) att motionerna I: 398 och II: 481 icke måtte av riksdagen bifallas.

I motiveringen anförde utskottet bland annat följande:

Med tanke på utlåningsverksamhetens betydelse för hantverks- och småindustriföretagen finner utskottet i likhet med departementschefen en förstärkning av hantverks- och industrilånefonden väl motiverad. Därmed avses en reell förstärkning, som medger en faktisk ökning av företagareföreningarnas utlåning. Då departementschefens förslag till medelsanvisning synes möjliggöra en rimlig sådan ökning, är utskottet berett att godtaga detsamma. Härav följer att de i motionerna I: 393 och II: 469 samt I: 396 och II: 479 gjorda yrkandena om ytterligare avsättning avstyrkas.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Per Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Per-Olof Hanson*, *Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile och *Nelander*, vilka ansett att ovan intagna stycke i utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Utskottet delar departementschefens uppfattning om behovet att förstärka hantverks- och industrilånefonden men

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

finner ur denna synpunkt den förordade medelsavsättningen otillräcklig. Kapitalinsatser av en betydligt större omfattning krävas sålunda, om den mindre företagsamheten skall kunna genomföra den upprustning och anpassning av sin produktions- och försäljningsapparat, som är en oundgänglig förutsättning för att den skall kunna hävda sig i det successivt ändrade marknadsläget. Beaktas bör att ifrågakvarande företagarekategoriers möjligheter att självfinansiera erforderliga investeringar äro begränsade liksom deras möjligheter att utnyttja de långfristiga kreditformer, som stå de större företagen till buds. Vad angår storleken av den erforderliga avsättningen till fonden har utskottet vid sin bedömning av medelsbehovet stannat för att föreslå ett tillskott på 25 miljoner kr. Detta belopp i förening med inflytande amorteringar skulle möjliggöra för företagareföreningarna att under nästa budgetår bedriva en utlåning i storleksordningen 35 miljoner kr., vilket bättre än departementschefens förslag kan anses motsvara föreliggande lånebehov. Det anförda innebär, att utskottet tillstyrker bifall till motionerna I: 393 och II: 469 samt I: 396 och II: 479, i vilka yrkats anvisning under låne-medelsanslaget med nyssnämnda belopp.»

b) av herrar *Per Jacobsson, Edström, Sundin, Per-Olof Hanson, Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Nilsson* i Göingegården, *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungkile och *Nelander*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 249 och II: 248 samt I: 394 och II: 468, de båda sistnämnda såvitt nu var i fråga, medgiva att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag m. m. finge under budgetåret 1962/63 beviljas intill ett belopp av 50 000 000 kr.;

c) av herrar *Per Jacobsson, Edström, Sundin, Per-Olof Hanson, Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, frö-

ken *Elmén* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungkile och *Nelander*, vilka ansett att utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 394 och II: 468, såvitt nu var i fråga, samt med bifall till motionerna I: 399 och II: 480, till Bidrag till företagareföreningar m. fl. för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 2 100 000 kr.;

d) av herr *Söderberg*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Vid denna punkt i utskottets utlåtande, som gäller bidrag till företagareföreningarna, har avgivits tre reservationer.

Den första reservationen, betecknad 2 a), gäller hantverks- och industrilånefonden, där anslaget nu är 10 miljoner kronor. Kommerskollegium har föreslagit en höjning till 15 miljoner kronor, och det förslaget har departementschefen anslutit sig till. Men i likhet med motionärerna finner vi reseranter detta belopp otillräckligt, och vi har därför föreslagit att anslaget skall uppräknas till 25 miljoner kronor, d. v. s. samma belopp som man inom Företagarnas riksförbund har uppskattat behovet till efter äskanden från föreningarna. Framför allt de mindre företagarna — det finns cirka 12 000 småindustrier här i landet — har nu svårt att få sina kreditbehov tillgodosedda. Kapitalfrågan är för dessa företag av stor betydelse.

Den andra reservationen, nr 2 b), rör kreditgarantiramen, som för närvarande är 45 miljoner kronor. Departementschefen föreslår att den skall vara oförändrad. Vi anser av liknande skäl som anförts vid reservationen 2 a) att beloppet bör sättas till 50 miljoner kronor för att ge möjligheter att tillgodose de växande lånebehov som kan uppstå

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

särskilt för den mindre företagsamheten i samband med omställningen till ändrade marknadsförhållanden. Från både företagareföreningarnas och statens synpunkter är detta en mycket lämplig stödform.

Den tredje reservationen, nr 2 c, gäller administrationskostnaderna och är kanske den allra viktigaste. Driftbudgetanslaget till företagareföreningarna är nu 1,1 miljoner kronor, varav 800 000 går till administrationskostnader. Kommerskollegium föreslår 1,7 miljoner kronor sammanlagt. Departementschefen föreslår att administrationskostnaderna höjs till 1,2 miljoner kronor, varav 100 000 skall gå till Torneåsutredningen. Företagareföreningarna själva uppskattar behovet till 2,8 miljoner kronor, varav 1,8 miljoner till administrationskostnader och 1 miljon till subventioner.

I utskottsutlåtandet heter det, att utskottet är »medvetet om behovet att successivt förstärka företagareföreningarnas organisation med hänsyn till de ökade anspråk, som efter hand ställas på dem». Det är då naturligtvis en bedömningsfråga hur stort man skall uppskatta behovet till. Vi bedömer att ett belopp på 1,8 miljoner kronor är behövt för administrationskostnader, vilket är lika med företagareföreningarnas äskande. Härav bör enligt departementschefen 100 000 kronor gå till företagareföreningen i Norrbottens län. Tillsammans med subventionsanslaget skulle reservationsbeloppet sålunda behöva uppgå till 2,1 miljoner kronor. Föreningarna är nu mer än tidigare beroende av administrationsbidrag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de tre reservationer som är fogade till punkten 14 i utskottets utlåtande, nämligen nr 2 a, b och c.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag har som motionär begärt ordet under denna punkt för att få tillfälle att säga några ord.

Den mindre företagsamheten spelar en avgörande roll för sysselsättningen i allmänhet och inte minst inom områden med svag sysselsättning. Det sägs ofta att den första försvarslinjen mot arbetslöshet måste gå genom företagen. Om så är fallet — vilket jag finner riktigt — är det naturligt och nödvändigt att i första hand göra aktiva insatser för att stimulera företagsamheten. För den mindre företagsamheten är behovet av sådana insatser särskilt stort i fråga om kapitalanskaffningen. Denna företagskategori har mycket begränsade möjligheter till självfinansiering liksom till att utnyttja olika former av långfristiga krediter.

Enligt vad jag har erfarit har flertalet företagareföreningar bl. a. inom sysselsättningssvaga områden brist på medel för utlåning. Jag kan ta exempel från mitt hemlän. Enligt en uppgift som lämnades av företagareföreningens direktör vid en av ABF och socialdemokratiska partiet anordnad konferens inom länet för en tid sedan skulle länets företagareförening behöva 11,4 miljoner kronor för att tillgodose det då aktuella lånebehovet. Om det vore möjligt att anskaffa denna summa beräknades mellan 700 och 800 man kunna beredas anställning. Även om företagareföreningens beräkningar rörande möjligheterna till nyanställning är optimistiska, får man ställa dem mot nettoavflyttningen från Västerbottens län under fjolåret — den var drygt 900 personer. Kommentaren ger sig själv. I dag är, enligt uppgift från företagareföreningen, behovet av kapital för utlåning ännu större än vid nyssnämnda tillfälle. Till bilden hör att 400 man skall permitteras under den närmaste tiden vid ett kraftverksbygge i vårt län.

Ur samhällsekonomisk synpunkt måste det vara fördelaktigare att anslå medel för utlåning till företagare, som ju så småningom — i regel inom tio år — återbetalar lånen, än att vara restrikt-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

tiv på detta område och i stället i så stor utsträckning som nu sker alltför ensidigt anslå stora belopp för flyttning av folk — detta inte minst med tanke på de stora följdkostnader för samhället som ofta uppstår vid flyttning.

Den höjning av anslaget till företagareföreningarna till 15 miljoner kronor som föreslås av utskottets majoritet kan mot bakgrunden av vad jag anfört inte anses vara tillräcklig, om man i första hand vill föra en sysselsättningsstimulerande politik på det område vi nu diskuterar. Lägges därtill det stora behovet av en upprustning och en anpassning av produktions- och försäljningsapparaten, som är en oundgänglig förutsättning för att den mindre företagsamheten skall kunna hävda sig i ett successivt förändrat marknadsläge, framstår utskottsmajoritetens förslag som helt otillräckligt. In i bilden kommer också företagareföreningarnas behov av en förstärkning av de personella och administrativa resurserna; i det hänseendet ber jag att få instämma med den föregående talaren. Samtidigt som kraven härvidlag ökat har föreningarnas möjligheter försvagats genom de ändrade villkoren för den statliga utlåningen till företagareföreningarna.

Det anslag på 25 miljoner kronor som reservanterna föreslagit, liksom reservanternas förslag om 2,1 miljoner kronor till administrationskostnader och vissa subventioner, måste på ett bättre sätt än utskottsmajoritetens förslag motsvara föreliggande behov på dessa områden. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 2 a, b och c vid punkten 14 av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag hade för ett par år sedan nöjet att besöka Amerika. Jag försökte då att samla några intryck från den amerikanska småföretagsamheten för att bilda mig en uppfattning om dess villkor. Jag fick det intrycket, att

småföretagarna i Amerika stod bestämt och ganska allmänt bakom principen om en fri kapitalmarknad. De tycktes anse att fri konkurrens om spararnas medel för dem var lika angelägen och självklar som att allt som kan göras också blir gjort för att engagera fler och fler i ett snabbt stigande frivilligt sparande. Kapitalmarknaden fick på ett sådant sätt ett allt starkare naturligt och sunt tillflöde.

Denna positiva och enligt min mening framsynta inställning tog sig också det uttrycket, att de mindre företagarna verkade ställa sig minst sagt svala till alla tankar på att dela upp kapitalmarknaden i sektorer, av vilka någon speciell skulle reserveras för den mindre företagsamheten. Man hade ingen tilltro till den sortens manipulationer.

Det är samma inställning som jag själv har, och jag tror att även de flesta småföretagarna i detta land hyser samma uppfattning. Skillnaden mellan vårt land och Amerika är emellertid just den, att vi inte har en fungerande kapitalmarknad. Den är reglerad och uppdelad i sektorer, där olika aktiviteter i samhället har prioriterats. Jag behöver bara peka på bostadsbyggandet. En stor del av kapitalmarknaden är prioriterad för krediter till bostadsbyggandet.

Dessa förhållanden medför den givna konsekvensen, att utrymmet för t. ex. svenska företag tryter i mycket hög grad. Det är allmänt bekant att vi har en hel del besvärligheter beroende på bristen på kapital. I olika sammanhang har man från de håll jag företräder krävt en annan ekonomisk politik, som på längre sikt skulle ha medfört en sannerad kreditmarknad.

För företagsamheten, och alldeles speciellt för småföretagsamheten, är det angeläget att det finns tillgång till en kreditmarknad som effektivt och snabbt kan stå till dess förfogande. Vi är inte betjänta av ett system, som innebär

långsamma och tidsödande remisser från olika myndigheter för att få fram de pengar som erfordras. Alla som något sysslat med dessa problem vet att det är nödvändigt att man effektivt och snabbt kan få till förfogande de medel som är erforderliga.

Men som alla de närvarande vet befinner vi oss inte i den situationen, att företagen kan gå ut i en kapitalmarknad som har möjligheter att ställa erforderligt kapital till förfogande. Särskilt gäller detta för den mindre och medelstora företagsamheten. När jag säger den mindre och medelstora företagsamheten, åsyftar jag i detta sammanhang först och främst industri- och hantverksföretag. Dagens diskussion gäller ju lånen till hantverks- och industriföretagen, vilka beviljas av företagareföreningarna, samt industrigaran-tilånen, som likaledes handhas av företagareföreningarna och kommerskollegium.

Kreditläget är svårt, det är knappast någon hemlighet. Särskilt gäller detta för de företagskategorier jag nyss berört. Därför tvingas man trots sina principiella betänkligheter att acceptera nödlösningar, som icke varit av behovet påkallade om vi haft en fritt fungerande kapitalmarknad.

1960 års företagskreditutredning pekade på att tillgänglig statistik visade, att de mindre företagen i högre grad än de större är beroende av främmande kapital. Detta är ju också helt naturligt. Den kapitalinsats som en småföretagare själv kan göra vid starten är oftast ganska blygsam, och en förstärkning genom emissioner på aktiemarknaden är i allmänhet utesluten.

En annan utväg är fondering av vinstmedel inom företagen. Enligt min mening är det också i princip den bästa utvägen — alltså att kapitalanskaffningen sker genom företagets självfinansiering. Men den vägen är inte framkomlig för de mindre företagen. Det nuvarande hårda skattetrycket sätter ef-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

fektivt hinder i vägen. Företrädare för den åsiktsriktning jag representerar, inklusive jag själv, har lagt fram förslag som syftar till att göra det möjligt för den mindre företagsamheten att i större utsträckning än nu öka sin självfinansiering. Jag behöver i detta sammanhang endast erinra om att vi t. ex. yrkat på möjligheter till avskrivning på återanskaffningsvärdet då det gäller maskiner, att vi yrkat på förlustutjämnning, progressionsutjämnning och allmän resultatutjämnning, att vi velat undanta vissa förbrukningsvaror från den allmänna varuskatten, att vi yrkat på visst avdrag vid beskattningen av aktier, att vi yrkat på avdragsrätt vid beskattningen för avsättning till pension inom familjebolag, att vi velat undanta investeringsvaror från den allmänna varuskatten och att vi yrkat på generösare villkor vid varulagervärdering. Vi har emellertid inte fått och kommer sannolikt inte heller att få gehör för dessa våra framställningar. Vi har därför bara att konstatera, att småföretagsamheten även i fortsättningen kommer att vara i högre grad än annan företagsamhet beroende av främmande kapital. Då vi inte kan hoppas på en fri kapitalmarknad måste vi satsa på de möjligheter som står till buds. Det är dessa skäl som föranlett mig att vara med om att väcka de motioner, som ligger till grund för reservationerna 2 a och b samt 8.

Jag har från en del håll hört sägas, att någon förstärkning av den kreditverksamhet, varom här är fråga, inte skulle vara nödvändig. De resurser som stått till förfogande har ju inte helt utnyttjats. Jag tror för min del att detta är ett alldeles för enkelt sätt att betrakta problemet. Det är obestridligt, att ett stort antal små- och medelstora företagare ropar efter krediter. Bl. a. kan jag tala om, att i mitt hemlän, Kristianstads län, köar man för låneansökningar på 2,5 miljoner kronor. Samma är antagligen förhållandet för de and-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

ra 23 företagareföreningarna i landet. Detta bevisar dels att lånebehovet är stort, dels att en rationalisering av behandlingen av låneansökningarna är nödvändig. Är egentligen direktiven för utlåningen så klara som de skulle kunna vara? Det sägs i den kungörelse som ligger till grund för det statliga kreditstödet, »att låntagaren skall ställa den säkerhet som med hänsyn till hans ekonomiska ställning och behov av rimlig ekonomisk rörelsefrihet samt till omständigheterna i övrigt kan påfordras». Följs alltid dessa regler? Är det inte så, att man ofta kräver större säkerheter än vad dessa stadganden egentligen skulle föranleda?

Jag ifrågasätter också om det finns klara riktlinjer för utlåningen till de medelstora företagen. Om lokaliseringspolitiska skäl ej föreligger måste enligt nu gällande normer industrikreditgarantier nekas företag som motiverar låneansökan endast med behov av produktionsfrämjande åtgärder, trots att svårigheter kan förefinnas för ett flertal sådana företag att få lån på annat sätt än just genom industrikreditgaranti. Någon klar gräns tror jag inte finns i fråga om företagens storlek då det gäller kreditgivningen. Men skall detta gälla genomgående eller får undantag göras, och i så fall när och i vilken utsträckning? Jag har också hört sägas, att det inte skulle vara helt ovanligt att vanliga rejäla och solventa företagare drar sig för att söka garanti för erhållande av industrigarantilån därför att beslut om dylika beviljanden publiceras i pressen. Så är däremot inte fallet om de går till banker eller andra kreditinstitut för att få lån. Det skulle av någon för mig obegriplig anledning anses mindre renommerande att få krediter på den här vägen.

Jag tror det är nödvändigt att handelsministern tar sig en funderare på de här berörda förhållandena. Det kan inte vara riktigt att tiotusentals företagare ropar på krediter men att sam-

tidigt de resurser som ställs till förfogande, framför allt garantivägen, inte helt utnyttjas.

Industrigaranti lär intill april månad ha beviljats med endast 27 miljoner kronor samtidigt som tiotusentals företagare är i behov av lån. I detta land finns det cirka 60 000 företagare med 1—4 anställda. Jag skall inte beröra deras problem, utan vill endast hålla mig till de företagare som har mellan 5 och 50 anställda — de är 12 000 stycken — och som driver fabrikation. Dessa företagare lär i dag enligt en utredning som gjorts vara i behov av bottenkrediter på cirka 400 miljoner. Vidare är de i behov av cirka 500 miljoner kronor för inköp av maskiner och inventarier och ytterligare 400 miljoner i toppkrediter, sådana som industrigarantilånen är avsedda att täcka. De av mig angivna siffrorna är endast preliminära men visar ändå tydligt det befogade i vår motion.

I det sammanhanget skulle jag också vilja sätta i fråga, om inte det administrativa förfarandet då det gäller att erhålla lånegaranti är moget för översyn. Besluten om lånegaranti meddelas ju av kommerskollegium. Det kommerseråd som handhar dessa viktiga ärenden är emellertid belastad med en lång rad andra göromål, exempelvis ärenden som gäller sprängämnesinspektionen, industrigarantilånen, företagareföreningarna, giftstadgan, tullfrågor, remisser och vissa saker som berör hantverkets organisationer.

Det är därför ingen kritik mot honom utan mot systemet som sådant, när jag säger att det närmast är betänkligt att ett låneärende i lyckligaste fall tar fem å sex veckor. Vi lever visserligen i ett kösamhälle, och det finns de som säger att detta är ett tecken på välstånd. Jag kan emellertid försäkra, att en företagare som köar för statsgaranti inte nödvändigtvis behöver ge uttryck för något välstånd. Det är oftast en hårt pressad människa med stort an-

svar både för sitt företag och sina anställda, som söker att med alla till buds stående medel ordna framtiden för sitt företag och för sina anställda. Den socialdemokratiska politiken har inte gjort det lättare för honom att klara den uppgiften.

Reservanterna har enat sig om att yrka en ökning av kreditgarantiramen till 55 miljoner kronor. Jag har själv i motion yrkat 55 miljoner kronor. Jag är inte helt införstådd med skälen till den jämkning som företagits och hade naturligtvis helst sett att man gått på min linje, men eftersom enighet nåtts om en höjning i förhållande till vad som begäres i propositionen, får jag böja mig och anse resultatet vara ett steg i rätt riktning. Jag tycker inte att det borde råda några delade meningar om behovet av att ramen vidgas. Det har i många sammanhang och vid många tillfällen talats om vilka krav som kommer att ställas på kreditgivningen inte minst med hänsyn till omställningen till de nya marknaderna, och jag behöver säkert inte upprepa detta.

Jag vill till slut, herr talman, endast stryka under vad utskottet ifrågasatt, nämligen om det icke med hänsyn till garantiutrymmets storlek vore lämpligt att sänka den nedre gränsen för utställande av lånegarantier. Det tror jag vore en klok åtgärd. För närvarande är det väl så, att garantilånen avses komplettera industri- och hantverkslånen, och de överstiger därför vanligen dessa senares minimibelopp. Där bör en ändring komma till stånd.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationerna 2 a, 2 b samt 8.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Den strukturförändring som för närvarande pågår inom näringslivet — kanske speciellt inom sektorn hantverk och mindre industri — mot ökad mekanisering och mot produktion i större serier kommer att yt-

Bidrag till företagareföreningar m. fl.
terligare öka behovet av kapital inom denna sektor. Herr Darlin har tillräckligt utförligt understrukit dessa tendenser och jag kan därför inskränka mig åtskilligt.

Faktum är att företagarna inom vår sektor kommer att tvingas att planera på längre sikt än hittills och göra vissa utbyggnader och kanske också rätt stora ombyggnader av lokaler och anskaffa nya produktionsapparater. Den här berörda utvecklingen inom företagsamheten kommer att öka behovet av riskvilligt kapital. Självfinansieringsmöjligheten under 1960-talet kommer sannolikt att vara sämre än under närmast föregående decennium och detta kommer att vara särskilt kännbart för den mindre företagsamheten, som för sina krediter inom de ordinarie kreditinstituten och det eventuellt tilltänkta kreditinstitutet inte alltid kan ställa de säkerheter som erfordras. Vidare bör man i framtiden räkna med ett ökat behov av såväl rådgivning som krediter, om de mindre företagens insatser i näringslivet skall kunna upprätthållas och om möjligt vidgas.

Rådgivningsverksamheten bör utformas med tanke på produktionsteknikens utformning och avse såväl produktionsmedel, maskiner och verktyg som produktionsförfarandets rationalisering och även innefatta medverkan vid kalkylering och lönsamhetskontroll.

I företagareföreningarna har vi en organisation avsedd att dels vara konsulterande i tekniska, ekonomiska och merkantila frågor — och den delen av företagareföreningarnas verksamhet är enligt min uppfattning den viktigaste — dels att förmedla normala krediter genom de ordinarie kreditinstituten, dels slutligen att ombesörja utlåning av riskbärande kapital.

Förutsättningarna är givetvis att företagareföreningarna i praktiken får sådan utformning och sådana resurser att de verkar som produktionsfrämjande organ för den mindre och medelstora

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

industrien samt hantverket. Den som haft tillfälle att följa företagareföreningarnas verksamhet ute i landet förstår vilken utomordentlig betydelse de har haft för ett stort antal mindre företag inom denna sektor. Jag skall inte trötta med exempel, även om jag skulle kunna anföra åtskilliga. Jag skall inskränka mig till att erinra om att till följd av den skärpta konkurrens, som den europeiska stormarknaden redan har medfört — en tendens som torde ytterligare accentueras — tvingas de svenska företagen, vare sig de arbetar för export, som underleverantörer till den större industrien — vilket är rätt vanligt inom vår sektor — som förädlingsindustrier på basis av importvaror eller för att tillgodose enbart hemmamarknadsbehov, att påskynda sina rationaliseringssträvanden och anpassa sig för den hårdnande konkurrensen.

I och med att Sverige har ansökt om associering i den europeiska ekonomiska gemenskapen har en helt ny situation skapats för näringslivet i dess helhet och därmed även för den mindre industrien och i viss mån för hantverket. Detta kräver nytillförsel av kapital. Man kan inte heller bortse ifrån att ett närmande till den europeiska marknaden kan komma att åstadkomma vissa omflyttningar och etablering av företag i nya regioner, vilket ställer ökade krav på företagareföreningarnas både lånemässiga och personella kapacitet. Ur samhällets synpunkt är det angeläget att företagsamheten i sin fortsatta utbyggnad får en jämnare fördelning. Företagareföreningarna kan, om de sköts som vi anser att de skall skötas, medverka till uppkomsten av företag i tätorter och regioner, som ur kommunal och företagsekonomisk synpunkt har goda förutsättningar att ge ökad sysselsättning.

Herr talman! Jag kan inskränka mig till detta och ber att få instämma i bifallsyrkandena till reservationerna nr 2 a, 2 b och 2 c samt 8.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Jag skall inte försöka ta upp till mera ingående resonemang vad som har sagts i de fyra anföranden som hållits rörande denna punkt. Jag vill bara erinra om att departementschefen har föreslagit dels att statsgaranti för lån till hantverks- och industriföretag under budgetåret 1962/63 skall beviljas intill ett belopp av 45 miljoner kronor, dels att för bidraget till företagareföreningarna för samma budgetår skall anvisas ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor. Av de anföranden som har hållits har det framgått, att man i motioner föreslagit mycket kraftig ökning utöver vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Man önskar sålunda att ramen för statsgaranti för lån till företagareföreningar skall uppgå till ett belopp av 55 miljoner kronor, alltså 10 miljoner mera än vad departementschefen har föreslagit. Man önskar vidare att bidragen till företagareföreningar skall ganska väsentligt ökas. Därvidlag har vi flera bud, ett bud på 1,8 miljoner kronor, ett annat på 2,1 miljoner kronor. Därutöver har man föreslagit att nästa budgetårs investeringsanslag skall ökas från av departementschefen föreslagna 15 miljoner kronor till 25 miljoner kronor.

Utskottet, som i allt har anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag, vill först erinra om att till lånemedelsanslaget på kapitalbudgeten under senare år avsatts stora medel till hantverks- och industrilånefonden i en omfattning som medför en ökning av företagareföreningarnas utlåningskapacitet. Detta kan exemplifieras på så sätt, att utlåningen under budgetåret 1959/60 uppgick till 18 miljoner kronor och under budgetåret 1960/61 till 23 miljoner kronor. Under innevarande budgetår, då 10 miljoner kronor avsattes till fonden, stiger säkerligen utlåningen till 24,3 miljoner kronor. Om riksdagen nu följer departementschefens av utskottet tillstyrkta förslag, att 15 miljoner kro-

nor för nästa budgetår tillföres fonden, som därefter kommer att omfatta ett kapital av 115 miljoner kronor, kommer fonden med beaktande av inflytande amorteringar att kunna tillåta en utlåning av omkring 25 miljoner kronor, vilket måste bli av stor betydelse för hantverk och småindustri.

Vad sedan gäller kreditgarantiramen har även denna under senare år ökat med betydande belopp eller från 30 miljoner 1959/60 till 35 miljoner 1960/61 och för innevarande budgetår till 45 miljoner. Kommerskollegium finner det icke sannolikt, att detta garantiutrymme kommer att utnyttjas och har därför för sitt vidkommande föreslagit, att ramen för nästa budgetår skall begränsas till 40 miljoner. Men både departementschefen och utskottet har ansett, att beloppet för nästa budgetår bör vara oförändrat 45 miljoner kronor.

Utskottet har också — och i det fallet skulle jag vilja vända mig till herr Darlin — ansett det vara lämpligt att i sitt utlåtande fästa uppmärksamheten på önskvärldheten av att nu gällande riktlinjer för garanti- och lånegivningen omprövas, inte minst ur den synpunkten att det samlade lånestödet bör få en så ändamålsenlig inriktning som över huvud taget är möjligt.

Vad slutligen angår anslaget till administrationskostnader och subventioner som för innevarande budgetår utgår med 1 100 000 kronor, har för nästa budgetår föreslagits en höjning till 1 500 000 kronor. Utskottet tillstyrker också denna uppräknings, som departementschefen har föreslagit, och delar vidare den uppfattningen, att av de medel som här äskats skall 100 000 kronor reserveras för företagareföreningen i Norrbottens län.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag har redan pekat på de felaktigheter som förefinns i detta

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

utlåningssystem, och därför är jag fullt införstådd med att kommerskollegium inte har möjlighet att hinna med att bevilja mer än 40 miljoner kronor om året. Jag har pekat på att hittills endast beviljats 27 miljoner av möjliga 45, fastän det samtidigt ligger ett stort antal ansökningar från olika platser i landet. Jag har vidare pekat på den stora oklarhet som råder när det gäller vilka som skall få lån och under vilka förutsättningar lån skall beviljas o. s. v.

Om det skulle räcka med 40 miljoner kronor till den företagsamhet som det här är fråga om, så frågar man sig varför regeringen nu lagt fram en proposition vari föreslås att vi skall inrätta ett nytt kreditinstitut, Aktiebolaget Företagskredit, och att detta bolag till en början skall få 100 miljoner som en låneram för utlåning till företagen. Regeringen har säkerligen förstått, att de små och medelstora företagen är i ett svårt läge. Regeringen har även förstått att ett stöd måste till. Men sedan påstås i dag, att det räcker mer än väl med en låneram på 40—45 miljoner. Detta är inte något logiskt resonemang. Jag förstår inte vad bakgrunden kan vara till att inte utskottet har kunnat biträda vårt förslag om en ökning till 55 miljoner kronor.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner framställdes först i fråga om utskottets *hemställan*.

Mom. a

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 b); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten

Bidrag till företagareföreningar m. fl.

14:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 2 b) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nelander begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 94 nej.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 c); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller statsutskottets hemställan i punkten 14:o) mom. b) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen 2 c) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 71 nej, varjämte 4 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr DARLIN (h), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade nej men att voteringsmaskinen markerat »avstår» vid voteringen om punkten 14 mom. b.

Mom. c

Utskottets hemställan bifölls.

Härefter framställde herr förste vice talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets ifrågavarande motivering med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen 2 a); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén godkänner statsutskottets motivering i punkten 14:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén godkänt utskottets berörda motivering med den ändring däri, som föranleddes av bifall till reservationen 2 a) av herr Per Jacobsson m. fl.

Interpellation ang. preskriptionsbestämmelsen i 39 § lagen om socialhjälp

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nelander begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 94 nej.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Punkterna 15—38

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39

Lades till handlingarna.

Punkten 40

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 41

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—46

Vad utskottet hemställt bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande ärende samt övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 8

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll:

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och de kammarens ledamöter, som blivit utsedda att jämte dem tillsätta kam-

marens kanslipersonal, den 26 april 1962.

Stenografen hos kammaren fil. lic. Rolf Lindborg beviljades tjänstledighet på grund av sjukdom fr. o. m. den 25 innevarande april tills vidare. Att under Lindborgs tjänstledighet uppehålla dennes stenografbefattning förordnades reservstenografen Arne Larsson under tiden den 26 april—4 maj och reservstenografen fru Ingrid Nilsson under tiden fr. o. m. den 5 maj tills vidare.

In fidem
Sune K. Johansson

§ 9**Interpellation ang. preskriptionsbestämmelsen i 39 § lagen om socialhjälp**

Ordet lämnades på begäran till

Herr BOHMAN (h), som yttrade:

Herr talman! Enligt gällande lag om socialhjälp är hjälptagare under vissa förutsättningar skyldig att betala ersättning till den kommun som utbetalt hjälpen. Vill kommun erhålla sådan ersättning, skall kommunen enligt 39 § lagen om socialhjälp anhängiggöra talan genom skriftlig ansökan, som skall hava inkommit till länsstyrelsen inom tre år efter det den hjälp, för vilken ersättning begäres, lämnats eller, i fall som avses i 14 § tredje stycket, efter det kommunen fått vidkännas den utgift, varför ersättning fordras. Om talan ej föres inom angiven tid, förloras rätten till ersättning. Nämnda treåriga preskriptionstid för dylik återbetalning är absolut. Tiden kan alltså inte förlängas genom krav eller överenskommelse med den ersättningsskyldige.

Anledningen till att en i förhållande till den allmänna 10-åriga preskriptionstiden kortare tidsfrist infördes i socialhjälpslagen uppgavs vara behovet av att icke hålla återbetalningsfrågan svävande alltför länge. Genom en förkortad preskriptionstid skulle alltså hjälptagarna ges en särskild förmån.

Interpellation ang. försäljningen av allmänna arvsfonden tillhöriga fastigheter

De särskilda preskriptionsreglernas tillämpning har emellertid visat sig tvärtemot vad som förutsattes medföra nackdelar även för hjälptagarna. När det gäller förebyggande hjälp, t. ex. näringshjälp, måste vederbörande socialnämnd räkna med att treårstiden ofta går till ända, innan vederbörande blir i stånd att börja amortera sin skuld och att alltså en framställning till länsstyrelsen om att vederbörande skall åläggas ersättningsskyldighet i regel icke kan vinna bifall. Hjälptagaren skulle i stället bli fri från all ersättningsskyldighet. Till följd härav blir socialnämnderna lätt benägna att restriktivt pröva framställningar om dylik förebyggande hjälp och att medge sådan endast i de fall då hjälptagarens ekonomiska läge kan så snabbt förbättras, att återbetalningsskyldighet kan tänkas bli fastställd inom treårstiden.

Andra exempel på treårspreskriptionens nackdelar skulle kunna anföras. Nämnas må emellertid blott de icke sällan förekommande fall av hjälpbehov som föreligger för sökande som har sparkapital bundet i eget hem eller annan fastighet och som till säkerhet för erhållen hjälp till förräntning eller amortering av skuld i fastigheten överlämnat inteckningar i denna. Även i dessa fall — där socialhjälp givits för att möjliggöra för vederbörande att behålla sin bostad — måste ersättningskrav göras gällande inom treårstiden och kan alltså icke anstå till dess att i fastigheten befintligt kapital på annat sätt lösgöres. Det säger sig självt, att socialnämndens benägenhet att hjälpa även i dylika fall minskar. För både hjälptagaren och det allmänna skulle andra preskriptionsregler leda till mer tillfredsställande resultat.

Med åberopande av vad här anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1) Anser herr statsrådet att bestäm-

melsen i 39 § lagen om socialhjälp om treårig preskriptionstid är tillfredsställande?

2) Om så inte är fallet, har herr statsrådet för avsikt att framlägga förslag om sådan ändring i lagen att de allmänna bestämmelserna om tioårig preskription blir gällande?

Denna anhållan bordlades.

§ 10**Interpellation ang. försäljningen av allmänna arvsfonden tillhöriga fastigheter**

Ordet lämnades på begäran till

Herr MATTSSON (cp), som yttrade:

Herr talman! De jord- och skogsegendomar som tillfaller allmänna arvsfonden, är givetvis ofta lämpliga objekt för strukturrationaliseringen. Nuvarande bestämmelser för försäljning av arvsfondsegendomar ger emellertid inte tillfredsställande garantier för att det jordpolitiska syftet härvid tillvaratas på bästa sätt. Enligt 8 § lagen om allmänna arvsfonden gäller om försäljning av fast egendom, som tillfaller fonden, vad med avseende på kronans fasta egendom i allmänhet är stadgat. Förvärv av fast egendom från kronan är emellertid enligt beslut av 1960 års riksdag undantaget från jordpolitisk prövning av lantbruksnämnd. Detta undantag tillkom med den motiveringen, att överlåtelse av kronan tillhörig fast egendom numera måste anses vara »i administrativ ordning reglerad på ett sätt som tillförsäkrar de av lantbruksnämnderna företrädde jordpolitiska synpunkterna behörigt inflytande».

Administrativa bestämmelser beträffande försäljning av fast egendom från allmänna arvsfonden har utfärdats i cirkulär till länsstyrelserna från Kungl. Maj:t genom finansdepartementet. Däri meddelas bl. a. följande:

»Där fråga är om försäljning av jordbruksfastighet, skall länsstyrelse — vare sig fastighetens taxerings- respektive

Interpellation ang. försäljningen av allmänna arvsfonden tillhöriga fastigheter

uppskattningsvärde överstiger 15 000 kronor eller ej — höra den lantbruksnämnd, inom vars verksamhetsområde fastigheten är belägen, angående lämpligheten av den ifrågasatta försäljningen. Därest länsstyrelsen finner sig icke kunna godtaga lantbruksnämndens förslag, skall ärendet hänskjutas till Kungl. Maj:t för avgörande.

I syfte att tillgodose såväl statens som samtliga eventuella spekulanters intressen bör försäljning normalt ske å offentlig, vederbörligen kungjord auktion på lämplig plats i orten. Om tillfredsställande pris därvid icke uppnås, äger länsstyrelsen utbjuda fastigheten under hand, exempelvis genom annonser i pressen och genom förhandlingar med olika spekulanter. Därvid bör dock alltid tillfälle beredas den som avgivit det högsta budet vid auktionen att inkomma med nytt bud, förutsatt att hans solvens är tillfredsställande.»

I cirkuläret framhålles vidare bl. a., att länsstyrelserna bör tillse, »att köpskillingen blir så fördelaktig för allmänna arvsfonden som möjligt».

Enligt de administrativa bestämmelserna skall sålunda lantbruksnämnden höras angående lämpligheten av den ifrågasatta försäljningen. Nämnden har härvid att uppskatta fastighetens saluvärde och föreslå ur jordpolitisk synpunkt lämplig köpare. De jordpolitiska synpunkterna måste emellertid sägas ha fått en helt underordnad ställning i de administrativa bestämmelserna. Stadgandet om att försäljningen normalt skall ske på offentlig auktion och om att länsstyrelsen, om den ej finner det därvid erhållna priset tillfredsställande, skall utbjuda fastigheten under hand till olika spekulanter för ett högre pris, innebär i realiteten, att den jordpolitiska prövningen skjutes undan. Exempel kan anföras på att arvsfondsfastigheter sålts till andra köpare än den som vederbörande lantbruksnämnd ur jordpolitiska synpunkter förordat. Detta torde inte kunna sägas vara i god

överensstämmelse med uttalandet vid 1960 års riksdag om att vid försäljning av jordbruksfastighet från kronan de av lantbruksnämnderna företrädade jordpolitiska synpunkterna skall tillförsäkras behörigt inflytande.

Det må vara naturligt att eftersträva så tillfredsställande försäljningspriser som möjligt för främjande av de ändamål, som allmänna arvsfonden avser. Men detta synes dock inte böra få ske på bekostnad av det jordpolitiska syftet, som lantbruksnämnderna har att beakta. De fastigheter, som tillfaller allmänna arvsfonden, är fastigheter i enskild ägo. Det synes inte vara skäl att ur strukturrationaliseringens synpunkt tilldela dem en annan ställning än den som gäller för övriga fastigheter i enskild ägo. Det framstår därför som angeläget, att bestämmelserna om försäljning av jordbruksfastigheter, som tillfallit allmänna arvsfonden, får en sådan utformning, att de jordpolitiska synpunkterna på bättre sätt än för närvarande kan garanteras beaktande i sammanhanget.

Med stöd av vad jag här har anfört anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att få till stånd en sådan utformning av bestämmelserna om försäljning av jordbruksfastigheter, som tillfallit allmänna arvsfonden, att de jordpolitiska synpunkterna kan garanteras beaktande i sammanhanget på bättre sätt än som för närvarande sker?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr talmannen:

nr 872, av herr *Eliasson* i Sundborn, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 159, med förslag till lag om

äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall i Kopparbergs län, samt

nr 873, av herr *von Friesen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 162, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 4:o), 14:o), 16:o) och

17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.02.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 27 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Utgifter inom handelsdepartementets verksamhetsområde (forts.)

Herr förste vice talmannen meddelade, att behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1962/63 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas.

Punkten 47

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

Sedan punkten föredragits anförde

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Utskottets utlåtande på punkt 47, som gäller atomenergiverksamheten inom Aktiebolaget Atomenergi, är ju enhälligt. Såvitt den, som inte har deltagit i årets förhandlingar i detta ärende inom avdelningen och utskottet, kan läsa ut, är det en kompromiss mellan olika synpunkter. Jag har ingenting att invända däremot.

Emellertid är ju detta anslag så stort — det gäller 108 miljoner kronor — och det är dessutom för framtiden så betydelsefullt, att det finns anledning för den som har följt ärendet ett antal år att intressera sig för det, även om man just detta år på grund av andra uppdrag inte haft tillfälle att deltaga i den direkta handläggningen.

Jag vill, herr talman, påminna om att den politiska grupp, som jag tillhör, under årens lopp intresserat sig för olika mycket viktiga frågor som sammanhänger med atomenergiens fredliga utveckling här i landet. Bl. a. har vi framhållit nödvändigheten av att i samband med nya atomkraftsanläggningar kontrollen blir så effektiv och säkerhetsanordningarna så utformade, att allmänheten kan känna full garanti för att opåräknade följder inte skall behöva inträffa. Med anledning av detta har vi motionerat vid olika tillfällen, senast vid 1961 års riksdag. Jag tillåter mig att på den punkten föregripa föredragningslistan en aning och fästa uppmärksamheten på att nästa punkt på föredragningslistan, som gäller statsutskottets utlåtande nr 63, behandlar just en motion om förbättrade säkerhetsanordningar. Man vill erhålla så långt möjligt opartisk expertis för att ordna kontrollen på ett ur allmänhetens synpunkt nöjaktigt sätt. Man kan säga att det är formellt riktigt att denna motion har avstyrkts. Å andra si-

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

dan är utskottets motivering alltigenom så positiv och visar sådan förståelse för motionärernas synpunkter att jag tror att vi genom motionen uppnått vad vi hoppats på och kanske ännu litet mera. Jag är alltså i den delen vad beträffar kontrollen helt tillfredsställd med de resultat som nu föreligger.

Men det finns även några andra synpunkter i det här sammanhanget som jag trots tidsnöden finner det vara viktigt att här peka på. Jag vill påminna kammaren om att vi i år närmast är inriktade på det i utskottsutlåtandet utförligt behandlade projektet Marviken som står inför sitt förverkligande. Det bygger ju på den s. k. svenska linjen beträffande atomkraften, som vi har knäsat här i landet tills vidare under uppbyggnadsskedet. Jag tror att vi allesammans här i kammaren kan vara ense om det uttalande som statsrådet gör på denna punkt och som även utskottet instämmer i, nämligen att vi tills vidare skall fullfölja ett inhemskt projektbundet atomenergiarbete, som är nödvändigt för att mobilisera det uthålliga intresse från industriens sida som är en förutsättning för arbetets framgång, såsom det står i utskottsutlåtandet på sidan 44. Det finns inga delade meningar därvidlag.

Vad jag här vill understryka, herr talman, är att man måste få uppfatta utskottets skrivning och uttalanden i denna punkt såsom ett tidsbundet, till nuvarande stadium bundet lämplighetsbedömande och icke som ett principiellt ställningstagande för framtiden. Jag anser det så mycket mera angeläget att säga detta som det ju i reciten till utskottets utlåtande påpekas att det projekterade atomverket i Simpevarp icke nu kan komma i fråga. Det bygger på en annan princip än den s. k. svenska linjen. För detta skulle man importera en reaktor och göra experiment av annan typ.

Så långt jag kan bedöma är det resonemanget riktigt att vi för närvarande bör begränsa oss till försöksverksamhet utefter den linje som vi hittills har till-

lämpat. Men jag finner det ur mina synpunkter angeläget att understryka att detta icke betyder en principiell fastlåsning vid den svenska linjen utan att här måste komma i fråga framtida möjligheter för enskilda kraftdistributörer att bygga upp kraftkällor med atomkraften som bas på principiellt andra lösningar än dem som vi hittills tillämpat. Jag är angelägen att säga detta för att vi inte här skall på ett tidigt stadium växa fast vid den tanken att den principlösning som vi hittills tillämpat skulle vara den enda möjliga och den enda tillämpliga för framtiden. Det är möjligt — jag vågar inte ha någon åsikt på den punkten, herr talman — att man skall finna andra lösningar och andra metoder som kan visa sig lämpligare och mera ekonomiska. Därför menar jag att vi måste tillse att vi inte nu redan på ett tidigt stadium, i initialskedet, knyter fast produktionen av atomkraft vid en enda linje.

Jag utgår från att resonemanget inom utskottet har varit ungefär detta, även när man skrivit på den här punkten. Jag har bara velat säga detta för att från denna plats fastslå att man inte bör på något sätt monopolisera denna i en framtid säkerligen mycket stora och växande kraftkälla till en viss typ eller en viss ägare, utan att det på detta område skall bli samma frihet som vi har vad beträffar vattenkraften och dess omsättning i elektrisk energi.

Jag vill också fästa uppmärksamheten på en annan fråga. Jag har under så pass många år deltagit i utskottets handläggning av dessa ärenden, att jag tror jag vågar säga av erfarenhet — inte bara min egen utan även andras, vilka har deltagit i dessa överläggningar — att detta är ett mycket svårbedömt område, där man rör sig på okända marker och därför är i hög grad beroende av den expertis som ger föredragningar och kunskaper. Man känner sig alltså oviss, och osäkerhetskänslan bestyrks ett år som detta, när man från Atombo-

Atomenergiverksamhet inom Aktiebolaget Atomenergi

laget får en viss petitaframställning, som granskas av atomdelegationen i vanlig och riktig ordning och prutas ned rätt kraftigt, vilket förslag Kungl. Maj:t ansluter sig till och som riksdagen sedan fastställer, en prutning från 157 miljoner kronor till ungefär 128 miljoner. Man frågar sig då, hur framställningarna från början egentligen är gjorda. Man kan läsa petitaframställningen och man kan höra föredragningar av experter; fortfarande rör man sig på ett område, där man inte känner sig alldeles säker utan där bedömningarna är mycket svåra att göra. Jag har åtskilliga år funderat på hur man skulle kunna tänka sig en organisation på detta redan nu mycket stora och sannolikt i framtiden sväljande område, i viken organisation riksdagen redan från början skulle kunna beredas en sådan insyn, att man hade större garanti mot felbedömningar och visste till vilket ändamål dessa väldiga belopp skulle anslås.

Man känner sig alltså tveksam, och jag skall be, herr talman, att få säga, att när man som i år är inriktad praktiskt taget på *ett* projekt, nämligen Marvikens atomkraftverk, och när det finns å ena sidan en beställare, vattenfallsstyrelsen, och å andra sidan leverantörerna, tycker man såsom utomstående att det är besynnerligt, att Atomenergi skall ha en stor industriavdelning, som sysselsätter enligt uppgift i runt tal 400 man, inte bara med konsultarbete — vilket i och för sig är alldeles riktigt — utan även med konstruktionsverksamhet. Är detta alldeles nödvändigt? Skulle det inte vara tänkbart att, med hänsyn till den ofta omvittnade knappa tillgången på expertis, genom rationalisering söka uppnå en effektivisering som friställer både arbetskraft och experter?

Jag har ingen uppfattning om i vad mån detta kan ske, men det är en av de funderingar som man inte kan frigöra sig från när man år efter år sysslat med anslagsgivningen till det svenska atomprogrammet. När jag har funderat över

hur man borde gå till väga för att erhålla en mera tillförlitlig inblick i förhållandena på detta område har jag kommit till det resultatet — det är bara en fundering och jag reserverar mig på varje punkt med hänsyn till alla för en lekman osäkra faktorer, men jag framför den i alla fall — att det skulle kunna vara värdefullt för riksdagen att genom ett par eller flera representanter i någon av de instanser som löpande handlägger dessa frågor kunna skaffa sig en närmare förhandskänning om vart pengarna går och vart organisationen syftar. Man kan fråga: Är uppbyggnaden riktig i den och den detaljen? Tjänar denna apparat i alla delar sitt syfte och ändamål, eller skulle det kunna finnas möjligheter att göra den effektivare både ur anslagsgivnings- och ur organisationssynpunkt?

Jag måste fråga mig detta, och jag beklagar att inte departementschefen är här så att jag kan ställa frågorna direkt till honom. Jag tror man skulle kunna göra både saken och riksdagen — och även de expertorgan som här arbetar — en tjänst genom att försöka få en mera direkt insyn i den löpande verksamheten. Jag föreställer mig då, att det inte bör vara i Atombolaget som riksdagens representanter skulle sitta, utan att det riktiga organet i det fallet måste vara atomdelegationen. Jag tror det skulle vara lyckligt.

Man kan säga: Men vi skall väl inte politisera atomdelegationen? Nej, det kan väl under inga förhållanden vara avsikten eller tanken! Vi har inte här i riksdagen på något sätt politiserat frågan om atomkraftens utbyggande för fredliga ändamål, utan vi har diskuterat frågan fullkomligt lidelsefritt och sakligt utifrån de synpunkter som tett sig organisatoriskt och ekonomiskt mest effektiva. Jag vill också understryka att min tanke bara är den att man skulle kunna få en intimare kontakt mellan å ena sidan de anslagsbeviljande myndigheterna och å andra sidan de organ som

Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar

har att förvalta de högst betydande be-
lopp som det redan för dagen gäller och
som sannolikt kommer att kraftigt ökas
inom en relativt nära framtid.

Jag skulle vilja uttala den förhopp-
ningen att statsrådet överväger denna
tanke, att riksdagen i någon form kny-
tes närmare till denna verksamhet, och
såsom ett exempel på en sådan tänkbar
form hänvisar jag till vad jag här sagt
om en representation inom atomdelega-
tionen, detta enbart i syfte att få till
stånd en sund och naturlig utveckling
och utan den minsta avsikt att åstadkom-
ma en politisering.

Till sist, herr talman, vill jag anför-
a en synpunkt beträffande Atombolaget.
När det gäller kontrollen tycks vi vara
alldeles ense om att den bör anföras
åt rent opartiska experter, så att man
verkligen vet att de som har hand om
kontroll och säkerhet och om garan-
terna gentemot allmänheten icke på nå-
got sätt är engagerade vare sig i kon-
struktion eller produktion av atomkraft,
utan att det är fråga om utomstående
opartiska experter. På samma sätt skulle
det vara värdefullt, om man fick en
granskning av Atombolagets verksamhet
som visade, att denna verksamhet är
uppbyggd på det sätt som är motiverat
med hänsyn till dagens och den när-
mast liggande framtidens behov och att
den inte är tilltagen alltför mycket i
överkant. Bland dem som följer den här
verksamheten har man nog fortfarande
det intrycket att det finns åtskilligt att
göra i fråga om effektivisering. Det kan
också vara förklarligt under ett sådant
uppbyggnadsskede som det nuvarande,
och jag säger alltså inte detta såsom nå-
gon kritik. Jag vill bara uttala ett önske-
mål om att det sker en sådan granskning
av organisation och personalresurser
att vi bl. a. med hänsyn till jämförliga
utländska anläggningar kan vara säkra
på att medlen användes på det mest ef-
fektiva sättet och så sparsamt och för-
siktigt som möjligt.

Herr talman! Jag har gärna velat till

utskottsutlåtandet knyta dessa reflexio-
ner av både principiell och praktisk art.
Såsom jag inledningsvis sade har jag inte
något annat yrkande än utskottets.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 48—52

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53

**Statens pris- och kartellnämnd: Avlö-
ningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 54, s. 138 och 139) att dels
godkänna av departementschefen för-
ordad avlöningsstat för statens pris- och
kartellnämnd, att tillämpas från och
med budgetåret 1962/63, dels ock till
Statens pris- och kartellnämnd: Avlö-
ningar för nämnda budgetår anvisa ett
förslagsanslag av 2 522 000 kr.

I förevarande sammanhang hade ut-
skottet till behandling förehaft två li-
kalydande motioner, väckta den ena
inom första kammaren av herr *Norden-
son* (I: 350) och den andra inom andra
kammaren av herr *Nordgren m. fl.*
(II: 424), i vilka hemställts, att riksdagen
mätte dels för budgetåret 1962/63
under statens pris- och kartellnämnds
avlönings- och omkostnadsanslag anvi-
sa resp. 2 272 000 och 348 000 kr., dels
i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga, att
Kungl. Maj:t måtte vid detta års höst-
riksdag framlägga förslag om en ytter-
ligare begränsning av verksamheten vid
statens pris- och kartellnämnd från och
med den 1 januari 1963.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till
Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag
å motionerna I: 350 och II: 424, såvitt
nu var i fråga,

a) godkänna i utskottets hemställan
intagen avlöningsstat för statens pris-
och kartellnämnd, att tillämpas från och
med budgetåret 1962/63;

Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar

b) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 2 522 000 kr.;

II. att motionerna I: 350 och II: 424, såvitt de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Nilsson* i Göingegården och *Bohman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 350 och II: 424, såvitt nu var i fråga,

a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för statens pris- och kartellnämnd, att tillämpas från och med budgetåret 1962/63;

b) till Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar för budgetåret 1962/63 anvisa ett förslagsanslag av 2 272 000 kr.;

II. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 350 och II: 424, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t vid detta års höstriksdag måtte framlägga förslag om en ytterligare begränsning av statens pris- och kartellnämnds verksamhet från och med den 1 januari 1963.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! För bara ett år sedan hade vi här i kammaren en ingående debatt om statens pris- och kartellnämnds uppgifter och om dess personalbehov. De synpunkter som då anfördes har i dag allttjämt giltighet, och jag tror inte att en ny lång debatt nu skulle tillföra ämnet något nämnvärt nytt och intressant.

Om jag därför begränsar mig till det väsentliga, vill jag först slå fast, att vi alla är överens om att den bästa prisregulatorn är en effektiv konkurrens. Ingen statlig reglering kan någonsin få samma effektivitet som en levande kon-

kurrens. Men eftersom konkurrensen på vissa områden av olika skäl kan vara mer eller mindre satt ur spel, måste vi ha möjligheter att följa utvecklingen och ingripa mot sådana företeelser inom näringslivet som hindrar eller begränsar konkurrensen och därmed också den fria prisbildningen. Det är vi också alla överens om. Statsmakterna måste med andra ord ha i beredskap en »brandkår» som kan rycka in vid behov. Vår brandkår är näringsfrihetsrådet och ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor samt statens pris- och kartellnämnd.

Det finns alltså ett direkt samband mellan behovet av övervakning och konkurrensens intensitet. Ju mer begränsad konkurrensen kan befaras vara desto större är behovet av prisövervakning och vice versa. Det är mot bakgrunden av sådana allmänna principiella överväganden som vi har att betrakta utvecklingen på den svenska marknaden. Om man gör det kan man utan tvivel konstatera att konkurrensen efter den direkta priskontrollens avskaffande successivt har skärpts. Visst finns det fortfarande på olika områden tendenser till samarbete och konkurrensbegränsningar men kampen mellan företagen är i dag avsevärt hårdare än någonsin tidigare under efterkrigstiden.

Alla sakliga och logiska skäl skulle alltså tala för att den prisövervakande myndighetens aktivitet nu borde kunna minskas och att personalen borde kunna begränsas och i stället syssla med mera direkt produktiva uppgifter. Trots detta har man byggt ut apparaten, först i samband med den första omsättningsskattevägen i början av 1960 och sedan efter förslag av 1960 års prisövervakningskommitté. »Brandkåren» består i dag av bra mycket mer än hundra personer. Det är inte bara den hittillsvarande utvecklingen som pekar hän mot en begränsning av den prisövervakande verksamheten. Även för

Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar

ären framöver pekar tendenserna otvetydigt i samma riktning.

Reservanterna i statsutskottet har därför den uppfattningen att de nya tjänster som infördes förra året i första hand bör indragas och att förslag bör framläggas för höstriksdagen om ytterligare reducering av pris- och kartellnämndens verksamhet allt i syfte att bättre anpassa den till det behov som föreligger i dag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.

Fru LEWEN-ELIASSON (s):

Herr talman! Både den motion som är avgiven av herr Nordgren m. fl. och den reservation, som är knuten till den punkt i utskottsutlåtandet som vi nu behandlar, utgår ifrån att konkurrens-situationen inom näringslivet ur statsmakternas synpunkt är fullt tillfredsställande, såsom formuleringen lyder. Man åberopar att det inom detaljhandeln finns en hård konkurrens och att utrikeshandelns liberalisering verkar i samma riktning.

Detta är emellertid inte hela sanningen och herr Bohman har här också själv påpekat att det finns konkurrensbegränsningar av olika slag. Just i dag förekommer för övrigt på handelssidan i Svenska Dagbladet en notis om att inte mindre än fyra nya avtal har förts in i kartellregistret. Ett avtal gäller en överenskommelse om samarbete vid tillverkning och försäljning av dörrar och diverse andra byggnadsdetaljer. Ett annat avtal avser en överenskommelse om försäljning och priser beträffande läskedrycker och maltdrycker. Ett tredje avtal utgör en överenskommelse mellan fem textilföretag om priser och rabatter för sådana vävnader som innehåller 55 procent terylen och 45 procent ull. Ett fjärde avtal är slutligen en rekommendation från Stockholms köttgrossistförening till föreningens medlemmar att inte direkt till

konsumenterna sälja osttyckat kött och fläsk, såvida detaljhandeln åtar sig sådan försäljning. Detta är alltså nya avtal om konkurrensbegränsningar.

Man kan inte heller, såsom motionärerna gör, använda antalet ärenden hos näringsfrihetsrådet såsom måttstock när det gäller förekomsten av konkurrensbegränsningar. Flertalet ärenden klaras upp innan de bringas under rådets prövning, en del ärenden redan då utredning igångsatts av pris- och kartellnämnden och det övervägande antalet genom handläggning hos näringsfrihetsombudsmannen. Bilden blir följaktligen en annan och riktigare, om man i stället utgår ifrån antalet ärenden hos NO. Under år 1961 förekom hos NO inte mindre än 223 ärenden, och av intresse är att enbart antalet anmälningsärenden nämnda år uppgick till 130. I ungefär hälften av de ärenden, som slutbehandlades eller 83 ärenden, har de ursprungligen påtalade missförhållandena helt eller delvis undanröjts. Det har således tydligen förekommit ett ganska stort antal ärenden där det kunnat bli fråga om framställning till näringsfrihetsrådet, om inte de berörda parterna föredragit att dessförinnan ordna upp saken.

Då pris- och kartellnämnden föregående år fick sin förstärkning hade man flera motiv för detta. Man önskade genomföra en skärpning av prisövervakningen och effektivisera åtgärderna mot konkurrensbegränsningar. Man ville också verka för att öka konsumenternas prismedvetenhet. Det skulle ställas till förfogande bättre resurser, så att undersökningsverksamheten kunde omfatta utökade och fördjupade riktpreisundersökningar, geografiskt avgränsade prisundersökningar, lönsamhetsundersökningar och undersökningar om konkurrensförhållandena i skilda sammanhang. Man önskade mera inrikta sig på produktionssidan och på de tidigare handelsleden just därför att man var fullt medveten om att konkurrensen

Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar

på detaljhandelsledet hade skärpts. Dessutom vet alla att vi då lade stor vikt vid att upplysningsverksamheten skulle förbättras och verkligen bli det som man åsyftade då priskontrollen en gång i världen togs bort.

Med betryggande majoritet gav riksdagen på handelsministerns förslag dessa utökade resurser. Då högerrepresentanterna nu föreslår att åter avrusta nämnden kan det vara av intresse att konstatera att trots att endast tre fjärdedels år gått har man tagit itu med just de arbetsuppgifter som åsyftades vid föregående års riksdagsbeslut. Oaktat tidsnöden tar jag mig friheten att uppehålla mig vid dessa.

Pris- och kartellnämndens verksamhet har efter de erhållna personalförstärkningarna kunnat utvidgas i olika hänseenden och vissa resultat härav har redan varit synliga. Jag tänker på de geografiskt avgränsade undersökningar, som nämnden redan tidigare försöksvis genomfört på några platser men på grund av personalknapphet inte kunnat systematiskt ägna sig åt. De har gjorts i flera städer — hittills Västerås, Linköping, Norrköping, Växjö och senast Halmstad. Genom dessa undersökningar har man sökt klarlägga bl. a. prisspridningen på viktigare livsmedel på de undersökta orterna, vilket det måste vara ett konsumentintresse att få klarhet om. Efter hand har emellertid undersökningsprogrammet vidgats så att även handelns strukturella förhållanden, skillnader i effektivitet och därpå inverkan faktorer belysts — försäljningens storlek per arbetstimme och per kvadratmeter golvyta, i den senaste undersökningen även omfattningen av kreditgivning och hemsändning. Dessa undersökningar har mottagits med stort intresse både av konsumenterna och inom handeln. Nämnden har eftersträvat att på ett effektivt sätt föra ut resultaten av dessa undersökningar till båda parterna genom att i samband med publiceringen ordna

överläggningar med handeln och medverka vid upplysningsmöten för konsumenterna. Den senaste undersökningen, som gjordes i Halmstad, har sammanfattats i en kortfattad skrift som är ett vällovligt försök att göra resultatet mera lättillgängligt än tidigare varit fallet.

Vidare pågår undersökningar, som syftar till att klarlägga genomslaget i olika distributionsled av ändringar i jordbrukets producentpriser. Genomslaget av de ändringar i den allmänna varuskatten som skedde vid årsskiftet har redan undersökts av nämnden.

Ett gammalt önskemål har varit att få utvecklingen inom tidigare kartellbundna branscher, där avtalen nu slopats eller mildrats, närmare belyst. Det har man nu också möjligheter att göra. Genom dessa undersökningar har nämnden också i större utsträckning än tidigare kommit in på det industriella området. Att nämnden inte tidigare kunnat ägna sig åt de tidigare leden i produktions- och distributionskedjan i sådan utsträckning som varit önskvärt beror visserligen till stor del på den mängd av ärenden rörande leveransvägran, som aktualiserades under dess första verksamhetsår, men även begränsningarna i organisationen var ett hinder härför. Nu har utöver de nyss nämnda utredningarna även andra tagits upp berörande det industriella området. En utredning om kvarnindustrien har publicerats och en om emballageindustrien har beslutats och håller på att igångsättas.

I propositionen förra året talades det som vi minns också om behovet av flera lönsamhetsutredningar. En del sådana har genomförts under innevarande verksamhetsår. Utredningen om bagerinäringen har avslutats och andra pågår, bl. a. utredningen om bokhandeln. Riktpriserna har också varit föremål för uppmärksamhet i olika sammanhang.

Sammanfattningsvis kan man beträff-

Statens pris- och kartellnämnd: Avlöningar

fande pris- och kartellnämndens utredningsverksamhet säga, att den genom de under de senaste åren erhållna förstärkningarna kunnat göras mera differentierad och har kunnat mera inriktas på principiellt viktiga problem. I många fall gäller de i vinter färdigställda och igångsatta utredningarna ämnen, som nämnden önskat men ej kunnat ta upp tidigare. I inte så få fall torde resultaten vara av stort värde inte bara för konsumenterna utan även för företagarna själva genom den fördjupade kunskap de ger om förhållandena i olika branscher.

I samband med utbyggnaden av utredningsverksamheten har också nämndens upplysningsverksamhet kunnat utvidgas betydligt, även om — och det tror jag också är nämndens egen uppfattning — åtskilligt ännu återstår att göra.

Jag skall inte närmare ingå på detta. Det är ju frågor som de flesta av oss säkerligen känner till. De har ju också genom flera framträdanden i radio och TV fått större publicitet än tidigare. Även antalet pressmeddelanden har ökat. Detta har gjort att konsumenterna har kommit i bättre kontakt med nämnden. Men det återstår säkert ändå mycket att göra på detta område. Jag kan inte finna annat än att den förstärkning som pris- och kartellnämnden fick för ett år sedan var välbefogad och att den haft den effekt som man åsyftade samt att det inte finns skäl att minska på nämndens resurser på det sätt som reservanterna här föreslår.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Som jag nyss sade, diskuterade vi denna sak ingående förra året, och jag skall därför inte fördjupa mig i någon debatt, trots att fru Lewén-Eliasson på sätt och vis utmanade mig till en sådan.

Jag har erkänt och erkänner fortfarande, att det visst förekommer samarbete och konkurrensbegränsningar och vi bör ha en beredskap för att kunna gripa in om det behövs och för att kunna ordentligt övervaka sådana företeelser och därigenom stimulera konkurrensen. Jag tror det är nödvändigt och angeläget att vi har det. Men jag är övertygad om — och det är vi väl medvetna om allesamman — att konkurrensituationen i dag är väsentligt hårdare än den var när vi byggde upp vår övervakningsapparat. Och om vi ansåg att den var ganska tillfredsställande med tanke på den konkurrens som då förelåg, så talar logiken för att vi i dag bör kunna begränsa den.

Fru Lewén-Eliasson citerade några klipp ur Svenska Dagbladet för att påvisa några nya registreringar i kartellregistret. I anledning därav vill jag bara erinra om att den ståndpunkt statsmakterna intagit till samarbetet inom näringslivet inte är odelat negativ. Man har erkänt att samarbetet inom både produktionen och handeln kan vara ägnat att sänka kostnaderna och att det många gånger kan leda till ur det allmännas synvinkel goda resultat. Det är för att utreda hur det förhåller sig därmed som vi byggt upp den undersöknings- och förhandlingsapparat vi nu har. Den är alltså avsedd att klarlägga vilket samarbete som är bra och vilket som är dåligt. Men det är inte näringsfrihetsrådet och inte heller ombudsmannen för näringsfrihetsfrågor vi debatterar nu, utan det är pris- och kartellnämnden och dess undersökningsverksamhet. Men jag vill ändå erinra om att det är ytterst få fall som under dessa år har förts fram till direkta förhandlingar inom näringsfrihetsrådet. Det är bara några enstaka fall som kommit så långt, och såvitt jag minns har inte något enda fall förts vidare från näringsfrihetsrådet till Kungl. Maj:t.

Fru Lewén-Eliasson tog upp vissa lokala prisundersökningar som pris- och

Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning

kartellnämnden har satt i gång med på olika håll ute i landet i syfte att klarlägga prisbildningen på vissa varor, och hon ansåg att de utgjorde mycket tillfredsställande exempel på nämndens verksamhet. Jag tillåter mig erinra om att de prisundersökningarna ändå väckt rätt delade meningar och att man på många håll diskuterar om de verkligen har det värde man från början trodde. I varje fall är man på många håll starkt tveksam därom.

Nu har pris- och kartellnämnden börjat syssla med strukturella undersökningar. Man har, som fru Lewén-Eliasson framhöll, undersökt försäljningsposternas storlek, förekomsten av kreditförsäljning och hemsändning, och man har gjort en undersökning om kringföringshandeln. Allt detta är intressanta uppgifter, det skall jag inte alls bestrida. Det är uppgifter som företagsekonomiska forskningsinstitutet och detaljhandelns utredningsinstitut borde syssla med. Men jag är personligen tveksam om huruvida det verkligen är uppgifter för pris- och kartellnämnden.

När vi diskuterade denna fråga förra året sade herr Heckscher, att inte kommer den utbyggda pris- och kartellnämnden att sakna arbete. Sätter vi till nya tjänster kommer man nog att se till att de får jobb. Jag tycker att just nyssnämnda undersökningar visat riktigheten av hans påstående. Man har satt i gång med utredningar, som är värdefulla och intressanta, men såvitt jag förstår är utredningarna inte sådana som pris- och kartellnämnden egentligen skulle syssla med.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Är det så alldeles säkert att det vid alla tillfällen skall vara nödvändigt och riktigt att det är företagarsidan som avgör vilka branscher och vilka områden av näringslivet som undersöks? Det är möjligt att det också skall finnas utrymme för samhällets organ att göra de bedömningarna.

Herr Bohman använde de låga siffrorna för ärenden hos näringsfrihetsrådet som ett bevis för hur föga allvarliga konkurrensbegränsningarna var. Men det är just genom pris- och kartellnämndens åtgöranden, då en konkurrensbegränsande företeelse anmäls, som konkurrensbegränsningen bringas att upphöra, i det att företagarna och näringslivet finner för gott att vidta åtgärder. Då fyller ju pris- och kartellnämnden en funktion som är nyttig, i varje fall ur min synpunkt.

Till sist vill jag säga att jag tror att prisundersökningarna har ett stort värde för handeln och företagarna, men naturligtvis har de det framför allt för konsumenterna. Det är kanske inte så mycket därför att man får reda på att i den ena varuhuskedjan gör man sina veckoköp en krona billigare än i den andra utan därför att man lär sig att göra jämförelser och genomskåda vad som blir den totala summan av köpen. Man skall alltså inte rätta sig efter priser på lockvaror, pangpriser på fredagarna och dylikt. Jag tror att verksamheten är direkt uppfostrande för konsumenterna, vilket man kan vara glad över från företagarsidan också.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3) av fröken Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 54—57

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58

Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 59, s. 148 och 149) att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret

Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning

1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Sveningsson* (I: 400) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren* (II: 475), i vilka hemställts, att riksdagen måtte till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 807 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 400 och II: 475, till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Ragnar Bergh*, *Nilsson* i Göingegården och *Bohman*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 400 och II: 475, till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 807 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BOHMAN** (h):

Herr talman! Också i detta ämne har vi nyligen haft en rätt ingående debatt här i kammaren. Diskussionen hade då en något vidare syftning än nu. Det gällde nämligen den statliga konsumentupplysningens organisation och bedrivande, en fråga i vilken vi på högerhall hade begärt en utredning, som riksdagen emellertid sade nej till.

Nu gäller det det särskilda anslaget till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning, som Kungl. Maj:t för nästa budgetår vill räkna upp med

200 000 kronor. Statsutskottets majoritet har tillstyrkt det beloppet. I en högerreservation av fröken *Andersson* m. fl. har vi däremot förordat samma anslag som förra året.

Herr talman! Jag skall gärna erkänna att jag — trots att jag faktiskt är anhängare av en förnuftig och ändamålsenligt bedriven konsumentupplysning — har blivit en aning misstänksam mot konsumentrådets verksamhet på detta område. Jag är nämligen inte helt övertygad om att de pengar som anvisats alltid har kommit till den bästa användningen. Jag tror därför fortfarande att en förutsättningslös utredning om konsumentrådets verksamhet vore värdefull.

Nu har emellertid ett bättre samarbete kommit till stånd mellan konsumentrådet och näringslivets organisationer, och det finns därför anledning att hoppas att det kommer att leda till ett bättre utnyttjande av de resurser som ställs till förfogande än vad som hittills varit fallet.

Vad det nu gäller är emellertid om konsumentrådet skall få en förhöjning med 200 000 kronor för konsumentvaruforskning. Här har departementschefen som motiv för den ökningen anfört storleken av de samlade anspråken på bidrag. Det är naturligtvis inte detta som är avgörande, utan det är utredningarnas värde för konsumentupplysningen som bör vara avgörande för om pengarna skall utgå eller inte. Jag vill inte göra gällande att de olika undersökningar till vilka man nu har begärt bidrag skulle sakna allt värde för konsumentupplysningen, långt därifrån. Men jag tycker inte att den verksamhet som hittills bedrivits har varit så värdefull att man bör ge ytterligare 200 000 kronor till den.

Hur verksamheten skall bedrivas är naturligtvis svårt att bestämt ange, och det är bl. a. därför vi begärt en utredning därom. Men om jag ändå skulle våga mig på en värdering, vill jag i var-

Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning

je fall ifrågasätta, om inte konsumenterna skulle ha haft mera nytta av pengarna om en större del av dem gått till konsumentinstitutet, som därigenom kunnat bygga ut sin verksamhet för att kartlägga och klarlägga rent kvalitativa egenskaper hos olika produkter. Det är en verksamhet som är ytterligt angelägen i dagens rika varumarknad.

Men som verksamheten nu bedrivs har vi ansett att det inte finns skäl att höja anslaget med de begärda 25 procenten. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Då man skall bedöma anslaget till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning måste man ta hänsyn till att clearingmedel från handels- och sjöfartsfonden tidigare stått till förfogande för detta ändamål. De beräknas bli förbrukade under innevarande budgetår, och för att kunna hålla anslagsnivån har konsumentrådet begärt att få sitt anslag ur riksstaten höjt från 700 000 till 1 200 000 kronor. Departementschefen har upptagit anslaget till 1 000 000, och det är även statsutskottets förslag.

Ser vi efter, vilka ändamål rådet lämnar stöd till, finner vi, att rådets arbete bedrivs efter olika linjer. Jag kan inte riktigt följa herr Bohman ty jag tycker, då jag försöker studera de redogörelser som rådet lämnat för sin verksamhet, att de önskemål herr Bohman har över lag uppfylls av rådets anslagsgivning. Själva produktutformningen är väl i huvudsak en angelägenhet för industrien, men i vissa fall utövar ändå rådet en direkt påverkan genom att lämna anslag till olika typer av branschforskning. Jag tar som exempel de anslag som utgår till skoforskningen. Vidare avser möbel- och bostadsfunktionsundersökningar att på sikt få fram mera ändamålsenliga produkter. Dessa

anslag ges ju också i samarbete med industriens män — ett samarbete som bedrivs i den bästa anda, vilket herr Bohman verifierade.

Testningen och betygsättningen av de mätbara egenskaperna hos olika varor har ofta diskuterats — man har ifrågasatt om det är möjligt att genomföra en sådan bedömning och om det är lämpligt att göra det med samhällets pengar. Anslag till testning lämnas av rådet dels till varudeklarationsnämnden — vilken som namnet anger arbetar med varudeklarationer — dels till konsumentinstitutet för dess provningar och till den publiceringsverksamhet genom vilken institutets erfarenheter delges konsumenterna framför allt i skriften »Råd och Rön». Vidare arbetar rådet på att mera långsiktigt stödja en principiell konsumentforskning, att så att säga granska konsumentens olika behov och hur de tillfredsställs samt vilka områden som är försummade när det gäller forskning i dessa hänseenden. Jag kan inte finna annat än att detta måste vara ett viktigt avsnitt av rådets arbetsfält.

Konsumentrådet försöker dessutom verka för en god och ändamålsenlig konsumentfostran. Det vet ju herr Bohman, och jag tror också att han ivrar för det. Att institutet då uppmärksammar exempelvis barnen och ungdomen och inser skolans mycket viktiga roll i detta sammanhang måste anses lovvärt. Exempelvis de undersökningar som gjorts av Parknäs vid pedagogiska institutionen i Göteborg med anslag från rådet måste sägas vara av största betydelse. Man har där genom experiment sökt utröna, vilka metoder som bör användas för att fostra unga människor till goda, insiktsfulla konsumenter — om man skall använda den beprövade metoden att lära ut fakta eller om man i stället skall syfta till att få vederbörande att analysera sina behov och lära sig var och hur man får varuinformation, då ett köp blir aktuellt, samt där-

Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning

efter besluta sig med ledning av informationen.

Detta kan låta ganska naivt och betydelselöst, men jag tror att dessa grundläggande frågor är avgörande för hur upplysningen och undervisningen skall läggas upp. Avsikten är självfallet inte bara att ungdomarna skall uppträda på tonårsmarknaden med kunskaper, utan att de skall ha nytta av kunskaperna i framtiden.

När det sedan gäller behovet av konsumentvaruforskning och upplysning över huvud taget är det faktiskt ganska svårt att diskutera med personer som — liksom motionärerna i detta fall — tycks tro att leverantörer och distributörer har en så god förmåga att lämna tillförlitliga och utförliga upplysningar om varor och tjänster särskilt i de fall varudeklaration finns. Men vi vet ju att en mycket liten del av varumarknaden är deklarerad på detta sätt.

Det har genom konsumentrådets försorg också gjorts en undersökning över allmänhetens behov att reklamera inköpta varor, och resultatet av denna visade att det finns ett mycket stort behov av reklamationer. Detta tyder väl i sin tur på att konsumenterna ofta är mindre väl informerade i köpögonblicket.

Visst kan man säga som det påstås i motionen att man får tillförlitliga uppgifter också från säljaren, att reklamen är vederhäftig o. s. v. Det låter sig väl sägas. Men vi vet ju också att det finns många avskräckande exempel på detta område.

Man blir f. ö. en aning förvånad över att företagarepresentanter här i riksdagen så ivrigt motionerar i dessa avseenden. Företagarepresentanter utanför riksdagen tycks klarare se behovet av en vederhäftig och väl utformad konsumentupplysning, och naturligtvis måste man då också inse att det behövs medel för att göra denna så bra som den bör vara. Man skulle önska att denna positiva inställning till dessa

frågor också spred sig till företagarnas representanter här i riksdagen.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Vi har även nu kommit in på känsligare och viktigare spörsmål än frågan om behovet av att anslå ytterligare 200 000 kronor till konsumentrådet. Självfallet är det svårt att undvika detta i en sådan här debatt. Jag tycker också att det bör konstateras att fru Lewén-Eliasson och jag när det gäller de principiella synpunkterna är ense i många väsentliga hänseenden.

Vi är t. ex. helt eniga om att produktutformningen måste vara en angelägenhet för industrien. Det är något alldeles självklart. Industrien kan lägga ned — och gör det också — helt andra resurser för att få fram de slutliga produkterna än vad en institution för statlig konsumentupplysning kan göra. Det är just därför jag vänder mig mot att vi skall behöva ge statsmedel till skoforskning och till möbelutveckling. Det tycker jag är uppgifter som industrien med lämpliga initiativ skulle kunna klara själv.

Självfallet syftar många av de anslag som delas ut av konsumentrådet till att grundlägga en konsumentvaruforskning på längre sikt och till att klarlägga själva grundvalarna för en ytterligare utbyggd konsumentupplysning. Det är emellertid här som på så många andra områden fråga om att disponera de resurser man har på ett riktigt sätt. Åtskilliga av de uppdrag som konsumentrådet har delat ut bidrag till är sådana att jag vill sätta stora frågetecken i kanten för dem. Jag kan t. ex. fortfarande inte finna att det var befogat att lägga ut över 30 000 kronor på en undersökning om leksaker. Det finns också många andra undersökningar vilkas riktighet och lämplighet man i detta sammanhang kan diskutera. Det kan vara fråga om i och för sig inte alls

Avsättning till fonden för idrottens främjande

ointressanta utredningsuppdrag, men om man bedömer dem mot bakgrunden av de behov som föreligger på området har de inte sådant intresse att de inte hade kunnat anstå.

Vi är vidare överens om att skolans uppgifter är väsentliga, att man med rätta kan rikta kritik mot de brister som föreligger i skolans konsumentundervisning och att det finns mycket att göra på detta område.

Fru Lewén-Eliasson slutade med att uttrycka sin förvåning över att »företagarrepresentanter» i riksdagen angriper konsumentupplysningen. Fru Lewén-Eliasson efterlyste en mera positiv inställning till frågan från dessa representanter. Om nu fru Lewén-Eliasson med ordet »företagarrepresentanter» åsyftade mig själv, vill jag på nytt erinra om att jag förra året gjorde ett försök att få till stånd en förutsättningslös allsidig undersökning över hur konsumentupplysningen verkligen skall bedrivas för att få full effektivitet. Men det utredningskravet gick bland andra fru Lewén-Eliasson själv emot.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5) av fröken Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 59—108

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 109**Avsättning till fonden för idrottens främjande**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 115, s. 266—268) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 12 700 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.* (I:197) och den andra inom andra kammaren av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl. (II:185), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta om stadgande av förbud mot tävlingar och uppvisning i boxning mellan professionella boxare samt att riksdagen vidare måtte besluta att ingen del av anslaget till fonden för idrottens främjande finge disponeras för stöd åt boxningssporten;

dels ock en inom andra kammaren av herrar *Johansson* i Stockholm och *Holmberg* väckt motion (II:594), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1962/63 anvisa ett belopp av 19 698 600 kr.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II:594, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 12 700 000 kr.;

b) att motionerna I:197 och II:185, såvitt nu var i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Per Jacobsson*, *Söderberg*, *Edström*, *Per-Olof Hanson* och *Nils-Eric Gustafsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile och *Nelander*, vilka ansett att utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I:197 och II:185, såvitt nu var i fråga, besluta att ingen del av anslaget Avsättning till fonden för idrottens främjande finge disponeras för stöd åt boxningssporten.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Om värdet av idrottsrörelsens ungdomsfostrande gärning råder inga meningsskiljaktigheter. Inte heller

Ävsättning till fonden för idrottens främjande

är det delade meningar om det anslag till idrottens främjande som departementschefen föreslagit till 12,7 miljoner kronor, d. v. s. en ökning på 600 000 kronor.

Det är när det gäller boxningens andel av anslaget till Riksidrottsförbundet som meningarna går isär.

I motion II:185 har yrkats dels att professionell boxning måtte förbjudas, dels att av anslaget till fonden för idrottens främjande ingen del skall få disponeras för stöd åt boxningssporten. Det första yrkandet är ju redan behandlat av riksdagen och har avslagits. Det blir alltså den andra rondan om boxningen: frågan om anslag av statsmedel till denna sport.

I reservation nr 6 har vi i fråga om anslaget samma yrkande som i motionen.

Vid tidigare behandling av detta ärendet har statsutskottet hänvisat till den utredning om boxningen som pågick. Doktor Bengt Naumann har sysslat med denna utredning sedan 1959 och framlade i fjol ett betänkande. Det finns skäl att något uppehålla sig vid vad remissinstanserna säger om detta betänkande just i anslagsfrågan. Medicinalstyrelsen säger helt allmänt att boxningen är den »enda sportgren, där den som avsiktligt tillfogar motståndaren en svår skada ej diskvalificeras utan i stället utropas som segrare». Ett sådant yttrande torde inte kunna bestridas.

Socialstyrelsen ger entydigt uttryck för meningen att allmänna medel inte bör utgå till boxningssporten utan att anslaget helt bör komma övriga idrottsgrenar till godo. Vi instämmer helt däri.

Medicinska fakulteten i Uppsala yrkar att amatörboxningen undandras allt ekonomiskt stöd av offentliga medel, och medicinska fakulteten i Lund är av samma mening.

Skulle riksdagen verkligen inte ta hänsyn till avstyrkanden i anslagsfrågan från dessa representativa remissinstanser?

Den icke okände proffsboxaren Ingemar Johansson blev intervjuad efter Parrets och Hunsakers olyckor vid boxningsmatcherna nyligen, och hans svar blev: »Saken har inte intresserat mig.» När ännu en boxare blir ihjälslagen och en annan slagits halvdöd, när dagspressen upprört diskuterar boxningens vara eller icke vara, då säger vår främste proffsboxare: »Saken intresserar mig inte.» Även om detta är ett extremt yttrande så tycker jag ändå att det är betecknande för tankegångarna på vissa håll. Riksdagen kan inte vara ointresserad av denna fråga och kan inte som utskottet föreslår bara överföra sitt ansvar på Riksidrottsförbundet. Vi får enligt min mening inte göra det.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag skall i dag inte utbreda mig alltför mycket i denna fråga. Vi har ju nyss haft en debatt i ämnet, och för övrigt har ju herr Nelander här utvecklat synpunkter som helt sammanfaller med mina. Men helt tyst och stilla kan jag ändå inte vara.

Det är klart att kammaren alltför kan inta en negativ attityd till det motionsyrkande vi nu diskuterar, och jag gör mig heller inga illusioner på den punkten. Men det synes mig som man ändå allmänt borde kunna erkänna att det hänt så mycket på detta område under den korta tid som förflutit sedan argumenten sist rullades upp från denna talarstol, att tiden nu borde vara mogen för ett annat ställningstagande från riksdagsmajoritetens sida.

Jag förstår att man kan komma att invända att det varit de professionella boxarna som på sistone bestått oss denna kusliga åskådningsundervisning, som också herr Nelander hänvisade till, sportevenemang som blivit till rena dödsmisschandeln, och att vad vi i dag har att bedöma och besluta om är ama-

Avsättning till fonden för idrottens främjande

törboxningen. Men från de allmänt kulturella, humanitära och framför allt medicinska synpunkter som man har anledning att främst anlägga på denna sak är det verkligen ingen skillnad på den ena eller andra varianten. Amatörboxning är uppenbarligen en plantskola för yrkesboxare. Det är de boxare som har största talangen att slå ned sina motståndare, som går vidare och utövar boxningen som yrke. Dessutom passar uppenbarligen medicinalstyrelsens träffande och avslöjande karakteristik in på båda lagen: boxningen är den enda sportgren, bevisligen den enda, där den som avsikligt tillfogat en motståndare en svår skada, inte diskvalificeras utan utropas som segrare. Finns det verkligen någon anledning för svenska riksdagen att stötta under en verksamhet med den innebörden och ekonomiskt subventionera den?

Jag vågar påstå att en växande opinion ute i landet omöjligt kan finna en sådan hållning rimlig och försvarbar, och många betecknar den som direkt utmanande.

Om man nu inte fäster något avseende vid vad dessa människor ute i landet tycker och tänker om denna sak, borde det ändå vara självklart att lyssna till vad vår ansvariga medicinska expertis har att säga. Vi kan i dag behandla denna fråga — det vill jag stryka under — i en delvis ny situation, därför att vi i dag har material för att bedöma den som vi inte hade, när vi tidigare resonerade om dessa saker. Jag tänker då inte i första hand på de slutsatser som inrikesministerns utredningsman, med. lic. Naumann, kommit till, även om också hans slutsatser förtjänar att tas med i bilden, eftersom det på snart sagt varje sida i betänkandet ges klara belägg för boxningens risker och skadeverkningar. Bl. a. lämnas i detta betänkande den — här ber jag kammararens ärade ledamöter verkligen lyssna — ganska skrämmande upplysningen, att i de mästerskapstävlingar,

där svenska amatörer, observera amatörer, ställer upp, slutar inte mindre än 25 procent med regelrätta symtom på hjärnskakning. Det är verkligen en snygg sport! Kan man komma mycket längre bort från idealet för sund och stärkande idrottsutövning?

Men jag tänker här framför allt inte på dessa iakttagelser och slutsatser, utan vad som kommit fram just under remissgranskningen och som också herr Nelander eftertryckligt hänvisade till, nämligen att de ansvariga medicinska instanserna kategoriskt uppmanar statsmakterna att icke vidare subventionera en verksamhet av detta slag. Medicinska fakulteten i Lund och medicinska fakulteten i Uppsala hävdar bestämt att boxningssporten skall placeras i särklass och undandras allt ekonomiskt stöd av offentliga medel, och i lika starkt kritisk anda yttrar sig också medicinalstyrelsen och Svenska läkarsällskapet. Skall vi, ärade kammarledamöter, när vi strax går att votera, behandla sådana under ämbetsmannansvar givna råd och rekommendationer som luft?

Utskottsmajoriteten säger som så många gånger förr att det inte passar sig att riksdagen ger till känna någon mening om vilka särskilda grenar av idrottsrörelsen som bör få del av anslaget. Jag måste beteckna en sådan ståndpunkt som anmärkningsvärd. Riksdagen anser på praktiskt taget alla andra områden, såvitt jag kunnat förstå, att det är rätt och naturligt att riksdagen suveränt skall avgöra olika anslagsfrågor. Riksdagen fingranskar, vrakar och fördelar. Men här vill man göra ett undantag. Här skall den fria prövningen delegeras till ett organ utanför riksdagen. Riksdagen skall träda åt sidan för Riksidrottsförbundet. Jag kan inte se att detta kan vara rimligt, allra minst när det gäller en fråga som är så uppenbart kontroversiell och när det verkligen finns anledning för oss att bestämt tillkänna vår mening.

Avsättning till fonden för idrottens främjande

Angelägna kulturuppgifter, angelägna humanitära och sociala ändamål kan, som vi vet, tyvärr ofta inte tillgodoses på grund av bristande medel, men Svenska boxningsförbundet skall fortsätta att uppbära årliga rundhanta belopp av statsmedel, precis som om ingenting hänt.

Vi har i dag ett tillfälle att ge ett kraftigt handtag åt idrotten och åt de många som i denna folkrörelse vill tjäna ungdomen och folkhälsan. I detta avseende finns glädjande nog inga delade meningar i kammaren. Vi bör då också ta tillfället i akt och markera ett bestämt avståndstagande från den avart av sportverksamhet som boxningen utgör och som, utan att ha ett dugg med sund, verklig idrott att göra, kommit att segla fram under idrottens flagg, där den alltså inte hör hemma.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fröken *Elmén* (fp) och herr *Johansson* i Öckerö (fp).

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr **JOHANSSON** i Stockholm (k):

Herr talman! Det är inte min avsikt att förlänga kvällsdebatten med något nytt kapitel i den Hamrinska boxningsföljetongen. Jag har en egen, om ett mera vidsträckt tema. Vi har år efter år vädjat till riksdagen att inte vara så njugg mot den svenska idrottsrörelsen utan mera frikostig. Åtminstone borde riksdagen sträcka sig så långt att den bifölle de mycket måttfulla och väl motiverade förslag som Riksidrottsförbundet årligen ställer. Utskottet kommer alltid med en bekännelse till tron på idrottens stora uppgift. Det inledde herr Nelander med i kväll, och det har man alltid inlett med. Men sedan kommer alltid hänvisningarna till det ansträngda ekonomiska läget och till att man ändå

på ett tiotal år tredubblat idrottsanslaget. Ja, är det nu så märkvärdigt att man genom extra anslag till olympiader och annat höjt anslaget efter hand. Det är ju i alla fall inte så mycket mer än en anpassning till det försämrade penningvärdet. Jag kan ta en enkel jämförelse. Militärbudgeten har sedan 1950 inte bara tredubblats utan fyrdubblats. Det anslaget belöper sig till omkring 3,5 miljarder kronor och det har beviljats av riksdagen utan någon egentlig debatt. Sedan kan vi när det gäller en idrottsgren få timplånga debatter om ett anslag på 20 000 kronor. Är detta rimliga proportioner? Jag vill tillägga att det större anslaget gått huvudsakligen till dödsbringande vapen och till övningar med dessa vapen, som är av en helt annan farlighetsgrad än de, som kan förekomma i såväl amatörringar som professionella boxningsringar.

Det avgörande för oss motionärer är idrottens fostrande betydelse. Vi har ideliga ungdomsdebatter, där det framgår att inte någon annan massrörelse är riktningsgivande för ungdomens intresse i samma utsträckning som idrotten. Även om det finns beklagliga undantag, tror jag att betydelsen av denna fostrande uppgift står klar för oss alla och att vi alla inser att idrotten är oerhört viktig när det gäller att dra ungdomar bort från gäng- och ligabildningar.

Jag kan anföra några siffror, som är talande nog. På 21 månader växte idrottsrörelsen med 700 föreningar och med 200 000 medlemmar. Antalet medlemmar mellan 12 och 24 år är nu inte mindre än 700 000. Den ökning av anslaget, som Riksidrottsförbundet och vi motionärer föreslår, rör sig om ungefär 7 miljoner kronor. Det motsvarar ett så ringa belopp som en tia för var och en av dessa ungdomar. Det skulle säkerligen vara väl använda pengar när det gäller Sveriges ungdom. Jag tror att det skulle vara en utgift, som kom att betala sig.

Avsättning till fonden för idrottens främjande

Med dessa få ord, herr talman, vill jag yrka bifall till motion II: 594.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Herr Johansson i Stockholm har i år liksom tidigare år behandlat anslagsfrågan i sin helhet. Han har också yrkat bifall till det väsentligt höjda anslaget, som har påyrkats från hans och hans medmotionärers sida, ett anslag som rör sig om 7 miljoner kronor utöver det som departementschefen här har föreslagit riksdagen.

Det är självfallet en hel del faktorer som gör, att man inte nu kan ta ett sådant stort steg. Här sker ändå en uppräkning av anslaget för nästa budgetår med 600 000 kronor i förhållande till innevarande år, d. v. s. från 12 100 000 till 12 700 000 kronor.

Jag vill understryka det som redan herr Johansson i Stockholm var inne på nämligen att avsättningen till idrottsfonden nu är tre gånger så stor som den var för omkring tio år sedan. Trots förändringen av penningvärdet tycker vi att det är en ganska hygglig utveckling till det bättre. Till detta kommer sedan det beslut, som riksdagen fattade förra året och som innebar ett slopande av nöjesskatten för idrottsarrangemang. Det beslutet medför att det kommer att ställas ytterligare ett par miljoner kronor till idrottsrörelsens förfogande. Härutöver kan också erinras om att en utredning för närvarande är sysselsatt med att överse själva organisationen av det statliga stödet till idrotten.

Det har alltså skett en hel del positiva saker under de senaste åren, och det rör sig inte här om något avslutat kapitel utan vi är i full färd med att förbättra just de ekonomiska förutsättningarna för att möta det allt mer stigande intresset för anslutningen till våra olika idrottsorganisationer.

Med dessa ord, herr talman, hemstäl-

ler jag om bifall till utskottets förslag när det gäller själva anslagsfrågan.

Som redan har framgått av debatten här, är vid denna punkt i utskottets utlåtande fogade några motioner, som tar upp till behandling frågor om en speciell gren inom idrotten, nämligen den gren som mycket ingående diskuterades i denna kammare den 16 mars. Det gäller här anslaget till boxningen. Den gången var det väl närmast den professionella boxningen, som stod i förgrunden för intresset. I dag hemställer motionärerna om att anslaget till amatörboxningen skall dras in.

Utskottet vill här i all korthet erinra om att riksdagen 1957 fattade ett beslut som gick ut på att riksdagen inte skulle befatta sig med själva fördelningen av anslagen till de olika idrottsgrenarna utan att detta var en uppgift, som i första hand Riksidrottsförbundet hade att ta ställning till. Vid behandlingen av frågan innevarande år har utskottet för sitt vidkommande inte ansett, att det har inträffat någonting inom amatörboxningens område, som motiverar en annan uppfattning. Det bör således även för kommande budgetår få ankomma på Riksidrottsförbundet att fördela de olika anslagen till de närmare 40 olika specialförbund, som finns inom denna organisation.

Med denna ytterligare motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag, som innebär avslag på motionerna i vad det gäller anslaget till boxningen.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k) kort genmäle:

Herr talman! I anslutning till herr Mellqvists yttrande vill jag bara tillägga en ny synpunkt. Vi har litet varstans i landet en massa projekt på nya och nödvändiga idrottshallar och idrottsbyggen av olika slag. Samtidigt har från arbetsmarknadsstyrelsen på olika platser utskickats varningar för

Avsättning till fonden för idrottens främjande

att vi kan få en ökad arbetslöshet inom byggnadsarbetarkåren, kanske också för vissa grupper av anläggningsarbetare. Det är klart att vi då i första hand tänker på att vidga bostadsbyggandet för att sysselsätta dessa människor, men bland det som kommer närmast efter bostäderna skulle jag vilja framhålla dessa länge magasinerade projekt för idrottsbyggen såsom några av de mest angelägna, varvid vi samtidigt med att vi motverkar arbetslösheten kan göra en god insats för vår ungdom.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Under en följd av år har en grupp idrottsintresserade ledamöter i andra kammaren motionerat om en höjning av idrottsanslaget. När vi i år har avstått från att motionera, beror det på den höjning med 600 000 kronor som föreslås i propositionen och på det tillskott till idrottsrörelsen som föregående års riksdagsbeslut om slopande av nöjesskatten innebär.

Med den bakgrunden har vi ansett det utsiktslöst att i år av riksdagen begära en ytterligare uppräknings av idrottsanslaget. Jag vill emellertid i korthet erinra om att idrottsrörelsen fortsätter att växa. Antalet specialförbund som är anslutna till Riksidrottsförbundet är nu 40. Ytterligare några förbund väntas att ansluta sig före årets slut. Antalet föreningar är 9 580 med ett sammanlagt medlemsantal av 1 362 000. En stor del av dessa medlemmar är ungdomar, och idrottsrörelsen är utan konkurrens vårt lands största ungdomsorganisation.

Med denna ständiga ökning av idrottsrörelsens omfattning är det självklart att behovet av ökade idrottsanslag anmäler sig, och jag vill i årets idrottsdebatt uttrycka den förhoppningen att statsrådet Lange, som känner idrottsrörelsen mycket väl, vid höstens budgetarbete i största utsträckning skall komma att ta hänsyn till de önskemål som idrottsrörelsen kommer att anmäla.

Jag vill också säga några ord i den

boxningsdebatt som herr Nelander, understödd av herr Hamrin i Jönköping, har dragit upp. Frågan är inte ny. Det är sjätte året i följd som riksdagen nu diskuterar boxningen, och man kan väl förstå de av kammarens ledamöter som anser att det är nog talat i denna fråga, särskilt som argumenten från motståndarna till boxningssporten i dag är desamma som tidigare. Det är framför allt avarterna av den professionella boxningen som används som tillhygge mot amatörboxningen. Riksdagen bör därför erinras om att den professionella boxningen aldrig har fått någon del av statsanslaget och att det heller inte kan komma i fråga.

Det bör också observeras att det statsanslag som utgår till amatörboxningen inte är något större belopp. Man kunde av herr Hamrins anförande få det intrycket. Svenska boxningsförbundet är ett litet specialförbund, och verksamheten har stagnerat under de senare åren. Av årets idrottsanslag, som är 12 100 000 kronor, har Svenska boxningsförbundet fått 39 000. Så rundhant är detta anslag. Jag kan hålla med herr Hamrin om att sedan vi föregående år diskuterade denna fråga har ett nytt moment kommit in i diskussionen, nämligen den utredning om boxningens skadeverkningar som nu slutförts och överlämnats till inrikesministern. Utredaren, docenten Bengt Naumann, har under två år mycket grundligt studerat amatörboxningen genom att besöka boxningsmatcher, träningsaftnar och andra boxningssammankomster och genom intervjuer med boxare, deras kamrater, andra närstående och boxningsledare skaffat sig en kännedom om boxningssporten som troligen ingen utanför boxningssportens egna led kan uppvisa.

Vilka slutsatser har då docent Naumann kommit till? Jo, han konstaterar bl. a. att visserligen förekommer det skador bland boxningssportens utövare, men de är inte mera omfattande än inom en del andra idrottsgrenar. Svens-

Avsättning till fonden för idrottens främjande

ka boxningsförbundets åtgärder för förebyggande av skador och kontrollåtgärderna beträffande boxare som erhållit skador får erkännande av utredaren, och i det sammanhanget slår docent Naumann i sin utredning fast att ingen annan idrottsgrupp i vårt land är så medicinskt övervakad som boxarna numera är.

Vidare konstaterar docent Naumann att regeländringsförslag för ytterligare mildrande av boxningens karaktär är aktuella på det internationella planet och att den svenska boxningssporten, som är energiskt företrädd i detta sammanhang, synes göra en inte oväsentlig insats för dessa strävanden. Vidare framhåller utredaren att det inte finns någon påtaglig medicinsk anledning att ingripa i detta skeende.

Ledarnas insatser bedöms i utredningen med följande betygsättning: »Man måste notera att ledare och funktionärer har, liksom i annan idrott, det allvarligaste uppsåt och nedlägger ett ytterst uppoffrande arbete inom ett fält, som tillhör människonaturens mest komplicerade.» Det är ett erkännande som ledarna för det ungdomsarbete, som bedrivs i boxningsklubbarna, väl förtjänar efter den ofta onyanserade kritik som de varit utsatta för under de senaste åren. De slutsatser om amatörboxningen, som docenten Naumann kommit till i sin grundliga utredning, bör vara till god vägledning för kammararens ledamöter, när vi om en stund skall votera i denna fråga. Dessutom bör man också erinra sig de positiva sidor som boxningssporten har men som alltför sällan förs fram i diskussionen, där man endast talar om boxningssportens skadeverkningar. Jag tänker på vad boxningssporten och boxningsklubbarnas arbete betyder framför allt i våra storstäder, socialt och ur ungdomsvårdssynpunkt. Det finns exempel från våra storstäder, bl. a. Stockholm, där man i en av förorterna har haft ganska svår- bemästrade problem med ungdomen och

där de olika åtgärder som vidtagits icke givit något resultat. När en boxningsklubb sedan har startat sin verksamhet, har det blivit en påtaglig förbättring. Ungdomarna fann en fritidssysselsättning, som passade just dem. Därför bör man också erkänna att boxningssporten har en betydelsefull uppgift att fylla.

Vad skulle ett indragande av statsanslaget till boxningssporten innebära? Det skulle inte ta död på den svenska amatörboxningen; det skulle endast ge till resultat att den fick arbeta under betydligt sämre och betydligt mer svårkontrollerade förhållanden. Riksdagen bör knappast medverka till uppkomsten av en sådan situation.

Här har refererats till remissuttalanden som gjorts med anledning av docent Naumanns utredning. Jag slutar mitt anförande med att återge en slutsats, som ett annat remissorgan har kommit till, nämligen Sveriges riksidrottsförbund, som konstaterar följande:

»När de värden boxningssporten representerar i form av ett samlande ungdomsarbete, god ungdomsfostran och fysisk träning vägs mot de skaderisker som utredningen konstaterat — skaderisker, som icke är mera påtagliga än i åtskilliga andra former av statsunderstödd idrottsutövning — kan Riksidrottsförbundet icke anse att skäl finnes att ifrågasätta någon ändring i fråga om statsbidrag till denna del av verksamheten inom Riksidrottsförbundet.»

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Edlund* (h), *Kärlander* (s) och *Johansson* i Dockered (cp).

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Om vi till äventyrs inte visste det förut, bör vi i varje fall nu vara på det klara med att Riksidrottsförbundets talesman här i riksdagen uppenbarligen är en entusiastisk an-

Avsättning till fonden för idrottens främjande

hängare av boxningssporten, trots allt som på sistone inträffat på den fronten.

Jag noterade att utskottets talesman hävdade, att ingenting nytt inträffat som är ägnat att rubba omdömet om amatörboxningen. Så långt gick nu inte herr Allard. Av honom fick vi åtminstone det medgivandet, att det verkligen inträffat en hel del nytt i detta mål — och det har det sannerligen gjort, det vill jag understryka. Jag vill fråga herr Allard vad han anser om uppgiften att 25 procent — jag återkommer till denna siffra — av de i amatörtävlingarna deltagande boxarna drabbas av regelrätta symptom på hjärnskakning. Vidare undrar jag, om det är riktigt eller inte riktigt, att denna gren av idrotten är den enda sport, där den som avsiktligt tillfogar motståndaren en svår skada, icke diskvalificeras utan utropas som segrare. Skulle herr Allard vilja ge ett svar på den frågan, ja eller nej?

Jag måste i övrigt konstatera att de argument som dragits fram av de två senaste talarna, just inte uppvisar några nya aspekter. Jag tillåter mig hävda, att dessa argument fick sin belysning redan i mitt första inlägg. Vad som i detta sammanhang förvånar mig och aldrig kommer att upphöra att förvåna mig är, att man på sina håll inom idrottsrörelsen — jag återopar nu herr Allard — uppenbarligen icke heller vill medge, att skadegörelse, som uppstår i samband med annan idrottsutövning än boxningen, är att betrakta som olyckshändelser. Skada som tillfogats inom andra idrottsgrenar än boxningen, står i strid med reglerna, medan den skadegörelse som uppkommer i samband med boxningen, är helt förenlig med reglerna och ett utslag av boxningens egen inneboende natur. Här finns alltså en principiellt helt avgörande skillnad.

Sedan återkommer också argumentet att det skulle finnas aggressiva element som behöver denna sport för att på ett

lämpligt sätt kunna avreagera sig. Är det verkligen argument för riksdagen att falla undan för? Det innebär helt enkelt att vi skulle konstatera, att idrottsrörelsen icke skulle kunna bjuda något alternativ till boxningen åt dessa ungdomskategorier. Jag tror högre och bättre om idrottsrörelsen. Jag vet, att den har alternativ att bjuda, som icke har den otäcka belastning som boxningssporten dock har. Är jag inte fel underrättad, så förekommer över huvud taget icke boxning som fritidssysselsättning exempelvis inom landets ungdomsvårdsskolor. Jag anser detta vara ett faktum som i detta sammanhang har en hel del att säga.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Jag vill återigen, herr Hamrin, hänvisa till docent Naumanns utredning. Jag hade faktiskt trott att herr Hamrin skulle hälsa utredningsresultatet med tillfredsställelse. Det visar ju att skadorna som orsakas inom boxningen inte alls är av den storleksordning som man möjligen skulle ha trott, när man har lyssnat till herr Hamrin. Av vad han i dag har sagt, får man ett intryck av att han inte är nöjd med utredningsresultatet, på grund av att det visar att förhållandena är helt andra än vad herr Hamrin tydligen har trott. Utredaren konstaterar nämligen, att även om skador förekommer inom boxningen, så är de inte mer omfattande än inom en del andra idrottsgrenar. Det bör vara ett svar på det påstående som så ofta upprepas av herr Hamrin, nämligen att boxarna avsiktligt försöker skada varandra. Om det vore boxningens syfte, skulle säkert skadorna bli av betydligt större omfattning än de som nu redovisas av utredaren.

Den fråga som herr Hamrin ställde till mig om vad jag anser skall göras med anledning av de skador som ändå förekommer inom boxningen, vill jag svara på genom att hänvisa till utreda-

Avsättning till lotterimedelsfonden

ren som påvisar, att de åtgärder som för närvarande vidtages inom boxningen väntas ge resultat i rätt riktning. Utredaren konstaterar vidare att någon anledning till medicinskt ingripande i det skeendet inte föreligger.

Herr HAMRIN i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag hemställde om ett svar från herr Allard på frågan, om han skulle kunna ge ett exempel på någon annan idrottsgren, där det kan sägas detsamma som om boxningen, d. v. s. att den som avsiktligt åstadkommer en skada på sin motståndare, icke diskvalificeras utan tvärtom utropas som segrare. Jag fick inget svar på den frågan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 594; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. b

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 109:o) mom. b) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nelander begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 49 nej, varjämte 11 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 110

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 111**Avsättning till lotterimedelsfonden**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 117, s. 270—279) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 28 000 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 329) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén m. fl.* (II: 319), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning för översyn av den nuvarande splittrade administrationsformen i fråga om det statliga stödet till kulturlivet i syfte att nå ökad enhetlighet, varvid borde övervägas att skapa ett fristående administrativt organ för nämnda stödverksamhet, dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att lotterimedelsfonden överfördes från handelsdepartementet till ecklesiastikdepartementet, dels att höja anslaget till Avsättning till lotterimedelsfonden till 30

miljoner kr. för budgetåret 1962/63, dels ock att staten vid utförande av offentliga byggnader skulle avsätta 1 procent av byggnadskostnaderna för konstnärlig utsmyckning med genomförande i den ordning som angivits i motionerna;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Thorsten Larsson* (I: 387) och den andra inom andra kammaren av herrar *Wahlund* och *Fälldin* (II: 482), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 30 000 000 kr. samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att lotterimedelsfondens förvaltning och lotterimedlens fördelning måtte överföras från handelsdepartementet till ecklesiastikdepartementet.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 329 och II: 319 samt I: 387 och II: 482, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Avsättning till lotterimedelsfonden för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 28 000 000 kr.;

b) att motionerna I: 329 och II: 319 samt I: 387 och II: 482, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om överföring av lotterimedlens administration från handelsdepartementet till ecklesiastikdepartementet, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Per Jacobsson*, *Edström*, *Sundin*, *Per-Olof Hanson*, *Nils-Eric Gustafsson* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile och *Nelander*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 329 och II: 319 samt I: 387 och II: 482, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Avsättning till lotterimedelsfonden

Avsättning till lotterimedelsfonden

för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 30 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **RYDÉN** (fp):

Herr talman! Statliga penninglotterier har ibland igångsatts under något suspekta auspicer — sålunda startades faktiskt vårt lands första statslotteri år 1757 för att finansiera det sorgligt berömda pommerska kriget och på Gustav III:s tid utvecklades det s. k. nummerlotteriet på sådant sätt att klagomål uppstod och riksdagen avskaffade hela härligheten 1841, eftersom det ansågs fastslaget, att lotteriet ledde »till sedernas fördärv och en verklig immoralitet».

Till de herostratiskt ryktbara lotterierna kan väl också räknas de särskilda lotterierna till förmån för konst, teater och kulturella ändamål, som på sistone kommit att mest förknippas med den ur kostnads- och kontrollsynpunkt skandalmässiga ombyggnaden av operakrogen.

Men, herr talman, statens lotterier har även en långt värdefullare inriktning. De har nämligen ansetts vara användbara för stöd åt kulturlivet. Sålunda bestämdes 1938 principerna för fördelningen av överskottet från lotteriverksamheten så att ena hälften av överskottet skulle användas till statsverkets behov och den andra hälften skulle överföras till lotterimedelsfonden, som indirekt är en fond till kulturlivets stöd.

Svenska penninglotteriets verksamhet 1961 tillförde statskassan sammanlagt i överskott, vinstskatt, lottskatt och ej uttagna vinster 150 miljoner kronor. Då skulle man kunna tro att omkring 75 miljoner kronor borde kunna avsättas till lotterimedelsfonden. Men enligt den år 1938 beslutade utfästelsen skulle staten först lägga embargo på lottskatten och vinstskatten och ha täckning för lotteribolagets omkostna-

Avsättning till lotterimedelsfonden

der, varefter alltså resten skulle delas lika mellan stat och kulturliv. Enligt denna beräkning skulle faktiskt lotterimedelsfonden för nästkommande budgetår tillföras cirka 37 miljoner kronor.

När principen om lotterimedels användning fastslogs var Per Edvin Sköld chef för handelsdepartementet, och han yttrade då, »att han för egen del i princip funnit förslaget lämpligt avvägt och ägnat att läggas till grund för beslut om lotteribehållningens huvudsakliga användning».

Så kom kriget, och då fick kulturlivet maka åt sig, vilket även gällde raserandet av den Engbergska procentregeln för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. När sedan kriget upphörde och vi blev något av ett överflödets förlovade land, så skulle man väl tro att gamla goda principer återupplivats. Men detta har man nog akat sig för. År efter år har handelsministern talat om statsfinansiella svårigheter och betryckta statsfinansiers läge — allt i avsikt att undandra kulturlivet dess rättmätiga egendom. Det är ett sorgligt faktum, att man talat mest vackra ord om behovet av ökat stöd åt kulturlivet, men när det har gällt att handla — då har man alltid haft ursäkternas mångfald till hands.

Under några år har vi från liberalt håll försökt få till stånd en rättvisare fördelning av kulturstödet — inte minst via lotterimedelsfonden. Vi har inte krävt återgång till 1938 års principbeslut på en gång, väl vetande att kulturlivet härigenom kanske skulle råka ut för ungefär samma faror som kon som släppts ut på alltför saftigt grönbete, men vi har eftersträvat att gradvis inom några få års lopp nå upp till vad man en gång ansett vara rätt och riktigt.

I år har vi föreslagit att 30 miljoner borde tillföras lotterimedelsfonden, medan handelsministern upptagit 28 miljoner. Avsikten är att vi inom loppet av ett fåtal år skulle fortsätta upp till 37

miljoner. Statsutskottet har icke kunnat gå med på denna ökning med 2 miljoner kronor utan har i sitt utlåtande sagt att »med hänsyn till storleken av de anspråk som ställs på fonden, anser utskottet sig böra biträda departementschefens förslag. En höjning därutöver, som yrkats motionsvis, är utskottet icke berett att tillstyrka.»

Statsutskottets avböjande — som dikterats av socialdemokrater och höger — innehåller ju på intet sätt någon saklig motivering, men detta torde väl kunna tillskrivas det faktum att utskottsmajoriteten helt enkelt saknar saklig motivering. Ty när utskottet konstaterar att man med hänsyn till storleken av de anspråk som ställs på fonden samtidigt kan säga, att man inte kan gå med på vår uppjustering med två miljoner kronor — då har man helt enkelt inte gjort sig underrättad om storleken av anspråken.

Beträffande de behov, som faktiskt föreligger, kan jag ju hänvisa till vad herr Arvidson yttrade i denna kammar för något år sedan och därefter upprepat flera gånger.

Det förekommer också på tionde huvudtitelns område en upprustning av kulturanslaget, sade herr Arvidson. Ändå är de belopp det här rör sig om utomordentligt otillräckliga. Jag har, fortsatte herr Arvidson, haft tillfälle att överblicka situationen på det konstnärligt kulturella området som ordförande i en samarbetsnämnd, där elva författar-, tonsättar-, konstnär- och teaterorganisationer är representerade. Från denna utgångspunkt kan jag vitsorda den mörka bilden av läget.

Herr talman! Mot bakgrunden av detta sakkunniga utlåtande framstår departementschefens äskande och utskottsutlåtandets sakliga argumentering i all sin torftighet.

I vår motion har vi även föreslagit att lotterimedelsfonden redan nästa budgetår bör överföras till ecklesiastikdepartementet.

Vi anser nämligen att det är synnerligen betydelsefullt för en rationell systematisk upprustning av vårt kulturliv, av teatrar, opera och orkestrar m. m., att samtliga åtgärder härför sammanförs under ecklesiastikdepartementet. Och till detta resultat har ett par statliga utredningar också kommit.

Departementschefen säger i årets statsverksproposition att »läget numera kan anses vara sådant, att kulturfondsutredningens förslag bör kunna upptas till behandling». Utskottet konstaterar samma sak och förutsätter att en prövning av kulturfondsutredningens förslag »nu verkligen kommer till stånd». Utskottet utgår från att därvid även kommer att övervägas frågan om en överföring av lotterimedlens administration från handelsdepartementet till ecklesiastikdepartementet.

Men någon särskild skrivelse till Kungl. Maj:t härom vill inte utskottet tillstyrka.

Jag anser nog, att det är så pass brådskande med åtgärder härvidlag att få till stånd ett samlat och fast grepp om upprustningen på det kulturellt konstnärliga området, att vi icke längre bör gå som katten kring het gröt utan övergå till handling. Enligt min mening är det angeläget att den nuvarande splittringen av kulturstödet administration upphäves och att det statliga stödet till kulturlivet hänskjutes till ecklesiastikdepartementet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 7 vid punkten 111, vilket innebär att 30 miljoner kronor avsättes till lotterimedelsfonden för budgetåret 1962/63. Därtill ber jag att få yrka bifall till motionerna nr II: 319 och II: 482 som innebär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att lotterimedelsfonden måtte överföras från handels- till ecklesiastikdepartementet.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Herr Rydén har faktiskt inbjudit mig till en mycket intres-

sant diskussion, men jag skall inte nappa på kroken med hänsyn till att det återstår så oändligt mycket på föredragningslistan.

Jag måste emellertid reagera emot hans påstående att utskottet saknar saklig motivering för sitt ställningstagande. Det skulle innebära att bara herr Rydén har en saklig motivering för sin motion. Är det inte en motivering, herr Rydén, att det för det första har skett en uppräknings av själva anslaget — det är 2 miljoner kronor som skiljer buden åt — så att vi nästa år kommer att få ett anslag på 28 miljoner kronor. För det andra, vad beträffar önskemålet om en omläggning från handels- till ecklesiastikdepartementet har ju utskottet också där i viss mån tillmötesgått motionärerna. Utskottet har ju skrivit mycket välvilligt om detta.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Först och främst är det ju så beträffande uppskrivningen med 2,4 miljoner av anslaget enligt departementschefens förslag och därefter vårt förslag med ytterligare 2 miljoner kronor, att anslaget fortfarande är i allra knappaste laget. Jag vill till herr Mellqvist säga, att om man ser på hela denna anslagsfråga under den tid då dessa avsättningar gjorts till lotterimedelsfonden, framgår det att statsverkets totala inkomster av lotteriverksamheten under perioden 1939—1961 uppgått till inemot 2 miljarder kronor, medan lotterimedelsfonden under samma tid erhållit cirka 255 miljoner, vartill kommer cirka 30 miljoner från de särskilda hundrakronorslotterierna, d. v. s. sammanlagt cirka 285 miljoner kronor till kulturlivet.

Vi har alltså att ställa de två miljarder, som gått till statskassan, mot de 285 miljoner som via fonden tillförts kulturlivet. Dessa siffror talar mer än tillräckligt om den restriktivitet som

Avsättning till lotterimedelsfonden

visats gentemot kulturlivet, samtidigt som statsinkomsterna av lotteriverksamheten stigit skyhögt. Man tycker därför att utskottet kunde ha varit med på denna lilla ökning med två miljoner kronor.

Herr Mellqvist ansåg att jag borde kunna vara tillfreds med utskottets välvilliga skrivning när det gäller en överföring av lotterimedelsfonden från handels- till ecklesiastikdepartementet. Jag har en känsla av att det från denna plats alltför ofta åberopas att det föreligger en sådan välvillig skrivning, men min erfarenhet säger mig att denna välvilliga skrivning i ytterst få fall leder till resultat. Om däremot riksdagen begär någonting av Kungl. Maj:t, brukar det bli resultat.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rydén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 111:o) mom. a) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens leda-

möter ha röstat för ja-propositionen. Herr Rydén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 117 ja och 68 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. b

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Rydén under överläggningen framställda yrkandet att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att lotterimedelsfonden överfördes från handelsdepartementet till ecklesiastikdepartementet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rydén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 111:o) mom. b) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Rydén under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Rydén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 41 nej, varjämte 29 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 112—117

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 118

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen (punkt 124, s. 285 och 286) att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Torsten Andersson* och *Mattsson* (I: 388) samt den andra inom andra kammaren av herrar *Grebäck* och *Wahrendorff* (II: 470), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam prövning av den mindre skeppsfartens kapitalförsörjning i enlighet med vad i motionerna anförts samt till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 3 000 000 kr.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 388 och II: 470, såvitt nu var i fråga, till Statens lånefond för den mindre skeppsfarten för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 kr.;

b) att motionerna I: 388 och II: 470, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Per Jacobsson*, *Sundin*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Svensson* i Stenkyrka, *Eliasson* i Sundborn och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett att utskottet under b) bort hemställa, att riksdagen måtte, med bi-

fall till motionerna I: 388 och II: 470, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning av den mindre skeppsfartens kapitalförsörjning.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Vid denna punkt vill jag såsom en av motionärerna i ärendet säga några ord.

Vi har i vår motion hemställt att riksdagen måtte till statens lånefond för den mindre skeppsfarten anvisa ett investeringsanslag om 3 miljoner kronor. Vidare har vi hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en skyndsam prövning av frågan om den mindre skeppsfartens kapitalförsörjning och att denna prövning lämpligen skulle ske i form av en särskild utredning, i vilken bl. a. även representanter för den mindre skeppsfarten borde beredas tillfälle att delta. Utredningsarbetet borde bedrivas i sådan takt att förslag till åtgärder skulle kunna föreläggas nästa års riksdag.

En sådan utredning skulle syfta till att målsättningen för fondens verksamhet verkligen uppnås och att det hela bringas i överensstämmelse med statmakernas klart uttalade önskemål om att »genom denna lånefond främja en ur allmän synpunkt önskvärd förnyelse av rikets bestånd av fartyg i denna storleksklass», d. v. s. fartyg i storleksgruppen 100—400 bruttoton.

Hur långt borta från denna målsättning vi i dag befinner oss klargöres bäst om man nämner att av landets 404 fartyg i denna storleksgrupp var vid utgången av år 1959 inte mindre än 334 fartyg 20 år gamla eller äldre.

På grund av de höga priserna på nya fartyg och svårigheterna att anskaffa nödvändigt kapital är redarna i stor utsträckning hänvisade till att köpa in nya utan begagnade fartyg, vilka ofta i konkurrentländerna och då främst

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

i Västtyskland och Holland kan antas ha blivit ersatta av nya fartyg.

Med de knappa medel som finns tillgängliga i lånefonden blir emellertid fondens syftemål inte uppfyllt. Lånefonden har inte tillräckliga medel till sitt förfogande för att nybyggnadsverksamheten skall kunna främjas och stöd lämnas åt näringen i önskvärd omfattning, utan nämnden har på grund av bristande medel sett sig nödsakad uppträda mycket restriktivt vid beviljandet av lån och har successivt sänkt lånens procentuella andel vid nyförvärv.

Medan kungörelsen medger lån på högst 80 procent av det för ett fartyg avtalade priset och en amorteringstid av femton år, beviljar nämnden numera i regel ett belopp som motsvarar mellan 40 och 50 procent av ett fartygs anskaffningskostnad samt en amorteringstid av tio år, allt på grund av bristande medelstillgång. Den föryngring av tonnaget som av flera skäl är absolut nödvändig bromsas automatiskt, då det inte finns medel tillgängliga för att bevilja lån intill den maximigräns som nämnes i kungörelsen.

Förutsättningarna för att det svenska tonnaget skall kunna hävda sig och återta en del av det som förlorats i transportkapacitet är att den mindre skeppsfartens lånemöjligheter förbättras i stället för att försämrats och att statsmakterna visar sådant intresse för näringen att den blir hjälpt i stället för stjälpt.

Det måste därför anses som ett oeftergivligt villkor för att lånefonden skall kunna fylla sin uppgift att ställa tillräckliga medel till förfogande så att företagarna i denna bransch kan medges högsta möjliga lånebelopp och amorteringstid inom kungörelsens ram.

Statsutskottets majoritet, som yrkat avslag på vår motion, anser tydligen i likhet med departementschefen att någon förstärkning av fonden icke är nödvändig för att nämnden i normal utsträckning skall bedriva utlåningsverksamhet i fondens syfte. Ja, då skall man

väl — förlåt att jag säger det — ha bra små anspråk på vad som är normalt i fråga om en modernisering av det tonnaget som ingår i den mindre skeppsfarten.

Vi får inte glömma att detta småtonnage spelar en utomordentligt viktig roll för handel och näringsliv. Det betyder att våra kanalhamnar, insjöhamnar och småhamnarna efter vår långa kust kan betjänas med billiga frakter, som i en alltmer hårdande konkurrens är eller kan vara av avgörande betydelse för ett företags ekonomi.

Med anledning av vår begäran att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om framläggandet av en plan för förstärkning av fonden, så att den kan uppfylla sitt avsedda syfte, anser utskottet att någon sådan särskild hänvändelse inte behövs utan förlitar sig på att Kungl. Maj:t skall ha sin uppmärksamhet riktad på förhållandena inom den mindre skeppsfarten och »vid behov framlägger de förslag i fråga om långivningen, som kunna visa sig motiverade».

Då frågar jag: När har ett behov visat sig bättre motiverat, och hur skall i så fall motiveringen se ut?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkt 118 i statsutskottets utlåtande nr 10 fogade reservationen av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. b

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja be-

Minderårigs rätt att framföra traktor å allmän väg

svarad. Herr Grebäck begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 118:o) mom. b) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Grebäck begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 60 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 119—121

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 122

Lades till handlingarna.

Punkten 123

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 124

Lades till handlingarna.

§ 2

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av väckta motioner om

utredning rörande säkerhetskontrollen på atomenergiområdet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 42, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 24 i anledning av väckta motioner angående gift kvinnas förvärvsavdrag, m. m.

§ 4

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av beslut inom Internationella valutafonden rörande generella lånearrangemang, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Föredrogs och lades till handlingarna första lagutskottets memorial nr 31, föranlett av kamrarnas skiljaktiga beslut vid behandlingen av första lagutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om viss ändring av 6 kap. 7 § föräldrabalken.

§ 6**Minderårigs rätt att framföra traktor å allmän väg**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av motion om översyn av vägtrafikförordningens bestämmelser rörande minderårigs rätt att framföra traktor å allmän väg.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Den som eventuellt begränsat sin läsning av föreliggande ut-

Minderårigs rätt att framföra traktor å allmän väg

låtande till att endast omfatta utskottets hemställan får kanske den uppfattningen att vår motion har helt bifallits. Så är nu inte fallet. I motionen har yrkats »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av vägtrafikförordningens bestämmelser rörande minderårigs rätt att framföra traktor å allmän väg». Utskottet har emellertid inskränkt sig till att begära att riksdagen »måtte hemställa att Kungl. Maj:t uppdrager åt statens trafiksäkerhetsråd att utföra en förutsättningslös undersökning i enlighet med vad utskottet närmare angivit i utlåtandet och därefter vidta de åtgärder, var till undersökningen må föranleda». Denna undersökning skulle bestå i anskaffandet av statistiska uppgifter över frekvensen i fråga om traktorolyckor, där minderåriga förare har varit inblandade, men även olyckor över huvud taget rörande traktorer och motorredskap.

Utskottets ställningstagande är tydligen en kompromiss mellan å ena sidan den uppfattningen att motionen bort helt tillstyrkas och å andra sidan den meningen att den skulle avstyrkas. Här har alltså liksom i fråga om remissyttrandena intresset för en ökad trafik säkerhet stått mot ekonomiska intressen, företrädesvis på jordbrukets område.

Jag har, herr talman, intet att erinra mot att en sådan avvägning göres på detta område liksom på många andra. Vad som föranlett mig att begära ordet är det förhållandet att det efter utskottsbehandlingen har framkommit, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vid tiden för avgivandet av sitt yttrande över motionen även hade en framställning från motorbranschens riksförbund angående klassificering av till traktor eller motorredskap ombyggd bil på remiss från Kungl. Maj:t. I sitt utlåtande av den 2 april 1962 har man inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen mycket utförligt tagit upp dessa problem, som har stort intresse inte minst ur skatte-

synpunkt. Nu förekommer en skatteflykt, som statsmakterna snarast måste vidta åtgärder för att förhindra. Jag skall inte här uppehålla mig vid den frågan utan vill endast framhålla att man i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har gått mycket långt i sina krav på en omedelbar utredning rörande samtliga spörsmål som aktualiserats genom den kraftiga ökningen av traktorer och motorredskap.

Här kommer givetvis de problem som av oss aktualiserats in i bilden på en framträdande plats. Det är överraskande att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte omnämner dessa ting i sitt remissyttrande över motionen. Det måste väl ha gått så till att ärendena behandlats av olika avdelningar inom verket. Det tillkommer inte mig att göra påståenden, men nog må det tillåtas en undran huruvida inte i varje fall majoriteten i utskottet hade varit benägen att tillstyrka motionens yrkande om en allsidig utredning i stället för en undersökning av olycksfallsfrekvensen, om dessa planer från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sida hade meddelats utskottet. Nå, det må vara hur som helst. Nu torde det finnas anledning förmoda att frågan — eller rättare sagt samtliga dessa frågor — ändå blir föremål för en allsidig utredning.

Herr talman! Jag har inte något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av motioner angående vägtrafikförordningens bestämmelse om hastighet vid passerande av järnvägs korsning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Sänkning av minimiåldern för rätt att
erhålla körkort för bil

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motion om utredning rörande sänkning av minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil.

Tredje lagutskottet hade behandlat en i riksdagens andra kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 379, av herrar *Lindkvist* och *Lassinantti*.

I motionen hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte an hålla om en snabb utredning i syfte att på sätt närmare angivits i motionen sänka minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil från 18 till 16 år.

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 379, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Torbrink* och herr *Persson* i Tandö, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 379 måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en snabb utredning i syfte att enligt de riktlinjer, som uppdragits i motionen och av reservanterna, sänka minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr PERSSON i Tandö (s):

Herr talman! Tillsammans med fru *Torbrink* har jag anfört reservation mot tredje lagutskottets utlåtande nr 23. Vi konstaterar i reservationen bl. a. att det är 55 år sedan minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil fastställdes till 18 år. Under den långa tid som gått har ganska stora omändringar i vårt samhälle skett, inte minst på det område som har med ungdomens fostran att göra. Omprövning har också skett beträffande ungdomens mognadsgrad på andra områden. Värnpliktsåldern

har sänkts, rösträttsåldern likaså. Enligt tidningsnotiser har på sista tiden diskuterats frågan om sänkning av åldern för ingående av äktenskap. På de flesta områden har man sålunda erkänt att ungdomens mognadsgrad ökat, men då det gäller förande av motorfordon skulle den enligt utskottet stå på samma nivå som år 1906. Är detta verkliga möjligt?

Ingen vill väl påstå — tredje lagutskottets majoritet gör det inte heller — annat än att ungdomen i dag har mycket god kännedom om motorfordon av olika slag. Få av oss äldre i 50-årsåldern och däröver torde ha en så ingående kännedom om dessa saker som dagens ungdom. Ur den synpunkten borde alltså en sänkning av åldern för erhållande av körkort för bil kunna ske.

En sådan sänkning bör dock inte betraktas som en isolerad åtgärd. I den motion som här behandlas avses en sänkning av körkortsåldern genomföras samtidigt med en utökad trafikundervisning i skolorna. Därigenom skall ungdomen fostras till goda och ansvarsökande motorförare. Jag vill helt instämma i detta.

En sänkning av körkortsåldern skulle också hjälpa till att avhålla ungdomen från spritmissbruk. I den undersökning som är bifogad 1953 års trafiksäkerhetsutredning och som behandlar 16—17-åringars förseelser mot trafikbestämmelserna finns inte angiven någon ur de här nämnda årsklasserna som åtalad för trafikonykterhet. Sålunda har här visats att ungdomarna i denna del skött sig bra, vilket man tyvärr inte kan säga om de äldre körkortsinnehavare som berörts av undersökningen.

Jag hoppas alltså att det med en riktigt avpassad trafikundervisning skall bli möjligt att sänka körkortsåldern för bil. Det blir mer och mer nödvändigt även för de yngre att kunna nyttja bil vid transporter till och från arbetsplatsen och även för att kunna sköta ett arbete i vilket bil används. Enligt min mening talar därför många skäl för en

Sänkning av minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil

utredning i motionens syfte och för att utredningen bör komma till stånd snarast möjligt.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag tillhör dem som motionerat för en sänkning av körkortsåldern, och jag var mycket nyfiken på vad remissinstanserna skulle svara tredje lagutskottet i anledning av vår motion. Det har till tredje lagutskottet kommit in remissvar från nio instanser, och av dessa har två, nämligen statens trafiksäkerhetsråd och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, svarat nej. De är mot en utredning om en sänkning av körkortsåldern. Sju av remissinstanserna har sagt sig vara intresserade av en utredning. Och det är här inte fråga om remissinstanser utan erfarenhet av dessa frågor. Det är NTF, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, Fomo, Motor, MHF och KAK — alltså hela landets församlade motor-expertis, med dagliga erfarenheter av dessa problem — som har tillstyrkt motionens syfte om en utredning i syfte att sänka körkortsåldern.

Många hade kanske trott att tredje lagutskottet skulle ha tagit åtminstone något intryck av denna överväldigande majoritet i remissvaren för bifall till motionen, men tredje lagutskottet har tagit mycket lätt på uppgiften och tydligen föresatt sig att det beslut som fattades 1906 om att körkortsåldern skulle vara 18 år skall stå sig evärdliga tider. Jag ställer bara frågan, om det finns några andra beslut från 1906 års riksdag, som inte senare riksdagar tagit upp till förnyad prövning.

Huvudtemat i denna debatt — det vill jag gärna understryka — är att lägga in en intensifierad trafikundervisning i skolorna, vilken skall vara av sådan kvalificerad art att den når upp till körkortets nivå.

Denna undervisning, som självfallet skall ingå på skolschemat, skall enligt vår mening kombineras med en studie- och cirkelverksamhet, i vilken bilkunskap och motorlära blir de egentliga huvudämnena. Därigenom skulle de ungdomar som har denna grundliga teoretiska utbildning i trafikfrågor få möjlighet att ta körlektioner vid fyllda 16 år och dessutom erhålla en utbildning som i avsevärd utsträckning skiljer sig från den nuvarande körskoleutbildningen. Denna utbildning söker man som regel att på kortast möjliga tid klara av. Den föreslagna undervisningen syftar till att dessa ungdomar skall få en ordentlig, väl genomtänkt, pedagogiskt skickligt upplagd och ansvarsfull körutbildning, som ger dem möjligheter att köra bil under skiftande förhållanden. Vad vi motionärer åsyftar är att ge ungdomarna möjligheter att i den växande trafiken bli de verkliga elitförarna på våra svenska vägar.

Jag vill fästa uppmärksamheten på ytterligare en fråga, nämligen den som herr Persson nämnde i sitt anförande. Vi kan om vi sänker körkortsåldern fylla ut en farlig lucka i ungdomsålderna, den som ligger mellan 16 och 18 år, alltså upp till den nuvarande körkortsåldern. Det kommer nämligen, enligt det förslag som vi framlagt i motionen, för att få lära sig att ta körkort att fordras en perfekt personlig sköt-samhet av dessa ungdomar. De kommer att få avhålla sig från spritkonsumtion.

Körkortet kommer att bli oerhört attraktivt. Vi vet alla att många ungdomar kommer i kontakt med alkoholförtäring i de tidigare ungdomsåren, alltså när de kommit ut i förvärvsarbete. Vi skulle här få ett alldeles utomordentligt komplement till den upplysningsverksamhet, som bedrivs av olika organisationer men vilka inte lyckats komma till rätta med ungdomens alkoholförtäring.

Jag vill tillägga att en sänkning av körkortsåldern är av stor betydelse för

Sänkning av minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil

alla de ungdomar som utbildas för serviceyrken och i bilbranschen och som för sin utbildning är beroende av bil. Dessa ungdomar behöver körkort före 18 års ålder. En sänkt körkortsålder kommer också att få betydelse för landsbygdens ungdomar, som behöver ha en tätare kontakt med sina unga kamrater, vilka kanske bor åtskilliga mil från den trakt där vederbörande har sin hemvist.

I sammanhanget kan erinras om den debatt i fråga om sänkt körkortsålder som förts i en rad dags- och veckotidningar. Man talar där om utredningar vilka skulle påvisa ungdomarnas högre skadefrekvens. Det finns dock inget ordentligt utredningsmaterial att hänvisa till.

Utskottsmajoriteten har hängt upp sitt avslagsyrkande på en utredning som snart är tio år gammal och som enligt min mening inte kan betraktas som relevant i dagens situation, ty det är ju just under de senaste tio åren vi haft den starka frammarschen på bilismens område. Det finns bara en känd undersökning i Europa som utförts i syfte att utröna trafikolyckornas orsaker i relation till åldern hos de inblandade. Den undersökningen har gjorts i Tyskland, närmare bestämt i Nürnberg, och den påvisade, att åtskilliga förare upp till 7 år efter det att körkortet erhållits inte har uppnått tillräcklig säkerhet och körvana. Men åldern spelar därvid ingen roll — det är inte så att de unga körkortsinnehavarna har en högre skadefrekvens än de äldre, utan allt beror på hur grundlig den utbildningen är. Det är just en sådan grundlig utbildning vi äsyftar i motionen.

Det har sagts mig att man skall akta sig för att framlägga alltför djärva motioner i Sveriges riksdag. Jag skall gärna erkänna att denna motion är djärv. Den ställer stora krav på nytänkande, den ställer stora krav på ändring av den mall efter vilken vi alltför lättvindligt betygsätter Sveriges ung-

dom. Framför allt kan väl motionen sägas ha till uppgift att skapa ett förtroende för de skötsamma ungdomarna, som utgör den övervägande delen av ungdomen i vårt land — ett förtroende som Sveriges riksdag tidigare ingalunda har skämt bort dessa ungdomar med. Reservanterna i utskottet har mildrat motionärernas djärvhet och föreslår en utredning, utan att ange någon minimiålder, och jag nöjer mig, herr talman, med att yrka bifall till reservationen.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Först bara ett påpekande vad gäller referatet i det föreliggande utlåtandet av 32 § 1 mom. vägtrafikförordningen. Jag äsyftar huvudregeln för utfärdande av körkort. Momentet har återgivits i sin ursprungliga lydelse, men just detta moment har 1958 ändrats i skärpande riktning. Ändringen avser det tidigare s. k. nykterhetsintyget, som ersattes med ett s. k. lämplighetsintyg — en inte alldeles oväsentlig förändring. Förut hette det, att intyget skall visa att »sökanden under de två senaste åren gjort sig känd för nyktert levnadssätt och med hänsyn till sina personliga förhållanden i övrigt icke kan anses olämplig såsom förare av körkortspliktigt fordon». Men nu finns inte längre någon tvåårsgräns. Den nya lydelsen är också mera positiv i anspråken på körkortssökandes lämplighet. Intyget skall sålunda visa, »huruvida sökanden med hänsyn till sina personliga förhållanden får anses lämplig såsom förare av körkortspliktigt fordon».

Herr talman! Detta är bara ett litet påpekande rörande ett något missvisande referat, som väl är av typen »olycksfall i arbetet» och inte i och för sig har betydelse för den fråga det här gäller.

En av anledningarna till att jag begärt ordet är kommunikationsministerns uttalande i proposition nr 69 till

Sänkning av minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil

1958 års riksdag angående ändringar i vägtrafikförordningen. Han säger där:

»Givetvis kan man hysa delade meningar om den lämpligaste åldersgränsen. Man kan med ungefär lika goda skäl förfäktat, att den bör sättas vid 16, 17 eller 18 år. Den nuvarande gränsen kan enligt min mening icke sägas vara illa avvägd och har åtminstone fördelen att vara väl invand i allmänna medvetandet.»

Det finns alltså inte några klara, absoluta skäl, förebragta genom utredning, för att sätta gränsen vid 18 år för körkort för bil. Jag finner det just därför behövt med en förnyad belysning av problemet med körkortsåldern, så att en säkrare grund för bedömningen av åldersgränsen skapas. De nya erfarenheter, som gjorts i Tyskland och som är av största intresse — herr Lindkvist var inne på denna sak — måste enligt min mening påkalla en inventering, genomgång och kritisk analys av olika motiv, som kan ge vägledning om *var* åldersgränsen för erhållande av körkort lämpligen bör dragas. Som motionärerna påpekar är olycksriskerna enligt tysk forskning störst under de första sju åren efter det att körkort erhållits — en lång tillvänjningstid alltså. Trafikpsykologen Gerhard Munch har dock visat, att denna tid genom vidareutbildning kan nedbringas till hälften. I Bayern utförs därför nu prov med körkortsgivning till 16-åringar, som under tiden till dess att de uppnår 18 års ålder får köra bil under målsmans eller arbetsgivares uppsikt.

Man bör nog inte för mycket bygga på en sådan faktor som viss uppnådd levnadsålder och i varje fall mycket mera på den sökandes faktiska körförmåga. Vi måste eftersträva att genom bättre — eventuellt längre — utbildning få till stånd en långt högre genomsnittlig körförmåga hos bilisterna. Proven i Bayern gör det möjligt att under en övergångstid på två år ge ungdomar en vidareutbildning genom tra-

fikfostran, som kanske på ett avgörande sätt kan påverka och förkorta den sjuåriga tillvänjningstiden.

Man kunde på detta sätt få värdefulla erfarenheter av en övergångstid mellan 16 år, då provisoriskt körkort skulle lämnas, som berättigade till att köra under övervakning av någon vuxen körkortsinnehavare, och 18 år, då det definitiva körkortet skulle utfärdas. En sådan körkortsgivning skulle också begränsa den olovliga körning, som säkerligen förekommer i betydande omfattning bland 16—17-åringar. Att nykterheten bland ungdomen skulle kunna främjas på detta sätt har redan betonats av motionären herr Lindkvist.

Erfarenheterna i andra länder av olika körkortsåldrar borde också sammanföras på nytt och studeras här i Sverige. I USA har ju de olika staterna olika körkortsåldrar. Ett annat land jag tänker på i detta sammanhang är Belgien, där det lär vara så, att det över huvud taget inte krävs körkort. Man borde sålunda noga granska de aktuella erfarenheter, som finns på olika håll i världen.

Även jag tycker, att många omständigheter gör det tveksamt om man bör sänka körkortsåldern för bil, men någon klarhet föreligger inte och just därför hyser jag sympatier för reservanternas försiktiga yrkande. Om vi bifaller deras förslag har vi, som herr Lindkvist påpekade, inte bundit oss för en viss lägre körkortsålder utan endast uttalat att vi vill få till stånd en utredning av hithörande frågor mot bakgrunden av behovet av en långt bättre trafiksäkerhet än den vi för närvarande har.

Kommunikationsministern har för inte så länge sedan — såvitt jag uppfattat saken rätt — offentligt aviserat en utredning rörande körkortsutbildningen. Det har dock sedan inte hörts något om den saken, men jag utgår likväl ifrån att utredningen så småningom kommer att tillsättas. Reservanternas

Sänkning av minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil

utredningsförslag kan lämpligen prövas i det sammanhanget.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr ENGKVIST (s):

Herr talman! Frågan om en sänkning av körkortsåldern har naturligtvis många aspekter. Den kan ses isolerad som en ren trafikfråga, där man vid ställningstagandet har att ta hänsyn till de skäl för och emot en lägre körkortsålder som kan anföras just ur trafik-säkerhetssynpunkt. Enligt min mening har emellertid ingenting framkommit som ger stöd för uppfattningen att frågan inte bör utredas.

I reservationen av fru Torbrink och herr Persson i Tandö liksom i motionerna har det också anförts andra synpunkter på frågan, som är riktiga och som bör beaktas. Jag tänker närmast på den nykterhetspolitiska effekten av en sänkning av körkortsåldern. Jag vill i detta sammanhang understryka vad herr Lindkvist anförde. Utan tvivel är en sänkning av körkortsåldern en av de metoder man kan välja för att åstadkomma en ökad nykterhet bland ungdomen.

När nu reservationen, som herr Wiklund påpekade, är så försiktigt hållen att man inte binder sig för en viss bestämd lägre ålder utan föreslår en utredning av frågan, tycker jag nog att vi med hänsyn till inte minst den nykterhetsfrämjande sidan av förslaget borde kunna biträda detta yrkande. Jag vill således, herr talman, yrka bifall till reservationen.

Herr JOHANSSON i Torp (s):

Herr talman! Om jag fattade den föregående talaren rätt, menade han att riksdagen, om den följer reservationen, begär en utredning som inte förpliktar till någonting. Jag vill då påpeka att reservanterna föreslagit, »att riksdagen i anledning av motionen II: 397 måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om en snabb

utredning i syfte att enligt de riktlinjer, som uppdragits i motionen och utskottets utlåtande, sänka minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil». Det är alltså, såvitt jag kan förstå inte en försättningslös utredning som reservanterna begär utan en utredning som klart siktar till en sänkning av körkortsåldern. Om riksdagen bifaller reservanternas yrkande, betyder det alltså att man nära nog från Kungl. Maj:t rekviderar ett lagförslag om en sänkning av körkortsåldern. Riksdagen har då bundit sig för ett ställningstagande redan vid beslutet om utredning.

Vad själva sakfrågan beträffar är jag fullt på det klara med att vi kan leta fram 16-åringar som äger samma mögnad som en 18-åring när det gäller att bemästra trafiksituationer. Jag är också på det klara med att man kan leta fram en hel del betydligt äldre bilförare, vilkas omdöme kan klicka i kritiska situationer. Dessa omständigheter anser jag dock inte vara ett tillräckligt skäl för en sänkning av körkortsåldern.

Motionärerna och reservanterna liksom de övriga talare som uppträtt i debatten anser att man bör förbättra trafikundervisningen genom att införa körkortsundervisning redan i skolorna och därigenom bibringa ungdomen nödig undervisning och fostran i trafikfrågor. Men ingen kan väl i dag säga i vilken utsträckning skolan har möjlighet att i sina undervisningsplaner ta upp alla de ämnen som det i och för sig kan vara önskvärt att skolan meddelar undervisning i. Det är alltså i dag omöjligt att säga, om skolan kan åtaga sig denna uppgift. Överstyrelsen för yrkesundervisning har på den punkten uttalat en viss tvacksamhet.

En av de föregående talarna sade, att många av remissinstanserna tillstyrkt förslaget om en utredning. Jag vill då påpeka att endast en remissinstans — Fomo — klart och otvetydigt tillstyrkt en sänkning av körkortsåldern. De övriga remissinstanserna lägger tyngd-

Sänkning av minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil

punkten på andra sidor av frågan, i regel på önskemålen om en förbättring av undervisningen för körkort.

Det torde väl nu ha sagts tillräckligt i denna sak, och jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Helt avgörande för utskottsmajoritetens ställningstagande i detta ärende är trafiksäkerhetsmomentet. Den mognad man fordrar av en människa som skall köra bil kan, det måste vi nog ändå alla erkänna, 16—17-åringar knappast besitta. Trafikintensiteten blir större, och risken föreligger om man skulle sänka körkortsåldern att det på våra gator och vägar skulle kastas ut ytterligare åtskilliga tusental bilar förda av ungdomar som inte hade förutsättningar att behärska fordonen och trafiken på ett tillfredsställande sätt.

Svenska trafikförsäkringsföreningen gjorde så sent som 1960 en utredning för att bl. a. belysa hur åldern sammanhänger med skadefrekvensen. Det materialet gav vid handen att förarna i åldrarna 18 och 19 år var mer än fyra gånger sämre ur risksynpunkt än de äldre. Vissa försäkringsbolag tar på grund av skadeutfallet ut högre premie av förare i de yngsta årsklasserna. Detta bör vi väl ta hänsyn till när vi bedömer var åldersgränsen skall sättas.

Statens trafiksäkerhetsråd har också fastslagit de stora riskerna med att sänka åldern ytterligare för körkortsinnehav.

Dessutom har utskottet också tagit hänsyn till intresset att bevara likformigheten i de nordiska ländernas lagstiftning. Nu gäller 18-årsgränsen i samtliga nordiska länder.

Däremot har vi givetvis såsom också framgår av utlåtandet ingenting emot den trafikundervisning som har begärts för att förbereda de tilltänkta körkortsinnehavarna.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Det var närmast herr Carlssons anförande som gjorde att jag tar till orda. Det ligger nämligen en konsekvens i att anse mognaden hos 16—18-åringarna inte vara så stor att man kan tillåta dem att föra bil, när man samtidigt ger dessa ungdomar rätt att föra lätt motorcykel. För trafikanten själv är en lätt motorcykel mycket farligare än bilen. Det finns över huvud taget inget fordon att färdas på landsväg med som är så farligt för föraren som just motorcykeln. Att påstå att dessa ungdomars omdöme räcker till för att hantera detta farliga redskap men inte för att föra bil är ett något egendomligt resonemang.

Sedan måste vi väl ändå vara klara över att nuvarande förhållanden på trafikfronten inte är tillfredsställande. Vi kan utan tvekan säga, att hela undervisningen för erhållande av körkort inte är bra. Man skulle gärna se att den undervisning, som behövs för erhållande av körkort, på något sätt gjordes obligatorisk och infördes i ett tidigt sammanhang. Det är ändå så, att det i dag är ytterst få människor som lämnar skolan utan att snarast möjligt därefter skaffa sig körkort. Ur den synpunkten vore det mycket lämpligt att koppla samman körkortsundervisningen på något sätt med den obligatoriska undervisningen i skolan. Jag vill inte påstå, att jag är övertygad om att sextonårsåldern är den absolut lämpligaste, men jag tycker ändå att det finns så mycket som talar för att en utredning borde komma till stånd, att man skulle kunna kosta på sig en sådan.

Man har också velat visa, att de unga förarna mellan 16 och 18 år råkar ut för olyckor i större utsträckning än andra. Jag är emellertid övertygad om att det i stort sett förhåller sig så, att det är de första åren i trafiken som är de verkligt besvärliga. Själv tog jag körkort när jag var 20 år, och jag skall gärna erkänna att jag många gånger efteråt

Sänkning av minimiåldern för rätt att erhålla körkort för bil

funderat på hur det lyckades mig att överleva det första året, som jag hade körkort. Sedan dess har ingenting hänt; det hände för övrigt ingenting det första året heller, men nära var det många gånger.

Nog måste man erkänna, att trafiken i dag är sådan, att den undervisning som ges för körkorts erhållande inte är tillräcklig för att man skall känna sig säker i trafiken. Man kan inte heller komma ifrån det faktum, att en yngling som vill ha körkort för lätt motorcykel får ett sådant mycket lätt, därför att han har så kolossalt lätt för att hantera maskinen på ett sätt, som körläraren eller inspektören kan finna tillfredsställande. Vi kan anta att han redan som femtonåring har fått en moped och kan hantera den. Efter ett år vill han skaffa sig en s. k. lätt motorcykel. Han har absolut ingen svårighet att med den vana han fått av mopeden överföra denna vid sin demonstration av hur han för den lätta motorcykeln, när han söker körkort. Det ställes inte heller då samma krav på ynglingen som när han skall ta körkort för bil.

Det är mycket som talar för att vi borde vara beredda att tillstyrka en utredning, när vi inte är nöjda med nuvarande resultat, för att söka få utränt, om vi kan komma fram till något bättre. Ur den synpunkten, herr talman, vill jag gärna yrka bifall till reservationen.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga några ord till herr Carlsson i Stockholm. Han bortser helt ifrån att flera remissinstanser har accepterat förslaget om en utredning i syfte att sänka körkortsåldern. Det är remissinstanser, som har den dagliga kontakten med trafiken på de svenska vägarna. De stora motororganisationerna, som verkligen behärskar dessa problem, har accepterat en utredning rörande sänkt körkortsålder.

Sedan vill jag också säga till herr

Carlsson i Stockholm, när han anför att en utredning 1960 visade att skadefrekvensen är fyra gånger större bland de unga förarna än bland de äldre, att denna undersökning inte är representativ. Den har nämligen bara »skummat» den dagliga trafiken, och huvudparten av dem som trafikerar vägarna är unga. Det är alltså ingen jämförelse som här gjorts mellan olika åldrar och har därför inget värde i detta sammanhang.

Slutligen säger herr Carlsson, att försäkringsbolagen också har höjt premierna för de yngre motorförarna. Ja, det är möjligt att så har skett, men det finns i varje fall ett klart lysande undantag, nämligen Folksam, där premierna är lika för alla försäkringstagare och där det inte är något fel att vara ung.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! När man här säger, att de unga körkortsinnehavarna har större riskfrekvens i trafiken än de äldre och åberopar en del undersökningar till stöd för det påståendet, vill jag bara konstatera, att dessa undersökningar gäller körförmågan, som den framträder med de nuvarande utbildningsformerna. Men vi som är intresserade av att denna fråga blir övervägd, genomarbetad och ytterligare undersökt förutsätter verkligen att en annan sorts trafik- och körundervisning kommer till stånd än den nu vanliga. Det bör ordnas en på olika sätt effektivare undervisning genom att den pågår under längre tid, vilket kan ske genom att den ges större utrymme i skolorna. Det finns även andra åtgärder, t. ex. av pedagogisk art som skulle kunna vidtas i detta syfte och som en förutsättning för ändrad lägsta ålder för bilkörkort.

Jag tycker alltså att de mätningar, som man här åberopar, inte är riktigt relevanta i den debatt vi här för.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Är det några som har och bör ha erfarenhet på detta område

så är det försäkringsbolagen, som skall betala ut ersättningarna för skadefallen. De har alltså gjort denna utredning som jag tidigare omnämnt och som omsluter samtliga skadefall och som följaktligen bör vara representativ för hur det i stort sett verkar. Jag tror alltså att man bör ta mera hänsyn till detta än vad många talare här har gjort. Sedan kan det naturligtvis alltid utredas, men i så fall borde utredningen göras för hela Norden.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindkvist begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarén bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarén bifallit reservationen av fru Torbrink och herr Persson i Tandö.

Sedan kammaréns ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Lindkvist begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 139 ja och 37 nej, varjämte 8 av kammaréns ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarén hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m., jämte i ämnena väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln (p. 131—134) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1962/63 till Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: Fiskeristyrelsen: Avlöningar och Omkostnader samt till Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: Vatteninspektionen: Avlöningar och Omkostnader anvisa förslagsanslag av respektive 1 491 000 kr., 580 000 kr., 637 000 kr. och 201 000 kr.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln vidare föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnena, för budgetåret 1962/63 beräkna till Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: Undersökningar inom sötvattenslaboratoriet ett reservationsanslag av 1 000 kr. (p. 135), till Fiskerintendenten m. m.: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av 255 000 respektive 27 000 kr. (p. 136 och 137) samt till Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt ett anslag av 785 000 kr. (p. 144).

Sedermåra hade Kungl. Maj:t i en den 16 februari 1962 dagtecknad proposition, nr 48, vilken hänskjutits till jordbruksutskottet, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att *dels* godkänna i propositionen framlagda förslag rörande omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, *dels* bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för undersökningar inom fiskeriororganisationen i enlighet med vad som föreslagits i propositionen, *dels*

Omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m.

bemyndiga Kungl. Maj:t att företaga de ändringar i personalförteckningarna för fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: fiskeristyrelsen och vatteninspektionen samt för fiskeriintendenterna m. m., som föranleddes av i propositionen framlagda förslag, dels fastställa viss angiven avlöningsstat för fiskeriintendenter m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63, dels ock å riksdagen för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa till Undersökningar inom fiskeriorganisationen, till Fiskeriintendenter m. m.: Avlöningar och Omkostnader förslagsanslag av respektive 1 000 kr., 260 000 kr. och 27 000 kr. samt till Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt ett anslag av 970 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 188 av herrar *Ringaby* och *Arvidson* och II: 230 av herr *Hedin* m. fl., i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådan komplettering av 20 § i instruktionen för fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion att enskilda berättigades att få undersökningar och utredningar verkställda i fråga om vattenföroreningar; och

2) I: 574 av herr *Isacson*, likalydande med II: 678 av herr *Hedin*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att organisationen för mellersta och södra fiskeriintendentsdistrikten samt västerhavets och österhavets distrikt icke nu måtte fastställas av riksdagen utan göras till föremål för ny utredning, varvid i motionerna framförda synpunkter borde beaktas.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. besluta att motionerna I: 574 och II: 678, såvitt de avsåge yrkanden om

utredning rörande organisationen för mellersta och södra fiskeriintendentsdistrikten samt för västerhavets och österhavets distrikt, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 574 och II: 678, såvitt nu var i fråga, godkänna de förslag rörande organisationen av fiskeriintendentsdistrikten, som i utlåtandet angivits;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts framställning

a) godkänna de förslag i övrigt rörande omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, som i utlåtandet framlagts;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa personalförteckning för undersökningar inom fiskeriorganisationen i enlighet med vad som föreslagits i utlåtandet;

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i personalförteckningarna för fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: fiskeristyrelsen och vatteninspektionen samt för fiskeriintendenter m. m., som föranleddes av vad i utlåtandet angivits;

d) fastställa i utskottets hemställa intagen avlöningsstat för fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: fiskeristyrelsen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

e) fastställa av utskottet likaledes framlagd avlöningsstat för fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: vatteninspektionen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

f) fastställa av utskottet framlagd avlöningsstat för fiskeriintendenter m. m., att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1962/63;

IV. å riksdagen för budgetåret 1962/63 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: Fiskeristyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 491 000 kr.

Omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m.

b) till Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: Vatteninspektionen: Avlöningar ett förslagsanslag av 637 000 kr.

c) till Fiskeriintendenter m. m.: Avlöningar ett förslagsanslag av 260 000 kr.

d) till Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: Fiskeristyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 580 000 kr.

e) till Fiskeristyrelsen med statens vatteninspektion: Vatteninspektionen: Omkostnader ett förslagsanslag av 201 000 kr.

f) till Fiskeriintendenter m. m.: Omkostnader ett förslagsanslag av 27 000 kr.

g) till Undersökningar inom fiskeriorganisationen ett förslagsanslag av 1 000 kr.

h) till Gottgörelse till fiskerinäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt ett anslag av 970 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

V. besluta att motionerna I: 188 och II: 230 måtte anses besvarade med vad utskottet anförde.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Eskilsson, Isacson, Stiernstedt och Hedin*, vilka ansett att utskottet under I. och II. bort hemställa, att riksdagen måtte

I. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 574 och II: 678, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att organisationen för mellersta och södra fiskeriintendentsdistrikten samt västerhavets och österhavets distrikt gjordes till föremål för ny utredning, varvid de i förenämnda motioner framförda synpunkterna borde beaktas;

II. i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 574 och II: 678, såvitt nu var i fråga, besluta, att organisationen för mellersta och södra fiskeriintendentsdistrikten samt västerhavets och österhavets distrikt i avvaktan på resultatet

av under I. angiven utredning övergångsvis uppbyggdes i enlighet med vad i reservationen förordats, ävensom godkänna de förslag rörande organisationen för fiskeriintendentsorganisationen i övrigt, vilka framlagts av reservanterna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga några ord i anslutning till den reservation, som är fogad till jordbruksutskottets utlåtande nr 11. Den grundar sig på en motion som jag och några kammarkamrater har burit fram.

Vi reservanter har i princip ingenting emot den omorganisation som departementschefen här har förelagit. Den grundar sig på en utredning, som verkställt av landssekreterare Sylwan och som lades fram 1961. Omorganisationen innebär en viss förstärkning av verksamheten i Norrland, där fiskeriintendenterna får en ganska stor medarbetarstab och ensamma får ansvaret för bl. a. utredningarna i vattenmål. Det är naturligtvis angeläget med en förstärkning, eftersom eftersläpningen på detta område är mycket stor — 250 till 300 vattenmål har nämnts. Denna verksamhet är i stort sett självbärande, därför att man tar ut avgifter av sakägarna.

Vad vi motionärer och reservanter har reagerat emot är organisationen i södra delen av landet. I mellersta och södra distrikten sker inte någon förstärkning. Man skulle nästan kunna påstå att där i stället sker en viss liten försvagning. Förändringen här består i att man flyttar över viss personal från sötvattenslaboratoriets utredningsavdelning till den nya platsen för intendenten i mellersta distriktet, d. v. s. Gävle, men det blir i stort sett samma personal som tidigare arbetat inom detta distrikt. Dessutom menar man att denna personal skall hinna med att

Omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m.

hjälpa till med uppgifter inom de södra distrikten. Det blir större arbetsuppgifter än man tidigare har haft. Beträffande de båda södra distrikten samt österhavets och västerhavets distrikt sker ingen som helst förändring; de flesta fiskeriintendenterna där sitter liksom tidigare ensamma utan något egentligt kontor och utan biträdes- eller kontorshjälp.

Arbetsuppgifterna är naturligtvis särskilt stora i Norrland, men det finns också stora arbetsuppgifter i de södra delarna av landet. Fortfarande sker en utbyggnad av vattendragen där. Jag kan bara peka på cellulosafabrikerna i Mönsterås, Mörrum och Nymölla, vilka kräver mycket arbete i detta avseende. Av allt att döma blir det åtskilligt flera.

En annan fråga som kommer att kräva mycket arbete är fritidsfisket, som i hög grad ökat i hela landet, inte minst i de södra delarna som ligger nära de stora orterna. Fritidsfisket håller på att bli en verklig folkrörelse. För detta behövs många nya vatten. Vattnen behöver saneras, man måste döda skräpfisken och plantera in ädelfisk. Det är en verksamhet som kommer att tränga på kolossalt, men den är ingalunda problemfri. Här krävs bl. a. en väsentlig insats från fiskeriintendenterna. Den senare verksamheten är naturligtvis inte självbärande, men vi har i vår motion pekat på att man skulle kunna tänka sig att i en framtid få hjälp genom de avgifter som betalas av de fiskande. Fiskeristyrelsen har för övrigt i uppdrag att utreda frågan om fiskevårdsavgifter för bl. a. Östersjön och några av de större insjöarna. Hur långt frågan har avancerat vet jag inte.

Trots att alltså mellersta distriktet inte får någon förstärkning skall man där hjälpa till med uppgifterna i de södra distrikten. Vi reserverar förmenar att detta inte är möjligt. Vi tror inte att denna organisation i de södra delarna av landet förmår klara de uppgifter, som man har sig ålagda. Därför

yrkar vi att frågan om organisationen av dessa distrikt skall utredas.

Chefen för jordbruksdepartementet satte i våras till en särskild utredningsman, som bl. a. hade till uppgift att göra en översyn av fiskeristyrelsens laboratorieverksamhet. Vi anser att den utredningen även kunde ta sig an organisationsfrågan. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Så vill jag bara helt kort uttrycka min tillfredsställelse över att motion 230 som jag väckte i denna kammare har behandlats mycket välvilligt av utskottet.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Såsom framgår av såväl propositionen som utskottets utlåtande har denna fråga varit föremål för en särskild utredning, där utredningsmannen har föreslagit en viss omorganisation och samtidigt en förstärkning av personaluppsättningen. Utöver detta har departementschefen gjort ytterligare förstärkningar. Det är riktigt att dessa personalupprustningar, såsom föregående talare sade, i huvudsak hänförs till de nordliga intendentsdistrikten. Utbyggnaden avser emellertid även att komma de södra distrikten till godo. Jag vill bara fästa uppmärksamheten på att tillfällig personal också i fortsättningen skall kunna anställas. År 1956, trots att frågan då låg under riksdagens behandling, förstärkte Kungl. Maj:t ändock fiskeriintendentensorganisationen i ett av de norra distrikten vid en tillfällig belastning där uppe. Det finns ingen anledning att tro annat än att Kungl. Maj:t kan komma att på samma sätt förstärka organisationen i de södra distrikten, om det skulle uppstå en tillfällig belastning där. Det finns därför enligt utskottets mening ingen anledning att nu företa en ny utredning, då det redan har gjorts en sådan. Resultatet av den bör först avvakts.

Omorganisation av de fiskesakkunniga organen i vattenmål, m. m.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! I den fråga vi nu diskuterar har regeringen lagt fram ett förslag, som syftar till att effektivisera det utredningsarbete som bedrivs av de fiskerisakkunniga organen i vattenmål. För närvarande bedrivs dessa utredningar av fiskeristyrelsens sötvattenslaboratorium i Drottningholm eller av någon fiskeriintendent. I vissa fall kan också andra sakkunniga, t. ex. hushållningssällskapens fiskerikonsulenter, göra dessa utredningar.

Det är nu tänkt att hela denna verksamhet skall koncentreras till fiskeriintendentsorganisationen. Det har också föreslagits en viss förstärkning av tjänster för såväl kvalificerad biologisk som statistisk personal. Detta gäller i synnerhet för de tre nordligaste distrikten. Förslaget innebär också, att utredningsavdelningen och sekretariatet vid fiskeristyrelsens sötvattenslaboratorium skall upplösas och flertalet av dessa tjänster överflyttas till intendentsdistrikten. Genom att koncentrera hela denna utredningsverksamhet till intendentsorganisationen vinner man ju den fördelen, att de sakkunniga organen kan få större möjlighet att bedriva sin verksamhet på ett mera rationellt sätt och i snabbare takt än vad som nu är fallet.

Det föreliggande förslaget om en ny organisation innefattar också den fördelen, att fördelningen av personal på olika intendentsdistrikt skall kunna omprövas av Kungl. Maj:t i anslutning till de förskjutningar i arbetsbalansen som kan förväntas inträffa. Hela organisationen blir alltså mera smidig och lättanpasslig till rådande förhållanden. Man måste därför se denna fråga i sitt hela sammanhang.

När nu reservanterna föreslår att man skall godkänna organisationen för vissa distrikt men att man skall bryta

ut andra distrikt och göra dem till föremål för en ny utredning, så blir väl det ganska svårt att genomföra. Som jag tidigare sade, måste man se denna organisation i sin helhet. Det går därför inte att bryta sönder den på det sätt som reservanterna har tänkt sig. För att åstadkomma full effektivitet måste hela förslaget hållas ihop. Man kan då tänka sig att hela frågan skulle återremitteras till utredningen, men det vore en stor olycka. Utskottet har kommit fram till att den bästa lösningen är att riksdagen bifaller propositionen i det skick den föreligger.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag vill bara lämna ett par upplysningar. Herr Hedin nämnde att intendenterna sitter ensamma, utan biträdeshjälp. Också i motionerna talas det om att fiskeriintendenterna saknar kontorsbiträden. Enligt vad jag fick veta i går från fiskeristyrelsen står ett anslag på 60 000 kronor till förfogande, som får utnyttjas om intendenterna behöver extra hjälp.

Det har också talats om att fiskeriintendenterna i södra samt västerhavets och österhavets distrikt saknar kontor. Beträffande västkusten är detta uttalande fullständigt felaktigt. Intendenten där har sitt kontor på fiskeristyrelsen. Fiskeristyrelsens överdirektör Hult meddelade mig i går, att om intendenterna vill ha kontor, har styrelsen säkerligen möjligheter att skaffa dem det. Men det är kanske i något avseende en förmån för intendenterna att ha sin expedition i hemmet.

Här har talats om en utredning. Är en sådan nödvändig, när vi inte sett resultatet av den första utredningen ännu? Departementschefen säger dock: »Fördelningen av personalen på olika intendentsdistrikt bör givetvis kunna omprövas av Kungl. Maj:t i anslutning till de förskjutningar i arbetsbelastning-

Vallagarna

en, som kan förväntas komma att inträffa. Jag förutsätter vidare att, utöver vad nu föreslagits, liksom hittills möjlighet skall föreligga att anställa tillfälligt personal för att kunna genomföra erforderliga fiskeutredningar i vattenmål. För att elastiskt kunna tillgodose intendenternas behov av dylik arbetskraft bör enligt min mening Kungl. Maj:t äga vidta ändringar under löpande budgetår i den för ifrågavarande undersökningar upprättade staten.»

Detta betyder med andra ord, att departementschefen är villig att, om det behövs, göra en omprövning. Han säger också att han är villig att ställa medel till förfogande. Kan vi komma längre?

Jag tycker att departementschefens förslag här är bra och jag ber att liksom närmast föregående talare få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Herr Arweson menar, att det är svårt att bryta sönder organisationen nu. Men det är ingen som helst svårighet att göra det, sedan verksamheten nu blir fördelad på de olika distrikten. Tidigare skulle det ha varit svårare, då verksamheten var koncentrerad till utredningsavdelningen, men nu föreligger inga svårigheter i detta avseende, såvitt jag kan förstå.

Till herr Johansson i Öckerö vill jag säga, att jag är medveten om att intendenten i västerhavets distrikt sitter på fiskeristyrelsen och får hjälp där. Därför sade jag i mitt tidigare anförande, att de flesta intendenterna i den södra delen av landet sitter ensamma, alltså de andra tre — den i österhavets samt södra nedre och övre distrikten.

Herr Johansson anmärkte också, att intendenterna liksom hittills skall kunna få hjälp om så behövs. Men trots denna bestämmelse har en mycket väsentlig eftersläpning uppstått. Då har man svårt tro att det skall bli bättre i

de södra delarna efter ifrågavarande omorganisation.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag är inte på det klara med om intendenterna har begärt biträdes hjälp. Jag har bara sagt att här står 60 000 kronor till förfogande, som de kan utnyttja för anställande av tillfälligt hjälp. Huruvida de utnyttjat denna möjlighet känner jag inte till; inte heller om de har begärt och inte fått hjälp. Jag har bara fått uppgift om beloppet från fiskeristyrelsen.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I och II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Carl Eskilsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. III—V

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 10

Vallagarna

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner åsyftande dels utredningar berörande vallagarna och dels ändringar i dessa.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att helt kort rikta en vädjan till regeringen. Tillsammans med några kamrater har jag väckt en motion om att de tider för öppethållande av vallokal, som gäller vid andrakammarval, skall tillämpas i fråga om landstingsval samt stadsfullmäktige- och kommunalfullmäktigeval. Konstitutionsutskottet har ställt sig välvilligt till denna tanke. Departementschefen har vidtagit åtgärder

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

för att få till stånd enhetlighet. Det finns sålunda ingen anledning att närmare argumentera för tanken att — när det inte finns särskilda skäl för undantag — tillämpa samma tider för öppet-hållande vid riksdagsval och de allmänna kommunalvalen liksom att överensstämmelse i detta avseende skall råda mellan olika valkretsar.

Utskottet menar emellertid, att man närmare bör överväga saken inom regeringen. Nu erbjuder sig ett sällsynt tillfälle att studera hur det förhåller sig på detta område, eftersom vi har kommunalval till hösten. Min vädjan till regeringen är därför kort och gott, att den måtte låta grundligt studera förhållandena vid höstens kommunalval ur denna synpunkt.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11

Föredrogs vart för sig

konstitutionsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion angående förfarandet vid omröstningar i kamrarna;

bevillningsutskottets betänkande nr 41, i anledning av väckta motioner om restitution av bensinskatt för jordbruks-traktorer och skördetröskor;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckt motion om installerande av tidsenliga voteringsapparater i riksdagens kamrar, och

nr 15, i anledning av väckta motioner angående bestridandet av semesterkostnaderna för riksdagens personal; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 23 mars 1956 (nr 73) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal,

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till ändrad lydelse av 8 § förordningen den 16 maj 1884 (nr 25) angående patent, m. m.,

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 2 §§ lagen den 6 juni 1952 (nr 334) om höjning av vissa underhållsbidrag, och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 28 februari 1958 (nr 52) om förlängning av tid för preskription av rätt till arv eller testamente.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 12**Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag till Byggnadsarbeten m. m. vid vissa för lantbrukshögskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t i fråga om utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde, punkten 166 (s. 367—378), föreslagit riksdagen att dels godkänna den i propositionen föreslagna förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra försöksdistriktet, dels till Byggnadsarbeten m. m. vid vissa för lantbrukshögskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 312 000 kr.

I detta sammanhang hade även anmälts den av 1961 års riksdag begärda utredningen angående förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra försöksdistriktet, i vilken ut-

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

redning föreslagits att nämnda försöksstationer skulle förläggas till Röbbäcksdalen.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen I: 181 av herr *Hedström m. fl.* likalydande med II: 237 av herr *Wiklund i Öjebyn m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta, att husdjurs- och trädgårdsförsöken avseende norrlandslänen i likhet med vad tidigare varit fallet förlades till Öjebyn.

Utskottet hemställde,
att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 181 och II: 237 godkänna den i utlåtandet föreslagna förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till Byggnadsarbeten m. m. vid vissa för lantbrukshögskolans försöksverksamhet disponerade jordbruksegendomar för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 305 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Hjalmar Nilsson, Lage Svedberg, Carl Eskilsson, Uno Olofsson, Nils-Eric Gustafsson, Hansson i Skegrie, Lindström och Östlund*, vilka ansett att utskottet under a) bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 181 och II: 237 godkänna den av reservanterna föreslagna förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra försöksdistriktet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Såsom framgår av utskottsutlåtandet har reservanterna här förordat Kungl. Maj:ts förslag, och det finns mycket starka motiv för en sådan inställning. Kungl. Maj:t kan i sin tur

stödja sig på det alldeles övervägande antalet remissinstanser som yttrat sig i frågan.

För min del har jag blivit övertygad om att Kungl. Maj:t bedömt denna fråga riktigt då man föreslår Röbbäcksdalen som platsen för husdjursförsöken i Norrland.

Röbbäcksdalen skall ju vara stationeringsort för distriktsförsöksledaren för norra försöksdistriktet, vilket redan det är ett bevis på den betydelse ur olika synpunkter som man bedömer Röbbäcksdalen ha såsom centrum för norrlandsförsöken. Det kan också sägas vara till fördel såväl för försöksledaren som för försöksverksamheten, om försök på olika områden kan utföras på ett och samma ställe. Den samordning av försöksverksamheten, som försöksledaren bl. a. har till uppgift att skapa, kan ge bättre resultat vid en förläggning till en och samma plats än om förläggningen sker till två platser, belägna cirka 25 mil från varandra.

Ur geografisk synpunkt är Röbbäcksdalen synnerligen väl belägen. Närheten till det norrländska kulturcentrum som Umeå håller på att byggas ut till är en avgjord fördel. Men dessutom är Västerbotten i fråga om djurtäthet väsentligt överlägset t. ex. Norrbotten. Siffran är för Västerbotten, Jämtland och Väster-norrland 266 000 djurenheter mot endast ungefär 70 000 för Norrbotten. Följaktligen blir djurförsök, förlagda till Västerbottens djurrika område, mera representativa för just de problem som de norrländska jordbrukarna kan ha och komma att få framdeles i fråga om animalieproduktionen. Norrlands jordbruk kommer väl även i framtiden att huvudsakligen bli baserat på husdjursskötsel. Att då bygga försöksverksamheten på de förutsättningar som finns i så långt norrut belägna områden som kring Öjebyn måste anses vara felaktigt.

I allmänhet har riksdagen då det gäller utbyggnad av forskning och försöksverksamhet följt principen att så långt

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

som möjligt undvika att splittra denna utan har i stället försökt att ge möjligheter till samordning olika forsknings- och försöksverksamheter emellan. Det är utan tvekan en riktig princip. Ett forskningsarbete kan då bedrivas effektivare genom att olika experter kan följa varandras arbete och komplettera varandra. Det blir på samma gång billigare, då man kan förutsätta att en del utgifter, t. ex. för laboratorier, servicepersonal, expeditiionskostnader, informationsverksamhet m. m. kan samordnas.

Men viktigast är den fördel som kan ligga i att växtodlingsförsöken på Röbbäcksdalen även kan kombineras med husdjursförsök. Försöksverksamheten på båda områdena blir effektivare, om den kan samordnas på samma plats. Man kan ha stor fördel av att omedelbart kunna i utfodringsförsök kontrollera exempelvis vid vilket stadium en viss gröda ger bästa resultat. Detta är viktigt, ty foderväxterna är dock den norrländska jordbrukets huvudsakliga produktion. Växtodlingsförsöken, som ändock skall ske i Röbbäcksdalen, kommer givetvis i mycket hög grad att inrikta sig just på försök med foderväxter för att man skall få fram de för Norrland bästa sorterna och utröna de bästa odlingsbetingelserna för desamma. Men till syvende og sist blir ju sådana forsknings- och försöksmål ytterst beroende på vilket resultat som kan åstadkommas då dessa foderväxter skall omsättas inom djurkroppen. Där framstår, tycker jag, sambandet mellan husdjurs- och växtodlingsförsöken i mycket klar dager. Den nära kontakt, som samtidigt kan upprätthållas mellan ledarna för respektive växtodlings- och husdjursförsök, bör bli av mycket stor betydelse. Inte skall vi väl riskera, om jag så får säga, att uppamma växtodlingsförsök även vid Öjebyn. Detta skulle kanhända ha blivit nödvändigt såsom ett komplement till husdjursförsöken, därest de hade förlagts dit.

Röbbäcksdalen är redan ett ganska be-

tydelsefullt försöks- och forskningscentrum för Norrland. Dit har förlagts växtodlingsförsöken för norra försöksdistriktet — filialer för växtskyddsanstalten och frökontrollen samt norrlandsfilialen för statens maskinprovingar, och där skall, som jag redan sagt, också distriktsförsöksledaren för detta norra distrikt vara placerad. Där skall även placeras en specialkonsulent i växtförädlingsförsök. Det är välbetänkt och riktigt att fortsätta utbyggnaden av detta jordbrukets forsknings- och försökscentrum i Röbbäcksdalen. Jag tror att det även för lantbruksundervisningen i Norrland är bra om en sådan samordning kan komma till stånd. Information kan då ges på ett fullödigt och allsidigt sätt från ett och samma ställe.

I utskottsmajoritetens utlåtande lägger man stor vikt vid att en djurbesättning på 80 kor måste finnas för försöken. Detta 80-tal är dock inte på något sätt ett heligt tal. Enligt departementschefens förslag skall djurförsöken på Röbbäcksdalen tills vidare begränsas till 50 kor. Det bör härvidlag observeras, att under en övergångstid — man har sagt minst tre år — de igångsatta försöken på Öjebyn skall fortsätta. Framför allt bör lösdriftsförsöken därstädes fullföljas. Öjebybesättningen kommer därför att under någon tid utgöra en komplettering till Röbbäcksdalens. Sedan kan ifrågasättas, om inte Öjebygården även i framtiden bör bibehållas som en försöksgård för de mer speciella förhållanden, varunder Norrbottens jordbruk måste bedrivas.

Enligt uttalanden av experter på området kan tillräckligt omfattande försök åstadkommas även med en djurbesättning på endast 50 kor. Exempel från andra försöksgårdar verifierar detta. Stallbyggnaderna på Röbbäcksdalen är nya och moderna, de är starka och relativt underhållsfria under en lång tid framöver, under det att stallbyggnaderna på Öjebyn är ganska nedslitna och

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

kommer att kräva betydande belopp i underhåll.

Vad utskottsmajoriteten sagt om kostnaderna för öjebyalternativet respektive röbäcksdalsalternativet är därför inte rättvisande för Röbäcksdalen och innebär inte en fullständig redovisning vad beträffar Öjebyn. Sannolikt blir kostnaderna för erforderliga byggnader i Öjebyn avsevärt högre än vad utskottet velat göra gällande. På Röbäcksdalen däremot finns, som jag sagt, en ny, modern och stark byggnad för husdjuren, vilken blir billig att underhålla under överskådlig tid framåt. Om därför djurbesättningen i Röbäcksdalen som Kungl. Maj:t föreslagit begränsas till 50 kor jämte ungdjur kan kostnaderna för försökens igångsättande och bedrivande ganska klart överblickas, vilket däremot inte är fallet beträffande Öjebyn.

Vad sedan gäller trädgårdsförsöken finns det också all anledning att förlägga dessa till Röbäcksdalen. De anordningar, som nu finns i Öjebyn, är inte av den omfattningen att man fördenskull behöver ha försöken kvar där uppe. Här gäller samma fördelar med kontakt- och samarbetsmöjligheter inom försöksverksamhet och forskning som kan anföras beträffande växtodling och husdjursförsök.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen, som tidigare i dag med stor majoritet har bifallits av första kammaren.

Herr WIKLUND i Öjebyn (s):

Herr talman! När fjolårets riksdag vid behandling av frågan om förläggning av försöksstationen beslöt om en ytterligare prövning av förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöken i norra försöksdistriktet var väl skälet närmast, att varken utskottet eller riksdagen vid den tidpunkten var helt övertygade om att de presenterade förslagen var de mest ändamålsenliga. I årets statsverksproposition har den begärda utredningen an-

gående dessa försöksstationer anmälts. Utredningsmannens förslag har emellertid på oss i Norrbotten inte alls verkat övertygande. Detta föranledde riksdagsmännen från länet att på nytt motionera i ärendet och jag kan väl på en gång här säga, att motionen tillkom inte minst med tanke på verkningarna av det förslag som framlagts. Det innebär i realiteten en nedläggning åtminstone på sikt av all försöksverksamhet i länet. Vi har ju fått uppleva nedläggning av Sunderbyns försöksgård. Det föreslås nu en nedläggning av Brännbergs försöksgård och även av Öjebyns försöksgård. Vi anser nog, att om någon jordbruksverksamhet skall bedrivas i vårt län måste det ske i anknytning till husdjurs- och trädgårdsförsök.

Om jag här skjuter in några lokala synpunkter, så hör dessa in i bilden som en realitet åtminstone för oss däruppe.

Under de 15 år försöksverksamhet bedrivits vid Öjebyn — det är för resten 18 år sedan riksdagen beslöt uppta denna försöksverksamhet — har denna gård blivit någonting av ett vallfartsmål och en utställning för jordbrukare och, åtminstone vad beträffar trädgårdsförsöken, även för många människor utanför jordbruket. De som på sommaren sett de många busslaster med besökande som kommit till gården kan vitsorda detta.

Jag hade här närmast tänkt beröra några lokala aspekter som har framförts av utredningen och i propositionen. Jag tycker att det bör i vissa stycken anföras en del sakskäl för att den rätta balansen skall nås.

Vad vi i vår motion kallar en betydande egendomsstorlek, för Öjebyn 145 hektar åker, har faktiskt i stort sett bortförklarats av utredningen med att det är en dålig arrondering av ägorna. Vi delar inte den meningen, åtminstone inte när det gäller norrlands- och norrbottensförhållanden. Av dessa 145 hektar är cirka 90 hektar ett skifte, ett gårdsskifte. 34 hektar är i anslutning till ett skogsskifte som också är enskiftat. Dessutom

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

finns det ett fristående skifte på 21 hektar och beträffande det skiftet har Piteå landskommun, där försöksskolan är belägen, erbjudit sig att om så blir påkallat genom byte förrätta en arrondering i enskifte med befintliga ägare. Men denna arronderingsfråga har beträffande Öjebyns försöksgård inte ens undersökts trots att vi relativt nyligen medverkat vid en sådan arrondering med för försöksgården förmånliga villkor.

Ett annat skäl som också anförts är kommunikationerna. Det är klart att kommunikationerna ännu spelar en viss och ganska väsentlig roll oaktat att nutida färdmedel gör sitt till för att reducera betydelsen. Om man först betraktar de konventionella tågresorna betyder nattnälltågen att man med en natts resa faktiskt kan nå både Uppsala och Stockholm. Restidsskillnaderna mellan Öjebyn resp. Röbäcksdalen och exempelvis Östersund eller Uppsala är de facto bara cirka tre och en halv timmar.

Det finns emellertid ett annat färdmedel som alltmer kommer in i bilden och som för oss i de stora avståndens landsända betyder oerhört mycket. Om man med flyg reser från Luleå till Umeå är restiden 1 timme och 10 minuter. Därtill kommer resan med SAS-bil från Piteå till Luleå, vilken tar 50 minuter. Det innebär att resan mellan Umeå och Piteå kan göras på 2 timmar. Vill man anlita SAS för att resa till Stockholm, kommer man dit på 2,5 timmar, vartill kommer 1 timme för bilresor.

Allt detta tal om de dåliga kommunikationerna med Öjebyn är alltså överdrivet, särskilt om man också tar hänsyn till bilens betydelse för hela verksamheten inom distriktet. Jag tror att man kan, liksom en av remissinstanserna har gjort, sammanfatta saken så, att kommunikationerna för Öjebyns del är goda. En försöksstation i Öjebyn skulle ingalunda komma att ligga isolerat — det tillåter jag mig påstå fastän jag själv hör hemma på platsen.

Det har också i propositionen sagts, att en placering av försöksstationen till Öjebyn skulle innebära svårigheter för personalrekryteringen. Jag vill därför erinra om att på orten finns det en folkhögskola, en lantmannaskola och en lanthushållsskola samt vidare en stor centralskola och en yrkesskola. Närmaste gymnasium ligger på 6 kilometers avstånd. Piteåområdet är inte heller — det vill jag tala om för de sydligare boende ledamöterna av denna kammare — ett »no mans»-land. Piteåregionen med dess 30 000 invånare, vilken håller på att bilda en storkommun, måste räknas såsom en rätt tätt befolkad del av landet.

Det är ytterligare ett par saker jag vill beröra. Mangårdsbyggnaden vid Öjebyn är ett av de äldre husen på gården, som staten under sin tid såsom ägare av egendomen hjälpligt har underhållit. Den befinner sig sålunda i rätt gott skick och erbjuder lämpliga utrymmen för kontors- och laboratorielokaler. Vidare finns det en nybyggd ladugård. De gamla ladugårdarna är däremot — det medger jag — dåligt underhållna, men det är i så fall statens eget fel. Täckdikningen, som man också har anmärkt på, är inte av det bästa slaget, men eftersom staten har disponerat egendomen sedan år 1944 faller väl ansvaret för den eventuella misskötseln på staten.

Det har talats om att slaktmöjligheterna skulle vara dåliga i Öjebyn. Ja, det är kanske sant att dessa möjligheter inte är särskilt stora i själva samhället, men 5 kilometer därifrån finns det ett stort modernt slakteri — om nu inte slakteriföreningens organisation med andelsslakteriet i Luleå kan användas för försöksstationens del liksom för länet i övrigt.

Utredningsmannen har också tagit upp tanken på en samverkan med den försöksstation som är under byggnad i finska Tornedalen. Detta öppnar ganska egendomliga aspekter, om vi i vårt

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

avlånga land alltså skulle börja lita till institutioner i grannländerna för att kunna centralisera eller eventuellt lägga ned vår egen verksamhet på området. Jag måste säga att i det här fallet hade det varit bättre, om vi i stället genom våra försöksstationer hade kunnat ge finnarna en viss service. Man får åtminstone det intrycket, om man jämför de två ländernas ekonomiska styrka.

Herr talman! Jag har härmed redogjort för de lokala synpunkter som jag ville framföra, och jag vill nu bara sammanfattningsvis säga följande. Sedan utskottet har fått den utredning som man i föl begärt, har man i år skickat upp en delegation till Öjebyn för att på ort och ställe studera förhållandena. Efter denna prövning har utskottet framlagt ett förslag, som enligt vår uppfattning är till fyllest för en försöksverksamhet av ifrågavarande slag, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Larsson* i Hedenäset (cp), fru *Jäderberg* (s) och herr *Löfroth* (fp).

Herr **SKÖLD** (s):

Herr talman! När jag lyssnade till det anförande som utskottets värderade ordförande här höll måste jag tyvärr konstatera, att det i hög grad var uppbyggt på allmänna omdömen som i de flesta avseenden saknade täckning i verkligheten. Det kan givetvis vara fördelaktigt att använda denna metod så här nattetid när kammarens ledamöter önskar få gå hem så snart som möjligt.

Utskottet bygger emellertid sin motivering på sakliga överväganden, och jag kan därför inte låta bli, även om det tar lite tid, att här lägga fram dessa.

Reservanterna fäster avgörande vikt vid två ting: kommunikationerna, d. v. s. det mer eller mindre centrala läget av Röbäcksdalen och Öjebyn, och

kontakten med närstående lantbruksvetenskaplig forskning. Det är klart att dessa saker är av principiellt värde, men det kan ju finnas andra ting som talar ett rakt motsatt språk, och att därför en avvägning blir avgörande.

Herr Wiklund i Öjebyn har talat om kommunikationerna. Han nämnde att det var 3,5 timmar längre resa från Öjebyn till Östersund och till Uppsala, om man tar järnvägen. Jag kan tillägga, att den förlängningen faller vid nedresan på kvällstimmar och vid uppresan på morgontimmar. Arbetstiden blir lika effektiv i båda fallen.

Vi skall vidare vara på det klara med att det inte kan vara så många lokala försök vid husdjurs- och trädgårdsförsöken, därför att dessa fordrar särskild stallinredning, växthus och andra anläggningar, och detta finns inte på så många ställen. Avstånden för distriktsföreståndarna på dessa områden, när de besöker sina lokala försök, blir inte så betydelsefulla, ty det blir förhållandevis få resor i detta avseende.

Låt mig så gå över till det andra av reservanternas allmänna skäl, kontakten med lantbruksvetenskaplig forskning. Det ligger i sakens natur att detta har stor betydelse när det gäller Alnarp för trädgårdsområdet och Ultuna för husdjursområdet, eftersom det är två ställen där det bedrivs vetenskaplig forskning i ordets egentliga bemärkelse. Men vi skall komma ihåg att de försöksstationer vi här diskuterar inte har någon självständig vetenskaplig ställning. De lyder under försökskollegiet i Ultuna. Där fastställs de program efter vilka försöken skall utformas, och distriktsföreståndarnas möjlighet att ordna självständiga försök är praktiskt taget obefintliga. Därför får man ha klart för sig att när det gäller övre Norrland har inte denna synpunkt så stor betydelse. Men låt oss säga att den skulle ha någon betydelse.

Får jag då fråga: Vad är det för försök som skall utföras på husdjursför-

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

söksanstalten i övre Norrland? De kal-las grundläggande och komplicerade försök, och de består huvudsakligen i bestämningar av fodrets användbar-het och lämpliga sammansättningar, d. v. s. det är snältbarhetsförsök och andra liknande saker. Det är fråga om fodermedlens produktionsvärden vart för sig och i vissa sammansättningar, det är stallhygieniska frågor. Det är med andra ord sådana ting som veten-skapligt hänger samman med fysiologi och hygien. Vad har växtskyddsanstal-tens eller maskinprovningarnas filial för betydelse i detta avseende? Det är klart att det finns ett närmare samman-hang med jordbruksförsöken, men även detta är i hög grad begränsat. Det lig-ger i sakens natur att det måste fin-nas ett visst samband mellan jordbruks-försöken och husdjursförsöken, även om det inte är så omfattande. Det är klart att det är praktiskt att man råd-gör sinsemellan när man skall göra upp förslag till program att skicka till Ultuna, och det är klart att man för-söker, i den mån det är möjligt, att ha sina lokala försök på samma ställe. Men den planläggningen behövs det inte så lång tid för — några samman-träffanden per år. Sedan finns telefon, och det går ju att skriva brev, även om vi nuförtiden kanske i viss mån har förlorat förmågan att göra det.

Jag vill med detta ha sagt, att talet om kontakt med den lantbruksveten-skapliga verksamheten är i hög grad överdrivet och har mycket liten be-tydelse för de verkliga förhållandena. Det måste väl ändå vara betydligt vik-tigare om husdjursförsöksstationen blir i stånd att genomföra sina grundläg-gande och komplicerade försök.

Nu säger herr Hansson i Skegrie att 80 kor inte är något heligt tal. Nej, jag vill inte säga det, men det är ett erfarenhetsmässigt tal som alla husdjurs-försöksmän i detta land hittills stått bakom. Det finns inte något yttrande från någon sådan instans, som säger

att det går att nöja sig med ett mindre antal kor än 80. Man har kommit till erfarenheten att detta antal behövs för att man skall få ett statistiskt medeltal som är bärande.

För färfförsöken måste man också ha 100 tackor. Dessa besättningar kan inte födas på Röbbäcksdalen. Där finns 100 hektar åker, av vilka 25 hektar skall an-vändas för växtförsök. Alltså blir 75 hektar över. Utredningsmannen har nu föreslagit att man skulle köpa 60 hektar åker, och han har nämnt priset 4 000 kronor per hektar plus 2 000 kronor per hektar i kultiveringskostnader för att få jorden i hävd.

När vi från utskottet var där uppe på studiebesök, frågade vi, om den jord som utredningsmannen tänkte på kunde köpas för angivet pris, men då drog man genast på svaret och förnekade inte att det skulle kunna bli ett högre pris. Var-för är jorden så dyr där uppe? Ty det angivna priset är ju mycket högt när det gäller åkermark i Norrland. Jo, det be-ror på att Röbbäcksdalens egendom lig-ger intill Tegs samhälle, vilket går näs-tan som en halvmåne kring Röbbäcksda-len. Tegs samhälle är stätt i utomordent-ligt snabb utveckling, och i utrednings-mannens pris ligger därför redan ett visst tomtvärde, vilket alldeles säkert kommer att stiga. Detta var orsaken till att av de tio man från utskottet, som skickades upp till Röbbäcksdalen och Öjebyn, var det sju som sade att det inte går att skaffa mark till godtagbara kostnader. Tre ledamöter kom till en an-nan åsikt, och jag skall inte här diskute-ra om dessa tre är så mycket kunnigare på detta område än vi andra sju. Men jag undrar om inte departementschefen också har tvivlat litet på att det går att skaffa denna mark. Han har nämligen ställt frågan om markköpet på framtiden och sagt att vi tills vidare skall nöja oss med 50 kor.

Sedan utskottet haft sina överlägg-ningar i dessa frågor har det emellertid framkommit nytt material, som belyser

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

läget när det gäller mark söder om Ume-älven mitt emot Umeå. Överlantmätare Sander har nämligen på uppdrag av kammarkollegium gjort en utredning om sammanläggning av Umeå stad och Umeå landskommun, och det finns vissa siffror i hans betänkande som är av stort intresse. Det visar att Tegn samhälle under åren 1955 till 1962 ökade från 4 000 till 6 000 invånare. Det finns också en prognos som säger att Umeå stad samt Backens och Tegn samhällen år 1975 skall ha uppnått ett invånarantal på 50 000. Med hänsyn till den tidigare folkökningen uppskattar jag den ökning som kommer att falla på Tegn samhälle till 3 000 personer.

Vidare säger utredningsmannen att högskolan i Umeå kommer att behöva utvidga sitt område på andra sidan älven, därför att marken åt andra hållet inte räcker till. Jag vet att det har sagts här att det finns mark att köpa — och det finns det kanske, om man vill betala vad den kostar. Den mark som utredningsmannen tänkt på ligger väster om Rönäcksdalens egendom, och den har redan tomtvärde.

Fortsätter jag sedan västerut över gamla riksväg 13, så är marken där under byggnadsplanläggning. Söderut ligger ett par stora, välbyggda jordbruk, som jag inte har hört att någon vill raser. Österut på andra sidan om den nya riksväg 13 ligger ett område, som kanske också kan köpas, men i så fall till samma pris som områdena i väster. Det blir nämligen en utmärkt tomtmark i kontakt med riksväg 13. Det är möjligt att det också längre söderut finns något lämpligt område, men ingen kan få mig att tro att inte det i så fall kommer att bli tomtmark.

Jag vill påpeka att det varken i utredningen eller vid vårt besök där uppe har givits någon anvisning om var mark skulle kunna anskaffas. Här har nämnts att man skulle kunna ta hand om den överblivna mark, som Umeå stad en gång för 20 år sedan eller mera köpte

för att ha till flygfält. Ja, det kan ju tänkas. Men det var ingen som föreslog att vi skulle reflektera på denna mark, som under tjugu år varit mycket dåligt skött. Möjligen kunde man ha den till färbete.

Låt mig här säga några ord om färbetet. Man har på andra platser i landet, t. ex. i Kalmar, vissa erfarenheter av att beta får i närheten av flygfält. Det har fått kastastrofala resultat och man har varit tvungen att sluta med det, ty fåren blev vettskrämda av flygplan som kretsade på låg höjd. Och var skall man då få föda till 100 tackor i Rönäcksdalen? Ja, man kan skicka dem på bete en mil uppåt Ume älv vid Stornorrforsen på marker som vattenfallsstyrelsen har där.

Vid vårt besök utreddes det, att om marken skulle avbetas fordrades 300—400 tackor. Skaffar man inte dem blir marken inte avbetad, och då är det hela meningslöst. Men så många tackor kan Rönäcksdalens egendom aldrig vinterföda.

Jag vill därför för min del liksom utskottet slå fast, att det kommer att möta ofantliga svårigheter att skaffa tillräcklig mark till Rönäcksdalen till priser som kan vara rimliga att betala.

Och färbetet? Ja, den frågan är fortfarande olöst.

Vad kommer man då till efter en sådan bedömning? Vad kan inträffa om andra kammaren, liksom första kammaren, beslutar att husdjursförsöksstationen skall förläggas till Rönäcksdalen?

Ja, det finns två alternativ. Det ena är att man för all framtid nöjer sig med 50 kor och ett mindre antal tackor, vilket innebär att det blir betydligt mindre resurser för utredningarna om om fjällrasens utveckling och en ökad produktion vad beträffar fjällrasen än vad man har för SRB i Ultuna och för låglandsrasen i Alnarp. Det måtte väl vara en grym tanke att övre Norrland, där man mer än på något annat håll för befolkningens försörjning är beroende

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

av ett jordbruk, skall få göra mindre än vad på andra områden fås.

Det andra alternativet är — det skymtar i det senaste utlåtandet från styrelsen för lantbrukshögskolan — att man har två eller kanske tre husdjursförsöksstationer i Norrland. I utlåtandet förs den tanken fram, att på ett av dessa ställen — eller, om det skulle vara tre, på två ställen — skulle man nöja sig med en teknik. Men försök av ifrågasvarande slag — smältbarhetsförsök o. d. — kan icke utföras om det inte på platsen finns en agronomiskt utbildad försöksledare på husdjusområdet, och resultatet måste bli att detta alternativ i fråga om driftkostnaderna blir betydliga dyrare — dubbelt så dyrt, skulle jag vilja säga, som om man förlägger försöksstationen till Öjebyn. Öjebyn har tillräckligt med mark. Vi hörde av herr Wiklund i Öjebyn att det finns förutsättningar att skapa väl arronderad mark där, en mark som är tillräcklig för att ge foder åt 80 kor och 100 tackor. Därom råder inget tvivel.

Här försöker man göra gällande att det kommer att bli större investeringskostnader för byggnader i Öjebyn än i Röbbäcksdalen. Men kom ihåg: i Röbbäcksdalen har 5 miljoner kronor lagts ned. Där finns ingenting byggt för husdjursförsök. Det finns en lösdriftsladugård, som skulle blåsas ur — korna skall ut och de silos som står inne i huset skall ut, varefter man skall göra båsplatser för 50 kor till en kostnad av 120 000 kronor. Vill man komma upp till 80 kor kostar det 200 000 kronor. Det finns ingenting som motsäger att man i Öjebyn vid en ombyggnad skulle kunna få rimliga anordningar för 100 000 kronor — d. v. s. hälften av kostnaderna för Röbbäcksdalen.

Det är många andra ting som jag skulle kunna nämna, t. ex. att det finns arbetarbostäder i Öjebyn men inte i Röbbäcksdalen. Jag skall emellertid inte gå närmare in på dessa saker utan bara konstatera, att visst kommer det att bli

dyrare att förlägga stationen till Röbbäcksdalen än att förlägga den till Öjebyn. Det kommer att bli fantastiskt mycket dyrare, ty lägger vi stationen i Röbbäcksdalen blir vi tvungna att upprätthålla samma standard som man har gjort i sitt slöseri med jordbruksförsöksanstalten och nu gör med maskinprovningarna. Det kommer — sanna mina ord — att bli miljoninvesteringar. Men därom behöver vi kanske inte tvista i dag.

Öjebyn inköptes för femton år sedan i stort sett såsom en husdjursförsöksgård. Det var den lämpligaste som kunde uppdrivas i övre Norrland. Det är fortfarande den mest lämpliga för detta ändamål, om man ser till driften och utförandet av försöken och inte lägger alltför stor vikt vid det myckna talet om kontakt med annan lantbruksvetenskaplig verksamhet o. s. v.

Det finns åtskilligt att säga om trädgårdsförsöken, ty där är det minst lika hemskt med en förläggning till Röbbäcksdalen som när det gäller husdjursförsöken. Men detta har fru Lindskog lovat att belysa, och därför går jag inte in på det.

Jag vill bara säga att de skäl som talar för en förläggning av husdjursförsöksstationen till Öjebyn är grundväsentliga. De är av avgörande betydelse för om man inom rimlig tid och till rimlig kostnader skall nå det syfte som man tänker sig att nå genom denna förläggning. De mindre fördelar av mera allmän natur som en förläggning till Röbbäcksdalen skulle kunna medföra — såsom den kortare restiden från Umeå och kontakten, sådan den nu kan vara, med de andra institutionerna — kan väl i alla fall inte få vara avgörande. De måste väga lätt i förhållande till de substantiella fördelar som en förläggning till Öjebyn i verkligheten medför.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr Arweson (s).

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Utskottets ordförande har i ett tidigare anförande lämnat en mycket utförlig redogörelse för de skäl som har väglett reservanterna i denna fråga. I långa stycken sammanfaller detta resonemang med de motiv som har legat till grund för ställningstagandet inom departementet, och jag känner därför inte något särskilt behov av att upprepa det som redan är sagt av herr Hansson i Skegrie. Dock är det i detta sammanhang motiverat att ge en liten bakgrund till frågan. Herr Sköld har sagt att vi inte får föra resonemanget för allmänt, även om det kan vara frestande så här sent på kvällen, och jag måste säga att han undvikit detta och gått in på detaljer.

Ser vi frågan i stort finner vi emellertid att den har sin upprinnelse i ett förslag från jordbrukshögskoleutredningen på sin tid, en utredning som herr Sköld tillhörde. I detta föreslogs en förläggning till Öjebyn, men vid remissbehandlingen underkände en förkrossande majoritet förläggningen till Öjebyn och förordade i stället Röbäcksdalen. Ja, det var så många som då gav till känna denna mening att min företrädare som jordbruksminister, när han i fjol skulle presentera frågan inför riksdagen, fann starka skäl att ta intryck av denna remisskritik.

Emellertid fortsatte diskussionen inom utskottet, och det var naturligtvis riktigt. Frågorna skall ventileras ordentligt. Detta ledde till att man där ansåg att det fanns behov av en ytterligare utredning. Jordbruksutskottet anhöll att departementschefen skulle ombesörja ytterligare utredning i frågan. Så har nu skett och denna utredning låg framför mig när jag i slutet av november och i början av december skulle börja att se på denna fråga. Självfallet gick det inte mot denna bakgrund att utan vidare slarva förbi frågan, utan jag måste försöka tänka mig

in i om det ställningstagande som min företrädare hade gjort var det rätta.

Jag kan till detta lägga att den utredning som gjordes i fjol också gått ut på remiss, och liksom tidigare har det givits förord för Öjebyn. Jag tror det är viktigt att vi har dessa sammanhang klara för oss. Herr Skölds redogörelse för denna fråga är nog så värdefull, men åtskillig annan sakkunskap har ju i det föregående belyst denna fråga.

Jag har lovat att inte här upprepa vad herr Hansson i Skegrie har sagt, men ett par saker vill jag understryka. Jag tycker att herr Sköld närmast bagatelliserar betydelsen av att den plats som skall vara centrum inom distriktet också bör vara centralt belägen för att kunna tjänstgöra som samlingspunkt. Självfallet kan man säga att avsikten inte är att det skall bli så mycket resor och att det inte ur denna synpunkt spelar någon roll var stationen ligger; därigenom kan man bortse från det intresse som eljest bör föreligga av att ha en centralt placerad anläggning. Jag tror å andra sidan att kontakterna med en lantbruksvetenskaplig verksamhet är av stor betydelse.

Jag vill vidare erinra om att det förslag som presenterats riksdagen går ut på att man i Röbäcksdalen tills vidare skall räkna med en husdjursförsöksverksamhet med 50 kor och 100 tackor. Det är detta förslag jag har förelagt riksdagen.

Nu har utskottsmajoriteten — och det kan vara nog så berättigat — liksom utredningsmannen framhållit att man naturligtvis på lång sikt bör sträva efter att dimensionera anläggningen för 80 djur. Jag måste dock säga att herr Sköld inte övertygar mig om att man måste ha just 80 kor för att kunna driva en meningsfull försöksverksamhet.

Jag tror att man f. n. i Alnarp har 130 mjölkkor, av vilka 90 är avsedda för försök. På Ultuna finns försöksutrymme för 70 mjölkkor, men man har f. n.

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

39. Beträffande norra försöksdistriktet i Öjebyn rör det sig om 50 kor. Det är inte självklart att vi just skall hålla oss till 80 mjölkkor för att vi skall kunna få riktiga resultat. Jag föreställer mig att det, om man har ett lägre antal djur, tar längre tid innan man kan komma fram till samma väldokumenterade resultat som man uppnår vid en besättning på 80 kor. Det avgörande kan här dock inte vara besättnings storlek.

Det »statistiska underlag» som utskottet talar om har i varje fall inte gjort något särskilt starkt intryck i detta sammanhang. Och det skulle väl vara förunderligt om det vore avgörande, när lantbrukshögskolan, som dock är den ansvariga myndigheten, för sin del i sitt yttrande livligt har kunnat understryka att verksamheten bör förläggas till Röbbäcksdalen och att den bör starta på det sätt som föreslagits. Den säger: »Styrelsen vill ansluta sig till utredningsmannens förslag om att husdjursförsöksstationen förläggas till Röbbäcksdalen och vitsordar vad som i samband därmed anförts angående Röbbäcksdalens fördelar framför Öjebyn. Styrelsen vill understryka betydelsen av att man genom denna förläggning får möjlighet till framtida samarbete mellan den pågående jordbruksförsöksverksamheten och den planerade husdjursförsöksverksamheten på Röbbäcksdalen. Särskilt torde ett framtida samarbete komma att bli av betydelse för försöksfrågor som berör odling, skörd, bärning och utfodring av foderväxter i Norrland.» Den instans som är ansvarig för verksamheten vitsordar alltså att det har betydelse att jordbruksförsöken och husdjursförsöken förläggs i anslutning till varandra.

Det är självfallet intressant att rita upp mycket bestämda planer. Jag fick nästan ett intryck, när jag hörde Per Edvin Sköld, att han ville spika fast en plan för hur verksamheten skall bedrivas under den närmaste tioårsperio-

den. Jag tror att riksdagen måste se frågan på annat sätt. Det gäller att skaffa lokaler för viss verksamhet och se till att det finns utrymme att expandera, om riksdagen i framtiden skulle besluta att öka ut försöken. När jag i medkammaren såg herr Svedberg presentera ett kartmaterial som visade läget i Röbbäcksdalen och vilka goda förutsättningar som där finns att expandera, blev jag ganska övertygad om möjligheterna att i framtiden skaffa mera jord om riksdagen skulle vilja besluta sig för en utbyggnad någon gång. Jag tror inte att de prognoser för en väldig befolkningsexpansion i Umeå, som herr Sköld talade om, är något vi behöver vara oroade över.

Till sist skall jag till herr Wiklund i Öjebyn, som i ett mycket sympatiskt anförande talade för Öjebyn, vilja säga att jag har haft tillfälle att besöka hans kommun. Jag tror att det ligger mycket i vad han har sagt om betydelsen för kommunen av att trädgårdsförsöken eller husdjursförsöken ligger kvar där. Men åtminstone vad beträffar turistintresset är det väl snarast trädgårdsförsöken som har betydelse. Det är väl de som lockar folk att komma ut i bussar till Öjebyn. Jag tror inte att de lösgående korna kan ha så stort intresse för turisterna. Man kan väl räkna med att trädgårdsförsöken kanske ett tiotal år framöver är kvar i Öjebyn, och det kommer att vara möjligt att använda dem också som turistattraktion för herr Wiklunds hemkommun.

Jag tror att det skulle vara klokt om denna kammare fattade samma beslut som första kammaren och stödde reservanterna.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår mycket väl att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet fann sig nödsakad att fullfölja de intentioner som hans föregångare hade. Det hade varit orimligt att begära att den nuvarande jord-

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

bruksministern skulle kunna bli fullt insatt i denna fråga. Det är ingen som velat klandra honom för det förslag som nu föreligger; det har sin historiska bakgrund.

Jag skulle vilja säga några ord om de där remissvaren, av vilka ett så förkrossande stort antal talade för Röbbäcksdalen. Om man tittar på dessa remissvar, finner man att de bygger sina slutsatser på detta, att det vore så förfärligt viktigt att dessa stationer låge intill varandra. Men det argumentet övertygade minsann inte jordbruksutskottet i fjol, som var ytterligt tveksamt, huruvida det var möjligt att gå den föreslagna vägen, och därför begärde en utredning.

Herr statsrådet vill inte låta sig övertyga om behovet av 80 kor. Nu skall vi inte ge oss in i någon diskussion om den saken, jag tror inte det vore så bra. Jag vill bara nämna att vi i jordbrukshögskoleutredningen hade mycket ingående överläggningar med experterna på jordbruksförsök i denna fråga. Inte någon av de remissinstanser, som över huvud taget yttrade sig om husdjursförsöken, sade att det räckte med mindre än 80 kor.

Herr statsrådet återopade lantbrukshögskolestyrelsens yttrande. Ja, styrelsen säger, att om vi får 50 kor till Röbbäcksdalen, så kan vi ha resten på ett annat ställe. Det är klart att det går att ordna det så. Det var det alternativet jag talade om, och jag påvisade att det drar med sig dubbla driftkostnader. Jag vill bara tillägga att man inte har 80 kor i grundläggande försök på en gång. Egentligen är tekniken den att man har 40 och 40: man har 40 kor i försök, och de andra får så att säga vila sig, och när de första 40 korna tas ut ur försöksverksamheten, sätts de andra 40 in, så att man får kontinuitet i arbetet. Det är därför naturligt att man inte har mer än 39 kor i försöken just nu i Ultuna. Det finns många fler sammanlagt; där liksom vid Alnarp

har man resurser av en helt annan storleksordning.

Jag skall inte fördjupa mig i detta, ty jag tror inte att vare sig platsen eller tiden är lämplig för oss två att diskutera husdjursförsökens teknik.

Jag såg också herr Svedbergs karta i första kammaren. Han viftade med den som med en svensk flagga! Jag måste gratulera statsrådet om den viftningen gav honom någon överblick över tillståndet söder om Teg. Om herr statsrådet gör en studieresa dit upp kanske han inte längre tror på herr Svedbergs viftning.

Vore det inte lämpligt, herr statsråd, att avstå från att alltför snabbt inta en ståndpunkt i fråga om prognosen för Umeå stads utveckling? Det är — det kan bänkkamraten, statsrådet Skoglund, intyga — en sjudande iver i denna stad att bli stor.

Herr statsrådet sade också att det är naturligt att man har ett centrum. Ja, vi har ett centrum för växtodlingsförsök i kombination med växtskyddsanstalt och en maskinprovningensfilial. Det är ett centrum. Varför skulle man inte kunna ha ett husdjurscentrum i Öjebyn; det är väl ingenting som hindrar det. Argumenten för samförläggning har inte övertygat mig efter de beslut som riksdagen fattade förra året om principerna för försöksverksamheten på jordbruksområdet och dess anknytning till institutionerna och sektionerna vid lantbrukshögskolan.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sköld sade i sitt första anförande att jag endast talat i allmänna ordalag. Jag försökte göra en så saklig framställning som möjligt och inte skjuta över målet, vilket jag tyvärr måste säga att herr Sköld nog gjorde i vissa fall.

Herr Sköld säger t. ex. nu senast, att det viftades med en karta över Umeå stad i första kammaren. Jag har studerat

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

den karta som är uppgjord över Umeå stads utveckling, alltså den regionplanekarta som ligger till grund för Umeå stad. Planen är uppgjord för 80 000 invånare, utan att man behövt röra vid ett hektar av den jord som eventuellt skulle erfordras för Röbäcksdalens utvidgning. Bebyggelsen går åt annat håll, och vi som tittat på marken och har något litet hum om tomtmark har sagt oss, att det skall mycket till innan man bygger egna hem och andra byggnader på den sankta mark som det här är fråga om. Här står uppgift mot uppgift, och herr Sköld får nog vara litet försiktig med att vifta för mycket med detta.

Herr Sköld sade vidare att han inte hade mycket till övers för talet om kontakterna mellan de olika försöksorganen. Jordbrukshögskoleutredningen, i vilken herr Sköld själv var ledamot, säger när det gäller Alnarp följande om betydelsen av att ha samförsök för husdjur och växtodling: »Den samlade gruppen av forskare och försöksmän på denna plats torde sålunda ha betydligt bättre möjligheter än vid separata förläggningar att kunna handlägga närstående arbetsuppgifter. Ofta förekommer sålunda spörsmål på foderväxtodlingens och utfodringens område som försöksmännen på jordbruks- och husdjursområdena måste lösa gemensamt.» När det, herr Sköld, är så betydelsefullt att i Alnarp ha denna försöksverksamhet gemensamt, vad är det då som gör att detta icke har samma betydelse i norra Sverige? Jag tror inte att man sakligt kan motbevisa att samma principer bör gälla vare sig verksamheten bedrivs i Röbäcksdalen eller nere i Alnarp.

Statsrådet har också bekräftat att det inte behövs 80 kor. Jag skall inte försöka tävla med herr Sköld i fråga om kunskaper på detta område; jag erkänner att han besitter stor kunnighet. Vad jag vet om detta har jag inhämtat genom att tala med vetenskapsmän och exper-

ter på området, och jag har liksom herr statsrådet fått den uppgiften, att sådana här försök under ett tiotal år bedrivits på vissa försöksgårdar med mellan 50 och 60 kor. Det har enligt experterna varit tillräckligt för de försök man behövt sätta i gång.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Sköld har ju sagt att han inte precis begär att jag skall förstå så mycket av denna fråga. Det gör jag kanske inte anspråk på heller. Men jag ville att herr Sköld skulle förklara denna utskottets bestämda uppfattning att det måste vara 80 försöksdjur. Jag var närmast nyfiken. Jag har i min ungdom sysslat med försöksverksamhet, låt vara på andra områden, och lärt mig att det i allmänhet inte finns något sådant bestämt samband som herr Sköld talar om utan att antalet kan förskjutats både nedåt och, självfallet, också uppåt. Herr Sköld avböjde att, i kväll i varje fall, ge mig någon sådan förklaring. Men han har ju i mycket hög grad byggt upp resonnementet på att det måste vara 80 djur.

Jag skall kanske inte underskatta utvecklingsmöjligheterna i Umeå. Men om jag skall vara försiktig på den punkten bör jag heller inte underskatta möjligheterna att en framåtgående kommun som Öjebyn expanderar så att försöken där kommer i kläm. Vi kan därför gärna avstå från diskussionen om vad befolkningsprognosen kan betyda i sammanhanget.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte närmare kommentera herr statsrådets replik. Jag vill bara säga att i fråga om möjligheten att utvecklas är det en himmelsvid skillnad mellan Öjebyn och Teg. Men det må vara en sak för sig.

Jag begärde närmast ordet för att framföra ett par synpunkter till utskottets värderade ordförande. Han hade

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

studerat en regionplanekarta och funnit att den inte upptagit den mark som utredningsmannen föreslagit till inköp. Jag vill bara referera till överlantmätare Sander som i sitt betänkande, vilket jag har liggande på min bänk, säger att den regionplanen är förlegad och måste förändras. Det torde framgå inte minst därav att han framhåller, att högskolan sannolikt måste disponera mark också på andra sidan älven.

När det gäller talet om att den sankta marken inte skulle lämpa sig för byggnation men tydligen skulle passa väl att driva jordbruk på undrar jag, om dessa påståenden går så väl ihop.

Herr Hansson i Skegrie anförde ett citat ur jordbrukshögskoleutredningen. Det var vad jag belyste i mitt anförande. Jag har aldrig förnekat att det är bra med en samförläggning, där man kan ha en sådan, men jag underströk att det kan uppstå fall, där man tvingas att avväga fördelarna av en samförläggning mot nackdelarna av en sådan och där man kan behöva revidera sin uppfattning. Det var just det som jordbrukshögskoleutredningen fick göra i fråga om husdjursförsöken inom norra delen av landet, då den föreslog att dessa skulle förläggas till Öjebyn.

Fru LINDSKOG (s):

Herr talman! När man försökte bilda sig en uppfattning om fördelarna och nackdelarna av en förläggning av husdjurs- och trädgårdsförsöken till Röbbäcksdalen eller Öjebyn var det två synpunkter, som blev mycket avgörande för mig och som talade till Öjebyns fördel. Det var för det första kostnadsfrågorna och för det andra den tidsutdräkt, som man skulle ha att räkna med, ifall man skulle förlägga hela verksamheten till Röbbäcksdalen.

Det är klart att det går att förvärva mark till verksamheten, därest denna skulle förläggas till Röbbäcksdalen. Men man frågar sig: till vilket pris? Var och en, som aldrig så litet har kommit i

kontakt med markköp i närheten av en tätort, vet vilka priser man betingar sig för marken där. Det kan inte bestriidas att, därest man skall köpa ytterligare mark till Röbbäcksdalen, det kommer att bli fråga om höga tomtpriser på det markområdet.

Jag begärde närmast ordet för att säga några ord om trädgårdsförsökens förläggning. Man har i Öjebyn påbörjat en försöksverksamhet på trädgårdsodlingens område. Det kommer att krävas några år för att avveckla eller förflytta den. Man har vunnit goda resultat och skönjer möjligheterna till ännu bättre resultat om några år, därest man får hålla på med verksamheten där uppe. Man har sagt sig, att klimatet vad beträffar medeltemperaturen är något sämre i Öjebyn än i Röbbäcksdalen, men detta uppvägs mer än väl av att antalet soltimmar är flera i Öjebyn.

Vad gäller möjligheterna för köksväxtodling är soltimmarna av mycket stor betydelse. Man får fram en utomordentlig kvalitet med den rika tillgång på solljus, som man har längst upp i norr. Jag tror också att det är av stor betydelse, när det gäller att få till stånd en trädgårdsodling i de fyra nordligaste länen, att man rent praktiskt kan visa resultat, ty det finns helt säkert ett traditionsbundet motstånd och en viss misstro mot möjligheten att kunna frambringa någonting så pass långt norrut.

Om vi därefter övergår till att se på lokaliteterna för trädgårdsförsöken kan vi konstatera, att det ändå i Öjebyn finns ett växthus som är användbart. Vi skulle kunna få goda laboratorie- och kontorsutrymmen i den huvudbyggnad, som finns på gården. Utskottets ordförande säger i detta sammanhang att han finner all anledning att förlägga också trädgårdsförsöken till Röbbäcksdalen. Ser man till den ekonomiska sidan av saken och försöker att leta fram fördelarna för Röbbäcksdalens vidkommande, kunde jag, när vi gjorde vårt besök

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

däruppe, inte finna annat än att fördelarna enbart bestod i en alltför överdimensionerad värmeanläggning i Röbäcksdalen, som skulle kunna användas för uppvärmning av växthusen, ifall trädgårdsförsöken flyttades dit. Det var den enda fördel, som jag kunde upp-
täckta, och den är väl ändå ganska diskutabel.

Trädgårdsförsöken är ganska arbetskrävande, och det är säsongbetonade arbeten. I Öjebyn har man god tillgång till arbetskraft. Man har lätt att få den tillfälliga förstärkning som man behöver just för säsongarbetet, och jag har ställt mig den frågan om det inte kan bli ett försvarande moment, om man skulle flytta till Röbäcksdalen, att man där har inpå knutarna en expanderande stad som Umeå som suger upp arbetskraften.

Vad gäller isoleringen i Öjebyn är den som herr Wiklund i Öjebyn framhöll inte alls farlig. Det finns ju ett helt skolområde alldeles i närheten. Där finns goda utbildningsmöjligheter i Piteå för den mera kvalificerade försökspersonalens barn. Jag tror inte att det skall uppstå några hinder i det fallet för att hålla verksamheten kvar.

Sedan gäller det den tidpunkt när försöken kan igångsättas. Ja, utredningsmannen, som har lämnat sitt förslag i höstas, räknar med att först år 1965 kunna ha möjlighet att påbörja försöken i Röbäcksdalen, och då är det bara fråga om en allra första början. Sedan måste det ta en tid innan man har en utbyggnad så långt på gång, att det kan bli något verkligt resultat av det hela. Jag tycker att tiden därvidlag betyder en hel del. Här är man nu i gång i Öjebyn. Här kan man nå påvisbara resultat på mycket kortare tid än vad man kan i Röbäcksdalen. Med den snabba förändring av våra konsumtionsvanor som ändå försiggår för närvarande och med det stora behov av frukt, bär och grönsaker som man har i Övre Norrland, tycker jag att det är betydelsefullt att man här kan fortsätta med en försöksodling

som kan ge praktiska resultat och som odlare inom en nära framtid kan dra nytta av.

När jag har övervägt de skäl, vilka talat för eller emot, har jag kommit till det resultatet att jag utan tvekan kan tillstyrka att både husdjurs- och trädgårdsförsöken för de nordligaste länen förläggas till Öjebyn. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Ur ekonomisk synpunkt får man väl säga att utskottets motive-
ring väger något tyngre än reservanter-
nas. Men skillnaden mellan de båda för-
slagen är knappast så stor att den i och
för sig bör tillmätas avgörande betydel-
se. Den väsentligaste orsaken till att jag
för min del inte kan dela reservanternas
mening om förläggningsorten ligger på
ett annat plan. Jag vet inte vem som har
gjort denna utredning inom departe-
mentet, men att vederbörande inte har
varit botanist, i varje fall inte växtgeo-
graf, är fullkomligt klart. Hade han varit
växtgeograf, hade han nämligen aldrig
kunnat bortse från att just dessa trak-
ter av Västerbotten har en mycket klar
växtgeografisk gräns. Här går nordgrän-
sen för utbredning av bl. a. sådana
växter som blåsippa, timjan och må-
bär, en nordgräns om vilken det finns
all anledning att anta att den inte bara
är av vetenskapligt botaniskt intresse
utan också återspeglar sig i odlingsför-
hållandena för flera växter. Varför grän-
sen går just där kan jag här inte för-
klara; det skulle vara litet för omständ-
ligt. Kanske är det en utvecklingshisto-
risk fråga, kanske är det en fråga om
ljus- och klimatförhållanden, men det
är knappast en väderleksfråga och inte
heller en fråga om jordmån. En sådan
gräns är sällan knivskarp. När vi nu
skall ha en försöksstation i Övre Norr-
land gäller det att vi får den att ligga så
långt på andra sidan om just denna
nordgräns att det blir fråga om mera

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

säregna förhållanden. Den bör då också vara så pass långt norrut att de skillnader i ljusförhållanden, som fru Lindskog vidrörde helt flyktigt ger tydliga utslag vid försöken.

Därför bör en sådan försöksverksamhet som den här ifrågavarande knappast ligga i Röbbäcksdalen — på precis samma breddgrad som delar av övre Jämtland. Det skulle vara ett stort steg bakåt för de norrländska trädgårdsförsöken om de skulle behöva flyttas från Öjebyn de två breddgrader söderut till Röbbäcksdalen, som ett bifall till reservationen skulle innebära.

Fru Lindskog var bekymrad över att medeltemperaturen i Öjebyn var något ogynnsammare än i Röbbäcksdalen. Men detta skall fru Lindskog inte vara ledsn över. Tvärtom, det gäller att utföra försöken under ogynnsamma förhållanden, om de skall ge något just för dessa platser.

Herr Sköld var inte vidare till freds med herr Hanssons i Skegrie argumentation för att husdjursförsöken skulle förläggas till Röbbäcksdalen. Jag tycker att vi även så här dags på dygnet skall tolka allt till det bästa, och jag kan inte tolka herr Hanssons anförande på annat sätt än som en strålande argumentation för att husdjursförsöken skall förläggas till Öjebyn.

Utskottets ordförande framhöll, att Norrbottens kreatursbestånd endast var en fjärdedel eller en femtedel så stor som Västerbottens. Eftersom kreaturskötseln alltid kommer att förbli det viktigaste i det norrländska jordbruket, borde husdjursförsöken förläggas till Västerbotten. Jag tycker tvärtom, att man bör försöka främja kreaturskötseln i Norrbotten genom att förlägga försöken dit.

När jag till de skäl, som utskottet anför till förmån för Öjebyn, lägger dessa naturgeografiska synpunkter, tvekar jag inte ett ögonblick att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Mitt anförande skall inte bli mångordigt. Jag instämmer till fullo med vad herr Sköld tidigare har sagt här. Därutöver vill jag bara påpeka, att det av utredningsmannens promemoria framgår att Öjebyn och Röbbäcksdalen som försöksplatser kan betraktas som tämligen likvärdiga. Detta gäller både i fråga om temperatur, klimatet i övrigt och jordmån. Men i fråga om marktillgång är Öjebyn klart överlägsen. När man skall väga skälen för och emot för dessa försöksplatser är det beträffande trädgårdsförsöken av särskild vikt att beakta att i Öjebyn är försöken sedan åtskilliga år i full gång. Jorden är satt i god kultur, man har nödvändiga skyddshäckar m. m. Det fordras mycket arbete och pengar för att få jorden i Röbbäcksdalen i lämpligt skick. Utredningsmannen har för sin del sagt, att det torde dröja åtta, ja upp till tio år, innan man har fått jorden i tillräckligt gott skick i Röbbäcksdalen för att tillfredsställande kunna bedriva trädgårdsförsöken. Är det då klokt att flytta trädgårdsförsöken och husdjursförsöken från Öjebyn, där de med framgång bedrivits under en följd av år? I samband med en sådan flyttning skulle staten åta sig en omedelbar merkostnad på omkring en halv miljon kronor.

Nu försöker reservanterna visserligen komma förbi kostnadsproblemet genom att säga att man kan nöja sig med 50 kor vid försöken. Men det är, som herr Sköld har poängterat, mycket svårt att nå tillfredsställande resultat vid försök med så ringa djurantal. Min vän herr Hansson i Skegrie skulle väl knappast vilja applicera sitt eget resonemang beträffande djurantalet på husdjursförsöken i Alnarp. Han vill nog gärna ha kvar ett betydligt större antal.

Eftersom det upprepade gånger har nämnts här, vill jag citera vad lantbrukshögskolan enligt propositionen har sagt, nämligen att husdjursförsöksverksamheten i Norrland inte torde tillfreds-

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

ställande kunna lösa sina uppgifter på nötkreatursområdet, om endast 50 kor och 25 ungdjursenheter står till förfogande.

Att enligt reservanternas förslag uppskjuta markköpet, när man lever in på knutarna av en snabbt växande större tätort, måste väl ändå anses orealistiskt. Det nämns i propositionen och i utredningsmannens promemoria, att mark står till förfogande för 4 000 kronor per hektar. Men redan då vi var uppe i Röbbäcksdalen, fick vi besked om att man inte kan räkna med mindre än 5 000 kronor per hektar. Därtill kommer också kostnaderna för att istandsätta marken.

Slutligen bör man också ta hänsyn till den ogynnsamma inverkan det måste ha att flytta försöksverksamheten från Norrbotten till annan plats. Det är, såsom tidigare har sagts här, av utomordentlig stor betydelse att verksamheten blir kvar i Öjebyn.

Herr talman! Jag ber med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! För att spara tid har jag inte velat begära replik tidigare. När herr Antby kommer med samma argument som fru Lindskog, att det dröjer så och så många år innan man kan få jorden i sådan kultur i Röbbäcksdalen att man kan bedriva trädgårdsförsök där, har jag ställt samma fråga till utbildade trädgårdsodlare. Jag har av dem fått det beskedet, att det inte alls behövs ta så många år. Det går att åstadkomma ganska snart med de moderna metoder, som finns tillgängliga för att sätta jorden i sådan kultur.

Fru Lindskog gör också gällande att det fanns ett växthus i Öjebyn. Ja, det växthuset var av enklaste tänkbara typ. Det var litet och otillräckligt för ordentliga försök. Det är en bagatell att i Röbbäcksdalen bygga ett liknande växthus.

Jag skall inte bemöta herr Wacht-

meisters anförande. Jag fattade hans anförande mera som ett skämtsamt inlägg. Jag kan inte tänka mig att han på sin egendom skulle sätta i gång med några försök för att pröva de mest olämpliga växtsorterna för just den jorden eller de mest ogynnsamma betingelserna för vissa djur. Det är väl ändå så, herr Wachtmeister, att när man placerar djurförsök i Röbbäcksdalen, placerar man dem just inom områden, där de flesta djuren finns. Det måste ju bli de mest representativa områden man över huvud taget kan finna.

Beträffande den sankta marken, herr Sköld, är det en stor skillnad, om man som bostadsplanerare i en kommun väljer mark eller om man köper den för jordbruksändamål. Jag tror inte att en bostadsplanerare i en kommun, om han har möjlighet att få välja en höglänt mark, väljer en låglänt i stället för att bygga egnahem eller andra bostadshus. Däremot passar en låglänt mark alldeles ypperligt för den foderväxtodling som det är meningen att man skall bedriva i Röbbäcksdalen.

Herr ANTBY (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om nu herr Hansson i Skegrie har rätt, när han påstår att det går mycket fort att få marken i Röbbäcksdalen i sådan ordning att den passar för trädgårdsförsök, innebär det att utredningsmannen tydligen har varit mycket ovederhäftig. Jag har nämligen hämtat mina uppgifter ur hans material.

Herr WACHTMEISTER (h) kort genmäle:

Herr talman! När jag, herr Hansson i Skegrie, gör försök på ett område som ser gynnsamt ut men där grödan inte vill gå till ordentligt, då gör jag försök just på det området, tills jag har kommit underfund med vad orsaken kan vara. Det är av den anledningen jag tycker att vi, när vi inte har kreatur i den omfattning som vore önskvärt i

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

norra Norrland, skall försöka komma underfund med orsaken härtill.

Herr Hansson i Skegrie sade att försöken skall utföras där de flesta kreaturen finns. Jag är inte så säker på att vi skall förlägga de statliga försöken på sådana platser. Utredningen säger att även de lokala försöken bör finnas kvar. De blir billigare ju fler kreatur som finns samlade på en plats. Låt därför de lokala försöksinstanserna ta hand om den saken.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera, att det inte är alla jordbrukare som har råd att bedriva försöksverksamhet på det sätt som herr Wachtmeister tydligen gör. Man måste väl vara i hans ställning för att över huvud taget ge sig in på sådana nöjestillställningar som de av honom uppskisserade försöken tydligen innebär.

För mitt vidkommande är jag av den uppfattningen att vi skall bedriva försök med t. ex. vete, där veteodlingen har sin bestämda plats. Vi väljer plats för försök med sockerbetor, där man odlar sockerbetor och inte där man odlar potatis, som man gör i herr Wachtmeisters hemtrakt. Det blir nog en dyr odling att göra försök med sockerbetor på sandmark för att utröna möjligheten att eventuellt odla dem där. Detsamma gäller för husdjuren. Det är självklart att betingelserna är olika i olika delar av landet för djurskötsel. Försöken bör förläggas till platser, där de blir mest representativa för sitt syfte.

Fru LINDSKOG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag undrar om inte herr Hansson i Skegrie förväxlade växthuset i Öjebyn och Röbbäcksdalen. De växthus som finns i Öjebyn tycker jag liknar växthus, som man kan finna på vilken annan plats som helst i landet. De lilleputtväxthus man däremot finner i Röbbäcksdalen, vilka skulle användas för

försöksverksamheten, såg förfärligt små och beklämmande ut. Det förekom inte ens några ansatser till några försök där. Skall man göra en jämförelse mellan växthuset på de båda platserna tror jag Öjebyn står sig mycket gott i konkurrensen.

Herr WACHTMEISTER (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie kommer tydligen från en plats, där det växer hur man än heter sig. Därför kan han inte förstå de svårigheter vi har som har magrare jordar. Vi tänker inte göra några försök med sockerbetor på sandjord. Den som har dåliga markområden, har att välja mellan att plantera ett skifte med skog där eller att år efter år finna sig i att få dåliga skördar. Vill man inte skogsodla, då får man göra försök. Detsamma är förhållandet i Norrland. Vi får göra försök där, även om de blir litet dyrbara.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Det är litet frestande att polemisera mot herr Wachtmeister och föreslå honom att vi slopar alla försöksstationer söder om Öjebyn, eller varför skall vi inte för att vara riktigt radikala förlägga husdjursförsöken till Nordkalotten?

Skämt å sido. Jag har den allra största respekt för herr Skölds kunskaper och saklighet, men beträffande vissa uppgifter som han lämnade här i kväll har han likväl fel. Jag förstår att det måste vara fråga om något missförstånd. Jag tänker främst på den uppgift som herr Sköld lämnade i fråga om Umeåhögskolans framtida markbehov. Professor Brunnberg här i Stockholm har upprättat en generalplan för högskoleområdet. Han var uppe i Umeå för några veckor sedan vid urtima landstinget och informerade landstingsmännen om vilka markresurser högskolan förfogade över. Han förklarade att marktillgången var fullt tillfredsställande och bättre tilltagen än

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

Frescati-området i Stockholm. Man är fortfarande mycket långt från Ume älv och på Ume älvs norra sida. Vad beträffar utvecklingen mot öster som herr Sköld talade om vill jag framhålla att det måste gälla markerna ut mot Tavle-sjön och att Västerbottens läns landsting redan har försäkrat sig om tillräckliga arealer jungfrulig mark där. Högskolan hotar icke Röbbäcksdalen, det garanterar jag.

Vad sedan beträffar priserna på mark vid Röbbäcksdalen, är det ju alldeles klart, att om någon försöker köpa mark, där man har förväntningar på tomtmarkspriser, så blir naturligtvis marken alla gånger för dyr för att använda för jordbruk. Utskottet har väl gjort den upptäckten att det norrut i Röbbäcksdalen är relativt trångt om mark, men söderut och framför allt österut d. v. s. området mellan Röbbäcksdalen och flygfältet — avståndet rör sig om 3 å 4 km — finns det stora arealer som inte gärna kan komma i fråga för bostadsbebyggelse bl. a. av det skälet att det gäller reservmarker för en förlängd startbana, och man förlägger inte gärna bostadsbebyggelse in på ett flygfält. Däremot kan man odla marken och få grödor av vad slag som helst trots motorbullret.

I den mån det verkligen skulle vara ett önskemål att erhålla mera mark i Röbbäcksdalen är jag övertygad om att det inte bara i dag utan också i framtiden kommer att finnas mark i reserv där. Det är nämligen på det sättet att det omkring norrlandsstäderna uppstår ett brett ingenmansland som ligger mer eller mindre i vanhävd.

Vad beträffar kostnaderna för det ena eller andra alternativet framhölls här att det *skulle bli* dyrare med Röbbäcksdalen. Tar man fasta på utredningens beräkningar, skulle det kosta i runt tal 600 000 kronor att skaffa mark och nödiga stallutrymmen. Men lantbruks-högskoleutredningen har på sin tid räknat med 640 000 kronor för Öjebyn. Jag tror inte att det här rör sig om någon

större skillnad i kostnad vilket alternativ man väljer.

Sedan tror jag också att det är alldeles felaktigt att alltför mycket övervärdera en eventuell besparing i kapitalinsats i starten, om man därmed för framtiden har olägenheter i fråga om drift och effektivitet. Om det någonstans är av värde att denna försöksanläggning blir en central anläggning, måste det ju vara för norra försöksdistriktet, där avståndet är stora och möjligheterna till kontakter fackmän emellan försvåras. Det är nog också av synnerligen stor betydelse att man får en samlad anläggning för att den skall kunna hävda sig utåt och inåt och vinna jordbrukarnas förtroende och bli den centrala för specialiserad rådgivning som äsyftas. Man kan beklaga att en centralisering innebär att Norrbottens län får lämna ifrån sig en institution som det redan har, men då det nu är byggt så mycket mer i Röbbäcksdalen är det ju inte något alternativ att lägga ned där. Anläggningen såsom sådan har ingen större betydelse för det län eller den kommun där den ligger, utan det är resultatet av verksamheten som har betydelse, och detta skall ju stå till förfogande för alla de nordligaste länen.

Vad sedan beträffar djurantalet föreställer jag mig — jag vågar inte påstå att det är riktigt — att just vad beträffar köttproduktionen kommer i varje fall försöken i norra distriktet, att, så länge man sysselsätter sig endast med fjällras, knappast få någon större omfattning, helt enkelt därför att dessa småvuxna relativt muskelfattiga djur inte ligger så väl till för köttproduktion. Detta förhållande torde påverka behovet av antalet försöksdjur.

Timmen är sen, och jag skall inte fortsätta längre. Jag vill bara till sist säga: när nu en speciell utredning verkställts och samtliga remissinstanser — Norrbottens hushållningssällskap undantaget — bejakar förläggandet av en central anläggning till Röbbäcksdalen, borde av-

Föreläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

görandet för riksdagen te sig tämligen självklart och vi kan gå till beslut.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Kommunikationsministern hade redan innan herr Lundmark kom upp i talarstolen övertygat mig om att jag misstolkat överlantmätare Sanders uttalande i fråga om högskoleområdet. Jag tackar nu herr Lundmark för att han har gett mig tillfälle att erkänna detta misstag till protokollet.

Vad herr Lundmark sade i övrigt beträffande markförhållandena föranleder icke någon ändring i vad jag tidigare har sagt.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Det är inte utan att man blir en smula imponerad över all den sakkunskap som här kommit till uttryck. Den har omspänt det mesta på samhällslivets område från kommunikationer till växtgeografi och ekonomi. — Jag är bara agronom och har tjänstgjort som lantbrukslärare och konsulent i Norrland under åtskilliga år, men jag skulle också vilja anlägga några synpunkter på denna fråga.

Herr Sköld ville ge intryck av att utskottsmajoritetens förord för Öjebyn skulle grunda sig på mera sakliga överväganden än reservanternas förord för Röbbäcksdalen. Jag undrar, herr Sköld, om det är på det viset. Vi känner väl alla till att det finns ett sammanhang mellan mark, gröda och djur, som man inte kan undgå att lägga märke till om man haft något med jordbruksforskning att göra. Det gäller att följa hela handelsförloppet från början till slut. Man brukar säga, att djuren är en produkt av torvan, och det är nog alldeles riktigt att det är på det sättet.

Vi börjar med jorden och gör en markanalys, tar reda på tillgången på makro- och mikronäringsämnen och följer dem genom hela gödslingsförsö-

ket, går vidare över sortförsöket, analyserar växterna, fortsätter med utfodringsförsöket, och inte förrän vi har följt upp hela serien från början till slut kan vi säga att vi är framme vid målet. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att fodret inverkar på djurens produktion, på djurens hälsa o. s. v. Slutar vi med växtodlingsförsöket, har vi ju inte fullföljt forskningsuppgiften; vi är inte framme vid målet.

Det måste vara sakligt felaktigt att flytta husdjursförsöken till en annan plats och inte följa upp dem på den plats där man har haft markförsöken och sortförsöken. Därigenom skapas, menar jag, en ofullständig forskningsinstitution. Den blir inte fullständig om inte husdjursförsöken kan företagas på samma plats där grödorna odlas och där över huvud taget forskning bedrivs rörande problem som har med växtodlingen att göra.

Jag tycker den saken är ganska självklar. Här säger man: Ja, men man kan inte ha mer än 50 kor på Röbbäcksdalen, medan man kan ha 80 uppe i Öjebyn! — Man kan väl ha hur många kor som helst på hur liten plats som helst, bara man skaffar tillräckligt med foder åt dem! Det är ingen konst att skaffa foder till djuren på Röbbäcksdalen: man kan lägga ut försök på granngårdarna och anskaffa djur, och man kan säkert köpa hur mycket hö som helst. Sedan gäller bara att skaffa en tillräckligt stor ladugård.

Det är inte forskningsintresset som kommer i första rummet i detta fall, utan det är rädslan för att försöken skall kosta för mycket pengar. Då kan man fråga: Är det riktigt att investera pengar i en forskningsinstitution som är och förblir en ofullständig forskningsinstitution så länge man inte lägger husdjursförsöken på samma plats? Det gäller att trimma ett forskningsteam av både jordbruksforskare och husdjursforskare, som kan hjälpas åt att reda ut problemen för jordbruket. Jag tror att man i

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

en framtid skulle komma att ångra om man inte kostar på de pengar som ytterligare behövs för att skapa en någorlunda fullständig forskningsinstitution i Röbbäcksdalen. Det måste vara riktigt att koncentrera resurserna till en plats. Det gäller ju för forskning på alla andra områden i vårt samhälle. Man försöker koncentrera krafterna för att nå ett mål. Här vill man i stället splittra resurserna. Det är icke så man når målet för en jordbruksforskning som är av ett så utomordentligt intresse för Norrland.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SKÖLD (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Grebäck har väl inte riktigt följt med i själva organisationen av försöken. Institutionerna i Ultuna fördelar försöken över dessa försöksstationer, och resultaten bearbetas i Ultuna. Alltsedan lantbrukshögskolan kom till har husdjurs- och jordbruksförsök utförts var för sig och i de flesta fall på skilda platser.

Herr GREBÄCK (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga herr Sköld att om man har gjort på det sättet så är det fel. Man borde ändra på detta snarast möjligt.

Vi har hunnit så långt inom jordbruksforskningen för närvarande att vi känner till att det finns ett samspel mellan jord, växter och djur. Man måste göra försöken på samma plats om man skall kunna dra några slutsatser. Jag erkänner gärna att man begått misstag förut inom jordbruksforskningen, men varför skall man fortsätta med detta när man har en chans att komma ifrån det.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Det är mänskligt om en enkel bonde här är i långa stycken förekommen av en agronom. Det är ändå några saker jag, som under storparten av min aktiva tid varit praktisk lantbrukare, skulle vilja peka på.

Jag anser att det har varit en av de största tillgångarna för den som icke har fått någon yrkesutbildning att på ort och ställe ha fått ta del av de forskningsresultat som föregångarna till dem som nu är verksamma har kommit fram till. Det är det som har varit utslagsgivande för mitt ställningstagande i den här frågan.

I Norrbottens län finns i runt tal 90 000 hektar åker, men i Jämtlands, Västerbottens och Västernorrlands län i runt tal 296 000 hektar åker. Norrbotten har 63 000 nötkreatursenheter medan de nyss uppräknade länen, som också skall ingå i det här försöksdistriktet, har 250 500. Norrbotten har 11 000 får och de andra länen 24 000. När det gäller svin är differensen ändå större; det finns nämligen 3 500 i Norrbotten och i de övriga länen 44 000.

De här siffrorna visar att när vi nu skall ha en försöksstation för detta geografiskt stora distrikt, måste det vara av mycket stort värde att så många som möjligt, framför allt de unga jordbrukarna, på ort och ställe kan ta del av de resultat som uppnås där.

Jag är som sagt förekommen på de flesta punkterna, men jag har suttit och lyssnat på debatten och har inte kunnat undgå att få det intrycket att det är två generationers uppfattningar som här bryts mot varandra. Jag räknar statsrådet till den yngre generationen, men jag är fullt införstådd med det vemod som präglar dem som på ett eller annat sätt stått fadder för Öjebyn. Det är en mänsklig känsla, men vi måste ju ta hänsyn till den tid som ligger framför oss och kanske vara litet försiktiga med känslotänkandet.

Resonemanget om hur stor nötkreatursbesättningen vid en försöksstation bör vara förefaller litet teologiskt för den praktiske jordbrukaren. Varför skall man inte kunna uppnå samma resultat med en besättning på 50 kor som med en besättning på 80 kor? Och varför skulle man inte i annat fall kunna upp-

Förläggningen av trädgårds- och husdjursförsöksstationerna i norra distriktet

nå ännu bättre resultat med en besättning på 160 kor? Den enkle jordbrukaren kan inte underlåta att göra sig dessa frågor.

Jag har själv besökt Öjebyn och Röbbäcksdalen sommartid, och jag har svårt att förstå att den delegation från jordbruksutskottet, som besökte gårdarna vid en tidpunkt när det enligt uppgift låg bortåt en meter djup snö, verkligen kunde utföra någon besiktning av markområdena. Men skidkunnigheten är ju numera rätt allmän, så det gick kanske bra ändå.

Det har här talats om skillnaden i kostnader. Jag är fullt på det klara med att alternativet Röbbäcksdalen medför större kostnader, om man där skall bedriva en verksamhet av samma omfattning som vid Öjebyn. Men såsom herr Grebäck nyss sade gäller det här en forskningsverksamhet som har stor ekonomisk betydelse för vederbörande landsända, och då bör vi inte se så kortsiktigt ekonomiskt på saken. För någon tid sedan var det fråga om att riksdagen skulle gräva eller rättare sagt »sachsa» ner 3 miljoner kronor på en turf utanför Stockholm. Detta förslag gick igenom utan protester, men när det gäller en merkostnad på några hundra tusen kronor för att få en försöksverksamhet förlagd till en sådan plats att det möjliggör ett samarbete med andra forskare inom närgränsande områden, då stöter det hela på patrull.

Vid denna sena eller, om man så vill, tidiga timme skall jag inte längre uppehålla kammaren, men innan jag lämnar denna talarstol vill jag säga att ifall riksdagen skulle besluta en förläggning till Öjebyn, så kommer försöksverksamheten ändå om något decennium — det är min bergfasta övertygelse — att vara förlagd till Röbbäcksdalen. Det är också mycket förståeligt, om morgondagens forskare fäller hårda domar över riksdagen, därest vi skulle bryta isär de båda verksamhetsgrenarna på det sätt som företrädarna för Öjebyn nu förordar.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Efter den långa debatt som förts i denna fråga kan jag nöja med att instämma med de talare som talat för bifall till reservationen. Jag finner de skäl, som anförts för reservationen, vara bärande och jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till denna.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hansson i Skegrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i mom. a) i utskottets utlåtande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hjalmar Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 61 ja och 77 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Hjalmar Nilsson m. fl.

Mom. b

Utskottets hemställan bifölls.

Arbetsvärdering

§ 13

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 28, i anledning av väckta motioner om utredning rörande utbildningsfrågor inom teaterns, filmens, radions och televisionens områden samt om en högskola för utbildning av vissa yrkesutövare inom film och TV,

nr 29, i anledning av väckta motioner angående behovet av daghemsplatser, om inrättande av ett servicesystem för tillsyn av sjuka barn samt om utredning rörande servicehus,

nr 30, i anledning av väckt motion om överväganden i syfte att ge julafton karaktär av helgdag,

nr 31, i anledning av väckt motion om bättre tillvaratagande av arbetskraftens kapacitet inom den statliga förvaltningen, och

nr 32, i anledning av väckta motioner angående ökat skydd mot radioaktiv strålning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14

Arbetsvärdering

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner angående arbetsvärdering.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 512 av herr *Virgin m. fl.* och II: 593 av fröken *Wetterström m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att Kungl. Maj:t måtte tillsätta en utredning, i vilken i motionerna berörda förhandlingsparter vore företrädade, med uppgift att *dels* undersöka frågan om arbetsvärderingsmetodens tillämpbarhet inom den statliga sektorn och *dels*, om utredningen gäve anledning därtill, utarbeta förslag till arbetsvärderingssystem.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 512 och II: 593 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ringaby* och *Schött*, fru *Hamrin-Thorell*, herrar *Eric Peterson*, *Hamrin* i Jönköping och *Carlsson* i Huskvarna samt fru *Gunne* och fru *Kristensson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 512 och II: 593 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om tillkallande av en utredning, i vilken i motionerna berörda förhandlingsparter vore företrädade, med uppgift att pröva i motionerna upptagna frågor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Under återopande av innehållet i den vid utskottets utlåtande fogade reservationen yrkar jag bifall till densamma.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Kristensson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Arbetsvärdering

§ 16

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Ringaby m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Kristensson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 46 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner om underhållet av rastplatserna vid de allmänna vägarna, m. m.,

nr 35, i anledning av väckta motioner om formerna för en intensifierad och planmässig social forskning, samt

nr 36, i anledning av väckt motion om åtgärder i syfte att åstadkomma billigare läkemedel.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Till bordläggning anmälades:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 37, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i förordningen om allmän varuskatt,

nr 39, i anledning av väckta motioner om omläggning av den allmänna varuskatten och undantag från dylik skatt för investeringsvaror, m. m., samt

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner; ävensom

jordbruksutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 01.21 på natten.

In fidem
Sune K. Johansson